ARCHIE CARR

AVENTURILE UNUI NATURALIST ÎN

MAREA CARAIBILOR

Archie Carr
Aventurile unui naturalist în Marea Caraibilor

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ
Bucureşti, 1964

Archie Carr
THE WINDWARD ROAD
ADVENTURES OF A NATURALIST ON REMOTE
CARIBBEAN SHORES
New York: Alfred A. Knopf.

Coperta de ANAMARIA SMIGELSCHI

Prefaţă

În regiunea Caraibilor vânturile alizee suflă atât de regulat, încât în unele insule arareori auzi vorbindu-se

de puncte cardinale: oamenii spun doar că locuiesc în partea de sub vânt sau că se duc să viziteze o mătuşă în direcţia de unde bate vântul. Chiar şi în cele mai mici, mai prăpăstioase sau mai puţin populate insule există drumuri care duc la ţărmurile bătute de vânt sau care şerpuiesc de-a lungul lor, cunoscute doar ca drumuri în direcţia de unde bate vântul.

Cartea aceasta s-a născut mai ales din sutele de mile pe care le-am cutreierat de-a lungul ţărmurilor caraibe, unde plajele bune sunt cele orientate în direcţia de unde bate vântul; ele sunt înalte şi spălate de valurile mereu înspumate ale mării. Aceste plaje nisipoase au fost căile pe care am umblat şi ele s-au dovedit a fi bune.

Dacă te afli la tropice şi nu ştii încotro s-o apuci, croieşte-ţi drumul în direcţia de unde bate vântul, spre locul unde alizeul atinge uscatul. Lasă-ţi, să spunem, maşina în Golful Maracas, în partea de nord-vest a Insulei Trinidad şi porneşte-o pe jos, pe minunatul litoral de aci; sau urcă înălţimile coastei de nord a Jamaicăi unde vei întâlni privelişti pe care niciodată nu ţi le-ai închipuit că există. Continuă-ţi drumul în Insula Tobago, în direcţia de unde bate vântul, de la Scarborough la Speyside, prin Indiile de Vest, aşa cum li se spunea pe vremuri, iar dacă marea nu este înfuriată, ia o barcă spre insuliţa Little Tobago şi caută

acolo locul de unde se pot vedea păsările paradisului. Porneşte către vest de Havana, coteşte spre Baracoa (Baracoa este un oraş din provincia Guantánamo, Cuba.) şi opreşte-te la micul restaurant de lângă intrândul pe care-l face marea pentru a te ospăta cu *rabirrubias*[1] prăjiţi în tigaie cu ulei de măsline. În această parte a oraşului căsuţele au bazine limpezi săpate în stânca din ogradă, în care trăiesc ţestoase-de-mare (*Caretta caretta*), pe care oamenii le ţin cum ţin alţii găinile. Treci din Puerto Limón (Limón este un oraş din Costa Rica.) în Costa Rica, apoi urcă pe dealurile şi coastele din jur pentru a ajunge la fâşiile de plajă mărginite de palmieri, aşezate ca nişte giuvaere printre stâncile înalte.

Mergi apoi la Grand Cayman, unde în iulie tufişurile dese din interiorul insulei stăvilesc briza mai înainte ca ea să ajungă până la Georgetown, lăsând ţânţarii în umbră şi câmpia în arşiţa soarelui. Dacă locurile nu mai sunt plăcute aici, îndreaptă-te în direcţia din care bate vântul şi vei vedea cum totul se schimbă. Pentru aceasta însă trebuie să iei un taxi. George Potter are unul, iar celălalt este condus de o femeie blondă cu numele de Honeysuckle. Dă cu banul şi să zicem că iese

---

[1] Peşte comestibil foarte gustos, de mărime mijlocie, din familia Carangidae; numele popular englez este coadă-galbenă. (n. trad.).

George. Nevasta lui abia s-a întors din Bay Islands şi cât a ţinut drumul spre casă a avut parte numai de furtună. George va voi să-şi ia nevasta cu el, iar copiii vor cere să vină şi ei, aşa că va trebui să împarţi maşina cu o familie de şase persoane. Dar toţi sunt veseli şi niciunul nu se sinchiseşte de înghesuială.

Şi acum ia-o binişor. În minte ai un singur gând – să-ţi fie răcoare –, dar mai rabdă. Uită căldura cumplită şi lasă-te furat de farmecul liniştit al acestui loc pe care puţini străini l-au văzut vreodată.

Apoi, înainte de a trece de Coasta de Fier, adică de reciful fosil ruginiu de pe ţărmul bătut de vânt al insulei, opreşte-te de două ori: mai întâi lângă cimitir, unde marea năvăleşte într-o groapă mică tăiată în stâncă în care poţi prinde puii de broască ţestoasă-de-baga (Eretmochelys), pe care oamenii îi păstrează aici. Ţine-i puţin la soare şi vei vedea cum trebuie să-ţi fereşti ochii de focurile multicolore care ţâşnesc din carapacele lor vărgate. Opreşte-te din nou ca să vezi cum s-a născut vechea faimă a Insulţi Cayman, legată de micul port şi de silueta puternică a vreunei carene de mahon. Uită-te bine, fiindcă sunt ultimele vestigii ale unui lucru măreţ.

Apoi porneşte-o cale de şapte mile în direcţia de unde bate vântul, dar să mergi cu pas măsurat, iar când vei auzi sunetul de trompetă al unei scoici opreşte-te să

priveşti cum înaintează pe drumul tăiat în stânca albă o bicicletă pe care pedalează, cam neîndemânatic, un bărbat ars de soare, cu picioare lungi, desculţ, având pe cap o pălărie mare de paie. De două ori pe minut el ridică scoica la gură, scoţând un sunet prelung pentru a da de veste despre scoicile şi barbunii[2] din coşul prins de şa. Cam astea sunt lucrurile pe care le vei putea vedea. Mai este şi prăvălioara de lângă şoseaua scăldată în lumini, acolo unde se sfârşeşte oraşul. Aici sunt scrise cu cretă cu litere de-o şchioapă întârzierile trenurilor şi alte diferite însemnări:

SOSESC ÎNDATĂ

Batate dulci

Praz

Stridii proaspete

Bomboane

Nuci de cocos

Când ajungi la prăvălie nu trece mai departe, ci roagă-l pe Potter să oprească puţin şi să-ţi povestească evenimentele zilei. Aceasta îi va face o deosebită plăcere şi el se va bucura şi mai mult de călătorie.

Apoi, cât mai eşti încă pe drum, întreabă-l pe George

---

[2] Peşti din genul Upeneus. (n. trad.).

care este casa Rosabellei Byrd, cea mai bună bucătăreasă din Georgetown. Când va arăta spre bordeiul pitic, singurul din împrejurimi cu acoperiş de paie, intră în casă şi spune-i Rosabellei că ţi-a plăcut întotdeauna să mănânci bine. Stăpâneşte-ţi furia atunci când ea, din simpatie, îţi va arde un pumn în spate şi ascultă-i poveştile despre peştele de Cayman fiert, despre modul de a găti buiabesa în insule, despre tonul preparat cu aki[3], sau despre crabii negri umpluţi, cât şi despre ceea ce se poate prepara din ţestoasele-verzi pentru ca cei din Cayman să fie puternici şi neînfricaţi pe mare. Roag-o pe Rosabella să-ţi pregătească masa şi apoi pleacă să vizitezi insula însetată de ploaie şi ţărmul bătut de vânt. Mai întâi îţi vor apărea în faţă arborii care freamătă, apoi aerul răcoros îţi va mângâia obrazul. După câteva clipe, înaintea ta se vor ivi talazurile oceanului apărat de zidurile vechi de piatră rămase după ce uraganele au distrus o aşezare omenească. Coboară din maşină şi întreabă-l pe George dacă vrea să te aştepte sau preferă să vină mai târziu să te ia. Dar între timp el a şi început să moţăie, iar puştii aleargă. După crabi, aşa că îl vei lăsa acolo. Ajungând pe ţărmul bătut de vânt îţi vei da seama imediat că în

---

[3] Arbore din Africa de vest, introdus şi în regiunea Caraibilor, al cărui fruct, roşu sau portocaliu, lung de vreo 8 centimetri, este comestibil, având gust de ou. (n. trad.).

locurile adăpostite căldura nu mai este atât de înăbuşitoare, fiindcă alizeul adie uşor, zbârlind penele moi ale cucilor negri cu coada lungă şi ciocul neted ascunşi în tufişuri. Numai stâncile rămân încremenite. Treci mai întâi printr-o pădurice cu casuarine [4] şuierătoare, semănate toate deodată în timpul unei furtuni puternice care adusese aici un nor de seminţe, şi te vei pomeni lângă o căsuţă văruită în alb, aşezată într-o curte proaspăt măturată şi umbrită. Alături de casă se află un mic restaurant – un simplu acoperiş, trei mese, sticle cu băutură din Tampa şi cafea din Blue Mountain. S-ar putea să vrei să rămâi aici, la umbră, vreme îndelungată în faţa ceştii de cafea şi să asculţi cum murmură vântul pe deasupra tufelor de mimoze sau să urmăreşti mişcările vioaie ale şopârlelor de pe plajă, aşezate fiecare pe vârful unui stâlp, par sau ciot de cocos. Dar mai înainte de a veni George, întreab-o pe fata care serveşte despre poteca ce duce în acea parte a ţărmului în pantă, de unde Cayman Brac nici nu mai poate fi văzut cu ochiul liber. Acolo niciun recif nu trage către fund valurile alungite, iar nisipul galben formează o câmpie netedă, cum îi place ţestoasei-verzi. Du-te în acele locuri fără niciun scop, aşa cum am

---

[4] Gen de arbori originari din Australia ; aici este vorba despre Casuarirui equisetifolia, denumită popular pin australian. (n. trad.).

făcut-o şi eu, şi vei vedea cât de puternică este emoţia pe care o trăieşti când încerci să te gândeşti la vechii navigatori ale căror corăbii şi-au croit drum cu veacuri în urmă printre hoardele de ţestoase-verzi venite aci de pretutindeni.

În vremea când pasiunea mea. Pentru tropice prinsese deja aripi, oamenii de ştiinţă erau împotriva oricăror „aventuri” pe teren, ele fiind considerate drept o dovadă sigură de incompetenţă. Ei aveau oarecare dreptate dacă ne gândim că în acea vreme numeroase persoane aventuriere, de ambele sexe, porneau spre tropice, plăsmuind întâmplări senzaţionale pentru a scrie despre ele şi a declara că fac totul de dragul ştiinţei. Era firesc ca oamenii cinstiţi să denunţe asemenea farse. Dar afirmaţia că *aventura* constituie cel mai mare pericol era lipsită de sens.

Adevărul este că aventura reprezintă doar o stare de spirit, şi încă una foarte plăcută, care nu face rău nimănui ci, dimpotrivă, dacă e folosită cum se cuvine, poate aduce un aport considerabil la patrimoniul ştiinţei.

Călătoria pe care o descriu în această carte a fost organizată din dorinţa de a vizita regiunile tropicale şi de a culege informaţii despre ţestoasele marine, îndeosebi despre cele verzi (*Chelonia mydas*) – dar şi despre celelalte specii: careta (*Caretta caretta*),

falsa-caretă (*Lepidochelys olivacea*), ţestoasa-de-baga (*Eretmochelys*) şi ţestoasa-de-piele (*Dermochelys*). Dar relatările mele nu constituie ceea ce s-ar putea numi o carte despre ţestoase. Rezultatele cercetării singure nu ar fi fost suficiente pentru o asemenea carte. Fiecare din călătoriile mele în insulele Caraibe era doar o nouă etapă în rezolvarea unei probleme dificile. S-ar fi putut ca rezultatul să fie interesant, dar etapele lămuririi problemei erau alcătuite din numeroase descoperiri mărunte, fiecare părând să nu adauge întregului decât supărător de puţine date. Era doar o acumulare lentă de fapte anodine, culese în cursul unor lungi peregrinări, cu speranţa că într-o zi ele vor căpăta însemnătatea cuvenită. Părerea mea este că orice călătorie ştiinţifică îşi are peripeţiile ei care sunt binevenite atâta timp cât nu stânjenesc munca de cercetare. Cercetările în locuri ciudate pot să-ţi facă multă plăcere sau, dimpotrivă, să te enerveze. Aceasta se va vedea şi din cartea de faţă.

Misterul falsei-carete[5]

Prăjina de 12 picioare descrise un cerc înalt şi lovi exact în dreptul umbrei care aluneca. Se scufundă pe sfert în nisip, atingând carapacea tare a ţestoasei, apoi căzu liberă şi pluti la suprafaţa apei.

— Ai scăpat-o, spusei plin de amărăciune, socotind

---

[5] Biologia falsei-carete (Lepidochelys kempi) nu a putut fi lămurită în cei 75 ani care au trecut de la descoperirea acestei ţestoase marine la Key West. Prof. Archie Carr s-a străduit peste 18 ani să găsească locul de reproducere al acestei specii, dar fără succes.

În sfârşit, în 1861, acest „mister” a putut să fie explicat într-un mod neaşteptat şi în împrejurări oarecum neobişnuite (Carr, A. Panspecific reproductive convergece în „Lepidochelys kempi” Ergebn. Der Bio. 26: 298–303. 1963.). Astfel, la 18 iunie 1947, inginerul Andres Herrera din Tampico, Mexic, a filmat o colonie de reproducere a unor ţestoase pe plaja de la Rancko Nuevo, între Tampico şi Soto la Marina. El a păstrat filmul în sertar până în 1961, când Dr. H. Hildebrand l-a proiectat la Congresul din Austin al Asociaţiei ihtiologilor şi herpetologilor americani. Spre uimirea specialiştilor, între care şi autorul acestei cărţi, specia filmată era tocmai enigmatica falsă-caretă.

Cercetările efectuate ulterior au arătat că pe plaja de la Rancko Nuevo sosesc anual, începând din aprilie şi până la sfârşitul lui iunie, 40.000 de ţestoase, aşteptând ca vântul prielnic să le înlesnească urcarea pe plajă. În mod obişnuit, se găsesc pe plajă aproximativ 10.000 de exemplare; agregaţia maximă se repetă de trei ori pe sezon, la intervale de 10 zile. În timpul sezonului de pontă se adună pe plajă un mare număr de coioţi, care dezgroapă ouăle.

Falsa-caretă depune ouăle în timpul zilei. Plaja de la Rancko Nuevo este singura colonie de reproducere a speciei L. Kempi; aici îşi depune ouăle întreaga specie. Ţestoasele sosesc din larg; se observă o înaintare convergentă de indivizi izolaţi sau de cârduri mici. Recunoaşterea plajei se face – pare-se – cu ajutorul mirosului; se observă în film cum ţestoasele adulmecă nisipul. Falsa-caretă posedă, de altfel, pori cu secreţie mirositoare între plăcile carapacei, ceea ce dovedeşte existenţa unui simţ olfactiv dezvoltat.

că eu aş fi reuşit mai bine. Cel care aruncase harponul era Jonah Thompson. Dar cum ar fi putut cineva să lovească o astfel de ţintă când barca se legăna în toate părţile? O briză puternică prefăcuse suprafaţa golfului în şiruri dese de valuri care goneau pe lângă noi. Ţestoasa se afla la treizeci de picioare depărtare şi la un iard adâncime, mişcându-se în zigzag ca un iepure. Era întocmai ca şi când ai fi încercat să loveşti un mistreţ rănit de pe platforma unui camion ce înaintează pe un teren arat. Numai că mistreţul ar fi fost perfect vizibil, în timp ce ţestoasa forma o pată nedefinită în apa tulbure.

— Duce fierul cu ea, spuse Jonah, şi în aceeaşi clipă văzui cum frânghia ţâşneşte afară din cutia de la prova.

— Cum de-ai izbutit, îl întrebai eu.

— Am şaizeci şi cinci de ani şi am început-o devreme. E mai greu cu ţestoasele-verzi, care fug ca nişte pescăruşi. Asta de aici este o falsă-caretă.

Apucă apoi prăjina cu un cârlig şi cu ambele mâini prinse frânghia care se desfăşura încet. După câteva secunde o înotătoare începu să plescăie apa la vreo cincizeci de picioare în faţa noastră. Jonah strânse cu grijă frânghia, astfel că barca şi ţestoasa scoasă la suprafaţă se trăgeau reciproc. Când distanţa se micşoră, el trecu frânghia băiatului său şi azvârli cu îndemânare un laţ peste una din înotătoarele broaştei.

Apoi trase de laţ opintindu-se, iar ţestoasa alunecă peste marginea de scândură şi căzu pe fundul bărcii, unde începu să râcâie cu ghearele şi să bată din înotătoare spre a găsi un punct de sprijin pentru a-şi reveni la poziţia normală.

— Nu te apropia de ea, strigă Jonah. E nebună. Astea sunt întotdeauna nebune.

Atinsei capul ţestoasei cu vârful unei frânghii. Ea apucă nodul şi-l mestecă cu zgomot, apoi începu să se smucească în toate părţile.

— Nu poţi ţine o falsă-caretă pe spate mai mult de câteva ceasuri fiindcă îi plesneşte inima.

Aşa am făcut cunoştinţă cu falsa-caretă din Atlantic.

Marea adăposteşte nenumărate mistere. Mai avem multe de învăţat şi pe uscat, dar totuşi oceanele deţin răspunsurile la principalele probleme ale istoriei naturale. Pe aici prin împrejurimi se află locurile unde somonii tineri se răzleţesc şi tot aici se adună focile lui Pribilof după ce părăsesc stâncile pe care s-au născut. Cu zeci de ani în urmă omul trebuie să se fi întrebat de unde vin anghilele noi în Ocean şi dacă i s-ar fi răspuns că sosesc tocmai din marea unde părinţii lor s-au dus ca să-şi depună icrele, afirmaţia i s-ar fi părut tot atât de absurdă ca cine ştie ce teorie a astrofizicii. Descoperirea de către J.L.B. Smith a unui peşte celacantian, deci a unei fosile vii, a fost pentru biologi tot atât de uluitoare

şi a constituit o dovadă tot atât de sigură a evoluţiei ca şi eventuala găsire a unui dinozaur. Cine poate schiţa modul de viaţă al merlinului-albastru-mare[6] sau al peştelui *Rhineodon* şi al rechinului-balenă? Cine are date exacte despre regele heringilor *(Regalecus glezne)* sau despre caracatiţa uriaşă, sau cine ar putea să afirme cu precizie unde îşi depune milioanele de icre barbunul sau de unde vin hoardele strălucitoare de tarponi[7]?

Şi cine ştie ce este falsa-caretă?

S-au scurs vreo douăzeci şi şase de ani de când Jonah Thompson a tras din mare prima falsă-caretă la Sandy Key, în Golful Florida. Mă aflam acolo datorită unei scrisori primite de la prietenul meu Stew Springer, un naturalist talentat, cunoscător a mai multor discipline marine. El conducea pe atunci un centru de pescuit rechini la Islamorada, în apropiere de Strâmtoarea Florida. Îmi scrisese pentru a se plânge de o specie de ţestoasă-de-mare pe care pescarii lui o foloseau ca momeală la rechini. Ţestoasa aceasta avea o înfăţişare sălbatică – spunea el –, era turtită, de culoare cenuşie, cu capul mare, cu carapacea scurtă şi lată. Spre deosebire de blândele ţestoase-verzi, care pot sta săptămâni întregi răsturnate pe spate, sau de

---

[6] Peşte marin denumit Makaira nigricans. (n. trad.).

[7] Peşte marin de talie mare, atingând 2 m lungime şi 150 kg greutate, denumită în latineşte Megalops atlanticus. (n. trad.).

formidabilele carete, această specie reprezintă un tovarăş de drum neliniştit, ba chiar primejdios. Stew spunea că din clipa în care era răsturnată peste marginea bărcii, broasca muşca în gol şi se lupta, lovind înotătoarele unele de altele, până ce se epuiza. Locuitorii din regiunea Florida o numeau *Ridley*[8], iar Stew scria că nu găsise în cărţi nici măcar numele ţestoasei. Darmite vreo informaţie asupra ei.

Nici eu nu găsii nimic. După descriere se putea presupune că Stew vorbeşte despre o specie descrisă cu vreo şaizeci de ani b urmă sub numele de *Lepidochelys kempi,* numele speciei fiind dat de Richard Kemp, care trimisese exemplarul tip lui Samuel Garman „de la Museum of Comparative Zoology din Harvard. Practic, nu se ştia nimic despre istoria naturală a ţestoasei lui Kemp. Mulţi nu erau în stare s-o deosebească de cartea propriu-zisă, iar unii se îndoiau chiar de existenţa ei. Câţiva herpetologi[9] au semnalat prezenţa acestei ţestoase sau au publicat comentarii asupra osteologiei ei, dar marea majoritate a cercetătorilor de reptile nu văzuse nici măcar un singur exemplar. Părerea generală era că ţestoasa lui Kemp reprezenta o formă inferioară, dacă nu chiar fantezistă,

---

[8] Enigmă. (n. trad.).

[9] Zoolog specialist în amfibii şi reptile. (n. trad.).

care nu merita să fie cercetată. Dar Stew era de altă părere şi aveam mare respect faţă de perspicacitatea lui. M-am hotărât deci să mă duc la faţa locului şi să văd în carne şi oase ţestoasa-de-mare cea furioasă. Bănuiesc că unul din motivele afecţiunii mele faţă de falsa-caretă este amintirea călătoriei spre Florida.

Soţia mea m-a însoţit. Eram pe atunci tineri şi Florida nu fusese încă luată în antrepriză. Câţiva străini începuseră să-şi facă apariţia, dar majoritatea celor ce trăiau acolo erau conchi, coborâtori direcţi din anglo-bahamezi, jefuitorii de epave şi vânătorii de ţestoase de acum o sută sau două de ani. Mai puteai să prinzi aici cât peşte voiai fără să ai barcă cu autorizaţie. Recifele erau aproape virgine, iar peştii din genul *Epinephelus* se apropiau la câţiva centimetri de poalele cămăşii. Chiar şi peştii de mangrove nu ştiau încă ce-i frica. În preajma oricărui canal sau promontoriu de corali puteai să-ţi umpli fundul bărcii cu peşti din genul *Caranx* sau să îngrămădeşti într-un vas o mulţime pestriţă de peşte-porc, de balistide, de peşti din genul *Epinephelus* sau de peşte-porc[10] spaniol, iar dacă vremea proastă te silea să te întorci acasă, puteai oricând să vii cel puţin cu o porţie de *Pomadasyidae* care

---

[10] Peşte marin lung de 2–3 m. Este un prădător feroce, primejdios şi pentru om. Denumirea ştiinţifică e *Sphyraena picùda*. (n. trad.).

să-i dea gust mâncării de ovăz. Pomadasiidele erau pe atunci de două ori mai mari, iar botul lor avea o culoare stacojie mai aprinsă. Carnea lor era mult mai gustoasă.

Dacă nu umblai după mâncare, puteai să tragi prin canal o momeală pentru vreo baracudă ori să te identifici cu bancul de tarponi din Bahia Honda, sau să înoţi până ce întâlneai umbrele neregulate ale peştilor *Albula vulpes*. Dacă ştiai cum să te apropii, puteai să prinzi vreunul cu undiţa.

Recifele Floridei erau minunate pe atunci. Şoseaua peste mare fusese deja construită, dar ea nu era decât o picătură din torentul care avea. Să prefacă mai târziu insulele într-o suburbie a Miami-ului.

Ştiam că minunatul golf va răsuna într-o bună zi de larma celor ce bat mingea, că plajele vor fi ticsite de oameni şi că strălucirea asfinţiturilor de soare va fi întunecată de neon. Printre primii care vor fugi din aceste locuri va fi bătrânul crocodil a cărui vizuină se află prea aproape de şosea. Pretutindeni peştii vor deveni mai rari şi mai sperioşi. Chiar şi vechii buşteni argintii de mahon vor fi căraţi în fabricile de mobilă, iar melcii de copac, cu coloritul lor de giuvaere, vor fi daţi jos de pe ramurile de corn-de-Jamaica. Poziţia şi configuraţia insulelor nu se vor schimba, însă Gulf-Streamul cu coloritul său indigo va clipoci şi mai departe pe marginea de răsărit a arcului pe care îl

formează aceste insule, iar înăuntrul lui va străjui spectrul de neînchipuit al golfului, cu apele sale calde, învolburate şi colorate în toate nuanţele, de la turcoază la verde şi jad lăptos. Miile de insuliţe mărginite de mangrove[11] vor rămânea pe loc. Tot aşa şi spongierii cei mari; alte respectabile scienide (*Johnius hololepidotus*) vor veni aici pentru a le înlocui pe cele cărate în spinare de pescari, printre grămezile de lângă vechiul debarcader.

Unele peisaje vor mai dăinui. Dar în anul când Margie şi cu mine ne-am dus să vedem falsa-caretă a lui Stew, Florida era atât de frumoasă şi de neatinsă încât nu ne plăcea nici chiar şoseaua „civilizată" care ne dusese până acolo. Nimeni nu e mai pornit împotriva progresului tehnic decât un naturalist, şi îndeosebi unul tânăr. Îmi amintesc bine cât de mult aş fi dorit ca Florida să fie lăsată veşnic în stăpânirea soarelui, a vântului, a porumbeilor-cu-coroniţă-albă, a micului cerb din Strâmtoare şi a câtorva oameni cinstiţi ca Lowe, Thompson, Sweeting. Şi, fireşte, şi a noastră.

Îmi amintesc că Margie m-a întrebat dacă aş putea fi atât de rău încât să refuz semenilor mei bucuria unei supe de scoici. I-am răspuns afirmativ, deoarece îmi

---

[11] Arbori tropicali cu rădăcini adventive, formând desişuri înmlăştinate pe ţărmul mării. (n. trad.).

dădeam seama că venirea unui număr prea mare de vizitatori ar contribui la dispariţia scoicilor. Şi am avut dreptate, fiindcă după trecerea a numai două decenii puteai să cutreieri de-a lungul întregului arhipelag fără să găseşti măcar vreo singură scoică. Ele au dispărut pentru toţi vizitatorii. Le mai găsesc cei ce cunosc micile lor ascunzişuri tăinuite, ca şi în cazul crabilor-de-piatră.

Tot aici am găsit nenumărate false-carete.

Nici nu ne aruncasem bine lucrurile pe patul uneia din cabinele lui Stew, când acesta ne pofti să urcăm într-o barcă cu doi indigeni din Matacumbe, un oarecare Jonah Thompson şi fiul său mai mare care semăna leit cu el. Thompson fusese rănit în timpul uraganului din 1935, când barometrul coborâse la 26,35 şi un vânt de două sute de mile pe oră prăbuşise cu un bubuit puternic un zid de apă înalt de 12 picioare asupra ţărmului, dărâmând şi spălând totul în calea lui. Lista oficială cuprindea 800 de morţi, majoritatea din tabăra de veterani pensionari din primul război mondial care trăiau în corturi instalate în Matacumbe-de-Jos, dar toată lumea ştia că numărul fusese mult mai mare. Supravieţuitorii erau în majoritate băştinaşi, care înfruntaseră dezlănţuirea uraganului în bărci mici, cu coverta spălată de valuri, solid ancorate printre desişuri de mangrove. Apa care

năvălise cu putere răsturnase o locomotivă de pe şine şi cărase mase uriaşe de beton armat la o distanţă de douăzeci de mile, pe uscat. Cu toate acestea, unii dintre cei refugiaţi în bărci scăpaseră cu viaţă.

Jonah Thompson scăpase şi el, dar îşi pierduse jumătate din partea posterioară a corpului când un buştean în derivă aproape că-l tăiase în două. Un om obişnuit ar fi rămas invalid în urma acestui accident, dar Jonah l-a uitat repede şi curând şi-a reluat locul său de cel mai bun barcagiu din Florida. El mânuia harponul mai bine decât oricare altul. Cunoştea vremea, apa, peştele şi – ceea ce era mai important – cunoştea ţestoasele-de-mare.

De data aceasta îşi aruncă privirea spre furioasa falsă-caretă pe care tocmai o trăsese pe covertă şi spuse:

— Unii zic că aceste ţestoase sunt corcituri... Până acum nimeni nu ştie unde îşi depun ele ouăle. Toate celelalte specii vin aici pe plajă mai devreme sau mai târziu, dar pe falsa-caretă nu o vezi niciodată. Se crede că aceste ţestoase apar în urma împerecherii unei carete cu o ţestoasă-verde. Apoi, cu voce scăzută, mormăi ca pentru sine:

Noi credem că sunt atât de furioase fiindcă nu se împerechează niciodată.

— Ce-a spus, întrebă Margie.

Mă prefăcui că nu o aud.

— N-a zis că sunt furioase fiindcă nu fac „dragoste”?

— Cam aşa ceva a spus.

Raţionamentul lui Jonah nu mi se părea deplasat, cu condiţia ca afirmaţia că falsele-carte nu se reproduc să fie adevărată; or eu nu cred acest lucru.

Mă supăra ideea că falsa-caretă ar fi o fiinţă atât de originală şi că nu ar avea nimic comun cu celelalte specii. După cum se ştie, catârul este o corcitură între măgar şi iapă, dar falsa-caretă este un animal fără asemănare cu altele. Deşi dădusem afirmativ din cap când Jonah Thompson spusese că falsele-carte nu se reproduc, am luat totuşi hotărârea să lămuresc această problemă.

Toate acestea s-au întâmplat de mult, şi am făcut puţine progrese de atunci încoace. De fapt, misterul falsei-carete mai curând a crescut decât s-a lămurit şi aş putea spune că astăzi sunt departe de a-l dezlega. Deci nu-i de mirare că am ajuns să consider falsa-caretă drept cel mai misterios animal din America de Nord.

În primul rând trebuia clarificată originea numelui pe care băştinaşii îl dăduseră acestei fiinţe. Ce fel de nume este Ridley şi de unde vine? M-am interesat de etimologia lui de-a lungul întregii coaste, începând cu Fernandina şi terminând cu Pensacola. Pretutindeni oamenii mă priveau cu nedumerire sau păreau supăraţi când îi întrebam de acest nume. Pentru cei mai

mulţi dintre ei era ca şi când i-aş fi întrebat de ce scrumbia se cheamă scrumbie sau câinele câine. O dată am dat de unul care cunoştea falsa-caretă sub numele de mulatto sau bastard sau ţestoasa-catâr, dar mai peste tot numele acestei ţestoase este Ridley şi nimeni nu ştie de ce. Poate că din douăzeci de pescari unul îl pronunţă *Ridler* şi s-ar putea ca această formă să reprezinte un stadiu timpuriu din etimologia cuvântului, dar faptul pare imposibil de confirmat. Oricum însă, în comparaţie cu celelalte aspecte din viaţa falsei-carete pe care nu le ştim, problema numelui este un fleac.

O problemă şi mai ciudată este răspândirea animalului, teritoriul în care a fost găsit. Toate celelalte ţestoase-de-mare (ţestoasa-de-piele, ţestoasa-verde, careta şi ţestoasa-de-baga) ocupă cam acelaşi areal, fiecare din ele întâlnindu-se în Oceanul Atlantic, în Marea Caraibilor (Marea Antilelor), în Oceanul Pacific şi în Oceanul Indian. Mai mult, deşi speciile de ţestoase din regiunea Indo- Pacifică sunt izolate de formele corespunzătoare din Atlantic şi din Marea Caraibilor prin întinderi de uscat sau de apă rece, ele se aseamănă foarte mult. Într-adevăr, numai un ochi versat ar putea să descopere prin ce se deosebeşte o ţestoasă-verde prinsa la Colón, pe coasta caraibă a Republicii Panama, de una din Pacific. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu multe

alte animale marine, vertebrate şi nevertebrate, răspândite de ambele părţi ale istmului; ele nu prezintă decât foarte puţin dintre deosebirile pe care o asemenea izolare le-ar impune. Fenomenul pare şi mai ciudat dacă ne gândim că apariţia istmului care a izolat animalele din Marea Caraibilor de rudele lor din estul Pacificului a avut loc cu cel puţin 30 de milioane de ani în urmă.

Aşadar, există o specie de falsă-caretă în Atlantic şi o alta foarte similară în estul Pacificului. Falsele-carete se găsesc din abundenţă în părţile mai calde ale arealelor lor. În jurul Capului Horn sau al Capului Bunei Speranţe nu se întâlnesc decât foarte rar exemplare rătăcite, aduse ocazional de curenţi.

Din motive cu totul inexplicabile, falsa-caretă nu se găseşte nici în Bahama nici în Bermude, unde se întâlnesc din abundenţă toate celelalte specii de ţestoase-de-mare. Dar faptul cel mai curios este că ea lipseşte şi din regiunea Caraibilor.

E greu să obţii o imagine clară a răspândirii falsei-carete. Nu poţi merge la întâmplare să prinzi ţestoase în timpul unei plimbări de după-amiază, şi nu există colecţii bune de ţestoase-de-mare în niciunul din muzeele lumii.

Înainte de a se consacra problemelor de sexualitate, Kinsey studia insectele. La un moment dat a vrut să

cerceteze mai îndeaproape un anumit grup de viespi minuscule care produc gale. În timpul liber mergea pe teren, circula cu maşina pe şosele şi se oprea în sute de locuri pentru a colecta viespile pe care le studia. A prins 17.000 de exemplare, iar monografia scrisă pe baza acestui material l-a făcut celebru. Acesta este un mod de a lucra, dar el nu putea fi aplicat în cazul ţestoaselor-marine.

Numărând exemplarele pe care le-am primit în dar sau le-am cumpărat de la pescari, ori le-am văzut măcelărite în cherhanale, precum şi pe cele din colecţiile aflate la Museum of Comparative Zoology, la American Museum of Natural History şi la British Museum, am constatat că în optsprezece ani am reuşit să văd doar vreo sută de false-carete.

Chiar dacă adaug puţinele informaţii publicate şi relatările verbale ale pescarilor, triate de mine cu grijă, tot nu reuşesc să realizez mare lucru. Totuşi aceste informaţii îmi sunt suficiente pentru a putea schiţa sumar povestea falsei-carete şi a arăta că ea este un animal ciudat.

Există două centre unde falsele-carete se găsesc din abundenţă: coasta Floridei, de la delta râului Suwannee la Florida Bay, şi coasta estică, din apropiere de St. Augustine şi până la Melbourne. Pe coasta estică, falsele-carete sunt cel mai binecunoscute de către

pescarii cu traulere[12], care lucrează la oarecare distanţă de ţărm. Aceasta ar putea fi o indicaţie că şi aici, în sudul îndepărtat, animalele sunt împinse spre nord de Curentul Floridei – apele frontale ale Gulf-Stream-ului. Cunosc un pescar din Canaveral care afirmă că a prins vreo mie de false-carete în decursul a douăzeci de ani de pescuit pe aceste locuri. Pe coasta golfului, falsele-carete se prind o dată cu ţestoasele-verzi, ceea ce justifică amplasarea micilor puncte de pescuit ţestoase de pe aci, şi adesea sunt vândute împreună cu acestea din urmă unor cumpărători care nu ştiu să observe. Deosebirile dintre ele. Se prind cu ajutorul plaselor întinse de-a curmezişul canalelor mici, care străbat apele puţin adânci şi, întocmai ca şi ţestoasele-verzi tinere – ele se simt foarte bine aici. Dintr-un singur năvod se pot scoate uneori două-trei exemplare din fiecare specie, în timp ce carete propriu-zise nu se prind aproape niciodată.

În afară de Florida, falsa-caretă trăieşte de-a lungul întregii coaste, până în Texas. La frontiera mexicană informaţiile noastre încetează. Nimeni nu ştie ce se întâmplă mai departe cu falsa-caretă. Puţinele articole publicate asupra ţestoaselor marine mexicane menţionează doar primele patru specii, dar nu şi

---

12 Plasă de pescuit care se trage pe fundul mării. (n. trad.).

falsa-caretă. După părerea mea, falsele-carete de pe coasta atlantică nu formează un areal propriu-zis, în sensul zoogeografic, ci ele sunt răspândite pasiv într-un singur sens, fapt datorat Curentului Floridei şi Gulf-Stream-ului. Exemplarele expatriate, împinse de curent, au mai puţin control asupra lor decât planctonul de prin aceste locuri. Cele din marginea curentului pot eventual să pătrundă în apele de coastă, să ajungă la ţărm şi să vieţuiască aci, dar cele afundate în curent merg mai departe. Locul de unde Curentul Floridei se aprovizionează cu false-carete nu se cunoaşte din motive pe care le voi arăta imediat. Este însă neîndoielnic că prezenţa acestei ţestoase în North Carolina, New York Harbor şi Martha's Vineyard, se datoreşte buclei nordice a acestui curent, situate exact în largul ţărmului estic. Deşi nu avem decât puţine date despre falsele-carete, totuşi putem fi siguri că ele nu s-au născut în aceste locuri, ci au fost adusa din alte părţi.

Dar falsele-carete nu se opresc în Massachusetts; ele sunt luate de Gulf Stream şi duse mai departe, în apele reci ale Atlanticului de nord. De aici curentul principal pleacă într-o nouă cursă, de viteză mai redusă, spre est, lunecă de-a lungul Mării Banchize, trece pe lângă aisbergurile arctice şi se loveşte în cele din urmă de coastele Europei de vest, azvârlind falsele-carete pe

ţărmurile Islandei, Cornwallului, ale Insulelor Scilly, în sudul Franţei şi în Azore.

Aşadar, arealul falsei-carete nu este o întindere de ocean sau o fâşie de ţărm. Este Gulf-Stream-ul. Falsele-carete fac parte dintr-un mare vârtej planetar, care începe acolo unde Curentul ecuatorial şi alizeele răsăritene împing apa prin strâmtoarea Yucatan şi o adună în Golful Mexic. Suprafaţa mării se ridică aici cu şase până la optsprezece ţoli deasupra nivelului Atlanticului, formând capul curentului, care împinge apa caldă în sensul acelor unui ceasornic în jurul golfului răsăritean şi o trece prin strâmtorile Floridei sub denumirea de Curentul Floridei. Acesta întâlneşte curând Curentul Antilelor, ambele formând acum Gulf-Stream-ul în înţelesul restrâns al cuvântului şi se îndreaptă spre nord cu o viteză iniţială. De aproximativ trei noduri. Undeva de-a lungul traseului, falsele-carete sunt atrase în acest sistem şi purtate lent în direcţia curentului, spre Anglia, cale de trei mii de mile.

Ar fi greşit să se creeze impresia că falsa-caretă este o apariţie obişnuită în Europa. De curând am examinat şase false-carete engleze din colecţia de la British Museum – cea mai bună colecţie de ţestoase-de-mare din lume – şi am constatat că acestea sunt singurele exemplare europene din acest muzeu. Ele reprezintă probabil cel mult jumătate din numărul falselor-carete

engleze care au ajuns în mâinile naturaliştilor. Falsele-carete, ca de altfel toate ţestoasele marine, sunt foarte rare în apele europene. Dar chiar aşa fiind, mă întreb câte exemplare şi-au început călătoria în America pentru ca şase dintre ele să-şi găsească locul la British Museum!

Două din caracterele exemplarelor rătăcite pe coasta britanică trebuie să aibă oarecare semnificaţie pentru biografia necunoscută a animalului: toate sunt mici (niciuna nu depăşeşte opt ţoli lungime, iar una are doar patru ţoli) şi toate au fost aruncate pe plajă în perioada octombrie-decembrie. Talia mică ne face să presupunem că puii de ţestoase sunt transportaţi mai uşor decât exemplarele mari. Aruncarea lor sezonieră pe plajă rămâne însă fără explicaţie.

Dacă presupunem că punctul de intrare a falselor-carete în sistemul Gulf-Stream-ului se află prin preajma capului Peninsulei Florida – şi modesta dovadă care pare să sprijine această afirmaţie va fi arătată ulterior –, atunci călătoria spre Europa ar trebui să dureze un an sau chiar mai mult. Nici măcar o singură ţestoasă nu ar putea să supravieţuiască în acest interval fără niciun fel de hrană. Aşadar, deşi

falsa-caretă este un bentofag[13] tipic, sfărâmând cu fălcile crabi şi moluşte, trebuie să conchidem că totuşi nu e greu să găsească vreun fel de hrană în Gulf Stream.

Probabil că mulţi dintre cititori s-au gândit că modalitatea cea mai simplă de a descoperi locul pe unde falsele-carete intră în Gulf Stream ar fi stabilirea plajelor unde eclozează puii. Ar fi, desigur, logic, dar dificultatea cea mare este că aceste plaje nu au putut fi găsite.

În realitate nu există până acum nicio dovadă că falsele-carete se reproduc; în orice caz nu prin vreuna din căile cunoscute. Aşadar, mă găsesc tot în stadiul în care mă aflam când am stat de vorbă cu Jonah Thompson. Până acum nimeni n-a văzut vreodată o pereche de false-carete în jocuri nupţiale sau în copulaţie. Oamenii prind şi măcelăresc mereu ţestoase, dar niciunul nu a găsit vreodată o femelă de falsă-caretă cu ouă. Nimeni nu a văzut false-carete pe o plajă de reproducere şi niciodată nu a fost găsit vreun pui proaspăt eclozat. Cea mai mică falsă-caretă cunoscută este un exemplar de patru ţoli, care a fost aruncat de valuri în Anglia. Acesta avea cel puţin

---

[13] Animal care se hrăneşte cu organisme de pe fundul apelor (Benthos). (n. trad.).

câteva luni. Un pui proaspăt ieşit din găoace trebuie să fie puţin mai mare de un ţol, deoarece careta, o ţestoasă care la maturitate este de două-trei ori mai mare decât falsa-caretă, nu are la naştere decât ceva mai mult de un ţol. Apoi, după cum se ştie, toate ţestoasele proaspăt eclozate au o urmă ombilicală moale, indicând locul unde embrionul a fost legat de vitelus, iar pe vârful botului prezintă un dinte ascuţit, denumit dinte-de-ou, pe care puiul de ţestoasă îl foloseşte spre a se elibera din găoace. Ţestoasele păstrează aceste rămăşiţe embrionare timp de mai multe săptămâni după eclozare, dar până în prezent la niciun pui de falsă-caretă nu s-au văzut asemenea semne.

În 1880, trimiţând o falsă-caretă la Harvard, Kemp scria următoarele: „Ştim că vin să ouă pe plajă în lunile decembrie, ianuarie şi februarie, dar nu putem spune câte ouă depun”. Nu cred însă că Kemp ştia aşa ceva. Când am vizitat pentru întâia oară tabăra de rechini a lui Springer din Florida Keys, am venit înarmat cu această observaţie pe care m-am străduit oarecum s-o confirm. N-am avut însă niciun succes. Am vorbit cu oameni care cunoşteau bine falsele-carete, dar niciunul nu auzise măcar despre vreo ţestoasă care să ouă în timpul iernii şi nici nu văzuse vreodată cuib, ou sau pui de falsă-caretă. De atunci auzit aceeaşi poveste de la peste 160 de pescari, dintre cei mai destoinici întâlniţi

de mine între Capul Hatteras şi gura fluviului Mississippi. Am disecat toate falsele-carete care mi-au căzut în mână, am făcut adevărate anchete printre oamenii care tăiau ţestoase pentru piaţă, dar enigma falsei-carete tot nu am reuşit s-o dezleg.

Atunci când vânătorii de ţestoase şi pescarii sunt bombardaţi cu întrebări referitoare la falsa-caretă, ei istorisesc trei poveşti diferite. Cei mai mulţi sunt de acord cu Jonah Thompson, şi anume că animalul nu se reproduce, ci rezultă din împerecherea a alte două specii. Cel mai adesea auzi comentarii asemănătoare cu acela al unui pescar bătrân din St. Lucie Inlet:

„Careta asta falsă nu se înmulţeşte. E un bastard, o corcitură care apare când o caretă montează o ţestoasă-verde, iar o caretă în călduri poate monta orice, chiar şi un băţ. Careta asta falsă nu face pui. E la capătul liniei, ca un catâr”.

Doar foarte puţini din cei cărora le-am spus că falsa-caretă se reproduce cred acest lucru. Numai că – spun ei – ţestoasele astea procedează mai aparte, în afara câmpului nostru de verificare. Poate că se reproduc pe vreun ţărm îndepărtat al Mării Caraibilor, unde ar trebui să fie observate de un om competent. Un

gringo[14] atotştiutor, în orice caz.

Aceste afirmaţii aveau darul să mă liniştească atunci când ideea unui animal fără părinţi la fel cu el şi fără copii mă copleşea.

Necunoaşterea locului unde se reproducea această ţestoasă nu era de condamnat dacă acest lucru se petrecea în vreun colţ îndepărtat al Caraibilor fiindcă ţărmurile acestei mări sunt cunoscute numai în câteva puncte. Falsele-carete nu se găseau prin aceste locuri, dat asta nu spunea mare lucru.

Închipuiţi-vă în ce stare de spirit mă aflam după terminarea călătoriilor întreprinse în jurul întregii regiuni a Caraibilor, la distanţe alese cu grijă, unde nu găsisem nici urme de false-carete şi nici oameni care să le cunoască. Ieşisem în larg cu vânători iscu siţi. Examinasem ţestoasele din ţarcuri şi pe cele din rafturile muzeelor. Cutreierasem unele dintre cele mai renumite golfuri de ţestoase din emisfera noastră. Văzusem tot felul de lucruri, dar false-carete nu. Pretutindeni pe unde fusesem, oamenii cunoşteau patru feluri de ţestoase marine, dar niciuna dintre ele nu era falsa-caretă.

Primisem o lovitură grea. Am reluat problema

---

[14] Nume dat de populaţia metisă din Caraibi albilor în general, dar mai ales celor din S.U.A. (n. trad.).

pornind de la Golful Mexic. Ignoranţa mea începu iarăşi să mă stingherească.

A treia explicaţie auzită în mod obişnuit de la un grup mai restrâns de oameni era că falsa-caretă vine să ouă aici în fiecare an, în luna iunie, împreună cu celelalte specii, în aceleaşi locuri şi în acelaşi timp. Am auzit de cinci ori această afirmaţie făcută de oameni serioşi. Cu alte cuvinte, de cinci ori mi s-au arătat porţiuni diferite de plajă pe care se credea că ouă falsele-carete.

Patru din aceste poveşti s-au destrămat cu timpul, în urma întrebărilor puse, fiindcă ele se bazau fie pe lucruri auzite, fie pe identificări greşite ale ţestoasei respective. Numai într-un singur caz nu fusesem în stare să găsesc punctul slab al afirmaţiei unui om care spunea că văzuse o falsă-caretă depunându-şi ouăle pe o anumită plajă. Totuşi, până la urmă am ajuns într-un impas fiindcă el ţinea morţiş la amintirea unei singure false-carete văzute cu 25 de ani în urmă la lumina lunii. Aşa că nu-i de mirare că începui să-l cred nebun.

Sunt dispus să admit afirmaţia că în prima noapte cu lună plină din iunie falsele-carete se târăsc greoi pe marginile şoselei naţionale pentru a-şi săpa cuiburile, întocmai cum fac şi caretele, dar aceasta nu mă linişteşte cu nimic.

Aşadar, iată enigma falsei-carete: o jivină mare,

comestibilă, ce trăieşte în ape litorale, unde se găseşte din abundenţă, fiind binecunoscută de toţi cei care locuiesc de-a lungul ţărmului estic al golfului sau în jurul capului Peninsulei Florida. Este dusă de Curentul Floridei şi de Gulf Stream pe coasta Atlanticului şi nu traversează niciodată spre partea estică a curentului, nefiind cunoscută în Bahama şi în Bermude. Emigranţii plutitori se strecoară din curent în apele litorale, ajungând spre nord chiar până la Massachusetts, traversează apoi în Europa şi arareori înaintează cu curentul deviat până în Azore sau mai departe. Nicăieri în acest vast teritoriu nu s-a descoperit vreun indiciu despre activitatea de reproducere a falselor-carete.

Ce s-ar putea face în faţa unei asemenea probleme? Într-un timp mă obişnuisem cu gândul că într-o bună zi soluţia se va ivi pe neaşteptate, dar astăzi am renunţat la această idee. Rezolvarea problemei cere muncă, deplasări, imaginaţie şi răbdare. Probabil că totul se va transforma într-o căutare sistematică de locuri de reproducere, problema neputând fi clarificată doar prin deplasările de la sfârşit de săptămână. S-ar putea ca soluţia – o dată cunoscută – să se dovedească a fi extrem de simplă şi de firească, dar deocamdată plutim în plin mister.

Multe dintre legile ştiinţei au debutat ca teorii, iar acestea din urmă nu sunt decât ficţiuni ale imaginaţiei.

Modul ştiinţific de formulare a unei teorii impune examinarea tuturor datelor care au legătură cu faptele cercetate, oricât de absurde ar fi ele pentru timpul respectiv. Unele dintre soluţiile cele mai fantastice s-au dovedit cu timpul a fi cele mai bune.

În cazul misterului falsei-carete trebuie să analizăm, fără prejudecăţi, toate ipotezele, indiferent dacă ele au fost concepute de pescarii de heringi sau de minţile luminate ale cercetătorilor.

Trebuie să punem una lângă alta toate ipotezele, să le evaluăm pe fiecare în parte şi să facem apoi o selecţie obiectivă. Rezultatul acestei selecţii va constitui răspunsul ipotetic la enigma falsei-carete. S-ar, putea ca acest procedeu să fie greşit, dar deocamdată este singurul lucru pe care îl putem face.

Dintre explicaţiile ce se impun de la sine, cea mai simplă ar fi că falsa-caretă nu se reproduce, ci apare prin generaţie spontanee. Ţinând seama de ceea ce ştim, acesta este răspunsul cel mai direct, şi în trecut el ar fi fost acceptat ca singura soluţie rezonabilă. Biologii de astăzi însă nu mai pot concepe un animal viu fără ca acesta să aibă cel puţin un părinte.

Ca o variantă a acestei ipoteze putem admite explicaţia care mi-a fost sugerată, în mod independent, de mai mulţi cunoscuţi, dintre care cel puţin câţiva sunt perfect normali. Nu cumva falsa-caretă va fi fost

cândva capabilă de reproducere, dar şi-a pierdut brusc această capacitate, devenind sterilă într-un mod cu totul întâmplător? În cazul acesta, falsele-carete pe care le întâlnim astăzi ar trebui considerate ca cei din urmă membri ai unei generaţii în curs de dispariţie. Desigur, e greu să admiţi acest lucru. Mărturisesc cu toată sinceritatea că nu mă simt de loc satisfăcut dând o asemenea explicaţie, dar o menţionez numai din obligaţie ştiinţifică.

Cred totuşi că e mai bine să pornim de la ideea că falsele-carete se reproduc într-un fel oarecare. În acest caz, Jocul sau modul de reproducere ar fi singura problemă.

Poate că această ţestoasă nu depune ouă, ci naşte pui vii, cum face şarpele-de-mare. În acest caz neputinţa noastră de a găsi cuiburi şi ouă pe ţărm ar fi scuzabilă. Dar această presupunere este infirmată de lipsa de femele gravide, indiferent dacă ele nasc pui vii ori depun ouă. Dar nu numai atât, o ţestoasă care ar naşte pui vii ar fi tot atât de senzaţională ca şi un câine care ar face ouă. Oriunde ar trăi – pe uscat, în apă dulce sau în mare – toate ţestoasele cunoscute sapă fără deosebire gropi şi depun în ele ouă cu coaja albă. Procedează aşa încă din cretacic.

Să presupunem totuşi că falsa-caretă nu se abate de la obiceiurile rudelor ei şi că depune ouă, dar atât de

departe de uscat, încât puii încetează de a mai fi pui înainte ca noi să-i putem vedea. Dacă locul de pontă este foarte îndepărtat, poate că femelele au nevoie de timp pentru a ajunge acolo, şi de aceea noi le vedem doar când nu poartă ouă. Aceasta este o variantă a ipotezei pre cedente, dar care nu poate fi acceptată din aceleaşi motive. Ar fi o „inovaţie” prea mare pentru o ţestoasă care timp de cincizeci de milioane de ani nu s-a reprodus decât prin ouă depuse pe uscat. Pe lângă aceasta, umezirea prelungită cu apă sărată ar ucide embrionii, ca şi în cazul altor reptile şi ţestoase marine, şi deci ar trebui să presupunem că este vorba de un ou cu însuşiri absolut noi, din care să iasă teoretica noastră falsă-caretă pelagică[15].

Poate că ceea ce ne-a derutat mai mult a fost nu *modul,* ci *perioada* ciudată de reproducere. Poate că sezonul de pontă este foarte scurt, ele depunându-şi ouăle fie numai în ajunul Anului nou, fie în cea mai scurtă sau mai friguroasă noapte a anului. Toate celelalte ţestoase-de-mare din Atlantic au un sezon de pontă de mai multe săptămâni, care începe spre sfârşitul primăverii, dar nu ar fi exclus ca falsa-caretă să-şi depună ouăle în mijlocul iernii, când vânătorii de ţestoase au alte treburi. Ei bine, nu e posibil acest lucru

---

[15] Animal care înoată liber în apa mării. (n. trad.).

din aceleaşi motive: lipsa de femele cu ouă. În plus, chiar în sezonul de iarnă oamenii circulă cu automobile pe plajele din Florida, pescuiesc cu undiţa, îşi dau întâlniri, prind *coquinas*[16] şi chiar înoată. Este imposibil să credem că urmele de ţestoase lăsate iarna sau în orice perioadă, fie ea oricât de nefavorabilă, ar fi putut trece neobservate. Aceasta era presupunerea lui Kemp, dar cred că el nu făcea decât să reproducă părerile altora.

Am mai putea presupune că falsa-caretă din Statele Unite provine din altă parte şi ajunge în Golful Mexic fie prin migraţie, fie cu ajutorul curenţilor. Această ipoteză pare întemeiată la prima vedere fiindcă totul e pus pe seama curenţilor, care ar putea (şi cu siguranţă că aşa se şi întâmplă) să transporte falsele-carete de-a curmezişul Atlanticului, din Africa până în Antile şi foarte probabil până în Golful Mexic. Dar dacă priveşti cu atenţie coloniile de false-carete străine îţi dai seama că populaţia din golf nu a putut proveni în acest mod, în primul rând pentru că specia care se întâlneşte aici este prea abundentă pentru a. Fi considerată ca o acumulare de exemplare rătăcite accidental. Dar mult mai concludent este faptul că există o deosebire

---

[16] Moluşte Donax, care sunt mici, bivalve, uneori foarte abundente pe plajele din Florida, unde sunt adunate pentru supă. (n. trad.).

neînsemnată, dar constantă, între falsele-carete din golf şi cele din Africa de vest şi de pe coasta pacifică a Americii de Sud, singurele care ar fi putut pătrunde în apele Floridei. Indiferent din ce parte a lumii provin, toate falsele-carete au pe carapace două până la şase plăci suplimentare faţă de falsele-carete din Florida. Presupunerea că ţestoasele din golf au fost aduse de Curentul ecuatorial ne obligă să admitem un fapt absurd, şi anume că fiecare dintre ele s-ar fi oprit undeva în drum pentru a-şi remodela carapacea. De asemenea, n-ar fi exclus ca vreo falsă-caretă din golf să fi pătruns ocazional în apele americane, purtată fiind de Curentul ecuatorial. În acest caz ar putea fi admis doar un exemplar care şi-a început călătoria cu trei ani în urmă, a fost târât de Curentul Floridei şi a supravieţuit în timpul circuitului acestuia în jurul lumii, pentru a se înapoia în cele din urmă în apele sale de baştină. Ca atare, orice falsă-caretă africană care ar pătrunde în golf ar fi recunoscută cu uşurinţă. Deci curenţii oceanici nu ne pot ajuta să dezlegăm enigma acestei ţestoase.

Dar de ce să ne facem atâtea probleme şi să nu acceptăm părerea, foarte des exprimată, că falsa-caretă ar fi în fond un hibrid, care – ca şi mulţi alţi hibrizi – este steril? Aşa o consideră majoritatea pescarilor şi vânătorilor de ţestoase, dar asemenea păreri pot fi citite

chiar şi în *Riverside Natural History.* Majoritatea pescarilor afirmă că falsele-carete rezultă din împerecherea unui mascul de caretă cu o femelă de ţestoasă-verde, dar uneori sexele sunt inversate. Câţiva afirmă că mezalianţa implică o caretă şi o ţestoasă-de-baga, ori o ţestoasă-de-baga şi o ţestoasă-verde.

Dar scepticismul de care am dat dovadă în aceste împrejurări m-a făcut să-mi pierd prietenii şi să apar în faţa unor oameni pe care-i preţuiesc drept un nebun îndărătnic. Aproape tot ce ştim despre acest animal ne conduce la afirmaţia că falsa-caretă este o corcitură tot atât de lipsită de descendenţă ca un catâr.

După cum am mai spus, există false-carete şi în Pacific, dar masculii de aici gonesc după femele, le prind şi se împerechează cu ele, apoi femelele merg la ţărm, sapă gropi în nisip şi depun în mijlocul lor nişte ouă rotunde, din care ies pui de false-carete cu „dinţi de ou" şi cu semne ombilicale, ca şi la celelalte ţestoase. Atunci ce sens ar avea ca falsa-caretă să fie un hibrid într-o parte a arealului său şi o specie separată într-alta; să se reproducă normal la Acapulco, dar să lase alte specii de ţestoase să facă această treabă în locul ei la Tampa? De fapt, această idee este de neconceput.

După cum am subliniat mai înainte, falsele-carete din Atlantic sunt despărţite de cele din Pacific printr-un

teritoriu destul de vast. Cu toate astea ele sunt foarte asemănătoare şi mult mai apropiate între ele decât orice alte forme de ţestoase. Singurele deosebiri pe care am reuşit să le disting sunt plăcile suplimentare la carapacea speciilor din Pacific şi uneori un colorit ceva mai verde. S-ar mai putea menţiona unele diferenţe neînsemnate în ce priveşte dimensiunile corpului. Este sigur însă că nimeni n-o să poată crede vreodată că una a apărut din ouă de falsă-caretă *(Lepidochelys*), iar alta din ouă de caretă propriu-zisă (*Caretta*).

Problem a ar fi fost mai simplă dacă nu se afla nimic despre existenţa falsei-carete din Pacific. Prietenii mei din jurul cherhanalelor nu ştiu acest lucru şi sunt liniştiţi. Eu nu. Ăsta-i rezultatul doctoratului în biologie...

Aceleaşi obiecţii care fac ca ideea hibridări să fie nesatisfăcătoare par să conteste şi afirmaţia că falsa-caretă ar fi un fel de variaţie bruscă, un exemplar ieşit din comun, apărut întâmplător printre descendenţii normali ai celorlalte forme de ţestoase, ai caretei, de pildă. În acest caz, falsa-caretă din Pacific, cu obiceiurile ei normale de reproducere, vine să infirme ipoteza de mai sus.

Să vedem acum ce s-ar putea răspunde acelora care susţin că cuiburile de false-carete au fost pur şi simplu trecute neobservate din cauză că ele sunt împrăştiate

printre cuiburile celorlalte ţestoase, de care nu se deosebesc prea mult.

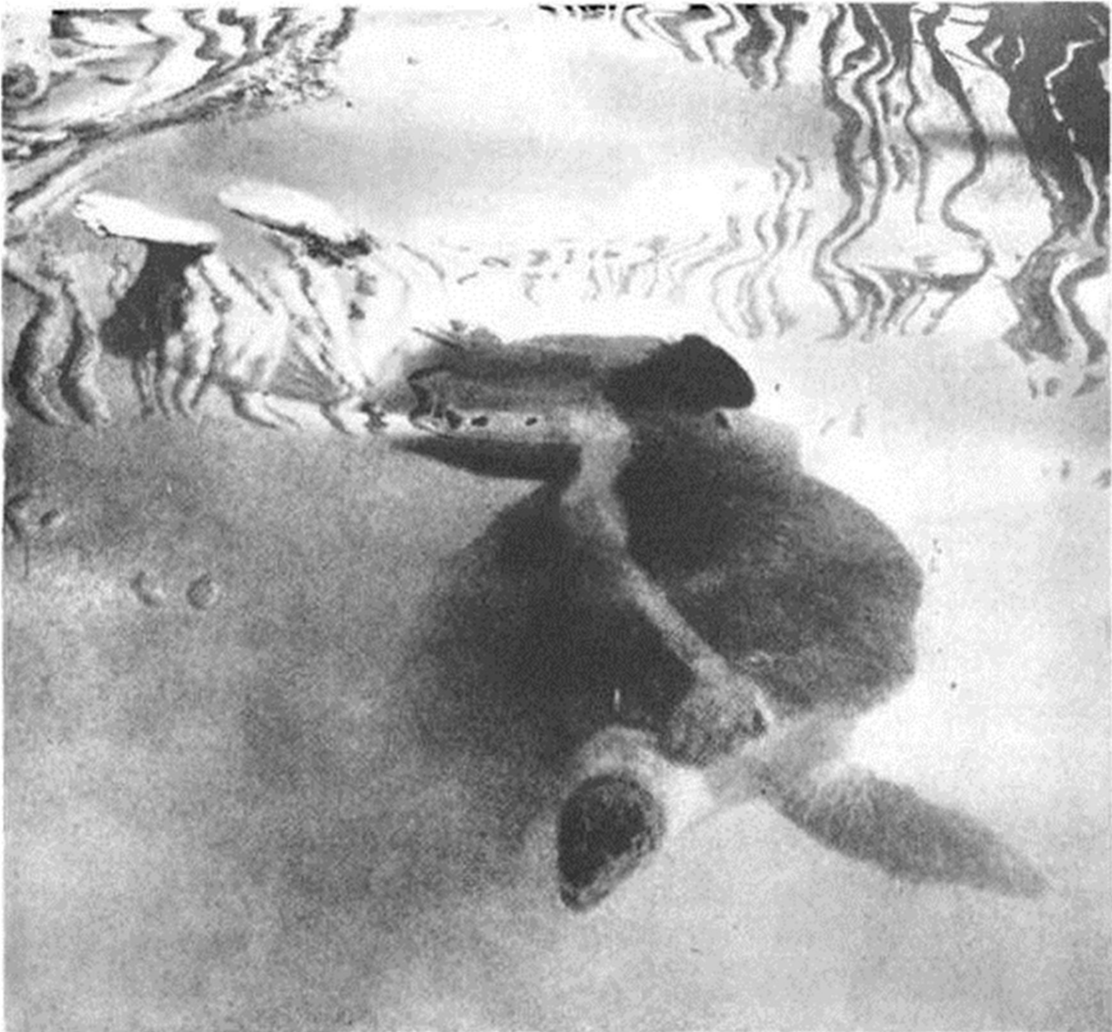
Ei bine, pentru mine aceste afirmaţii sunt de-a dreptul jignitoare. Sunt de acord că poate sutele de ore neproductive pe care eu şi prietenii mei le-am petrecut umblând de-a lungul plajelor nu reprezintă o dovadă de neînlăturat, dar cum rămâne cu profesionişti ca Joe Saklin, Tony Lowe, Paco Ortega, sau cu întreaga mea armată de informatori aleşi dintre vânătorii de ţestoase clandestini, care au trăit toată viaţa pe coasta de est? Trei luni pe an aceşti oameni patrulează de-a lungul plajelor în vehicule pentru ţestoase – turisme cu două locuri, cu caroserie joasă şi cu cauciucuri foarte mari – înşelând vigilenţa puţinilor paznici însărcinaţi cu protecţia ţestoaselor şi prinzând anual sute de ţestoase. Din totdeauna au avut această ocupaţie şi continuă s-o aibă, cu riscuri crescânde, deoarece o mână de mari cofetari au aflat ceea ce gospodinele din Savannah şi Charleston ştiau de foarte multă vreme, şi anume că ouăle de ţestoasă au calităţi deosebite pentru conservarea prăjiturilor şi de aceea oferă preţuri fantastice pentru ele. De asemenea, grataragiilor din gheretele ieftine înşiruite de-a lungul şoselei Dixie le place să amestece carnea de cincizeci de cenţi livra[17]

---

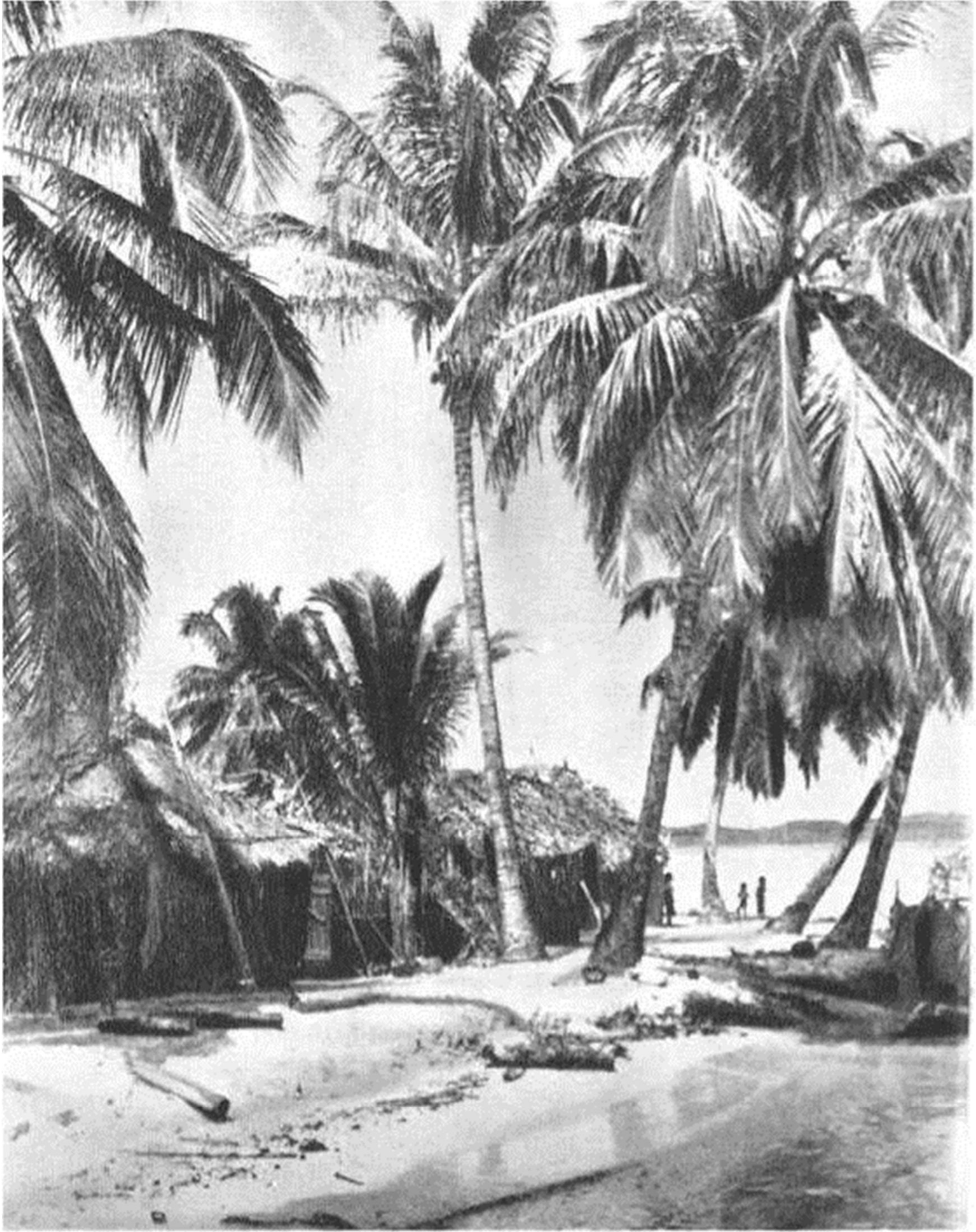
[17] 1 livră = 0,4536 Kg.

pentru cârnaţii *hamburger* cu carne de caretă de douăzeci şi cinci de cenţi livra. Iată de ce oamenii nu vânează ţestoase din distracţie. Cunosc ţestoasele şi tot ceea ce se petrece pe plajă în timpul nopţilor lungi de vară, dar ei nu ştiu nimic despre reproducerea falsei-carete. Toţi oamenii aceştia mi-au afirmat că falsele-carete nu vin nicicând pe mal. Deoarece nu le-am făcut niciodată morală asupra metodelor lor de lucru, mi-am făcut prieteni printre aceşti braconieri şi dacă vreo falsă-caretă ar veni vreodată pe plajă mă prind că aş afla acest lucru în câteva ore.

Afirmaţia că ţestoasele nu vin niciodată la ţărm nu



Pescuitor de broaște țestoase. Foto Kurt Severin.



Sat de pe coasta caraibă. Foto Kurt Severin.

este pe deplin întemeiată fiindcă există multe plaje – cum este şi cea dintre Tampico şi Beaufort – care nu sunt controlate şi nici nu figurează pe hărţi ca fiind cu nisip. Atâta timp cât există o asemenea situaţie, nu putem fi niciodată siguri că faptele constatate sunt juste. Până nu se vor cerceta toate plajele nu putem susţine că falsa-caretă nu se reproduce pe vreo insuliţă sau pe vreo plajă mică, izolată pe undeva pe coasta de sud-est a Statelor Unite.

Aceasta este, cred eu, ipoteza cea mai apropiată de adevăr. Ea concordă cel mai bine cu faptele cunoscute până acum. E greu s-o accepţi pentru că impune inventarierea fiecărui petic de nisip de-a lungul a sute de mile de coastă. Pare improbabilă, deoarece nici o altă ţestoasă nu este atât de fanatică în alegerea locului de reproducere ca falsa-caretă. Să ne amintim însă că falsa-caretă şi-a manifestat şi în alte feluri dispreţul ei pentru tradiţie. În ciuda conţinutului ei învechit, această ipoteză pare cea mai bună din toate.

Aşadar, pentru dezlegarea misterului falsei-carete trebuie să căutăm o fâşie mică, izolată, de ţărm, unde ea vine să-şi depună ouăle. Poate vă gândiţi la Cape Sable sau la Dry Tortugas, dar oamenii de pe aceste ţărmuri au adunat multe ţestoase, fără să fi întâlnit false-carete. De asemenea, nu poate fi vorba de vreunul dintre teritoriile bune de ţestoase de pe coasta de est, adică

fâşia dintre Palm Beach şi Melbourne, fiindcă acestea sunt prea vizitate. Nu este nici Sanibel, nici Bonita Beach sau Naples şi aproape sigur că nu este niciuna din insulele situate de-a lungul arcului Panhandle. Locul de reproducere al falselor-carete s-ar putea afla în afara Floridei, pe vreuna din insulele Georgiei sau ale Carolinei de Sud, sau poate în vreun loc dintre Vera Cruz şi Brownsville, pe care mexicanii nu-l cunosc încă. Personal, mă îndoiesc că acest loc s-ar găsi undeva în şirul de insule de la Grand Bahama până la Turks şi Caicos.

Atâta timp cât am dat crezare zoologilor care se citau unii pe alţii, afirmând că există false-carete în Caraibi, puteam presupune, de bine de rău. Că falsa-caretă se reproduce în aceste locuri. Misterul falsei-carete m-a urmărit în toate peregrinările mele. Oricât de entuziasmat am fost de studierea ţestoaselor-verzi, de care m-am ocupat în primul rând, sau de curioasele şi nesfârşitele aventuri pe care vi le voi relata, cel mai mult m-a surprins faptul că în Marea Caraibilor falsele-carete lipsesc cu desăvârşire.

Nu rămâne deci decât să continuăm cercetările noastre amănunţite. Şi, înainte de a ne fixa asupra oricărui alt loc, să revenim, în Golful Floridei, în porţiunea dintre cap şi recifele din nord unde marea, presărată cu insule, e mai puţin adâncă. Deşi aici sunt

zeci de insuliţe ca Sandy Key, ele nu au fost vizitate de naturaliştii care urmăreau răspândirea falsei-carete. În această regiune ţărmurile sunt acoperite cu mangrove, în care nicio ţestoasă nu s-ar putea reproduce; uneori aceste desişuri sunt întrerupte de fâşii de plajă înguste, care ar putea constitui locul cel mai prielnic pentru reproducerea falselor-carete. Golful este accesibil atât Curentului Floridei, care transportă, probabil, exemplarele rătăcite în Gulf Stream, cât şi apelor litorale ale Peninsulei Florida unde falsele-carete sunt mai abundente ca oriunde. S-ar putea, de asemenea, ca felul de viaţă specific al puilor de ţestoase marine să nu ne permită să deosebim puii de falsă-caretă şi să observăm că femelele cu ouă întreprind migraţii locale sezoniere.

Totul pare puţin probabil, dar este cea mai verosimilă soluţie pe care o putem accepta.

De aceea, poate că ar fi trebuit să rămân în golf, acolo unde Jonah Thompson a azvârlit harponul cu ani în urmă pentru a dezlega enigma falsei-carete. S-ar putea ca falsele-carete din oricare parte a Atlanticului să provină din apele calde, unde a fost găsit primul exemplar, împreună cu lamantinii[18], cu peştele *Albuia*

---

[18] Trichechis manatus, animal asemănător cu foca. (n. trad.).

vulpes[19] şi cu ultimele exemplare de crocodili. Poate că şirul întrebărilor se va sfârşi în acelaşi loc de unde a început, după ce va fi descris un cerc complet, şi va dezvălui misterul falsei-carete în prima noapte de vară cu lună plină.

În calea vântului

Până acum nu aţi aflat decât o parte din istoria falsei-carete. Ceea ce urmează este partea cea mai interesantă în toate. Faptele s-au petrecut recent, undeva departe, în colţul sud-estic al Caraibilor, acolo unde încercam să vă conving că nu există false-carete.

Mă aflam la Trinidad, sus pe coasta sălbatică din nord-estul insulei, dincolo de calea vântului, unde pădurea coboară până la marginile falezei de piatră, iar marea agitată se retrage şi se avântă, lovind pereţii de stâncă. Aici nu te mai desparte de lume decât şuieratul vântului şi silueta ştearsă a Insulei Tobago, profilată spre răsărit.

Trăsesem la casa de odihnă a guvernului din Matelot, cocoţată pe o stâncă de lângă mare. Într-o după-amiază târzie stăteam întins în hamac pe verandă. Îmi

---

[19] Peşte marin de mărime mijlocie, care trăieşte în apă puţin adâncă şi este considerat de unii autori ca fiind cel mai dinamic peşte din lume pentru pescuitul sportiv. (n. trad.).

petrecusem ziua umblând pe cărări abrupte în pădurea tropicală, prinzând broaşte şi şerpi şi încercând să fac fotografii în culori, care cu greu pot fi realizate în penumbra arborilor mora. În asemenea împrejurări oboseala face ca orice om, fie el profesor universitar, să se simtă rege dacă posedă un pridvor aşezat în calea alizeului, un hamac şi o ceaşcă cu rom şi cu lămâie. La ora aceea nu invidiam pe nimeni. Şedeam întins în hamac, mângâiat de adierea vântului şi priveam în depărtare.

Marea şi cerul erau încadrate de căpriorii acoperişului şi de balustradă, ca o fotografie colorată supraexpusă, numai că fiecare culoare era prea intensă pentru a fi reală. Îndepărtata umbră albăstruie a Insulei Tobago era acoperită de nori cenuşii veniţi de pe uscat, iar deasupra mării vântul gonea nori mai mici, rotunzi, asemenea unor capsule deschise de bumbac ce plutesc în aer pe fondul albastru al cerului. Se îndreptau spre uscat fără întrerupere, fără grabă, iar dedesubt, pe mare, se deplasau în şiruri ordonate umbrele lor.

În depărtare, printre crestele înspumate ale valurilor, lucrau pescarii din Matelot, poate vreo douăzeci la număr, în bărcuţe cioplite, cu pânze triunghiulare extrem de mari, confecţionate din saci de zahăr cusuţi între ei, pe care vântul le umfla ca pe velele unor iahturi de cursă. Micile ambarcaţii se înşiruiau de la faleză

până aproape de orizont, ridicându-se şi alunecând pe marea agitată, grupându-se, încrucişându-se sau plonjând mânate de vânt în direcţia alizeului.

În afară de umbrele bărcilor se mai profilau în apă şi alte pete, negre, cam de jumătate de acru[20], care nu se deplasau spre ţărm ci de-a lungul lui, ocolind promontoriul care înainta în mare.

Mă ridicai să văd mai bine. Deasupra umbrelor zării îndată numeroşi pescăruşi şi păsări-fregată, care se lăsau în picaj, cât şi exploziile de spumă ce se formau acolo unde un soi de stavrizi (*Caranx speciosus*[21]) retezau marginile umbrelor.

Numai târziu mi-am dat seama că petele care se mişcau de-a lungul coastei erau peşti mici. În locurile unde aceştia stăteau neclintiţi şi primeau loviturile fără zgomot şi fără zvârcoliri disperate, bărcuţele cu vele albe veneau din toate direcţiile, trăgând după ele momelile de burtă de peşte, pentru a vedea dacă nu cumva stavrizii, delfinii sau corifenele[22] le preferă în locul hamsiilor. În acest timp, valurile mari îşi continuau asaltul, neîmblânzite, năpustindu-se cu furie

---

[20] 0,404 ha. (n. trad.).

[21] Rudă de talie mare a scrumbiei spaniole, făcând parte din familia *Carangidae.* (n. trad.).

[22] Coryphaena hippurus, peşte frumos colorat în verde şi galben, de 2 m lungime. (n. trad.).

peste recif, unul după altul, spărgându-se şi înspumând turnurile aflate pe ţărmul mâncat de ape.

În bucătăria mică de lângă camera mea, Ashanti, o femeie înaltă, prepara o scrumbie de vreo şase livre, adusă de mine. Jumătatea dinainte fumega într-o oală de pământ, aproape înecată printre roşii şi căţei de usturoi tocaţi mărunt, iar cealaltă jumătate lăsa să picure unt australian pe cărbunii de mangrovă de sub ea. O jumătate de fruct-de-pâine se pârjolea pe un grătar de Birmingham, iar eu aşteptam cu nerăbdare ora prânzului.

Preocuparea de a studia ţestoasele marine era trecută pentru moment pe seama soţului bucătăresei. El coborâse jos pe faleză punând în mişcare toţi vânătorii locali de ţestoase. Trei băieţaşi prindeau diferite animale: şopârle pe trei pence bucata şi şerpi pe un şiling şi şase pence. Pe panta alunecoasă de sub pridvor erau legaţi o capră şi un măgar. Capra se ridica din când în când pe picioarele dinapoi pentru a se înfrupta din *guavas*-ul[23] de deasupra ei. Măgarul era mic şi cenuşiu. După aspect părea să fie de prin Indiile de vest. Era liniştit şi calm. Numai din când în când dădea glas celui mai straniu strigăt de animal – sălbaticul,

---

[23] Guavas = *Psydium pyriferum*, fructul unui arbust din familia *Mirtaceae*, răspândit în America tropicală. (n. trad.).

dulcele, fantasticul, scandalosul răget al măgarului.

Deodată se auziră paşi la capătul verandei. Omul trimis să afle câte ceva despre ţestoase se înapoiase. Îmi spuse că oamenii care cunoşteau cel mai bine aceste animale se aflau într-un sat din apropiere, la vreo nouă mile *spre* apus, dacă urcai de-a lungul coastei. Îi mulţumii şi îi spusei că voi merge acolo a doua zi de dimineaţă. Îmi explică apoi cum să ţin poteca. Între timp mi se aduse prima jumătate din scrumbie şi discuţia noastră luă sfârşit.

A doua zi în zori îmi lăsai maşina la capătul şoselei şi o luai pe jos pe drumul de peste faleză. Înaintam încet. Nicăieri nu văzusem vreo privelişte atât de frumoasă ca aceea de pe coasta de nord a Trinidadului, situată între Matelot şi Golful Maracas. La început poteca urca printr-un desiş de tufe uscate, înalte până la brâu, spre un promontoriu în formă de turn, apoi îşi făcea drum printre coloanele netede şi înalte ale unei fâşii de junglă, sau cobora de-a lungul unei plaje mărginite de palmieri. Mergeam încet. Vreo jumătate de oră am admirat cuiburile de ţestoase şi locul în care un pârâu de apă dulce îşi amesteca apa lui rece, adusă din munţii îndepărtaţi, cu apa caldă a golfului. Broaşte mici îşi dădeau întâlnire cu crabii, iar baracude cât degetul se repezeau ca sfârlezele după gândaci.

În cele din urmă ajunsei pe un deal de unde se zăreau

în depărtare nenumărate căsuţe. Erau mărunte, scăldate în soare, cu acoperişurile înalte şi ascuţite, ca la colibele lui Disney[24]. Unele căsuţe erau cocoţate pe pantă, printre palmieri şi arbori-de-pâine. La poalele lor se afla un golf adânc şi îngust ca un fiord. Câteva bărci urmau să plece în larg. Unele tocmai îşi înălţau pânzele, altele căutau să prindă în velele lor triunghiulare urmele de vânt care ajungeau la capul golfului, iar două porniseră deja printre pereţii înalţi de stâncă. O singură barcă se legăna pe valurile din apropierea gurii micului braţ de mare.

De pe poteca de deasupra plajei se zărea o barcă care mai zăcea în nisip. Echipajul ei, compus din trei oameni, se pregătea s-o împingă în mare. Mă aplecai peste parapet ca să-i salut. Eram o arătare neobişnuită acolo sus pe potecă, alb, mânjit cu argilă şi încins cu saci. Dar aceşti oameni au tact şi amabilitate. Ei îşi trag aceste însuşiri din lupta lor cu marea, după cum oamenii săraci din alte locuri le capătă lucrând pământul. Se opriră numai o clipă să mă privească, apoi unul dintre ei, un bătr în care intrase în apă până la genunchi, spuse:

— Bună dimineaţa, dom’le.

---

[24] Walt Disney, cunoscut desenator american, realizatorul a numeroase filme cu desene animate. (n. trad.).

— Este cineva pe-aici care pescuieşte ţestoase?

— Ce aţi zis, dom'le?

— Prindeţi ţestoase pe aici?

— Ţăstoase? Uneori prindem, dom'le.

— Aşa? Atunci spuneţi-mi câte feluri de ţestoase prindeţi? Întrebarea mea era de rutină.

Cei trei oameni prinseseră a vorbi între ei cu voce înceată, încercând să numere pe degete câte tipuri de ţestoase ar cunoaşte. Părea că există divergenţe. În cele din urmă, unul dintre cei doi care nu vorbise până atunci privi în sus şi strigă ceva destul de tare, dar complet neinteligibil.

— Ce ai spus? îi strigai eu.

Omul mă privi îndelung, apoi ridică din umeri şi râse. În cele din urmă deveni foarte solemn.

— Vă zice despre ţăstoasă, dom'le, spuse bătrânul.

Dar în ce limbă vorbeşte?

— În grai, dom'le, zise el.

— Ce fel de grai?

Se iscă o mică discuţie cu voce scăzută, apoi vorbitorul privi iar spre mine.

— Franceză, dom'le. Vorbeşte franceza, spuse el.

Pe loc, ceilalţi doi îl apucară de umeri şi începură să discute aprins. Apoi tăcură, priviră tustrei spre mine şi omul din apă vorbi din nou:

— Caraibă, dom'le. Zic că e caraibă. Nu sunt de loc

sigur, dom'le. Noi îi zicem grai.

— Bine, perfect. Dar ce-i cu ţestoasele? Era vorba să-mi spuneţi câte sunt. V-aţi hotărât?

— Noi prindem cinci feluri de ţăstoase, dom'le.

— Cinci aţi spus?

De data aceasta, bătrânul mă privi insistent. Mă fixau cu toţii. Încercai să ies din încurcătură tuşind tare, zgomotos şi scuipând, apoi adăugai:

— Foarte bine. Să vedem acum care sunt cele cinci feluri de ţestoase. În majoritatea locurilor se prind numai patru. Care sunt cele pe care le cunoaşteţi voi?

— Nu vedem adesea decât patru. Prindem bagaua. O cunoaşteţi, dom'le?

— Ţestoasa-de-baga, sigur. Prindeţi şi ţestoasa-de-piele?

— Ce-i aia, dom'le?

— Cea mare, neagră, cu dungi.

— Da, dom'le, ţăstoasa-de-piele. Noi o numim pe asta ţăstoasa de Orinoco.

— Sigur, asta este. Apoi prindeţi ţestoasa-verde.

— Aşa-i, dom'le.

— Şi careta.

— Caritul. Numai la apă adâncă îl găsim.

Respirai adânc, deşi nu era nimic neobişnuit în povestea asta.

— Foarte bine, spusei. Şi care e ultimul tip de

ţestoasă?

— Batalí[25], dom'le. Ceilalţi doi dădură din cap afirmativ.

— Batalí? Ce-i aia batalí? N-o cunosc pe asta. Cum arată?

Apoi mi-o descriseră.

— Ţăstoasă mică, dom'le, de culoare cenuşie. Are ţeasta rotundă şi capul mare ca la carit. Batalí asta este adusă de curenţii puternici ce vin dinspre mare. Este o ţăstoasă rea, dom'le. Zgârie şi muşcă şi nu vrea să stea pe spate. Unii oameni) e spun ţăstoase de le plesneşte inima. Ele nu rezistă la drum. Nu le aducem pe astea acasă. Le prindem rar – trei, patru pe sezon – şi doar la curent puternic.

Nu numai că cele spuse semănau cu ceea ce mai auzisem şi la o mie de mile depărtare cu optsprezece ani în urmă, dar bătrânul aducea falsa-caretă în Trinidad. Afară doar dacă nu se înşela sau dacă nu-şi bătea joc de mine punând în joc o imaginaţie mult prea evoluată. Bătrânul acesta aducea falsele-carete pe plajele din împre jurimi, aşa cum se întâmplase şi în Anglia. Cum în Caraibi nu există niciun curent cu direcţia spre sud şi nici false-carete, aceşti batalí nu

---

[25] Nume dat în Trinidad unei ţestoase marine, presupusă a fi din genul Lepidochelys.

puteau să vină decât din Africa!

Curentul despre care vorbea bătrânul este în parte Curentul ecuatorial de nord, capătul terminal al Gulf-Stream-ului, şi în parte Curentul ecuatorial de sud, o continuare a Curentului Benguela din sud-vestul Africii.

Există două căi prin care falsele-carete pătrund în curent. S-ar putea ca ele să intre în apele Gulf-Stream-ului atunci când acestea o iau spre sud, pe lângă Europa, iar de aici trec dincolo de Azore – ultimul loc unde le-am putut stabili urma. Încep apoi a doua traversare a oceanului, când curentul este împins în direcţia vestică, spre Brazilia, de către coasta nord-vestică a Africii. S-ar putea ca ţestoasele din Trinidad să nu aibă nicio legătură cu falsele-carete din Gulf Stream, fiind doar exemplare rătăcite dintr-o rasă de false-carete care trăiesc de-a lungul coastei apusene a Africii tropicale. Acest lucru ar fi uşor de stabilit deoarece colonia africană de ţestoase are carapacea cu şase sau şapte plăci mari de fiecare parte, în loc de cinci câte se întâlnesc la populaţiile din Golful Mexic. Aş putea spune cu uşurinţă din ce rasă fac parte ţestoasele din Trinidad dacă aş vedea vreuna.

Cam acestea erau gândurile care mă frământau în timpul cât stătusem pe poteca de pe faleză. După un timp mă adresai din nou pescarilor:

— Aş dori să ştiu dacă puteţi să-mi găsiţi vreo carapace veche a acestei batalí. Una care zace aruncată pe undeva, sau poate un craniu. Credeţi că e posibil să pot vedea vreuna?

Bătrânul din apă se scuză.

— Nu le luăm cu noi, dom'le, zise.

— Dar se pot prinde uşor când vin pe plajă să ouă?

Asta îl puse în mare încurcătură şi ştiam de ce.

— Ţăstoasa asta nu depune ouă dom'le, spuse el. Nu le vedem pe ţărm.

Ce puteam face? Să ţin prelegeri unor pescari încurcaţi. Să mă alătur vulturilor hoitari ca să caut prin grămezile de gunoi. Să ofer o recompensă pentru viitoarea minune sau să aştept!

Nu găsii nici cea mai mică dovadă despre felul cum se reproduc aceste ţestoase. Mă întorsei acasă lăsând în urmă câţiva prieteni dintre locuitorii falezelor şi cherhanalelor.

Dacă *există* vreo batalí prin aceste locuri apoi aceasta trebuie să fi fost adusă de Curentul african. O parte din moleculele acestui şuvoi provin din Florida, iar alta din Senegal. Unul din aceste locuri este patria ţestoasei batalí, căreia-i plesneşte uşor inima şi care ajunge până pe falezele de lângă Matelot.

Favoriţii zglobii din Parque Vargas

Deşi era miezul zilei, în Parque Vargas părea că se lăsase amurgul. Pe străzile încinse din Puerto Limón, ce înconjurau *plaza,* nu zăreai nici ţipenie de om. Doar câteva biciclete, huruitul vreunui taxi şi micii lustragii cu strigătele lor ascuţite mai tulburau liniştea din când în când. În parcul umbrit, mai toţi leneşii[26], toropiţi de căldură, atârnau liniştiţi, cu spatele în jos, pe ramurile înalte ale laurilor indieni. Un trecător oarecare ar fi putut spune că toţi leneşii dorm, dar eu ştiam bine, sau cel puţin credeam că ştiu, că ei sunt treji.

Acolo sus se afla un leneş care părea că fierbe de emoţie. Deşi la prima vedere nu puteai să-ţi dai seama de aceasta, totuşi eram sigur că despre aşa ceva era vorba. Din pricina acestui leneş emoţionat şi a nerăbdării cu care aşteptam să mi se confirme presupunerea, stăteam în acel loc umbrit din *plaza,* în cea de-a cincea zi a venirii mele în Puerto Limón.

Când pătrundeai în Parque Vargas, după ce trecuseşi prin arşiţa toridă a străzilor din jur, aveai senzaţia că te cufunzi într-un izvor rece. Crengile arborilor înalţi erau atât de dese, încât numai rareori vreo rază de soare putea săruta pământul. Ele se ridicau aşa de sus, încât

---

[26] Mamifer arboricol din ordinul Edentate, genul Bradypus. (n. trad.).

briza golfului şuiera printre trunchiuri. Este greu să-ţi închipui farmecul unui asemenea loc dacă nu ai avut prilejul să urmăreşti scurgerea timpului într-un oraş caraib.

De cinci zile stăteam aici, în centrul oraşului Limón. Timpul s-ar fi scurs anevoie dacă n-ar fi existat leneşii din Parque Vargas. Când am intrat pentru prima oară în micul birou al Aerovias Costaricenses m-a impresionat lipsa de confort a întreprinderii. De-a curmezişul singurei încăperi se întindea o tejghea şi o scară cu platformă. În dosul tejghelei, rezemată de masa pe care se găsea o maşină de scris, stătea o fată drăguţă ca orice Tica[27], care s-a întristat de îndată ce am întrebat-o dacă aş putea să închiriez un avion pentru a doua zi.

— Avionul nostru este defect, spuse ea în spaniolă.

— Cum, aveţi numai un singur avion? Dar ce s-a întâmplat cu el?

— *Quién sabe*? [28] spuse fata. Paco încearcă să descopere ce are. A zburat la San José miercuri şi ruta trece pe deasupra vulcanului, la peste 12.500 picioare şi asta este prea mult pentru un avion ca al nostru. La înapoiere s-a defectat. Toţi pasagerii şi coletăria pentru.

---

[27] Diminutiv pentru fetele din Costa Rica. Formă feminină a poreclei naţionale, provenită din tendinţa costaricanilor de a folosi sufixul diminutiv ico. (n. trad.).

[28] Cine ştie?

Sixaola şi La Barra stau şi aşteaptă. *Lastima*[29] – tare neplăcut.

— Şi nu puteţi să-mi spuneţi cam, când voi putea închiria avionul?

— Unde vreţi să mergeţi?

— La Tortuguero. Poate şi la La Barra.

— Noi avem curse pentru locurile astea. De ce să închiriaţi avionul şi să nu mergeţi ca simplu pasager? Este acelaşi lucru, doar că-i mai ieftin.

— Dar eu vreau ca avionul să zboare cât mai jos pentru a mă uita după ţestoase.

— Lui Paco îi place să zboare la mică înălţime şi să se uite după broaşte.

— Dar o să vrea să înscrie şi cercuri dacă-l rog?

— Da, însă asta o să vă coste ceva mai mult. Dacă aţi zbura cu cursa care transportă *guaro,* aţi putea merge la un preţ aproape obişnuit.

Guaro este o variantă a cuvântului castilian *aguardiente* şi se foloseşte în multe părţi ale Americii Centrale pentru a desemna romul local, preparat din trestie de zahăr.

Fata întinse mâna la o înălţime de vreun metru deasupra duşumelei, ţinând-o cu palma în sus, nu în jos, cum ar fi făcut-o un gringo.

---

[29] Milostivire.

— Este un bidon mare de guaro pentru muncitorii societăţii Atlantic Trading Company din Tortuguero, spuse ea. Societatea a angajat mulţi indieni *mosquito*[30] şi aceştia nu pot trăi fără guaro. Dacă sâmbăta seara nu 1i se dă guaro sunt trişti, iar unii îşi părăsesc chiar locul de muncă.

— Foarte bine, spusei. Nu mă supără să călătoresc cu cursa care transportă guaro dacă se poate zbura la mică înălţime. Când credeţi că ar putea să fie gata avionul?

— Tot ceea ce pot să vă spun este că primul zbor va fi spre Sixaola şi al doilea la La Barra del Colorado. Trebuie să fiţi gata de plecare în prima zi după repararea avionului, iar dacă reparaţia se termină târziu, a doua zi după aceasta. Unde vă pot găsi la ora prânzului?

Îi dădui adresa şi plecai. Iată de ce a trebuit să stau aici cinci zile. Dimineaţa închiriam o bicicletă sau un cal, o dată chiar un taxi, şi mergeam de-a lungul ţărmului unde prindeam broaşte, şopârle şi şerpi, înotam în apa din dosul recifului sau vizitam ţarcurile de ţestoase şi locurile de descărcare a peştelui.

În fiecare zi, la amiază, mă întorceam în *plaza* ca să mă răcoresc şi totodată să observ leneşii din arbori.

---

[30] Trib de indieni de pe ţărmul Mării Caraibilor. Majoritatea grupelor actuale de mosquito prezintă o puternică influenţă a rasei negre. (n. trad.).

Dacă veţi avea vreodată ocazia să mergeţi într-un parc unde sunt leneşi, vă recomand să-i observaţi. Veţi putea sta de pildă o jumătate de oră bună ca să descoperiţi dacă unul dintre ei intenţionează să culeagă o porţie de frunze sau să se scarpine. Indiferent de alternativa aleasă puteţi fi siguri că veţi petrece o altă jumătate de oră pentru a-i vedea cum îşi realizează intenţia.

În Parque Vargas sunt nouă leneşi. Un om ou care am intrat în vorbă încerca să mă convingă că sunt douăzeci şi cinci, dar i-am numărat cinci zile la rând şi de fiecare dată mi-au ieşit la număr nouă. Cei mai mulţi localnici erau de acord cu această cifră şi afirmau că ea a rămas neschimbată în decursul ultimilor ani. Leneşii trăiesc pe vreo douăzeci şi opt de arbori de laur indian, ce aparţin unei specii de *Ficus* (smochin). Aceştia sunt înfăşuraţi de filodendroni[31], iar ramurile lor se înalţă şi se întreţes formând un fel baldachin închis, care constituie un minunat loc de trai pentru leneşi.

Leneşii din Parque Vargas aparţin formei cu trei degete descrisă de Gray, care se găseşte numai în Panama şi Costa Rica. Genul din care fac ei parte este răspândit în pădurile de şes din Honduras şi Bolivia. Leneşii sunt unele dintre cele mai ciudate mamifere.

---

[31] Plantă agăţătoare tropicală. (n. trad.).

Dacă îi observi mai îndeaproape poţi să le găseşti un loc în ordinul edentatelor, alături de furnicarul *Tamandua tetradactyla* şi de *Armadillo.* Dar nici furnicarul, nici *Armadillo* nu pot să rivalizeze cu leneşul.

În primul rând, leneşii sunt ciudaţi de la prima vedere, înainte de a face vreo mişcare. Animalul matur cântăreşte aproximativ douăzeci şi cinci de livre şi are capul rotund, fără urechi, cu ochi proeminenţi, aşezat pe un gât lung. Picioarele lui sunt lungi şi par lipsite de încheieturi. Fiecare membru superior şi inferior are cele trei gheare îndoite în permanenţă. Cu ajutorul lor animalul se prinde de ramuri, stând cu spatele în jos. Blana e aspra şi ţepoasă. În timpul sezonului ploios ea este împânzită de alge verzi, ceea ce-i dă un colorit verzui, asemănător cu cel al frunzelor.

Nimic însă din comportamentul acestui animal nu se poate apropia ca ciudăţenie de lenea lui proverbială. Folosesc acest termen în sensul său iniţial, de încetineală. Lenea acestor animale este una din minunile naturii. Este o batjocură la adresa mişcării, o încetineală ciudată, mecanică, care tortureazā nervii. Citoplasma unei amibe înaintează mai repede decât un leneş care fuge de un boa-constrictor flămând. Pe lângă toate acestea, leneşul mai este şi şovăielnic în acţiunile sale.

De pildă, dacă un leneş începe o mişcare simplă, cum ar fi aceea de apucare a unei ramuri, trebuie să aştepţi multe minute până când te vei putea lămuri dacă el este pe punctul de a-şi realiza acţiunea sau s-a oprit pentru a reconsidera tot planul.

În ciuda tuturor acestor considerente, mi se pare nedrept: să stigmatizez leneşul ca stupid şi primitiv, cum sunt înclinaţi să o facă unii autori. Este foarte posibil ca animalul să nu fie stupid de loc, şi ca încetineala lui fizică să fie doar o adaptare utilă, pe care nu avem subtilitatea să o înţelegem. După cât se pare, niciun zoopsiholog nu şi-a îndreptat atenţia asupra vieţii leneşilor. De pildă, ei nu au fost puşi niciodată să treacă printr-un labirint[32], spre a fi se verifica capacitatea de învăţare. Îmi închipui că trecerea unui leneş printr-un labirint ar cere foarte mult timp, dar această operaţie va trebui făcută cândva, din consideraţie pentru acest animal. Mă întreb adeseori dacă leneşul este atât de reuşit, cum ar sugera-o modul său de viaţă.

Încetineala leneşului trebuie să facă parte, într-o oarecare măsură, dintr-un sistem de adaptare la viaţa arboricolă. Există, desigur, şi alte vertebrate arboricole,

---

[32] Dispozitiv în formă de labirint folosit pentru testarea comportamentului animalelor. (n. trad.).

dar care nu sunt nici pe departe atât de lente. Aşa, de exemplu, veveriţele sunt întruchiparea agilităţii. Pe de altă parte însă există trei vertebrate diferite – leneşul, cameleonul şi lorisul – care trăiesc în vârful arborilor, dând dovadă de o mare încetineală. Cum aceste animale nu sunt înrudite îndeaproape între ele, lorisul fiind un lemurian, cameleonul o şopârlă, iar leneşul o rudă căţărătoare a furnicarului, şi cum rudele lor terestre nu sunt în niciun caz deosebit de lente, singura concluzie logică este că lenevirea muşchilor ar fi o cale de adaptare la viaţa arboricolă. Rudele din pleistocen ale leneşilor arboricoli actuali erau animale terestre, unele dintre ele fiind mari cât un bou. Noi le spunem leneşi tereştri, dar nu trebuie să se deducă de aci că ei ar fi avut mişcările mai lente ca ale unui urs de pildă. Au fost denumiţi leneşi numai din cauza descendenţilor lor arboricoli.

Din scurtele mele convorbiri cu oamenii din parc nu reuşisem să aflu de când fuseseră plantaţi arborii şi nici când începuseră leneşii să trăiască acolo. Unii spuneau că atât arborii cât şi leneşii existau dintotdeauna. Aceasta este fără îndoială o exagerare, deoarece arborele este originar din Asia. Alţii spuneau că un om căruia îi plăceau leneşii adusese acolo o pereche, prin 1890, când arborii erau deja mari.

O bătrână care şedea pe bancă lângă mine spunea că

îşi aminteşte de vremea când un primar al oraşului susţinea că leneşii sunt o calamitate publică, care ameninţă viitorul arborilor, şi de aceea trebuie împuşcaţi. S-a delegat un poliţist ca să-i împuşte cu o armă militară care a făcut o mare zarvă aici, în centrul oraşului. Spusei bătrânei că în dimineaţa aceea eu numărasem nouă leneşi.

— Exact, spuse ea cu înţeles. Acum sunt mulţi. *Abundan.* Părerea mea este că poliţistul a lăsat să-i scape doi dintre ei sau poate numai o femelă gravidă.

Trebuie să se găsească pe undeva însemnări despre data înfiinţării acestui Parque Vargas, dar problema nu este esenţială. Important este faptul că un animal băştinaş şi o plantă exotică s-au întâlnit aici şi au realizat un echilibru natural între o populaţie de leneşi şi nişte arbori de care aceştia depind în întregime. Ar fi intere sant de ştiut cum se menţine echilibrul de la o generaţie la alta. Leneşii mănâncă frunzele şi fructele arborilor, neavând altă hrană, şi pare logic să presupunem că hrana este factorul hotărâtor pentru numărul indivizilor care formează colonia. Asemenea exemple privind echilibrul unor populaţii se găsesc foarte greu în special printre vertebrate. Niciun zoolog cunoscut de mine nu s-ar fi încumetat să prezică faptul că doi leneşi dintr-o pădurice formată din douăzeci şi opt de arbori, reprezentând o specie de leneşi

necunoscută până atunci şi înconjuraţi de străzile oraşului, vor da naştere unei populaţii stabilizate la nouă indivizi timp de treizeci sau patruzeci de ani. Este curios cât de puţină atenţie acordă locuitorii oraşului acestei colonii de animale extraordinare. Uneori, la intervale foarte mari de timp, un pui de leneş, care în mod normal stă agăţat cu picioarele întinse de abdomenul mamei, cade dintr-un arbore. Alteori, din motive necunoscute, câte un exemplar adult coboară şi se târăşte cu greu pe pământ printre trunchiurile arborilor. În asemenea împrejurări, o gloată de băieţi şi de gură-cască se adună în jurul nefericitului animal. Băieţii strigă şi se împing unul.pe altul spre leneş, iar când încearcă să stârnească o harţă între leneş şi o căţea jigărită, mult mai amatoare de somn decât de luptă, poliţistul apare repede spunându-le să înceteze cu torturarea animalelor.

Singurul număr de atracţie este acela în care vreunul dintre leneşi se leagănă de pe o mână pe alta, traversând strada animată pe unul din firele electrice întinse printre arbori. Acesta e momentul când toată lumea din oraş se opreşte să privească şi să vorbească despre leneşi. „Favoritul zglobiu va fi electrocutat” îşi spun latino-americanii unul altuia. Cuvântul castilian pentru leneşi este *perezoso,* dar în America Centrală acest animal este cunoscut pretutindeni sub numele de

perico ligero, adică favoritul zglobiu, ceea ce reprezintă un amuzant exemplu de ironie. De la o fereastră, câteva fete latino-americane şi creole strigă peste stradă poliţistului de lângă parc să oprească leneşul înainte de a atinge izolatorul bătut în cuie la colţul casei lor. O şleahtă tot mai numeroasă de_ băieţi sprijiniţi pe biciclete urlă şi fluieră veseli şi cu chef de glumă.

— Da, don-şoară, spune unul dintre ei. Aş lua-o şi eu pe drumul ăsta ca să ajung la dumneavoastră în odaie. Şi aş face-o mai repede decât *perico*!

După un timp, cineva telefonează Societăţii de energie electrică. Soseşte îndată un camion cu scară şi leneşul este cules de pe fir şi dus înapoi în parc. Oamenii pleacă mai departe sau se adună în grupuri ca să discute despre viitoarele alegeri. Toată lumea a uitat de întâmplarea cu leneşul, afară de mine.

În a cincea zi a şederii mele în Limón mă aflam din nou în parc. Stăteam rezemat de bancă şi priveam în sus la doi leneşi care atârnau în umbra deasă. Pe băncile din jur se aflau multe persoane, dar acestea se obişnuiseră cu mine şi nu-mi mai acordau nicio atenţie. Unul dintre leneşi se scărpina, mişcându-şi laba peste flancul său păros cu viteza şi regularitatea pendulului unui orologiu de pe vremea bunicilor. Nu părea că are intenţia să mai facă şi altceva, de aceea am renunţat să-l mai privesc.

Îmi pierise interesul. În schimb celălalt leneş mă atrăgea în mod deosebit.

Timp de cincisprezece minute am avut impresia că acest leneş se apropie de primul. Dacă era adevărat şi dacă apropierea nu era pur şi simplu întâmplătoare, atunci poate că primul leneş era o femelă şi cel de-al doilea un mascul. S-ar putea ca în cele din urmă să am fericirea de a vedea ceea ce doream să văd de cinci zile – cum fac dragoste favoriţii zglobii. Încet, cum este acest animal, şi cu spinarea în jos... Eram extrem de curios, iar această apropiere constituia primul indiciu de atracţie sexuală care se manifesta la aceşti leneşi.

Am continuat să-i observ mai departe. Leneşul care înainta – presupusul mascul în rut – ajunse în cele din urmă într-un punct situat la vreo şaizeci de centimetri de femelă şi continua să înainteze. Aveam toate motivele să cred că exista un scop în înaintarea lui şi să sper că în câteva minute voi afla dacă intenţia sa era de ordin sexual sau, dimpotrivă, de comportament. Când distanţa se micşorase considerabil, leneşul se opri ca o stană de piatră, apoi îşi desprinse unul din picioarele din faţă, îl întinse încet într-o parte şi rămase aşa, în echilibru. Un minut şi ceva stătu nemişcat. Apoi începu să-şi întoarcă capul, cu o mişcare de-abia perceptibilă, mai întâi spre stânga, apoi spre dreapta, apoi din nou înainte, şi se opri. Părea că priveşte fix la leneşul din

faţa lui. Nu puteam să-i văd expresia, dar pot să vă spun că stăteam ca pe jeratic. Aşteptam să văd ce se va întâmpla.

Şi s-a şi întâmplat. Un băieţel mă bătu pe umăr:

— *Señor*, spuse el piţigăiat, *está compuesto el avión*[33]. Vocea îi tremura de emoţie.

— Stai puţin, îi spusei. Priveşte acolo sus. Priveşte la aceşti favoriţi zglobii.

Băiatul privi în sus spre domul pădurii şi văzu doi leneşi pe o cracă, unul dintre ei scărpinându-se ritmic, celălalt atârnând nemişcat în trei picioare.

— Da, domnule, spuse el. Poţi să-i vezi oricând. Trăiesc aici.

— Desigur, ştiu asta, adăugai eu tulburat. Dar ce o să facă?

— Să facă?

— Da.

Băiatul mă privi cu uimire, încercând. Să prindă gluma pe care n-o înţelesese.

— Ce o să facă? continuă el timid.

Dădu din umeri, îşi roti ochii spre leneş, apoi din nou spre mine şi adăugă:

— O să stea atârnaţi aici până se va face prea cald. După aceasta se vor duce la culcare.

---

[33] Avionul este gata.

Apoi încercă să-mi repete de ce venise după mine.

— Señor, doamna de la Aerovías spune că trebuie să veniţi acum. Paco face zborul la Sixaola astăzi după-amiază şi mâine puteţi avea avionul, dar trebuie să vă vadă înainte de a pleca. *Ahorita.*[34]

Mă ridicai cu greu de pe bancă şi scosei din buzunar o monedă pentru băiat.

— *Bueno. Muy bien*[35], spusei.

Băiatul însă era stăruitor. Încercă din nou să înţeleagă de ce sunt aşa de furios.

— Nu sunteţi bucuros că avionul a fost reparat? spuse el, privindu-mă atent.

Îmi părea rău că eram întrerupt tocmai când mă aflam pe punctul de a vedea riturile sexuale ale leneşilor.

— Da şi nu, spusei.

Băieţaşul mă privi cu ochi mari. Nu pricepea de ce devenisem atât de abătut.

Tortuguero

Micul avion începu să duduie, apoi o porni din loc cu un zgomot infernal. Paco trânti uşa de la cabină, apoi

---

34 Acum, repede.

35 Bine, foarte bine

răsuci capetele unei sârme pentru ca să stea închisă. După aceea trecu în spatele nostra şi controlă legăturile bidonului de 68 de litri plin cu guaro, care ocupa o treime din cabină. Mişcă planurile cozii şi mări turaţia la 1500, lăsând motorul să se încălzească. Încercă întâi un magnetou, apoi pe celălalt. Trase de accelerator şi-l puse la maximum. Turaţia ajunse la 2000 fără rateuri. Mă privi fericit.

— Totul este în ordine, spuse el.

Băiatul care răsucise elicea făcu semn cu mâna ca să-i atragă atenţia lui Paco.

— *Todo está okey*[36], spuse el.

— *Sí*, răspunse Paco.

Avionul se smuci din loc. Cauciucurile roţilor lăsară făgaşe adânci pe nisipul umed. Înaintarăm vreo trei sute de iarzi cu vântul în spate şi apoi, fără a încetini, ne răsucirăm brusc, însoţiţi de o furtună de zgomote, şi avionul, opintindu-se şi gemând, o porni din loc. Lăsă în urmă drumul pe care venisem şi străbătu plaja spălată de valuri, trecând peste odgoanele formate din algele îngrămădite. Paco împinse înainte manşa şi coada avionului se ridică; o trase apoi îndărăt şi eforturile avionului încetară, iar noi simţirăm că ne desprinsesem de nisip. La o înălţime de zece picioare o

---

[36] Totul este în ordine.

luă uşor spre dreapta şi pornirăm deasupra valurilor. Făcând un viraj, avionul trecu din nou pe deasupra acoperişului de aluminiu al micului hangar: puteam să-l văd pe băiat, pe vameş şi dinţii de aur ai unui soldat lucind în razele soarelui. Toţi ne făceau semne cu mâna. Erau fericiţi că ne luasem zborul fără dificultăţi.

— *Okey,* spuse Paco. *Rumbo Tortuguero*[37]*.*

— Să nu te grăbeşti, spusei. Hai. Să zburăm la un sfert de milă de coastă sau chiar mai aproape. Dacă vezi vreo ţestoasă, fă un viraj în jurul ei. Cât de jos putem zbura?

— Ar fi bine să nu alimentăm motorul cu apă sărată.

Paco îşi cunoştea meseria. Era genul de pilot capabil să se descurce în orice împrejurare. Îmi amintea de acei actori atât de siguri pe ei care veneau în oraşul nostru din Texas pe vremea când eram copil. Nu era numai faptul că decolase pe o aripă la numai trei iarzi deasupra brizanţilor sau că trecuse cu micul său „Aeronca” hodorogit la douăsprezece mii de picioare deasupra vulcanului Irazu. Nu!, era şi felul cum îi stătea drept în sus vizorul căştii de pilot şi deplina încredere în sine ce se putea citi pe faţa lui netedă de indian. Şi unde pui că cunoştea fiecare şurub şi fiecare piuliţă a bătrânei sale avionete! Cine le-ar mai fi putut

---

[37] Bine. Direcţia spre Tortuguero.

îngriji în aşa fel ca să poată avea încredere în această vechitură! Era curajos, dar numai cu curajul nu se poate ţine un avion în aer. Înainte de a veni pe coastă, Paco fusese mecanic la marile întreprinderi aeriene din San José. Plecase de acolo fiindcă dorea să zboare pe avioanele la care lucrase, chiar dacă acestea erau încete, mici şi învechite.

Ne aflam la trei sute de picioare deasupra apei, la vest de coastă, când zării o ţestoasă la suprafaţa apei. Îl atinsei pe Paco pe umăr şi-i arătai animalul. El se aplecă într-o parte şi privi într-acolo.

— *Sí. Tortuga. Carey*[38], spuse.

— Cred că este o ţestoasă-verde, răspunsei eu.

Paco viră, pierzând din înălţime, apoi avionul se menţinu câteva minute la vreo şaptezeci şi cinci de picioare deasupra apei.

— A întârziat *flota* de ţestoase-verzi, spuse el. *Careyes* (ţestoasele-de-baga) şi *canales* (ţestoasele-de-piele) sosesc, dar toată lumea vorbeşte de marea întârziere a ţestoaselor-verzi.

Trecurăm din nou pe deasupra ţestoasei şi o privii cu atenţie. Plutea la suprafaţă pe apa limpede. Era într-adevăr o ţestoasă-verde.

— M-am înşelat, spuse Paco. E o ţestoasă-verde. Cred

---

[38] Da. Ţestoasă. Caretă.

că este una de pe aici. Se spune că vreo câteva exemplare trăiesc în aceste locuri tot timpul. Când vine flota însă, vezi cu zecile şi chiar cu sutele.

— De unde vine flota? întrebai eu, aşa cum mai întrebasem alţi cinci sute de oameni de pe ţărmurile Mării Caraibilor.

— *Quién sabe*?[39] Paco începu un viraj. Din Yucatan, aşa se spune.

Avionul făcu un alt cerc şi trecu exact deasupra ţestoasei, dar de data aceasta nu mai era una, ci trei. Alături de femela masivă, cu coada scurtă, pe care o observasem la început, se aflau doi masculi, mai mici, cu carapacea îngustă, în formă de torpilă şi cu coada groasă, lungă de un picior. Unul din ei plescăia şi sărea în jurul femelei, apoi îşi întinse gâtul peste carapacea ei. Celălalt plutea liniştit la oarecare depărtare. Acest *trio amoros* îmi atrase atenţia din primele clipe, fiindcă de multe ori observasem acelaşi lucru la ţestoasele de apă dulce, care se împerechează de asemenea la suprafaţa apei. În Florida locuinţa mea se află pe malul unui lac. În fiece toamnă când se împerecheau lişiţele, am fost impresionat văzând de câte ori la jocul nupţial iau parte o femelă şi doi masculi concurenţi. În lacul nostru, aproape jumătate din ţestoasele pe care le vezi

---

[39] Cine ştie?

prin octombrie sunt grupate câte trei. De îndată ce femela şi-a ales partenerul şi începe copulaţia, masculul suplimentar pleacă. Nu ştiu din ce cauză nu se întâlnesc decât foarte rar grupe de câte patru sau mai multe exemplare. Iată de ce m-a impresionat faptul că la prima mea întâlnire cu ţestoasele-verzi mari, care-şi desfăşoară jocul nupţial în valurile înspumate ale unui ţărm tropical, am dat peste acelaşi triunghi familiar.

— Am stat destul deasupra acestor ţestoase. *Sigue adelante*[40]. Să mergem mai departe.

Am pornit-o din nou pe ruta iniţială, zburând foarte aproape de crestele valurilor. La mică distanţă zărirăm cincisprezece ţestoase-de-baga şi ţestoase-verzi. Erau trei grupe de câte trei şi două care se împerecheaseră. Restul erau indivizi izolaţi. Am încercat să zburăm mai în larg, dar ne-am răzgândit de îndată ce ne-am dat seama că nu se mai zăreşte nicio ţestoasă. Apropiindu-ne de plajă am constatat că puteam să depistăm cu uşurinţă urmele din nisip care duceau spre cuiburi şi chiar locul unde se aflau cuiburile – vârful unei urme în formă de V. Călătoria constituia un mare. Succes, cel puţin pentru mine. Îi făcui semn lui Paco.

— Zborul suplimentar s-a încheiat. De acum încolo

---

[40] Înainte.

sunt un simplu pasager.

— *Vaya, pues*[41], răspunse Paco.

Rezultatele acestei scurte călătorii erau importante din două motive. În primul rând, pentru că îmi dăduse posibilitatea să constat că ţestoasele-verzi americane şi ţestoasele-de-baga, ca şi cele din Oceanul Indian, copulează simultan cu depunerea ouălor. În al doilea rând, pentru că mi-am dat seama că ţestoasele marine care plutesc în apă limpede pot fi identificate cu uşurinţă dintr-un avion uşor ce zboară la mică înălţime şi că urmele spre cuiburi pot fi văzute bine.

Aceasta înseamnă că se pot utiliza avioane mici pentru numărătoarea ţestoaselor şi pentru cercetarea teritoriilor de reproducere, aşa cum se utilizează şi în studiul migraţiilor păsărilor. E bine că ani aflat acest lucru.

Paco mută contactul cu o diviziune mai sus şi îndată avionul începu să urce. După ce cercetă îndelung fâşia de plajă de sub noi, întinse brusc arătătorul.

— Acolo e Tortuguero, spuse el.

Nu vedeam decât o uşoară profilare a ţărmului şi-i mărturisii acest lucru.

— Fluviul curge chiar în spatele plajei şi apare dincolo de punctul acela, spuse Paco.

---

41 Desigur.

Urcam mereu. De sus se vedea locul din pădure pe unde fluviul cobora spre mare, curgând pe lângă ţărm pe o distanţă destul de mare. Între fluviu şi talazuri nu se afla decât o fâşie îngustă de uscat.

— Şi satul? întrebai eu, arătând spre punctul indicat.

— *Mas acá*[42]. Paco arătă în jos spre un petic de pe peninsulă, cu aspect neregulat, situat la câteva mile de punctul arătat. Vezi? Acolo.

Peisajul se contura încet, dând la iveală un grup de cocotieri ce ocupau aproape tot terenul dintre râu şi plajă, adică o milă sau ceva mai mult. Se zăreau câteva acoperişuri de paie, risipite prin păduricea de palmieri.

— Unde aterizezi?

— Acolo!

Paco întinse din nou arătătorul.

— În punctul acela, pe plajă.

Eram destul de aproape ca să remarc unele detalii. De-a lungul întregii plaje zăceau o mulţime de resturi rămase de la încărcăturile vapoarelor. Spre gura fluviului grămezile de gunoi erau mult mai dese, iar jos, lângă punctul de aterizare, se vedea un şir neîntrerupt de stâlpi şi de catarge rupte. În zadar am încercat să găsesc printre buşteni vreo fâşie mai lată de nisip unde ar putea ateriza avionul.

---

[42] Uite aici.

— Doar n-ai să cobori pe grămada asta de lemne.

— Ba da, răspunse Paco. Ăsta-i aeroportul.

— Dar unde-i pista? La ce-i bun un aeroport fără pistă?

— Uite-te la locul de dincolo de punctul acela, spuse Paco. Uită-te bine la el.

Îşi împinse umărul stâng înainte şi întinse braţul, îndoindu-l din cot şi din încheietură într-o curbă lină. Nu mi se părea de loc că ceea ce îmi arăta semăna cu o pistă de aterizare.

— Pe aici este, spuse Paco. În tufişurile de lângă punct. Îl vezi acum?

— *Jesus, Maria y José,* spusei, cu evlavie.

— Aşa că e destul de bun? Nu-i prea şerpuit şi nu are decât tufişuri şi beţe. Arborii sau stâlpii lipsesc.

— L-ai mai încercat înainte?

— *Qué va*![43] Eu le aduc guaro când nu merge barca. Până acum nu am omorât niciun pasager. Am pierdut de câteva ori guaro-ul, dar niciodată în viaţa mea n-am pierdut un pasager. Poţi să ai încredere.

Privii în jos la valurile înspumate care se rostogoleau.

— Dar vântul? Bate exact de-a curmezişul aşa-zisei piste de aterizare.

---

[43] Şi încă cum!

— *No importa*[44]. Nu e prea puternic. Nu vă faceţi griji. Se „lipeşte” avionul de el.

Nu-mi mai amintesc manevra. Dar pe atunci nu aveam notate în carnetul meu decât două ore şi douăsprezece minute de zbor, pe când Paco avea câteva sute. Am încercat să nu fiu îngrijorat.

Ne găseam deasupra gurii fluviului când avionul se lăsă deodată pe o aripă şi se întoarse în direcţia vântului, coborând fulgerător spre capătul dinspre uscat al pretinsei piste de aterizare. Încă nu reuşisem să văd vreun loc neted, dar avionul mergea înainte. Încercam să-mi alung gândurile negre, dar ele îmi reveneau mereu în minte. Ne găseam aproape de pământ când motorul făcu o explozie.

— *A la gran puta,* înjură Paco, majorând viteza la maximum. Avionul se ridică într-un urcuş fulgerător.

Cu coada ochiului zării în dreptul locului de aterizare vreo douăzeci de câini care alergau în mare grabă.

— *Qué pasa, carajo*?[45]

Întrebarea nu ascundea vreo intenţie din partea mea. Eram prea îngrozit ca să-mi mai pese de ceva.

— Câinii Siquirres, spuse el. Corciturile naibii! Săpau

---

[44] Nu face nimic.

[45] Ce se întâmplă, drace!

un cuib de ţestoasă. Nici nu i-am văzut.

Începu să facă haz de întâmplare.

— Şi ce naiba e un câine Siquirres, întrebai iritat, încă prea ameţit ca să vreau într-adevăr să aflu.

— Este un câine din Siquirres, spuse Paco.

— Bine, bine. Foarte nostim. Dar ce caută aici atât de mulţi, când Siquirres-ul se află dincolo de pădure, la vreo treizeci de mile?

— Mănâncă ouă de ţestoase. Ştiu că aici se găsesc multe cuiburi şi vin în haite. În iunie îi întâlneşti peste tot.

Avionul făcu un ocol deasupra apei, încercând din nou să coboare. De data aceasta am aterizat brusc între doi buşteni. Roţile şi coada loviră plaja în acelaşi timp şi o pornirăm înainte de-a lungul primei porţiuni a fâşiei pe care ne aflam, după care avionul pierdu treptat din viteză. Nu ne lovirăm de nimic. Puţin înainte de a opri, când începusem să respir mai uşurat, o cotirăm înapoi mergând pe plajă către un acoperiş din palmier *manaca*[46], proptit pe patru pari înfipţi în nisip.

Sub adăpost stătea un negru înalt şi foarte bătrân. După câte ştiu există negri originari din Africa de vest

---

[46] Palmier comun (Attalea cohune) de pe ţărmurile caraibe. Frunzele lungi, penate sunt folosite pentru acoperirea caselor, iar nucile pentru ulei.

printre care se află un număr mare de septuagenari: femei dinamice, cu glezne puternice şi patriarhi înalţi, cu bărbi argintii, care le însoţesc şi le ajută, muncind zilnic aproape ca la douăzeci şi cinci de ani. Omul de sub adăpost era unul dintre aceştia. Era un caraib, dar sângele indienilor de pe coasta mării nu este îndeajuns de tare ca să dilueze puternicul sânge vest-african.

Paco dezlegă sârma care ţinea închisă uşa dinspre mine.

— *A-jah, Jorge,* spuse el.

— *Buenos días, Paco*[47]. Cuvintele bătrânului răsunau ca un bubuit de tunet îndepărtat, pornit din adâncul pieptului. Se apropie să-i strângă mâna lui Paco, dar privirea îi era aţintită în permanenţă spre obiectele din spatele nostru.

— La ce te uiţi, *hombre,* îl întrebă Paco, care de fapt ştia foarte bine ce caută bătrânul.

Dar în aceeaşi clipă, George zări lanţul şi lacătul ce închideau capacul bidonului de lapte. Se înveseli pe loc şi scoase un oftat adânc, ca o caretă care vine de pe fondul unei ape adânci să ia aer la suprafaţă.

— *Ahhh,* spuse el. *Que'buey-no!*[48] *El guaaa-ro.* Înmuia vocalele cu o rezonanţă drăgăstoasă, lungindu-le şi

---

[47] Bună ziua, Paco.

[48] Ce bun!

umflându-le. *El guaro* – „mângâierea” omului!

Paco se dădu jos din avion.

— Dumnealui este un señor care caută ţestoase, spuse. Poţi să-l conduci până-n sat?

— *Claro,* spuse George. Apoi, privindu-mă atent, adăugă: Vorbiţi englezeşte, dom’le?

Puţin. Sunt din Florida. Cât e până la Tortuguero?

Vreo trei mile pe fluviu. Nu-i prea departe. Am acolo o barcă dom’le. Numai să beau o gură de guaro şi mergem.

Paco intrase sub adăpost şi privea un sac de sisal[49] care atârna de un stâlp.

— Ai ceva ouă de ţestoase, strigă el lui George.

— *Bastante*[50], spuse George. *Allá en la bolsa*[51].

Paco vârî mâna în sac, scoase câteva ouă şi începu să le mănânce. George se duse să ia bidonul cu guaro din avion. Desfăcu frânghiile, săltă bidonul greu de o sută de livre afară din cabină şi, înainte de a fi schiţat vreun efort, îl ridică pe umăr, ţinându-l strâns cu o singură mână. Cu mâna cealaltă luă aparatul fotografic, strânse pledul şi adună de pe jos şiragul de ananaşi.

— Iau eu restul. Poţi să le duci pe toate?

Lui George i se păru nostimă întrebarea. Râse cu glas

---

[49] Fibră dintr-o specie de Aloe american. (n. trad.).

[50] Îndeajuns.

[51] Acolo în sac.

tunător din străfundurile pântecului, apoi spuse cu o uşoară nuanţă de sarcasm:

— Cred că da, dom'le.

Mă dusei să-mi iau rămas bun de la Paco şi să-l întreb dacă poate veni să mă ia peste vreo săptămână. După ce mă asigură că va veni, ne strânserăm mâinile şi o pornii pe urma bătrânului. Nu era mult de mers pe poteca îngustă până la umbrarul acoperit cu ramuri de palmier manaca a lui George. Albinele bâzâiau într-un mangotier bătrân şi doi câini dormeau la umbră. În dosul bordeiului curgea liniştit fluviul, iar la locul de acostare de sub un *Ceiba*[52] impunător erau legate două bărci scobite în trunchi de copac – una bună, cealaltă putredă, plină de apă, de frunze şi de mormoloci. George întinse pătura în mijlocul bărcii bune şi mă pofti să iau loc. Puse bidonul cu guaro la prora joasă a bărcii şi-l legă bine, apoi îşi luă locul la cârmă. Împinse barca printre crengile şi lianele care atârnau în apă înspre micile vârtejuri ce clocoteau pe marginea canalului. Înaintam încet spre malul liniştit, lăsând în urma noastră o dâră lungă pe luciul întunecat al apei. Numai zgomotul ritmic al vâslelor bătrânului întrerupea din când în când liniştea din jur. Ne aflam

---

[52] Gen de arbori tropicali mari din care face parte şi specia *Ceiba pentandra* de pe ţărmul Caraibilor la care ne referim aici. (n. trad.).

aproape de gura fluviului. La început malurile erau joase, pline de iarbă şi de mangrove răvăşite, dar pe măsură ce înaintam locul acestor plante îl luau palmierii manaca şi huiscoyol[53] apoi arborii unei adevărate păduri, ce se înălţau sau se aplecau peste malul apei, fiind împodobiţi cu cordoane de liane sau cu catifeaua verde a draperiilor de viţă-sălbatică. Peisajul semăna cu cel din preajma râurilor caraibe. Călătoria aceasta scurtă, de o jumătate de oră, îmi amintea de toate râurile tropicale pe care le cunoscusem şi de zilele petrecute în alte canoe scobite în trunchiuri de copaci, împinse în contra curentului tot de negri cu spatele lucios, care nu oboseau niciodată.

Se pare că până şi cele mai neînsemnate lucruri nu dispar cu totul din memorie: mirosul desişului de plante de pe fundul râului, cârdurile mici şi indolente de peşti-ac ce se opresc mereu pentru a sări peste crengile plutitoare, albul de zăpadă al şoimului descris de Ghiesbreght, precum şi uimirea care te cuprinde când constaţi că pretutindeni păsările acvatice sunt aceleaşi. Pretutindeni în Caraibi te întâmpină coloritul de un roz intens al flamingilor, iar anhingasii[54] de aici nu pot fi deosebiţi la prima vedere de cei din alte părţi.

---

[53] Palmier spinos (*Bactris*), cu trunchiul subţire, ca de trestie.

[5454] Pasărea *Plotus anhinga L.* (n. trad.).

Buhaii-de-baltă (*Botaurus*) şi cormoranii, cele şase forme de stârci, nenumăratele varietăţi de cârstei cu pasul lor tacticos şi găinuşele-de-baltă, toate sunt atât de asemănătoare cu cele din Florida, încât pentru a le deosebi este nevoie de compas şi de linie.

Îmi veni apoi în minte plescăitul şi fuga unei iguane[55] mari, care sărise în apă tocmai din vârful unui arbore, şi glasul papagalului mare, cu ceafa galbenă, din regiunea râurilor de şes, identic cu ţipătul micului papagal-de-munte, care din necesitatea de a se face auzit a răguşit. Acest fel de gânduri te duc întotdeauna la meditaţii asupra folosirii glasului în clasificarea animalelor, dar înainte de a *fi* ajuns la vreo concluzie, un minuscul martin verde, mai mic decât o vrabie, ţâşni dintr-un tufiş din faţa prorei şi traversă râul, strigând într-un dialect care părea un fel de ediţie prescurtată a glasului familiar al martinului nostru dungat din nord.

George nu era vorbăreţ şi asta mă bucura. Se preocupa de vâslitul său lin, în timp ce gândul meu zbura din nou spre tropice. Soarele era sus şi dogorea puternic. Doar o briză uşoară mai adia din când în când frunzele arborilor din jur. De altfel George era adeptul menţinerii pirogii în fâşia îngustă de umbră de lângă

---

[55] Şopârlă tropicală mare. Ne referim fie la iguana arboricolă, fie la iguanele terestre. Sensul rezultă din context. (n. trad.).

mal. La un moment dat o vâslă rămase mută. Întorsei capul spre George şi-l văzui privind cu atenţie în josul malului, unde o deschidere ca de tunel cobora în apă, făcându-şi loc printre vegetaţia deasă. Galeria îmi amintea de locurile de coborâre ale tapirilor[56] săpate în malul râurilor.

— Vaca-de-munte sapă asemenea tunele, spuse George. N-o vedem prea des în josul râului.

După un timp, George îşi rezemă vâsla de marginea de sus a bărcii şi mă strigă cu glas scăzut.

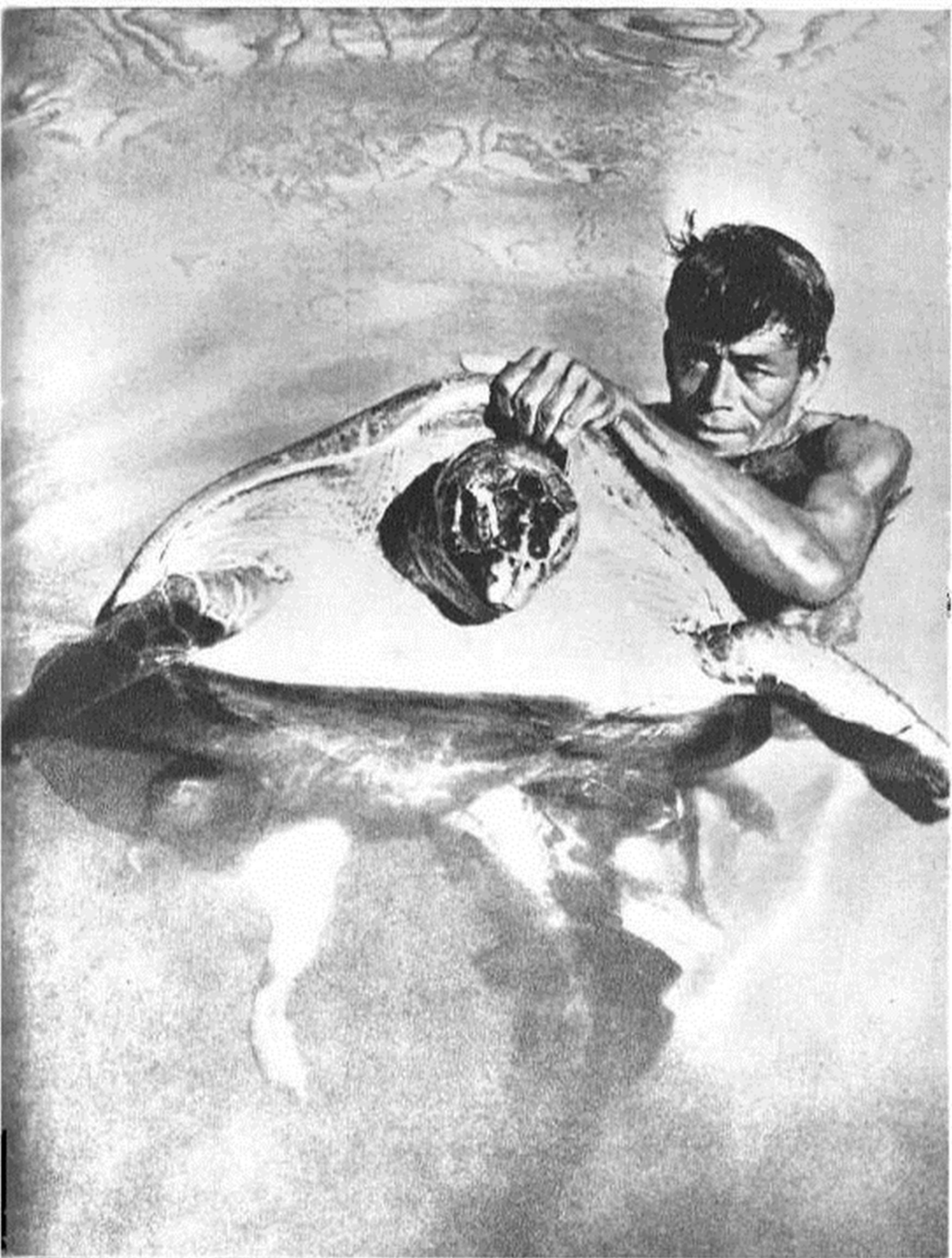
— Priviţi la asta, dom'le.

Apucă o coardă de viţă-sălbatică care atârna de pe o creangă aplecată peste apă şi o trase spre barcă. Pe creangă se afla o şopârlă frumoasă, cu creastă. Era un basilisc, un mascul adult, lung de vreo paisprezece ţoli, cu ochi lucioşi, vioi şi verde ca o lăptucă.

---

[56] Mamifer ungulat sud-american, de talie mare, înrudit cu rinocerii. Pielea lor este aproape lipsită de păr, au o trompă scurtă, trunchiată. Creolii din America Centrală îl numesc vacă-de-munte. (n. trad.).

O mare țestoasă-verde capturată. Foto Kurt Severin.



Legarea împreună a înotătoarelor cu fibre de palmier, pentru a împiedica broasca să înoate. Foto Kurt Severin.



Pescar din Yucatăn marcînd o țestoasă-verde tînără înainte de a-i da drumul într-un bazin îngrădit. Foto Kurt Severin.

— Spaniolii o numesc Jesuscristo. O cheamă Iisus Cristos. Ştiţi de ce dom'le?

O ştiam foarte bine, dar spusei că nu ştiu şi George păru mulţumit de răspunsul meu.

— Fiindcă acest animal umblă pe apă. Priviţi-l acum cu atenţie. Smuci viţa şi basiliscul sări pe o altă creangă, privindu-l pe George cu ochii săi mici şi lucioşi. George se întristă. Şopârla îl păcălise. Căutai în sac şi scosei o praştie, una frumoasă, făcută din două beţe legate în cruce, din lemn lustruit de esenţă tare, unul din *mora* şi celălalt din trandafir. Praştia aceasta fusese cumpărată de soţia mea de la un băiat din Honduras şi o purtam cu mine oriunde era greu să obţii un permis de portarmă. Împuşc şopârla cu ea, cu alice numărul zece. Nu-i atât de bună pentru colectare ca un revolver de calibru mic, dar totuşi te poţi servi de ea. Sunt sigur că George nu văzuse niciodată un bărbat alb de vârsta mea care să poarte la el o praştie. Cum se explică atunci că faţa lui tuciurie şi zbârcită nu a schiţat nici cea mai vagă umbră de surprindere? Această chestiune mă preocupa mai mult chiar decât basiliscul. Când îmi dădui seama că distanţa de la noi la mal s-a mărit considerabil, luai în grabă puţin nisip umed din apropiere, îl pusei în punga praştiei şi-l azvârlii spre basilisc. Animalul se rostogoli ca un bolovan în fluviul negru, dar după câteva secunde reveni la suprafaţă şi

începu să fugă pe apă. Firavele sale lăbuţe anterioare erau întinse înainte, coada o ţinea îndoită în sus, iar picioarele dinapoi călcau suprafaţa apei atât de repede, încât uşorul plescăit nu se auzea decât foarte puţin, iar deplasarea era prea accelerată ca şopârla să se poată scufunda. Mai înainte ca noi să ne fi dat seama cât de repede fugea, basiliscul ajunse la mal şi se furişă printre tufe, ca o veveriţă surprinsă departe de arborele ei. George era fericit.

— Vedeţi, dom'le? Vedeţi pentru ce i s-a dat acestui animal numele de Iisus Cristos?

— Da, acum îmi dau seama.

După puţin timp ajunserăm în dreptul unui bordei de răchită înconjurat de o puzderie de copii goi, apoi apărură din ce în ce mai multe bordeie. În cele din urmă ne-am apropiat de noile umbrare aflate în curs de construcţie ale clădirilor societăţii Atlantic Trading Company. Cu asta călătoria noastră luă sfârşit.

După mai puţin de o oră ne aflam din nou pe fluviu, dar de data aceasta în condiţii cu totul diferite. Directorul depozitului de buşteni şi de banane, Don Yoyo Quiroz, mă întâlnise la docuri şi consimţise cu amabilitate să-mi fie de folos. Încă înainte de a mă fi putut interesa de cazarea mea, îmi propuse să-l însoţesc la o staţie de încărcare ce se afla în susul apei. Plecarăm

cu o cayuca[57] cu coadă pătrată, acţionată de un motor puternic de tip *stromboot.* Întotdeauna am avut o aversiune pentru orice zgomot străin care pătrundea în natură şi în special pentru introducerea în aceste locuri a motoarelor *stromboot.* Cerul mi-e martor cât de bine am fost servit de *stromboot* şi nu am dreptul să-i iau în nume de rău modul său de funcţionare. Aceste dispozitive se adaptează foarte bine tuturor condiţiilor şi sunt foarte eficiente. Dar asta nu are nimic comun cu faptul că ele sunt un fel de simbol al violării naturii de către om şi al transformării ei ulterioare. Viteza lor zgomotoasă, valurile pe care le stârnesc la pupa şi care întrerup liniştea pădurii multiseculare, şocul puternic pe care-l produc vieţuitoarelor ce locuiesc în mal – toate acestea mă fac dur şi ursuz, micşorând din farmecul pe care l-ar putea avea asemenea călătorii. Sosirea rapidă la destinaţie este bună – trebuie s-o recunosc –, dar mijloacele folosite sunt mult prea zgomotoase.

Înaintasem opt sau nouă mile în susul fluviului – destul de departe pentru a pătrunde în zona cu arbori înalţi. Pe drum Yoyo îmi spuse că la Costa Rica se găseşte foarte puţin mahon. Dintr-o cauză necunoscută, acest arbore este pe cale de dispariţie în

---

57 Barcă cioplită dintr-un trunchi de arbore. (n. trad.).

unele zone, iar între Nicaragua şi Columbia nu există nicio regiune cu adevărat împădurită. Aici la Tortuguero însă se găseşte din abundenţă *Cedro macho*[58] cu lemn bun pentru construcţia caselor, apoi *Laurel*-ul[59], şi ceva mai departe, în spatele fluviului, o mare cantitate de *Cedro real*[60] sau cedru spaniol, care furnizează cel mai bun lemn de la tropice. Călătoria noastră în amonte a durat ceva mai puţin de o jumătate de oră. Nu văzusem decât copaci, apă şi un răţoi mare moscat pe care l-am surprins când intrase sub craca joasă pe care se plimba. Este inutil să amintesc că n-am auzit nimic altceva decât zgomotul motorului.

În cele din urmă am ajuns la o cotitură, după care o luarăm pe lângă un vas mic cu motor, legat de o platformă pe care zăceau mai multe grămezi de copaci tăiaţi, şi ajunserăm lângă un mal scund şi umed. Un mic afluent se vărsa chiar lângă platformă; pe el veneau lungile cayucas de transport, încărcate cu ramuri verzi de banane, care erau aduse de la micile ferme situate pe terenuri bune, la vreo şase sau opt mile în amonte. Aceasta era o întreprindere de banane „independentă”

---

58 Acest nume se dă în Costa Rica arborilor din genul *Carapa* şi *Trichilia,* din familia *Meliaceae.* (n. trad.).

59 Arbore comun (Cardia alliodora), larg răspândit în America Centrală şi de Sud, folosit la cherestea.

60 Cedrul spaniol (*Cedrela*), cu lemn uşor, durabil şi rezistent la termite. (n. trad.).

şi eram curios s-o văd în plină funcţiune.

Vreo doisprezece indieni mosquito, bărbaţi şi băieţi, îndesau tulpinile de patruzeci de livre în spaţiile ce mai rămăseseră libere din cala vaporului. Fructele urmau să fie expediate la Tampa, de unde trebuiau să mai facă cel puţin şase zile până la destinaţie, şi asta numai în cazul unei treceri uşoare a barei de la Tortuguero, pe care însă nu se putea conta niciodată. Îmi amintii de munca febrilă, dar ordonată, necesară sincronizării tăierii fructelor cu încărcarea şi transportul de la Puerto Cortés şi Golfito: ambalarea separată a fiecărei crengi în parte şi calele răcite pentru a transporta o sută nouă zeci de mii de livre de banane cu o viteză de până la optsprezece noduri, după un plan de distribuţie bine organizat, de la New Orléans şi Mobile. Mă întrebam cum reuşeau societăţile independente să-şi acopere cheltuielile.

Îl întrebai pe director. Don Yoyo este un *quiroza* din Meseta, oraş situat în regiunea muntoasă şi rece a ţării, unde trăiesc majoritatea costaricanilor latini; acolo creşte cafeaua, iar fetele sunt mai frumoase decât oriunde în America. Ca şi ceilalţi membri ai familiei, Yoyo este capabil şi inteligent, descendent dintr-o spiţă spaniolă de oameni frumoşi, cu ochi albaştri – spiţă care nu a pierit din pricina inconfortului şi a privaţiunilor bivuacurilor tropicale.

— Cum vă luptaţi cu Bananera? Bananera este numele firmei United Fruit Company din Costa Rica.

— Noi nu concurăm pe nimeni. Scoatem doar un mic câştig din fiecare creangă de fructe pe care o descărcăm la Tampa, spuse el. Răspunsul acesta mi s-a părut curios. Nu-l înţeleg nici astăzi, dar îl pun pe seama slabelor mele cunoştinţe economice.

După ce ne înapoiarăm la Tortuguero, Yoyo îmi vorbi de o cameră unde spunea că aş putea rămâne peste noapte. Se afla la primul etaj al unei construcţii înalte de bârne în formă de turn, un fel de mansardă aeriană acoperită cu paie, deschisă de jur-împrejur, la care se ajungea pe o scară aproape verticală, ce pornea dintr-o cameră întunecoasă de dedesubt, închisă cu obloane şi plină cu grămezi de ambalaj rămas de la desfacerea bananelor şi a lemnului. Alături de casă se găsea o groapă adâncă, cu margini de scânduri, un fel de combinaţie între puţ şi rezervor. Curtea era înconjurată de un gard de zece picioare înălţime, făcut din scânduri de *Cedro macho,* ce dădea întregului complex un aspect de fortăreaţă inexpugnabilă. Construcţia era destul de neobişnuită şi-l întrebai pe Yoyo ce se află în ea.

El îmi spuse că gardul fusese construit pentru a nu permite pătrunderea în curte, în cursul sâmbetelor, a indienilor mosquito, iar casa era mult mai înaltă decât

gardul ca să poată primi briza oceanului. La despărţire îl întrebai pe Yoyo unde aş putea găsi ceva de mâncare. El îmi explică cum să ajung la casa în care locuia o bucătăreasă renumită şi adăugă că-i va spune el să mă aştepte. Înainte de a pleca am admirat marea din cuibul meu de vultur. Oceanul se întindea până la orizont, trimiţându-şi valurile pe plaja din apropiere. Un om stătea în apă până la genunchi şi pescuia cu undiţa, iar în apropiere se afla o îngrămădire de colibe de indieni mosquito. În spatele uneia din ele un băieţel îmbrăcat doar într-o cămăşuţă scurtă alerga, împleticindu-se, printr-o curte proaspăt măturată, după un cocoş-de-luptă.

Îmi adusei lucrurile în noua mea locuinţă, apoi coborâi să-l găsesc pe intendent. Yoyo plecă după treburi, iar eu mă dusei să caut de mâncare, deşi era cam devreme. O pornii printre colibele risipite ale satului, oprindu-mă din când în când ea să întreb unde şade vestita bucătăreasă. Oamenii erau în majoritate indieni mosquito şi creoli, aşa cum le place să-şi zică descendenţilor vechilor emigranţi din Jamaica, dar întâlnii şi câţiva caraibi din satul Orinoco de pe Pearl Lagoon sau tocmai din Tela şi Belize. Nu am văzut decât trei familii de *mestizos*[61].

---

[61] Metişi, descendenţii albilor încrucişaţi cu indieni. (n. trad.).

O bună parte din sat se risipea pe fâşia cuprinsă între râu şi mare, de-a lungul unei pădurici de palmieri. De-abia spre marginea satului am întâlnit oameni care să nu mai râdă prosteşte ori să privească trist atunci când îi întrebam unde locuieşte femeia care pregăteşte de mâncare. Nu reuşisem să formulez o întrebare care să mă satisfacă. Ţinând seama de caracterul aşezării, ar fi fost deplasat să întreb unde se află restaurantul sau pensiunea. De aceea adoptasem terminologia lui Yoyo şi întrebam unde stă femeia care serveşte de mâncare. În cele din urmă dădui cu ochii de faţa brună şi lată a unei vesele mestiza nicaraguaiene, care privea pe uşa bucătăriei ei plină de fum, şi o salutai în spaniolă.

— Există pe aici o señora care-mi poate vinde ceva de mâncare? Ea făcu un gest în direcţia celei mai depărtate din şirul dezordonat de case, a patra de la casa ei, o locuinţă joasă şi strâmbă, cu ziduri de scânduri nevopsite şi acoperită cu frunze de palmier. Era de două ori mai mare decât toate colibele învecinate. Prin curte se găsea o sumedenie de coteţe de găini şi de porci. Jumătate din casă se afla direct pe sol, iar cealaltă jumătate era cocoţată pe stâlpi înalţi de două picioare. Cel mai mare porc pe care-l văzusem vreodată se scărpina de temelia casei.

— *Ahi se vende comida* – mâncare se vinde acolo, spuse femeia. Îi mulţumii cu oarecare grabă, fiindcă foamea

nu-mi dădea pace şi pornii spre casa cu pricina. Ajuns acolo bătui în tocul unei uşi deschise. Îndată apăru o mulatră curăţică, cu înfăţişare plăcută, care mă întâmpină cu amabilitate, întrebându-mă cu o voce dulce şi melodioasă, care nu era nici din Jamaica, nici din Mosquito şi nici de creolă din interiorul ţării, cu ce-mi putea fi de folos. Deschisei vorba despre viitoarea mea cină, dar privirea ei alarmată mi-a dat să înţeleg că mesajul lui Yoyo de recomandare încă nu sosise. Se gândi puţin, apoi adăugă:

— Bine, vreţi să mâncaţi ţestoasă? Am puţină ţestoasă-verde proaspătă. Sau ceva peşte?

— Ce fel de peşte?

— O corifenă.

— Cum o gătiţi?

— Pot să v-o gătesc cum doriţi.

Îi spusei că doresc atât peşte cât şi carne de ţestoasă, apoi mă interesat dacă are *tortillas* [62]. Femeia îmi răspunse cu o oarecare desconsiderare că-mi poate face rost de câteva. Încinse apoi cărbunii în sobă şi începu să se agite pe lângă crătiţi. O Întrebai dacă avea lămâi sau lămâi de Antile[63]. Nu avea. După o clipă de tăcere ea îşi aminti de un borcan cu pastă de tamarin şi-mi aduse

---

[62] Turte de mălai. (n. trad.).

[63] *Citrus medica*, var. *Acida*, lămâie din Antile, mai mică şi mai acidă decât cea obişnuită. (n. trad.).

câteva linguri într-un pahar mare. Aveam la mine puţin rom, pe care îl păstram într-o ploscă de aluminiu. Turnai o înghiţitură de rom în pahar şi-l amestecai bine cu o linguriţă de tamarin[64], apoi umplui paharul cu apă rece de la filtrul de argilă. Gustai băutura şi o găsii bună, de aceea o întrebai pe *dueña*[65] dacă nu dorea şi ea un pahar. Îmi răspunse că nu bea niciodată băuturi tari. Nu era nicio nuanţă de ipocrizie în ceea ce afirma. Îi plăceau mai mult ceaiul, laptele de cocos şi tamarinul.

Îmi spuse că o cheamă Sibella şi că este din San Andrés, apoi mă întrebă de ce vorbirea mea este atât de ciudată. Îi explicai cauza, iar ea îmi răspunse că-şi dorise dintotdeauna să meargă în Statele Unite.

După un timp mă întrebă dacă doream fruct-de-pâine sau yuca. Îi spusei că aşa ceva aş putea mânca în fiecare zi. Cu două zile în urmă gătise o jumătate de *tepescuinte* – un rozător vărgat, mare cât un cocker spaniol – dar se terminase. O consolai spunându-i că ţestoasa şi corifena vor fi excelente. După ce căzurăm de acord asupra mesei mele, femeia ieşi afară şi coborî de pe un cârlig fixat pe un arbore un coş acoperit, plin cu carne şi cu ouă galbene de ţestoasă. Se îndreptă apoi spre locul din streaşină unde atârna de

---

[64] Arbore exotic (*Tamaridus indica*) din ale cărui fructe se prepară o băutură răcoritoare. (n. trad.).
[65] Gospodină.

un cui un plastron (partea inferioară a carapacei) de ţestoasă-verde, care îi dă supei toată savoarea, şi fără să-l coboare tăie câteva fâşii din gelatina subţire în curs de uscare, aflată între oasele plastronului.

Se înapoie în bucătărie şi puse la fiert într-o oală de tuci fâşiile de plastron, iar într-alta câteva dintre ouăle galbene, mari cât o bilă. Tăie apoi cam o livră de carne în cuburi şi felii, pe care le amestecă cu o linguriţă de grăsime verde, din aceea care se rade de pe partea interioară a carapacei superioare – grăsime care a dat acestui animal numele de ţestoasă-verde. Apoi găsi pe undeva o plantă mare, asemănătoare cu un crin, pe care o numea ceapă, dar care cred că era de fapt praz. Tăie mărunt atât partea verde cât şi cea albă şi le amestecă cu carnea de ţestoasă, presărând pe deasupra puţin piper de Jamaica[66]. Înăbuşi totul într-o tigaie cu ulei de cocos fierbinte. În timp ce carnea sfârâia în ulei, Sibella scoase membranele ouălor fără coajă şi apoi scurse apa din plastron, adăugând ouăle, puţin ulei şi doi căţei de usturoi tocaţi. Carnea începuse să se prăjească şi se rumenise. După ce scurse uleiul de prisos, răsturnă carnea într-o cratiţă împreună cu ouăle şi cu plastronul, adăugă o ceaşcă de apă şi puţină sare şi acoperi totul cu un capac. Apoi plecă după tortillas.

---

[66] Piper negru. (n. trad.).

Stăteam de mult timp la masă, scriindu-mi însemnările şi străduindu-mă să nu mă las ispitit de minunata aromă a ţestoasei. În tot acest timp scroafa uriaşă pe care o văzusem la intrarea în casă încerca să doarmă pe nisipul de sub podeaua susţinută de stâlpi. Din când în când grohăia sau guiţa şi se ridica pe jumătate pentru a-şi freca pielea de vreun stâlp. Ieşii s-o mai privesc o dată şi, chiar aşa culcată pe o parte, mi se păru că e cea mai mare scroafă pe care o văzusem vreodată, deşi nu neapărat şi cea mai grea. Îmi turnai încă un rom cu tamarin şi o pornii spre plajă ca să-mi mai treacă timpul. Se făcuse târziu, vântul începuse să bată legănând frunzele de cocos. Privii multă vreme cum se lasă înserarea spre nord, spre Florida.

După ce-mi terminai de băut tamarin-ul mă înapoiai la casa Sibellei. În cameră se simţea o aromă foarte plăcută. Încercai să-mi potolesc foamea mâncând tortilas proaspete, ale căror capete le înmuiam în sarea ce se afla într-o scoică de *Pecten,* apoi muşcam cu poftă din ele. Sibella socotea că cea ce făceam era stupid, deoarece numai puţini locuitori sunt amatori de tortilas, socotindu-l o hrană inferioară – de peoni[67].

— Prefer o felie de pâine albă, spuse Sibella.

— Eu nu.

---

[67] Văcari din America de Sud sau muncitori agricoli salariaţi. (n. trad.).

Cina era gata şi mă apucai să mănânc cu o grabă care o făcu pe Sibella să deschidă ochii mari. Era prima mea masă după o zi lungă şi obositoare. Ţestoasa şi corifena erau atât de gustoase încât cu greu te puteai hotărî pe care din ele s-o preferi, dar în cele din urmă a câştigat ţestoasa; o dădui gata mai înainte ca foamea. Să mi se fi potolit.

Priveam cu părere de rău la felurile pe care nu fusesem în stare să le mănânc, când deodată tăcerea fu întreruptă de un guiţat: înfiorător. Era scroafa de sub podea. Avea un grohăit puternic şi era limpede că se găsea într-o mare primejdie. Primul guiţat fu urmat de multe altele tot atât de stridente. Sibella fugi afară să vadă ce s-a întâmplat. Era prea întuneric ca să poată distinge ceva. Se întoarse în grabă, scoase o legătură de frunze de palmier dintr-o cutie, le aprinse şi o zbughi din nou afară. După câteva secunde o găsii în patru labe, căutând să desluşească în lumina pâlpâindă ce se petrece sub casă. Deodată răsuflă zgomotos.

— Doamne sfinte! Daţi-mi vă rog altă frunză.

— Ce s-a întâmplat?

— A intrat aici o ţestoasă, spuse Sibella. O ţestoasă-de-baga mare. A înghesuit scroafa într-un colţ. Bănuiesc că s-a urcat peste ea. Adusei altă torţă din bucătărie, apoi mă vârâi şi eu sub podea. Am constatat de îndată că Sibella avea dreptate. Se afla acolo o

ţestoasă-de-baga uriaşă – cea mai mare din câte văzusem vreodată. Clipea des din ochi şi îşi agita osul hioid, părând că meditează asupra situaţiei în care se află. Cu corpul ei mare blocase ieşirea scroafei, care se ghemuise pe culcuş, grohăind indignată într-un colţ îndepărtat al podelei. Desigur, ţestoasa nu-şi dădea seama de ceea ce făcuse. Probabil că venise aici îndemnată de instinctul de cuibărire.

— Se întâmplă des asemenea lucruri? întrebai eu. Nu era vorba numai de o ţestoasă de mare care se târăşte peste un porc ce doarme sub o casă, ci şi de faptul că aceasta se întâmplă sub ochii unui specialist venit de la o distanţă de o mie de mile să privească ţestoasele marine.

— Nu. De obicei ţinem scroafa în ţarcul ăsta, spuse Sibella.

— Mă refer la ţestoasa de sub casă.

— Nu, aici nu, însă în casele altor oameni care nu-şi împrejmuiesc curţile cu garduri şi coteţe, da.

Îi spusei Sibellei că aş dori să însemn ţestoasa şi să-i dau apoi drumul şi, spre mirarea mea, nu se opuse. Tot nu era nimeni pe aici să i-o taie. Mă târâi sub casă, legai una din labele înotătoare ale ţestoasei cu frânghie şi o trăsei afară, apoi îi fixai pe carapace un marcaj de metal Monel. După aceea făcut drumul înapoi spre mare, mergând pe lângă urma pe care o lăsase ţestoasa.

Aceasta ieşise din apă la o sută de iarzi în susul plajei şi intrase direct în curtea unei colibe de pe mal. Solul bătătorit de oameni şi mulţimea obiectelor din jur, cu care nu era familiarizată, o zăpăciseră probabil, influenţând asupra datei la care trebuia să înceapă ouatul, deoarece se îndepărtase de plajă, făcând un cot şi traversase încă vreo două curţi înainte de a ajunge la cea a Sibellei. Necesitatea de a depune ouă o purtase la o distanţă de cel puţin două sute cincizeci de iarzi şi numai bătrâna scroafă îi întrerupsese calea. Ceea ce se întâmplase era rău pentru o ţestoasă pe care instinctul trebuia s-o călăuzească spre locuri cu nisip moale şi adânc, pe care o labă fără degete îl putea săpa, adică acolo unde se înalţă ovăzul-de-mare, puţin mai sus de panta lină făcută de ultimul val de nisip.

Mă înapoiai acasă, apucai ţestoasa de un picior şi – întorcând-o cu carapacea în jos – o trăsei ca pe o săniuţă până pe plajă. Ajuns la marginea apei, o răsturnai din nou în poziţie normală; ea îşi întinse încet gâtul şi începu să privească în gol într-un mod stupid, aşa că îi făcui vânt cu piciorul. Se mişcă încet înainte, apoi grăbi pasul spre mare şi se aruncă în vârtejurile sigure ale zonei de spargere a valurilor.

La întoarcere îi spusei Sibellei că voi veni a doua zi mai devreme pentru micul dejun. O pornii prin sat spre turnul în care aveam dormitorul. De zece ori greşii

poteca întreruptă ce servea drept stradă şi de fiecare dată fui nevoit să chem în ajutor oamenii în ale căror curţi pătrunsesem. Casele erau scufundate în beznă, dar lumina lămpilor şi a focurilor din plite se strecura prin crăpăturile pereţilor. De sub toate streşinile ieşeau rotogoale de fum. Era pasionant să strigi ceva lângă o casă şi apoi să aştepţi să vezi în ce limbă ţi se va răspunde. Uneori nu venea niciun fel de răspuns; se auzeau doar murmure slabe, bănuitoare, ale unor locatari timizi şi atunci plecam repede mai departe.

În cele din urmă ajunsei într-o parte a satului pe care o cunoşteam. Regăsii gardurile de apărare, apoi spărtura ce ţinea loc de poartă şi, în sfârşit, urcai fericit prin beznă în camera mea cocoţată la înălţime. Aprinsei un chibrit şi mă aşezai pe marginea patului, gândindu-mă dacă să cobor sau nu scările până la cisternă după apă.

Deodată auzii voci pe afară. Privii prin partea deschisă a odăii şi văzui un grup de negri în lumina spălăcită a lanternei. Stăteau în jurul bidonului de guaro adus cu avionul în cursa cu care venisem eu. Era şi George acolo. Şedea pe o ladă şi-şi fuma pipa. Cu vocea lui blândă dădea sfaturi celor doi băieţi de lângă el. Aceştia vârâseră o prăjină scurtă prin mânerele bidonului de lapte şi se pregăteau de drum.

— Hei, George, îi strigai. Ce faci cu „mângâierea”

aceea? Credeam ca o păstrezi până mâine.

George privi în sus şi scoase un oftat adânc. I se vedeau doar dinţii albi, ce străluceau în lumina lanternei.

— Ne grăbim s-o punem bine, şefule.

Se ridică în picioare şi cei doi băieţi săltară prăjina pe umeri. George ridică lanterna şi, privind înapoi spre mine, spuse:

— Dacă vrei să vezi cum lucrează „mângâierea”, dom-le, vin-o mâine seară, când aceşti băieţi mosquito îşi primesc leafa.

Băieţii care duceau bidonul râseră cu înţeles, iar din diferite direcţii se auziră, prin întuneric, nenumărate strigăte de confirmare. Îmi veniră în minte vechii sambos din care se trăgeau aceşti oameni şi nemăsurata lor pasiune pentru băutură. Marile beţii de acum o generaţie erau petreceri la care se bea *mishla*. Cu multe zile înainte, fetele adunate în cerc mestecau în gură manioc pentru a transforma amidonul în zahăr, apoi îl scuipau în canoe, unde avea. Loc fermentaţia. Aceste petreceri erau un fel de desfrâu ceremonial, când toţi locuitorii satului intrau în canoe şi stăteau până când se îmbătau turtă. Acest guaro distilat, care înlocuise vechea mishla indigenă, era o substanţă numai bună să ardă măruntaiele – conţinea doar spirt brut, tanin şi alcool amilic, şi-i ameţea de la prima jumătate de litru.

În comparaţie însă cu mishla era o băutură slabă, bună doar pentru sugari. Mă gândeam aşa, într-o doară, dacă, băieţii aceia de jos auziseră vreodată de băutura lor străveche. Strigai din nou către George:

— Bănuiesc că băutura asta e mai bună decât mishla, nu-i aşa? De pretutindeni *se* auziră urlete, huiduieli şi comentarii pro sau contra.

— Aveţi dreptate, dom'le, strigă George către mine. Mult mai tare, şi nici pe departe atât de infectă.

Apoi lovi în bidon şi spuse:

— Şi acuma luaţi-o din loc.

Toţi trei o porniră înconjuraţi de nimbul de lumină difuză, bidonul legănându-se greu pe prăjină, iar George repetând cu vocea lui profundă, în spaniolă:

— *El guaaa-ro. El alivo de los hom-bres*– „mângâierea" oamenilor!

Plaja neagră

Pe Mrs. Ybarra am cunoscut-o pe plaja neagră – o fâşie lungă, singuratică, presărată cu buşteni, ce se întinde de la Tortuguero la Parismina. Poate faptul că nu întâlnisem pe nimeni pe această plajă a întărit impresia lăsată de Mrs. Ybarra şi a făcut-o să pară mai deosebită decât era în realitate. Veţi judeca şi dumneavoastră dacă am dreptate după ce veţi afla

împrejurările în care am cunoscut-o. Căutam cuiburi de ţestoase-de-piele. Umblasem cinci mile şi nu găsisem decât semne şi urme proaspete de ţestoase-de-baga sau de ţestoase-verzi. Cele de ţestoase-verzi apăreau destul de rar. Exemplarele pe care le întâlnisem nu erau decât o mică avangardă de ouătoare timpurii, desprinsă din frontul cel mare al marii migraţii de reproducere, sau din flotă – cum spun locuitorii din zona plajei. Era pe la amiaza unei zile toride, fără nori, iar briza de uscat domina alizeul.

La două mile de mers dădurăm de câinii din Siquirres – sălbaticele haite sezoniere de javre pe care Paco mi le arătase din avion cu două zile în urmă. În fiecare an, în lunile mai şi iunie, câinii se adună pe plajele oraşului Siquirres şi ale celorlalte oraşe situate de-a lungul căii ferate, chemaţi parcă de un semnal necunoscut să traverseze treizeci de mile de junglă, de teren inundat şi de mlaştină cu mangrove pentru a întâlni flota şi a se îngrăşa cu ouă de ţestoase. Haita pe care o întâlnisem era formată din opt câini flămânzi şi furioşi. Alergară lătrând câtva timp în faţa mea, ca şi când eu aş fi fost răspunzător de întârzierea flotei, apoi o luară la goană peste dunele scunde şi dispărură printre cocotieri. În afară de câini şi de câte un crab de nisip, care alerga în salturi grăbite, nu văzusem pe uscat nici o altă fiinţă vie.

Marea era şi ea pustie. Nu se arăta nicio barcă, nu se zărea nicio aripioară de peşte în mişcare. În larg mi se înălţa vreun banc sau vreun promontoriu care să frângă neîntrerupta linie curbă a valurilor ce se spărgeau de ţărm. Când şi când, la câte o mie de paşi depărtare, se auzea ţipătul slab şi pierdut al vreunei rândunici-de-mare, ascunsă pe undeva de căldură. La un moment dat se ivi doar pentru câteva secunde o pată neagră pe valurile înspumate, albastre-alburii, exact în spatele brizanţilor, acolo unde un banc de hamsii venise, Jiu se ştie de unde, ca să sară, să se joace şi să facă cercuri la suprafaţă. Mă oprii să văd ce animale flămânde se vor aduna în jurul acestor cârduri. Primele sosiră câteva exemplare mari, turtite, lucitoare, de lupi-de-mare[68], care loviră şi despicară marginile bancului de hamsii, azvârlindu-l în aer ca pe o ploaie de aşchii cromate. Uneori săreau şi ei afară din apă, dându-se peste cap, descriind arcuri scurte, dar păreau tare greoi în mişcări. Mă gândeam ce minuni aş fi putut face printre lupii-de-mare dacă aveam un băţ de lămâi şi o mulinetă Johnson.

Rândunica-de-mare ce ţipa prin văzduh văzu bancul şi începu să-i dea târcoale şi să ciripească deasupra lui, fără să-şi schimbe tonalitatea tristă a cântecului său. Un

---

[68] Peşti prădători din genul Caranx. (n. trad.).

pelican cenuşiu îşi luă zborul fără zgomot chiar din spatele meu, se înălţă o clipă, se aruncă cu capul înainte direct în cârdul de peşti, apoi ieşi la suprafaţă ca să plutească alături de cârdul ce se răspândea. Evalua cu demnitate captura din sacul său, în timp ce curentul litoral îl împingea – o dată cu hamsiile – spre sud. Deodată, într-o fracţiune de secundă, milioanele de peşti vibrară inconştient la unison. Rândunica-de-mare simţi un val cald pe aripa ei îngustă şi se pierdu în lumina orbitoare, iar pelicanul rămase să plutească singur.

Pornii mai departe, târându-mi picioarele prin nisipul fin şi *fier*binte, ca un praf uşor de piatră ponce şi de sticlă neagră în care te cufundai până la gleznă. Nisipul era atât de fierbinte încât îmi frigea şi gleznele. Plaja era plină de lemne aduse de valuri (uriaşe trunchiuri argintii de cedru, *Cordia alliodora* şi *Cedro macho* din râurile costaricane, şi de mahon din Panama sau Nicaragua) în timpul inundaţiilor din iunie şi aruncate din nou pe plaja neagră de către marea furioasă care loveşte neîncetat acest ţărm deschis. Pe nicio plajă tropicală nu este plăcut să umbli în zile fără nori şi fără vânt la amiază. Plaja pe care mergeam, cu nesfârşitul şi monstruosul balast pe care îl trimiteau adâncurile mării, cu dune fierbinţi care coborau până în apropierea valurilor zgomotoase apoi urcau din nou,

făcea ca cercetarea fâşiei înguste de pe malul mării pe care se găseau urmele de ţestoase să fie o treabă obositoare. Sub arşiţa soarelui, elanul meu pentru ţestoasele-de-piele scăzuse şi eram pe punctul să mă strecor sub un buştean înţepenit în nisip, ca să dorm până ce trece dogoarea amiezii, când văzui ceea ce căutam. Era un semn în formă de V scurt, cu braţele larg deschise, adânc gravat pe plaja de deasupra zonei mareelor. Capătul deschis al acestui V fusese retezat de atingerea ultimului val înalt, iar apexul pătrundea, ca o urmă lată şi de formă neregulată, în nisipul fin adunat de vânt exact pe faţa dunei care privea către mare. Braţele V-ului erau aproape tot atât de late ca şi urmele unor roţi detractor. De altfel, întregul sistem de urme părea să indice că un vehicul greu, venit dinspre mare, se cufundase adânc în nisipul adus de vânt şi – după o mulţime de întoarceri, de zigzaguri şi de frământări – se înapoiase în mare.

Era cuibul unei ţestoase-de-piele, primul cuib de acest gen pe care-l vedeam. Totodată, el era primul cuib semnalat în America Centrală, dar pentru mine semnificaţia lui o depăşea cu mult pe cea statistică. Pentru mine acest cuib era semnul terestru, de mult râvnit, al unui animal marin pe care-l urmăream din copilărie, al unui monstru din adâncul oceanului împins spre ţărm de cel mai primitiv instinct reptilian –

depunerea ouălor. Venea aici ca să sape o groapă în pământ şi să arunce în ea seminţele ţestoaselor-de-piele de mâine, să acopere apoi groapa cu labele lui plate, fără degete şi să coboare înapoi în mare. Era opera unui animal pelagic, care – asemenea balenei sau plesiosaurului – se simţea ca la el acasă în oceanele lumii. Era ultimul vestigiu de activitate terestră rămas de la o linie ereditară legată de mare de vreun milion de ani şi păstrat numai de un singur sex, pentru o singură oră, într-o singură noapte a anului.

Desigur, aş putea spune că m-a impresionat extrem de mult „personalitatea” ţestoasei-de-piele. Acesta este motivul pentru care rămăsei un moment copleşit de gânduri, de soare şi de aerul care vibra, şi privii îndelung spre cuib.

După un timp, exaltarea delirantă care mă cuprinsese luă sfârşit, pusei jos sacul cu aparatul fotografic şi bidonul, şi examinai locul unde lucrase ţestoasa. Activitatea ei fusese imensă. O femelă de ţestoasă-de-piele cântăreşte adesea o mie de livre sau mai mult şi parcă ar fi mânată spre plajă de un fel de zel fanatic întreţinut de glande, zel care de cele mai multe ori prezintă şi laturi de mare ingeniozitate. Orice face e calculat, desigur într-un sens pur mecanic, pentru a-şi feri ouăle de privirile vreunui herpetolog sau

coatimundi[69]. Neputându-se ascunde atunci când iese pe plajă, îl zăpăceşte pe eventualul vânător de ouă cu puzderia ei de urme. În cazul de faţă, suprafaţa de nisip răscolit pe care trebuia s-o cercetez pentru găsirea camerei cu ouă avea un diametru de cel puţin cincisprezece picioare şi un perimetru aproape circular. Cum nu exista niciun indiciu că terenul de prospectare ar putea fi redus, trebuia să cercetez, bucată cu bucată, toată suprafaţa. Dacă mai aveţi în vedere şi faptul că grămada de ouă putea să zacă adânc în nisip, vă daţi seama cât de grea era misiunea mea.

Îmi luai băţul de săpat ouă. După ce făcui câteva gropi la întâmplare ici şi colo, o pornii sistematic înainte şi înapoi, de-a curmezişul locului ce trebuia explorat, înfigând băţul cât mai adânc cu putinţă. După ce executai o reţea regulată de găuri foarte apropiate între ele şi nu găsii nimic, ajunsei la concluzia că bastonul subţire de bambus care fusese destul de eficace la prospectarea cuiburilor de ţestoase-de-baga şi de ţestoase-verzi era necorespunzător în momentul de faţă. Pentru a pătrunde prin nisipul tare situat sub stratul spulberat de vânt de la suprafaţă aveam nevoie de un baston din lemn tare, pe care să mă pot lăsa cu

---

69 Mamifer cu botul lung asemănător cu ratonul, cunoscut în multe locuri din America Centrală sub numele de *pisote.* (n. trad.).

toată greutatea. Începui să mă uit în jurul meu, căutând un băţ potrivit. Pe ţărmul deschis, scăldat de marea agitată, se găseau multe lemne aruncate de valuri. Încercai beţele argintii unul după altul, dar toate erau fie strâmbe ca un şarpe, fie, putrede şi fără măduvă din cauza apei sărate şi a soarelui. În cele din urmă găsii o bucată de lemn de bambus sănătos, dar acesta nu poate fi despicat uşor cu un briceag – singura unealtă pe care o aveam la mine. Deznădăjduit, încercai să ascut un peţiol de frunză de cocotier, dar şi acesta s-a rupt de la prima apăsare.

Îmi doream cuibul cu pasiune şi pe măsură ce-mi dădeam seama că nu-l voi avea, decepţia mea creştea. Îmi părea rău că nu-mi venise în minte să-mi iau cuţitul. Dezgropai o piatră *ponce* rotunjită de valuri, încercai să-mi ascut cu ea lama briceagului, dar suprafaţa rotundă a pietrei se sfărâma ca zahărul candel şi aluneca uşor pe metal. Cu un acces de furie azvârlii piatra într-un buştean, unde se sparse în bucăţi.

Deodată, de după buştean se repezi spre mine un câine jigărit şi începu să latre cu indignare, arcuindu-şi picioarele şi privind din când în când îndărăt, ca şi cum ar fi cerut ajutorul unei persoane ce stătea ascunsă după buştean.

Pentru o clipă zării o umbră care dispăru imediat. Ocolii în fugă capătul buşteanului şi văzui o femeie

călare îndepărtându-se în mare goană spre locul de unde venise. Pe plaja spălată de valuri nu se auzea decât tropotul copitelor. Din felul cum era înclinat spatele călăreţei, îmi dădui seama că ea nu îndesase calul să fugă ci, dimpotrivă, încerca să-l oprească. Animalul se alarmase la vederea şi adulmecarea pentru prima oară a unui gringo ce stătea în dosul unui buştean de pe plaja neagră şi o luase la goană.

Desigur, nici Mrs. Ybarra nu fusese prea entuziasmată de întâlnire, dar ea era obişnuită cu tot ferul de apariţii pe această plajă. Nu era dintre acelea care să se întoarcă din pricina unui străin, oricât de straniu ar fi fost el. Încetul cu încetul îşi potoli calul şi-l opri forţat la o sută de iarzi depărtare, apoi îl întoarse spre mine. Văzui atunci că era un armăsar *criollo*[70] de culoare sură – un descendent al vechilor cai spanioli puternici, mici şi selecţionaţi cu mare greutate – care învinsese condiţiile potrivnice rasei cabaline de pe acest ţărm tropical. Acum, învăţat cu sarea, rezistent la paraziţi şi vampiri, econom ca o cămilă cu apa din ţesuturile sale, putea tropăi toată noaptea în nisipul adânc până la gleznă. Caii indienilor mosquito ar putea fi consideraţi ca o rasă aparte. Din punct de vedere estetic, comparaţia cu un cal adevărat le este

---

[70] Creol.

defavorabilă, dar sunt buni pentru mediul în care trăiesc.

Exemplarul pe care călărea Mrs. Ybarra avea faţa ciudată, de şobolan, cu un gât ca de oaie, pe care îl au toţi caii de pe aici. Se întorcea acum spre mine în mod silit, împotriva voinţei lui, rotindu-şi ochii speriat.

Pe măsură ce se apropia, Mrs. Ybarra îşi strunea calul pentru a trece la o oarecare distanţă de mine, pe lângă apă, ţinând dârlogii din scurt şi lovind ritmic cu tocul în pântecele strâns în chingă al calului. Când ajunse mai aproape de mine îmi aruncă o privire rapidă.

— *Adios,* spuse ea.

Într-o asemenea împrejurare un salut ca acesta capătă două sensuri: un bine-te-am-găsit care anunţă şi intenţia de a pleca neîntârziat. Este un fel de bună ziua – la revedere, un cuvânt care, după câte ştiu, nu-şi are corespondent în limba engleză sau americană. Spaniola poate fi nuanţată delicat şi nicăieri nu-i atât de simplă ca în manualele şcolare.

Nu exista, desigur, niciun motiv ca Mrs. Ybarra să se oprească din drum. Dar în clipa în care mă salută zării luciul de perlă al unor ouă proaspete de ţestoasă, puse în două coşuri, care se legănau de şa. Era deci de neconceput ca Mrs. Ybarra să plece mai departe fără să mă ajute să ies din încurcătură.

— *Buenas tardes*[71], răspunsei eu. Această modificare a formulei de salut schimbă pe loc relaţiile noastre şi o determină pe călăreaţă să strângă dârlogii ca să vadă ce intenţii am.

Nu era de loc tipul de femeie pe care te-ai fi gândit că o să-l vezi pe această plajă, chiar presupunând că te-ai fi aşteptat să întâlneşti femei de orice fel. Era scundă, dreaptă, cu faţa de madonă şi cu buzele subţiri. Părul său bogat, de culoarea tutunului de prizat, era îndesat sub o pălărie bărbătească veche, legată pe deasupra cu o basma. Avea picioare de spaniolă, subţiri ca fusul, şi pieptul planturos, strâns într-un corsaj de muslină. Purta o fustă cafenie de bumbac, iar cămaşa, făcută din acelaşi material, îi înfăşura cu pricepere picioarele, deoarece călărea bărbăteşte şi nu într-o parte ca femeile din Honduras. Originea şi ocupaţia ei nu reieşeau prea limpede din aspectul pe care-l avea. Pielea îi era foarte închisă, dar nu se asemăna de loc cu cea a populaţiei de culoare din Tortuguero, care în cea mai mare parte provenea din încrucişarea între mosquito şi negri, cu oarecare amestecuri de creoli negri din Bluefields şi San Andrés. Nu semăna nici cu costaricanele pe care le văzusem. Cu excepţia pielii ei aproape negre, a părului roşcat şi a felului curajos în care încăleca pe şaua înaltă

---

[71] Bună seara.

de lemn, ea se apropia mai curând de tipul de femei pe care îl întâlneşti în munţii din Matagalpa sau din Hondurasul de sud, unde secolul de restrişte al vechilor revoluţii a creat femei cu faţa alungită şi cu caracterul ieşit din comun. Mrs. Ybarra se asemăna foarte mult cu aceste femei. Era bătută de vânt, dar manifesta o încredere calmă, pe care nu o poţi avea decât atunci când ai stomacul plin.

— *Buenas tardes,* spuse ea, oprind calul. Sunt văduva lui Ybarra din Panal.

După ce mă recomandai, îi spusei ca venisem aici cu scopul de a studia modul de viaţă al ţestoaselor. Arătând cuibul de ţestoasă-de-piele, o întrebai:

— Ştiţi ce fel de ţestoasă l-a făcut?

— Cum să nu. *Es de canal* – o ţestoasă-de-piele.

— Aşa socoteam şi eu. După ce o cunoaşteţi?

— Numai o ţestoasă-de-piele răscoleşte plaja în halul acesta. Toată plaja e plină de cuiburi de ţestoase-de-piele, încât e foarte greu să călăreşti pe aici.

Privii în sus şi-n jos pe plajă şi observai pentru prima oară că nisipul din faţa dunelor avea o topografie ciudat de inegală, care nu făcea parte din sistemul de dune formate de vânt şi nu semăna cu niciuna din plajele pe care le mai văzusem.

— Unele din astea sunt făcute de animalele care sapă după ouă când soseşte flota de ţestoase-verzi, dar

majoritatea aparţin ţestoaselor-de-piele; numai ele îngrămădesc nisipul aşa, ca la cuibul ăsta... Dar de ce nu mergeţi mai încolo? Am văzut mai multe cuiburi de ţestoase-de-baga în nisipul afânat şi câteva de ţestoase-verzi. Am dezgropat două. Şi lovi cu palma unul din coşurile cu ouă.

— Nu vreau ouă de ţestoasă-de-baga şi nici de ţestoasă-verde. Caut ouă de ţestoasă-de-piele.

— Nu sunt atât de bune ca ouăle de ţestoasă-de-baga. Au un uşor gust neplăcut.

— Nu vreau să le mănânc, spusei. Vreau să le măsor.

Mă privi cu oarecare reproş, apoi adăugă:

— Sunt aşa de mari. *Así de grando.*

Îşi făcu mâna căuş pentru a-mi arăta cât de mari sunt.

— Îmi trebuie măsura exactă. Şi vreau să le fotografiez.

— Se află la mare adâncime. Un iard – un iard şi jumătate. Animalele nu le descoperă. Nici jaguarii, nici câinii din Siquirres, care le dezgroapă pe toate celelalte.

— Nu-mi pasă de timp. Aş săpa toată după-amiaza dacă aş şti că aici se găseşte un cuib. Poate că aceasta numai a răscolit nisipul şi a plecat.

Ea examină un moment locul răscolit, apoi mişcă degetul de o parte şi de alta înaintea feţei în semn de negare.

— *Puso,* spuse ea. *Ahí pusa*.[72]

— Dar cum se poate găsi cuibul? Am săpat aici de jur-împrejur şi nu am găsit niciun loc moale.

Ea mişcă din nou degetul.

— N-ai săpat destul de adânc. Nu-i niciun loc moale într-un cuib de *canal.* Trebuie pur şi simplu să-l găseşti. Cât e ora, te rog? Scuturai nisipul lipit de sudoare de pe cadranul ceasului meu.

— Douăsprezece şi un sfert. Sunteţi grăbită?

— Astăzi spaniolul plăteşte lefurile indienilor mosquito. Mă duc să-mi ridic o datorie şi vreau să ajung acolo înainte de a se fi îmbătat cu toţii. Am văzut avionul joi, iar în amurg vor fi cu toţii beţi.

Mă gândii la bidonul de rom din avion şi îi dădui dreptate. Spaniolul de care vorbea era Don Pedro, *mayordomo*[73] lui Yoyo la Atlantic Trading Company din Tortuguero.

— Cât e datoria?

— Se ridică la opt colones.

— Ei bine, uite, îţi plătesc eu zece dacă mă ajuţi să găsesc cuibul ţestoasei.

Se uită din nou la nisipul din faţa calului şi apoi în sus la soare. Oftă, apoi săltă un picior peste rama înaltă

---

[72] Le-a pus. Aici le-a pus.

[73] Supraveghetor, om de încredere.

a şeii, sărind jos.

— Să încercăm.

Spuse aceste cuvinte fără prea mult entuziasm.

Mână apoi calul la umbra unui *Hippomane mancinella*[74] bătrân, singurul copac adevărat de pe ţărm şi legă dârlogii de o creangă.

— Ăsta e un arbore otrăvitor, spusei.

— Nu face rău cailor.

— Dar mâinile? Trebuie să ţii iar dârlogii.

— Nu te îngrijora. Nici mie nu-mi face rău.

— N-aş lega un cal de arborele ăsta pentru nimic în lume.

— Foarte bine. Eşti străin aici şi nu te-ai obişnuit încă cu el.

Scoase o lamă uzată de cuţit dintr-o teacă de piele crudă, legată de şa. Se înapoie la cuibul de ţestoasă şi chemă dulăul, care veni sărind prin ierburile plajei, dornic să-şi servească stăpâna cu tot ce ştia. Se aplecă şi scormoni nisipul pentru a atrage interesul câinelui asupra acelui loc.

— *Huevos*[75], spuse ea.

Tresării, fiindcă acest cuvânt rostit aşa, singur, înseamnă de obicei cu totul altceva; dar câinele înţelese

---

[74] Arbore otrăvitor de pe coastele tropicale ale S.U.A. Seva sa lăptoasă este un iritant puternic al pielii, iar consumarea fructelor sale a provocat cazuri mortale.

[75] Ouă.

şi începu să sape într-o gaură de crab la şase paşi depărtare de cuibul de ţestoasă.

— Nu fi nătărău, spuse Mrs. Ybarra. Aici, sapă aici!

Câinele ciuli urechile, izbit parcă de tonul cuvintelor, apoi veni înspre noi şi începu să sape cuibul de ţestoasă.

— Cu ţestoasele-verzi Filin nu se păcăleşte niciodată. Dar pentru ţestoasele-de-piele nu-i bun. Să-l lăsăm să sape aici puţin. Eu mă duc într-acolo, spuse ea arătând cu o mână spre arbuştii scunzi aflaţi la o distanţă de vreo sută de iarzi.

— *Bueno.* Credeam că se scuză faţă de mine şi mă pregăteam să stau pe loc şi să încurajez câinele cât puteam mai bine.

— Nu, vreau să tai un băţ. Vino cu mine. Poţi să te caţări mai bine.

Înaintarăm prin desişurile de viţă-de-mare [76], ovăz-de-mare şi prune-de-cocos[77] până când dădurăm de o pădurice deasă de arbori tineri. Ne oprirăm şi Mrs. Ybarra privi cu atenţie desişul, până ce găsi ceea ce dorea.

— *Aquel.* Arătă spre interiorul obscur al desişului.

---

[76] Arbore scund, cu frunze mari (Coccolaba uvifera) de pe ţărmurile Caraibilor. Face ciorchini ca viţa-de-vie ; fructele sunt comestibile. (n. trad.).

[77] Arbust mic (*Chrysobalanus icaco*) de pe dunele sau plajele caraibe. Franzele sunt late şi lucioase, iar fructul se foloseşte pentru dulceaţă. (n. trad.).

Dacă te urci pe acest *palito* şi-i tai crengile o s-o putem scoate la capăt.

Mă căţărai încolăcindu-mi picioarele pe trunchiul subţire şi neted şi tăiai toate crengile pe care le-am putut ajunge. Apoi mă lăsai lunecând în jos, retezai trunchiul de la bază şi-l târâi până în luminiş. Mrs. Ybarra tăie o porţiune de vreun metru jumătate din trunchi, îl coji şi-i ascuţi un capăt în chip de vârf.

— *Ya,* spuse ea. Poate cu ăsta să reuşim.

La întoarcere am văzut că dulăul nu se mai sinchisea de cuibul de țestoasă şi se apucase să dezgroape o altă gaură de crabi-de-nisip.

— Nu-i bun pentru asta, spuse Mrs. Ybarra.

Înfipse vârful băţului în centrul cuibului şi împinse cu toată puterea. La o adâncime de vreo jumătate de metru vârful se lovi de ceva tare. Încercă din nou la mică distanţă şi rezultatul fu acelaşi. Săpă apoi douăsprezece gropi şi din fiecare băţul ieşea plin doar de nisip fin. Se opri şi cercetă din nou locul, proptită în mâini şi genunchi, culegând orice rămurică sau rămăşiţă apărută pe suprafaţa răscolită. După un timp găsi un capăt dintr-o tulpină ruptă de curând de ipomeea-de-plajă[78] şi când trase de el ieşi la iveală o

---

[78] Ipomea pes-caprae, plantă agăţătoare cu flori, care creşte pe nisipurile mobile ale dunelor marine. (n. trad.).

tulpină verde cam de un metru lungime.

— Poate-i aici, spuse ea. Broasca a îngropat planta.

Apucă băţul şi încercă cu de-amănuntul toată suprafaţa din jurul locului unde fusese înfiptă tulpina verde. Dar băţul nu străpunse niciun acoperiş de cuib şi nu se mânji de gălbenuş. În cele din urmă Mrs. Ybarra se opri, scutură din cap şi se şterse în tăcere de năduşeală.

— Povestea asta cu cuiburile de *canal* este *fregada*[79], spuse ea. Îşi şterse ochii cu dosul braţului. Părul îi scăpase din pălărie, iar nisipul lipit de sudoarea feţei îi albise obrazul. Crezui că va începe şi ea să fie de părerea mea, şi anume că acesta nu era decât un cuib de încercare, fără ouă.

— Nu cred să găsim ceva aici, spusei.

— Nu vă descurajaţi. *Aquí puso* – a ouat aici. Sunt sigură. Întotdeauna face aşa. *Canal*-ul este foarte mare. Are o labă pe-atâta, şi-mi arătă propria ei coapsă. Poate săpa la mare adâncime. E greu şi apasă nisipul la loc cu pântecul mai bine decât era înainte. Nenorocirea este că răscoleşte atâta teren, încât e greu să descoperi cuibul. Iar dacă totuşi găseşti ouăle, ele sunt prea mari ca să le poţi mânca uşor. Nu merită osteneală. Dar poate, dacă împingem împreună băţul... Locul ar trebui să fie exact

---

[79] Încurcătură.

aici.

Ani văzut o dată o vrăjitoare care arăta locul de unde avea să ţâşnească o fântână cu aceeaşi precizie cu care Mrs. Ybarra dirija vârful băţului ei. Ochea de parcă ar fi trebuit să lovească capul unui şarpe.

— Exact aici, repetă ea.

Înfipse vârful în nisip şi ne opintirăm amândoi. Băţul se rupse zgomotos şi despicătura ajunse până la mâinile noastre.

— S-a rupt, zise Mrs. Ybarra. Lemnul era moale. Cred că ar fi mai bine dacă ai ieşi la noapte, când *canal*-ul nu a acoperit încă ouăle. Totdeauna când luna este deasupra mării, nu deasupra uscatului, pe plajele cu nisip negru ele ies să ouă.

Îi spusei că are dreptate. Mă căutai în buzunar şi scosei câteva bancnote costaricane. Numărai zece colones şi i le întinsei, zicând că-i rămân îndatorat pentru ajutorul ei şi că regret că-i fusese atât de cald şi că se umpluse de nisip.

— A, nu, spuse ea. Nu pot să-i primesc. Am spus că o să găsesc ouăle. Nu-mi datorezi nimic. Am tot timpul să ajung în sat.

— Nu, nu se poate, te-am oprit din drum. Să-ţi pun banii în geanta de la şa?

Mă întorsei ca să merg spre arborele unde era legat calul. Acesta stătea pe spate şi zvârlea mereu din

copite. Cuprins de spaimă, mă năpustit spre el fugind prin iarbă şi-l văzui cum se frământă, săltându-şi şi încovoindu-şi scurta şi ţeapăna lui coloană vertebrală în arcuiri de neînchipuit. Craca de care fusese legat se rupsese şi dârlogii alunecaseră până la zăbale. În timpul zvârcolirilor şaua ajunsese pe burtă, iar cele două coşuri cu ouă de ţestoasă fuseseră azvârlite jos şi calul se rostogolea peste ele.

— Vino repede şi uită-te la cal, îi strigai. Repede. Ce-i cu el? Ea sosi îndată.

— O, maică precistă, ce se mai scarpină! Întotdeauna se scarpină când îi este cald şi eu am uitat să-l păzesc, şi uită-te acum la *carga*[80] mea! *Ala*! Scoală-te! Tu *Flojo*! Ridică-te!

Puse mâna pe o bucată de lemn ce se găsea pe mal şi începu să lovească animalul peste burtă. Calul nu se mai rostogoli şi cu o grabă neîndemânatică se ridică în picioare, rămânând aşa, cu nările fremătânde, cu urechile culcate şi cu ochii spre stăpâna lui, ca şi cum ar fi fost surprins de atitudinea ei.

Avea un aspect jalnic. Căpăstrul se strânsese sub bărbie, şaua, coşurile goale şi unele piese de harnaşament care nu-şi rupseseră legăturile atârnau sub el, iar între picioarele de dinainte se bălăbănea,

---

[80] Încărcătură.

prins de un inel de siguranţă, un cocoş-de-luptă cu penele răvăşite. Spatele şi flancurile îi erau mânjite cu un amestec gros de gălbenuş, albuş de ou şi nisip negru, pe care se lipiseră din loc în loc frunze, mere putrede de *Hippomane* şi coji de ouă de ţestoasă. Calul arăta de parcă un copil de doi ani l-ar fi mânjit cu spumă de ou. Se scutura cu violenţă, dar fără să se poată curăţa.

Mă cuprinse desperarea. Biata femeie! Câte neplăceri îi creasem! Încăpăţânarea mea îi năruise speranţele şi îi stricase ziua! Mă întorsei spre ea gata, în ruşinea mea, să mă târăsc în genunchi sau s-o determin să primească ultimul colon pe care l-aş fi avut în buzunare.

Ea râdea. Cu o mână arăta spre cal, iar cu cealaltă bătea necontrolat aerul, scuturată de o veselie tăcută. O privii ca luare-aminte, ca să mă asigur că veselia îi era reală. Deodată îşi recăpătă glasul.

— Ce barbarie! strigă. Ce animal brutal! O, Maică precistă, ce animal poate fi mai brutal ca ăsta!

Era atât de încântată, încât mă făcu şi pe mine să privesc calul cu alţi ochi, şi de data aceasta mi se păru şi mie caraghios şi începui să râd. Râserăm aşa, amândoi, multă vreme. După un timp, îi spusei:

— Îmi pare rău. Vina este toată a mea. Ce putem face?

— Nu, spuse ea, nu-i nimic. Trebuie numai să spăl

calul.

Începu să descurce căpăstrul, oprindu-se din când în când pentru a se scutura de nisip. Aproape tot timpul râdea cu hohote. O ajutai să desfacă chinga şi să cureţe locul dintre şa şi *carga.* Îşi luă cuţitul şi tăie mai multe smocuri de iarbă, pe care le îndoi, legându-le apoi două câte două pentru a face o perie. Îşi scoase încălţămintea, fusta şi cămaşa, pornind spre mare îmbrăcată numai într-un pantalon în formă de sac, ducând calul de căpăstru. Confecţionai rapid o nouă perie de iarbă, apoi îmi suflecai pantalonii şi pornii după ea în apă.

În cincisprezece minute căluţul fu curat sau aproape curat. Pielea lui albăstruie se vedea prin părul umed, fără lustru. Mai rămăseseră doar câteva pete de gălbenuş coagulat. Mrs. Ybarra îl duse înapoi la copac şi-l frecă pe spinare cu şomoioage de iarbă uscată, apoi îi puse pătura de sub şa. Şterse şaua cu grijă, iar eu o aşezai pe cal şi strânsei chinga, în timp ce ea îşi aranja *carga.* Cocoşul-de-luptă murise, dar părea neatins, deşi fusese sub cal. Mrs. Ybarra îi tăie gâtul cu cuţitul şi îi atârnă trupul de partea de jos a şeii, ca să sângereze pe pământ. În cele din urmă îşi puse cămaşa şi-şi aruncă încălţămintea într-unul din coşuri. Îşi scutură nisipul de pe braţe şi-şi îmbrăcă fusta, apoi se săltă în şa. Îi oferii încă o dată teancul subţire de bancnote.

— *Vea*[81], îi spusei cu blândeţe. Din vina mea ţi-ai pierdut ouăle şi cocoşul.

— *Qué va*! Cocoşul tot trebuia tăiat şi ouă sunt destule. Nu ducem lipsă de ouă de ţestoasă-de-baga, iar flota nu va întârzia mult. Ai de gând să te întorci înapoi?

Îi răspunsei că plec mai departe. Probabil că nu păream prea încântat de această perspectivă, fiindcă ea adăugă:

— Foarte bine. Există prin apropiere un *cocal* (o pădurice de cocotieri). Puteţi căpăta acolo o *pipa* (o nucă de cocos cu lapte) şi locul e umbrit. După vreo şase mile găsiţi un alt *cocal.* Acolo e casa mea. Dacă îmi faceţi o vizita, este aproape sigur că o să vă pot arăta la noapte un *canal* depunându-şi ouăle în urma fluxului.

Îi mulţumii şi-i spusei că nu pot merge atât de departe. Fără să bage de seamă, îi strecurai banii în coşul în care îşi pusese încălţămintea.

— Mă duc să sap alt cuib de *canal,* îi spusei. Nu cred ca acesta să aibă ouă.

— Ay-eee, strigă ea. O să te omori de pomană. *Canal*-ul a ouat. Chiar aici. Niciun cuib de *canal* nu va fi mai uşor de săpat ca acesta.

— Aveţi dreptate, dar eu nu mai am de gând să sap

---

81 Ascultă.

tot aici. Sper să vă mai văd.

Îmi aruncă o privire oarecum compătimitoare, apoi struni calul cu călcâiele goale, îl mână spre marginea spălată de valuri a plajei şi-l sili să meargă în trap scurt, pe care avea să-l ţină tot drumul până la Tortuguero. În cele din urmă se întoarse spre mine şi-mi făcu semn cu mâna.

— *Adios, pues.*

Văzând-o că pleacă, dulăul se repezi ca să i-o ia înainte.

Prima suflare a brizei de după-amiază alungă strălucirea apei şi o coloră în negru. Loviturile copitelor se pierdură în depărtare. Se mai auzeau doar zgomotul valurilor sparte şi piuitul intermitent al rândunicii-de-mare, care plana unduindu-se, purtată de alizeul tot mai ameninţător.

Broasca-paradox

În Marea Caraibilor, Iere este locul unde trăiesc păsările colibri. El este, de asemenea, patria lacului de asfalt şi locul de unde a pornit muzica pe benzi de oţel. Este insula cea mai de sud şi cea mai fericită dintre toate. Sunt aici regiuni încântătoare despre care din nefericire nu voi putea vorbi acum. Pentru mine însă, Trinidad, această prelungire care abia se zăreşte în

lumina cețoasă a zorilor, către est, înspre Toco, este înainte de toate patria broaştei-paradox. În acea dimineață păream mulțumit de felul în care era orânduită lumea şi aceasta nu numai fiindcă începea ziua tropicală sau că vedeam în fața mea plaje pline de țestoase, ci şi pentru că începu*sem* să mă gândesc la broasca-paradox.

Era o simplă idee, desigur, un fel de capriciu semiprofesional şi nu pentru aceasta venisem aci. Ceea ce mă adusese la Trinidad erau țestoasele marine, iar direcția, ca şi opririle, îmi erau sugerate de plajele bune şi de locurile unde trăiau vânătorii de țestoase. În dimineața aceea, în drum spre Toco, ceața care pătrundea în radiatorul micuței mele „Austin-40” părea că-i măreşte viteza. În aer plutea o subtilă mireasmă străină. Valurile molcome de dimineață se prelingeau încet pe stâncile cenuşii. Mă simțeam bine. Dispoziția mea se datora în mare parte perspectivei de a vedea şi de a auzi cântecul legendarei *Pseudis,* broasca-paradox.

Mi-au plăcut întotdeauna broaştele. Mi-au plăcut chiar înainte de a face din zoologie o profesiune şi nimic din tot ce am învățat de atunci încoace despre ele nu mi-a dezmințit această pasiune. Îmi place privirea broaştelor, aspectul lor şi îndeosebi felul în care se adună laolaltă în locuri umede, în nopțile calde şi cântă

sub imboldul sexualităţii. Concertul nocturn al broaştelor este agreabil, plin de optimism şi semnificativ. Este mai simbolic decât cântecul păsărilor. E drept, cântecul acestora are mai multă virtuozitate, dar se spune că pasărea cântă pentru a-şi stabili teritoriul de viaţă, pentru a anunţa altor masculi pretenţia ei de a moşteni o anumită parcelă. Cântecul e dulce, într-adevăr, dar motivul e lumesc.

Broscoiul cântă însă pentru femelă, pentru a o atrage şi a o călăuzi. El, stă la marginea bălţii şi orăcăie sau fluieră, zumzăie sau mugeşte, după dispoziţia pe care o are în momentul când simte că a sosit timpul pentru dragoste. Chemările lui atrag femela, şi în felul acesta se asigură perpetuarea speciei de la an la an. Cântecul sturzului sihastru este un fluierat dulce. Cântecul broaştei este un strigăt care face ca şuvoiul vieţii să-şi continue cursul.

Acesta este motivul pentru care doream să ascult cântecul broaştei *Pseudis.* Dintr-un punct de vedere, mai mult profesional, problema mă interesa, fiindcă fac o colecţie de cântece de broască, după cum unii adună timbre într-un album. *Pseudis* este o broască ciudată, care a provocat multă senzaţie printre zoologii de odinioară, fiind pusă la baza a tot felul de ipoteze obscure. Unii dintre ei ajunseseră să afirme că peştii se 'trag din broaşte şi nu invers, aşa cum consideră

specialiştii din zilele noastre.

După cum ştim cu toţii, una dintre caracteristicile broaştelor este că ele îşi depun ouăle în apă. Din ouă ies mormoloci, iar aceştia se transformă cu timpul în broaşte, care ies din apă pe uscat. Aceasta este una din principalele trăsături ale vieţii amfibiene. Există, desigur, tot felul de excepţii, dar majoritatea broaştelor procedează în acest fel.

Broasca-paradox este o excepţie. Exemplarele adulte stau în apă şi-şi trăiesc toată viaţa printre propriile lor larve acvatice. Mult mai curios este însă faptul că broasca pe deplin dezvoltată este mult mai mică decât mormolocul, cu coada sa. Ridicată şi pântecul voluminos, care fusese primul ei pas în viaţă. Broscuţa ieşită din larvă se micşorează prin metamorfoză şi nu mai revine niciodată la o talie pe care o are un mormoloc. Broasca adultă este ceva mai lungă de doi ţoli, iar corpul ei se îngustează spre coadă. Ea are capul ascuţit, picioarele din faţă mici, iar cele din spate puternice şi cu degete prevăzute până la vârf cu membrane înotătoare. Degetul mare este lung şi opozabil, ceea ce nu se întâlneşte la nicio specie înrudită din Lumea Nouă: cu el broasca îşi îndeasă hrana care nu-i mai încape în gură sau se agaţă de ramuri ori de frunze pentru a se menţine la suprafaţa apei.

La prima vedere broasca-paradox matură seamănă mult cu *Xenopus,* broasca-cu-gheare din Africa, în întregime acvatică, care este cunoscută mai mult sub numele de broască-de-graviditate, din pricina folosirii ei pe scară largă în probele de sarcină la femei. Mormolocul de *Pseudis* seamănă cu faimosul axolotl mexican – o vietate în stare infantilă dar matură din punct de vedere sexual, care respiră prin branhii şi nu iese niciodată pe terenul din jurul bălţilor sale natale, cu excepţia exemplarelor care se vând pe piaţa din Toluca sub formă de tamales[82]. Privind un mormoloc de *Pseudis* ai putea crede că te afli în faţa vreuneia din aceste larve grăbite din punct de vedere sexual. Ca şi axolotlul, mormolocul de *Pseudis* are o deficienţă la glanda pituitară sau la tiroidă, sau poate la ambele. În ciuda taliei lui mari, I) u s-a semnalat niciodată vreun exemplar care să fi ajuns la maturitate sexuală mai înainte ca branhiile să i se fi transformat în plămâni, iar coada înaltă – în picioare înotătoare musculoase.

Acest mormoloc gigant în comparaţie cu micuţa broască-paradox i-a determinat pe naturaliştii de odinioară să creadă că broasca ar reprezenta larva ce iese din ou, iar mormolocul animalul matur. Unii au mers chiar mai departe. Înşelaţi de aspectul pisciform,

---

[82] *Tamales* = mâncare mexicană, preparată din mălai şi carne. (n. trad.).

de înotătoarea înaltă ca un evantai a mormolocului, precum şi de intestinul lung şi încolăcit, de vegetarian, care se vedea prin peretele abdomenului şi sugera ventuza ventrală a unui peşte-cu-ventuză (*Lepadogaster gouani*), ei au ajuns la concluzia că forma în care s-a transformat broasca se aseamănă perfect cu un peşte. Această presupusă excentricitate este factorul care a dat speciei numele de *paradoxus,* iar ulterior, când s-a înlăturat această părere greşită, amintirea interpretării din trecut s-a păstrat în numele generic de *Pseudis.*

În anul 1880, Samuel Garman de la Museum of Comparative Zoology din Harvard a scris o lucrare în care aminteşte pe scurt greşelile predecesorilor săi în legătură cu *Pseudis,* stabilind definitiv că această broască nu are nimic curios în afară de faptul că mormolocii săi sunt supradimensionaţi. De atunci încoace numeroşi naturalişti au văzut şi au admirat broasca *Pseudis,* dar despre modul său de viaţă s-a scris surprinzător de puţin. Eu am depus eforturi pentru a descoperi câte ceva din viaţa ei, dar nu am avut succes. Nu ştiu nici cu ce se hrăneşte, nici unde şi cum îşi depune şi-şi fecundează ouăle, şi – ceea ce mi se pare cel mai deprimant – nu ştiu nimic despre concertul ei, nici măcar dacă are sau nu un cântec.

Broaştele cântă fiindcă sunt numai parţial adaptate la viaţa terestră, cele mai multe dintre ele trebuind să se

întoarcă în apă pentru a-şi depune şi a-şi fecunda ouăle, iar cântecul este acela care invita broaştele la activitatea de reproducere. *Pseudis* însă *trăieşte în apă,* de aceea s-ar putea crede că masculii şi femelele se pot întâlni oricând le-o cere instinctul, fără să fie nevoie de cântec sau de strigăt.

După câte se pare cântecul broaştei este cea mai veche dintre vocile vertebratelor. Strămoşii broaştelor cântau cu mult înainte ca să fi apărut specia umană, iar broaştele actuale ţin cu îndărătnicie la cântecul lor. Există câteva specii mute, de pildă cele care trăiesc în torenţi vijelioşi, unde cântecul, chiar dacă ar exista, nu s-ar auzi din cauza zgomotului apei. În genere însă, modul în care trăiesc broaştele face ca vocea să le fie utilă şi ele ţin la ea. Chiar şi broasca-cu-gheare, care este pur acvatică, are un fel de voce, cam neîndemânatică, cu toate că femelele sale n-au nevoie de îndemnuri pentru a se întoarce la locul ancestral de reproducere. După cum am spus mai înainte, *Pseudis* duce o viaţă foarte asemănătoare cu aceea a broaştei-cu-gheare, deci aveam dreptul să presupun că şi ea trebuie să aibă voce şi voiam să-i aud cântecul. Cu toate că în această dimineaţă o pornisem pe şosea spre Toco, pentru a afla cele mai mici amănunte despre ţestoasele-de-mare, gândul îmi zbura mereu la localitatea St. Ann din Mayaro, fiindcă acolo puteam

găsi broasca-paradox.

În primul rând însă trebuia să-l găsesc pe directorul din St. Ann, domnul Bernard de Verteuil. Bernard era strănepotul acelui de Verteuil care scrisese o carte mare despre Trinidad. El nu numai că era un bun naturalist – toată lumea îmi spusese aceasta –, dar făcea. Parte dintre acei oameni inimoşi care nu-şi găsesc liniştea până când nu dau o mână de ajutor celor care vin acolo să cerceteze natura înconjurătoare. Indiferent ce doreai să întreprinzi – să împuşti un agouti, să prinzi un anaconda, să fotografiezi o colonie de ibis-purpuriu – de Verteuil era cel de care trebuia să întrebi. Toată lumea îmi spusese că el era deosebit de îngăduitor faţă de herpetologii doritori să cunoască broasca-paradox. De aceea trebuia neapărat să ajung la St. Ann înainte de a se întuneca.

De la Matelot la Grand Riviere ţărmul bătut de vânt este alcătuit din numeroase promontorii, cu plaje de nisip în dreptul tuturor golfurilor mici. Mă oprii şi examinai toate aceste plaje mărunte nu pentru a găsi vreo urmă de ţestoasă, ci pur şi simplu pentru că mi se părea ciudat să trec pe lângă ele fără să le cercetez. Era plăcut să umbli pe aceste fâşii înguste şi curate într-o asemenea dimineaţă, să priveşti la pădurile întunecate ce se înălţau în apropiere şi la crestele scurte ale valurilor de fund, care se loveau de stânci,

prăbuşindu-se la picioarele mele. O făceam mai mult din plăcere. Totuşi, la San Souci descoperii două urme vechi, prea mari pentru ţestoasa-de-baga, prea înguste şi prea puţin adânci pentru ţestoasa-de-piele, dar potrivite fie cu ţestoasa-verde, fie cu careta. Unul dintre cuiburi se pierdea în puzderia de urme lăsate de oameni şi de măgari, celălalt fusese dezgropat şi nu mai avea niciun ou în el. Plajele din apropierea golfurilor nu sunt agreate de ţestoase, dar au un farmec deosebit, din care cauză îţi vine greu să treci în

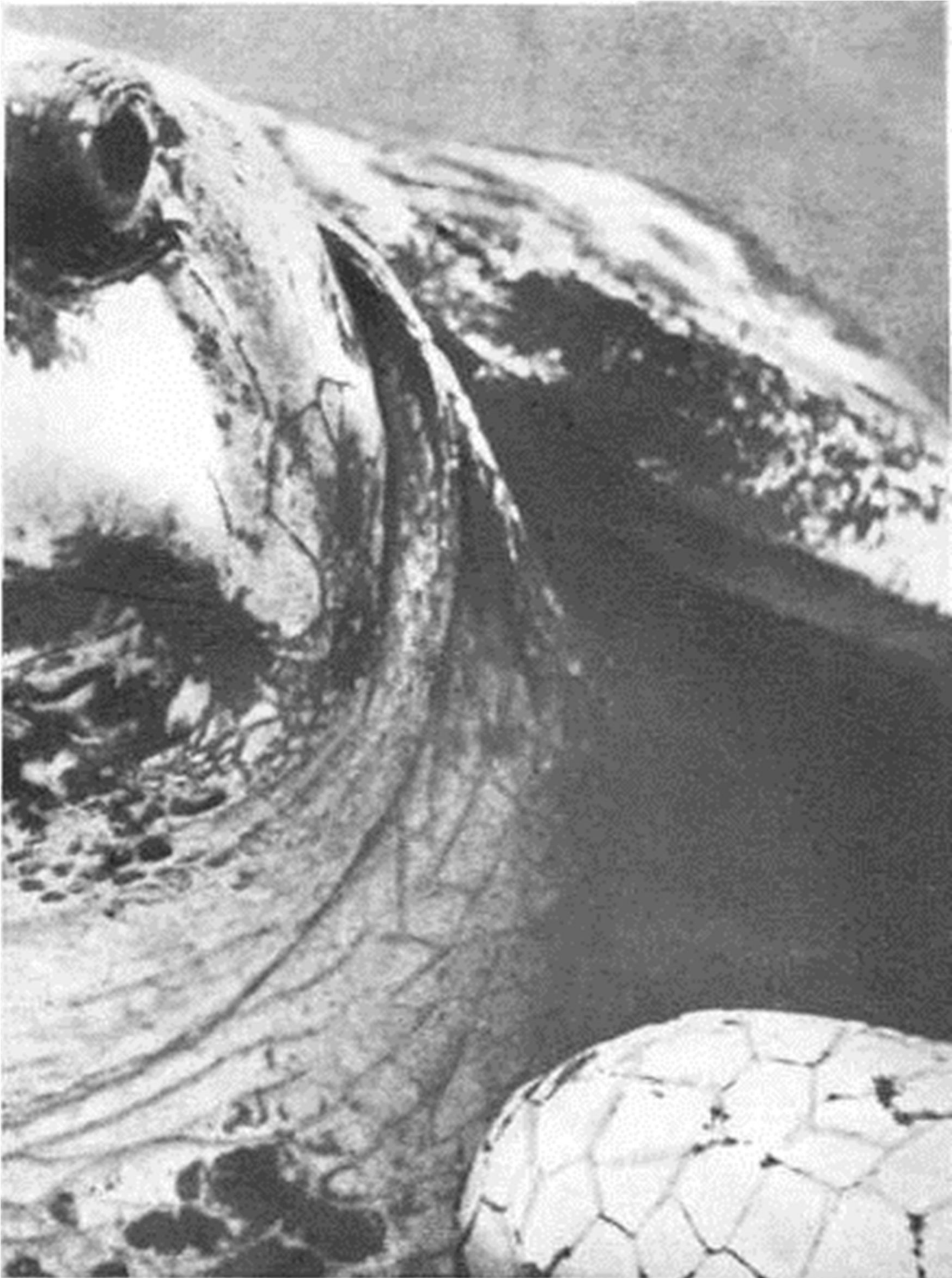


Țestoasă-de piele (Dermochelys coriacea) depunînd ouăle, Flagler Beach, Florida. Descoperirea de către Ross Alen și colaboratorii săi a acestei femele care-și depune ponta este singura mențiune privind depunerea pontei de către o țestoasă-de-piele pe coastele Statelor Unite. Foto J. Carver Harris.



Misterioasa Lepidochelys kempi. O femelă bătr

Foto Frank S. Essapian



i care trăiește acum în Oceanarium din Marineland, Florida,

grabă pe lângă ele.

La Shark River oprii maşina într-un loc deschis, la cotitura dinspre Matelot a podului înalt, exact acolo unde mă oprisem cu o noapte înainte, când văzusem strălucirea unui ochi ciudat. Coborâi să privesc locul ca să-mi dau seama cum arată în timpul zilei. Râpa era mult mai adâncă decât mi se păruse în noaptea trecută, iar râul crescuse de pe urma ploii şi părea situat la o adâncime mai mare.

Cu o noapte înainte trecusem pe acolo după încetarea unei averse puternice. Auzisem vuietul apei încă înainte de a vedea podul, apoi scheletul acestuia prinse formă şi în razele proiectate de faruri, undeva între şinele de fier, se ivi o luminiţă ca un mic tăciune aprins. Era un ochi roşu, cu prea multă strălucire ca să fie de broască, dar cu prea puţină ca să fie de crocodil sau de fluture-de-noapte. Pentru un păianjen ochiul era prea mare, pentru un caprimulg avea prea puţină intensitate, pentru un mamifer de orice fel nu era suficient de galben sau de verde. Aşa mi se păruse la lumina farurilor maşinii.

Oprisem cum nu se putea mai repede, dădusem maşina înapoi într-o cotitură a şoselei şi îndepărtasem apărătoarea lanternei. Stinsesem apoi farurile, mă aplecasem în afară şi îndreptasem asupra ochiului razele prelungi şi concentrate ale lanternei mele de

vânătoare cu cinci celule fotoelectrice. Punctul luminos arăta ca şi mai înainte; era un ochi pe care nu-l puteam identifica şi nici nu-mi aminteam să mai fi văzut vreunul asemănător. Stăteam şi-l studiam, când iată că începu să se deplaseze. Se mişca foarte încet, dar chiar de la distanţa la care mă aflam îmi puteam da seama că traversa podul cu perseverenţă, având, evident, un anumit scop. Nu era o traversare în sensul obişnuit, de la un capăt la celălalt, ci dintr-o parte în cealaltă, de la o şină la cealaltă. Mi se păruse ciudat acest fel de a traversa un pod, aici în singurătatea platformei înalte, în bezna care vuia de zgomotul râului umflat de ploaie.

Dar oricât de bizar ar fi fost acest ochi, ceea ce mă supăra mai mult era neputinţa mea de a-l identifica. Studierea felului în care lucesc ochii sălbăticiunilor este una din pasiunile mele, iar identificarea animalelor după luciul ochilor, una din performanţele mele. O socotiţi poate o performanţă minoră şi de fapt nici n-am afirmat vreodată că o asemenea performanţă mi-ar ridica. Prestigiul profesional. Totuşi, mă simt destul de prost când nu pot să descopăr pe posesorul unui ochi care luceşte, sau cel puţin să-l încadrez în categoria sa taxonomică.

Aşadar, ochiul enigmatic de pe pod era un fel de provocare; stătusem şi meditasem asupra lui o bucată de vreme, dar nu reuşisem să-l identific. Insuccesul

meu se datora şi distanţei prea mari la care mă aflam. Nu aveam posibilitatea să stabilesc dacă posesorul ochiului, oricare ar fi fost el, era înalt sau scund. Dar chiar dacă i-aş fi ştiut înălţimea tot nu l-aş fi recunoscut vreodată. Îmi lipsea pur şi simplu elementul de bază. Animalul căruia îi aparţinea acest ochi avea caracteristici şi comportări ieşite din comun.

Dezgustat, înaintasem pe pod cu lanterna în mână pentru a afla ce fiinţă mă umilise într-atâta. Până când nu m-am apropiat la vreun metru de ea nu mi-am dat seama că ochiul aparţinea unei crevete.

Cât de iraţională fusese toată această poveste! Văzusem doar sute de ochi de crevete, din toate speciile, dar sub apă, aşa cum le este obiceiul. Ochii lor lucesc, dar strălucirea lor e dulce şi voalată când se află în mediul acvatic. Am prins chiar crevete la fel ca aceasta *(Palaemon serratus*), dar întotdeauna erau acoperite cu apă limpede de golf. Niciodată însă nu le-am găsit cocoţate pe picioarele oscilante ale unui pod suspendat peste un torent de munte, ce se luptă să ajungă la mare. Niciodată nu le-am găsit făcând echilibristică pe un pod ce forma un unghi drept cu sensul circulaţiei. De fapt nu exista o circulaţie, dar dacă ar fi existat, ea s-ar fi desfăşurat în unghi drept. După această constatare m-am simţit ceva mai liniştit, dar eram încă foarte umilit.

Desigur, ar fi trebuit să prind creveta şi s-o pun, împreună cu broaştele, în sacul pe care îl ţineam legat de curea. Dacă aş fi procedat aşa v-aş fi putut spune exact ce fel de crevetă era, din ce gen, şi poate şi din ce specie făcea parte. Dar cum nici nu m-am atins de acest animal, nu pot spune decât că era o specie de *Palaemon* de apă dulce, rotofeie, cilindrică, cu picioare scurte şi deosebit de gustoase, care trăiesc în pâraiele limpezi din regiunea Mării Caraibilor. De fapt, ele constituie una din mâncările mele preferate şi trebuia să fi ştiut de mult care este denumirea lor locală. Le-am harponat sau le-am pescuit cu plasa în pâraiele din Honduras, Nicaragua şi Panama, le-am prins în Jamaica şi le-am comandat la restaurantul „La Zaragozana" din Havana. Aici mi s-au servit vreo şase bucăţi, fierte după o reţetă îndrăzneaţă. Erau de culoare roşie, pe jumătate curăţate, aşezate peste un strat de salată de creson, cu sos *à la russe.* Dacă veţi da la o parte aproape tot sosul şi veţi stoarce deasupra lămâie de Antile, dacă veţi presăra peste ele piper negru până ce le dispare culoarea stacojie şi vă veţi aproviziona cu „un metru" de pâine cubană şi cu un litru de bere, cu siguranţă că vă veţi aminti de mine.

Mai mult nu pot să vă spun. Cubanezii le numesc *langostinos* fiindcă au carnea asemănătoare cu a langustelor. Nu se găsesc în Florida, de aceea unii

amatori de crevete întreprind după ele călătorii tocmai în Marea Caraibilor.

Dar în noaptea aceea, pe când priveam creveta de pe pod, nu mă gândeam nici la numele speciei din care făcea parte, nici la carnea ei gustoasă. Mă minunam numai cum ajunsese acolo, cum urcase traversele netede, la patruzeci de picioare înălţime deasupra râului înfuriat, şi unde se ducea. Dându-mi seama că nu voi afla niciodată de unde venise sau cum ajunsese acolo, mă hotărâsem să aştept, să observ şi să văd unde voia să meargă.

Mă sprijinisem de parapet şi stinsesem lumina, aşteptând în întuneric. După câteva minute aprinsei pentru o secundă lanterna şi văzui cum creveta se mişcă drept înainte, spre partea cealaltă a podului, care acum se găsea destul de aproape. Aşteptasem din nou cu lumina stinsă, iar când o aprinsei, creveta ajunsese la marginea opusă a podului şi şedea nemişcată, exact pe marginea extremă, de parcă s-ar fi gândit ce are de făcut de-acum încolo. Ca să fiu sigur că văd sfârşitul, mă repezisem de-a curmezişul şoselei, dar înainte de a fi ajuns la crevetă, ea sări în abisul negru. Mersesem până la balustradă şi îndreptasem fasciculul de lumină jos, în vâltoarea rapidă a apei, dar nu văzui locul unde curentul alb se închisese peste copilul lui vagabond. Cufundat într-o meditaţie adâncă, mă înapoiasem la

maşină, întorsesem cu deosebită grijă şi mă dusesem acasă să mă culc.

În dimineaţa următoare, în drum spre Toco, mă oprii la acest pod cu puţină speranţă. Mă gândeam că poate lumina zilei îmi va arăta cât de cât din ce cauză venise creveta până aici sau cel puţin îmi va dezvălui cum izbutise să se caţăre pe platforma podului. Dar umblai de la un capăt al podului până la celălalt, examinând proptelele, stâlpii şi traversele, fără să găsesc vreun semn. Mă sprijinii cu coatele de parapet, mă gândii, dar până la urmă ajunsei la concluzia că orice ipoteză este inutilă. Mă înapoiai la maşină şi o pornii spre Grand Riviere înfuriat din pricina comportării neobişnuite a unei făpturi fără coloană vertebrală.

Cu puţin înainte de a ajunge la Toco găsii cuibul unei ţestoase-de-piele. La vederea plajei albe care lucea prin pâlcul de arbori „oprii maşina. Mă dădui jos şi traversai râul dintre şosea şi ţărm. Trecui apoi printr-un tufiş pitic şi zării deodată urmele proaspete, adânci, ale unei ţestoase, ce mergea spre cuib. Cele două urme alăturate porneau de la o distanţă de vreo patruzeci de picioare, dintr-un loc mărginit de ipomeea. Nu aveam nevoie de nicio măsurătoare pentru a vedea că urma era prea lată ca să fie de caretă sau de ţestoasă-verde, iar poziţia şi lungimile inegale ale urmelor de venire şi de plecare arătau că ţestoasa îşi făcuse cuibul în locul unde

mareea era înaltă.

Până în prezent nu există informaţii precise despre cuibăritul ţestoasei-de-piele în Trinidad. Este chiar surprinzător cât de puţine relatări precise există despre cuibăritul oricărei ţestoase-de-mare în regiunea caraibă. Nu avem motive să credem că ţestoasele-de-piele nu ar veni pe ţărmurile Trinidadului, dar faptul că niciun material publicat nu le menţionează te poate pune în încurcătură. Cu câţiva ani în urmă adunam informaţii pentru o carte despre ţestoase. După o căutare atentă nu reuşisem să găsesc în diverse cărţi decât două cazuri de cuibăriri de ţestoase-de-piele în apele americane: o veche semnalare pentru Jamaica şi recentele observaţii ale lui Allen Ross la Flagler Beach, în Florida. După cum spuneam, aş fi pus rămăşag că ţestoasele-de-piele depun ouă pe plajele din Trinidad, dar asta nu era de ajuns. Acum însă ştiam precis care este situaţia. Aţi văzut în capitolul despre „Plaja neagră” că cuiburile de ţestoase-de-piele nu sunt uşor de dezgropat chiar atunci când ştii unde se găsesc. Ei bine, de data aceasta mi-a surâs norocul. Este drept că acum aveam la mine o bară de direcţie de la o maşină veche, lungă de cinci picioare, cu un capăt îndoit în formă de T pentru a o putea împinge mai uşor în nisip. Aceasta este cea mai bună „baghetă” de detectat cuiburi de ţestoase.

Studiai porţiunea răscolită unde se găseau cele două urme. În ciuda dimensiunilor ei mari, ţestoasa scormonise o suprafaţă relativ mică pentru a masca groapa cu ouă – o porţiune ce nu depăşea cinci sau şase picioare în diametru. Alesei un punct la întâmplare, înfipsei capătul baghetei şi împinsei. Oţelul se înfipse anevoie pe o distanţă cam de două picioare, apoi intră uşor şi se înfundă cu încă două picioare. Când îl scosei la suprafaţă, ultimii zece ţoli erau acoperiţi cu un strat gros de nisip, care se lipise fiindcă oţelul era mânjit de conţinutul ouălor de ţestoasă.

Pusei jos bara şi începui să sap locul cu o cazma de mână. Până la primul ou era o adâncime de trei picioare, aşa că îmi trebui destul timp pentru a ajunge la el. Lucram încet, fiindcă voiam să dezgrop cuibul după gradul de rezistenţă a nisipului şi încercam să sap cavitatea în ordinea în care fusese săpată de ţestoasă. Dar cu timpul mi-am dat seama că deosebirea dintre pereţii găurii şi umplutură este prea mică, aşa că abandonat acest proiect. În cele din urmă ajunsei la ouă şi scosei vreo cincizeci de bucăţi, aliniindu-le după mărime; apoi le măsurai şi alesei câteva spre a le lua cu mine. Ouăle semănau mai mult cu mingile de tenis decât cu cele de golf, dar îndeosebi cu ouăle de caretă. Diametrul mediu al celor cincizeci de ouă era puţin mai mare de doi ţoli, deci ele aveau cam aceeaşi mărime ca

şi ouăle ţestoasei-de-piele din Pacific şi ca şi cele găsite de Allen Ross în Florida. Dimensiunile lor ar fi fost suficiente pentru a dovedi că fuseseră depuse de o ţestoasă-de-piele, dar mai exista şi un alt element sigur al provenienţei pontei: în timp ce marea majoritate a ouălor erau, cum am arătat, de doi ţoli, în vârful grămezii se găseau unele mici, dintre care cele mai mărunte erau ca nişte bile. Cea mai mare parte nu aveau gălbenuş. Era ca şi cum ţestoasa şi-ar fi terminat ponta şi – rămânându-i încă ceva albuş – mai făcuse câteva ouă fără embrion şi fără gălbenuş. Întocmai cum fac uneori bucătarii când le rămâne cocă de biscuiţi. Această variaţie extremă, de la dimensiunile unui vârf de deget până la diametrul unei monede mexicane de cinci peso, fusese observată cu mult mai înainte de cei care descoperiseră cuiburi de ţestoasă-de-piele în Pacific şi în Oceanul Indian.

În timpul cât efectuasem măsurătorile şi admirasem ouăle, îndeplinind astfel „actul de excesivă veneraţie", aşa cum numeşte Frances Young asemenea capturi, ceaţa se ridicase şi era suficientă lumină pentru a fotografia ouăle şi poziţia cuibului pe plajă. După aceea pusei ouăle la loc în groapă şi le acoperii. Îmi adunai lucrurile şi mă înapoiai, pe lângă golf, la maşină.

La Toco mă oprii ca să stau de vorbă cu un anume Hulder, care îmi fusese recomandat ca un mare

cunoscător în materie de ţestoase. Părea că ştie foarte multe probleme, dar mai ales sub aspect practic. Ştia ce este o batalí şi-mi confirmase ceea ce-mi spuseseră alţi pescari despre ea, inclusiv faptul că nu venea niciodată să-şi depună ouăle pe plajă. Ca şi ceilalţi vânători de ţestoase cu care vorbisem atât în Trinidad cât şi în Tobago, el numea ţestoasa-de-piele „ţestoasa-de-Orinoco" şi – asemenea lor – îi explica numele prin credinţa că aceste ţestoase vin în insule de la gurile Orinoco-ului.

Îl întrebai de ce credea astfel. Ţestoasa-de-piele era o înotătoare puternică, care străbătea mările calde ale pământului şi ar fi fost ultima dintre ţestoasele de mare căreia să-i dai numele unui fluviu de apă dulce, fie el chiar atât de temut ca Orinoco. Îi spusei aceasta lui Hulder, care-mi răspunse că acesta era, desigur, un punct de vedere, dar că ţestoasele-de-piele din Trinidad veneau totuşi din Orinoco. În mai şi iunie, pe continentul de la est de Anzi începe sezonul ploilor, iar fluviul creşte, se revarsă peste maluri şi cară cu el arbori prăbuşiţi, acoperişuri de paie, insule plutitoare şi plute de zambile-de-apă. Viiturile care înaintează pe numeroasele guri ale Orinoco-ului sunt atât de puternice, încât împing curentul oceanic care se îndreaptă spre vest dinspre Africa, scaldă insula Trinidad şi aruncă pe plajă tot felul de resturi de

naufragii. O parte din apa fluviului se îndreaptă către vest, spre Golful Paria, de aceea coasta sudică primeşte majoritatea resturilor de pe continent. O altă parte sunt purtate între Trinidad şi Tobago, fiind depuse pe plajele de pe ţărmul estic al insulei. Aceasta este epoca (mai şi iunie) când sosesc ţestoasele-de-piele, de unde şi concluzia că ele sunt aduse de Curentul Orinoco. De aceea în Trinidad ţestoasa-de-piele este cunoscută sub numele de ţestoasa-de-Orinoco.

Nu ştiu ce importanţă au viiturile de apă ale Orinoco-ului pentru sosirea în insulă a ţestoaselor-de-piele. S-ar putea ca în anumite perioade ele să abunde în jurul deltei fluviului, fiind transportate mai departe de către curenţii sezonieri de apă dulce. Nu cred însă ca în jurul gurilor Orinoco-ului să existe mai multe ţestoase-de-piele decât în alte părţi. Eu sunt înclinat să presupun că sosirea concomitentă a ţestoaselor şi a curentului se datoreşte faptului că sezonul de reproducere a ţestoasei-de-piele coincide întâmplător cu sezonul ploios din nord-estul Americii de Sud.

La Costa Rica ţestoasele-de-piele încep să cuibărească în luna mai, deci înaintea oricărei alte ţestoase de mare, şi termină la sfârşitul lui iunie. Cred că prezenţa lor pe ţărmurile din Trinidad şi Tobago în lunile mai şi iunie, când are loc şi viitura de apă dulce, este o simplă

coincidenţă, care apare ca fiind cauză şi efect datorită faptului că, într-adevăr, o dată cu viitura Orinoco-ului sosesc şi animale sud-americane.

Din grupul ţestoaselor care îşi ascund gâtul lateral face parte *Podocnemis* – o ţestoasă de apă dulce care trăieşte în fluviile sud-americane. Aceasta acostează câteodată pe plajele din Trinidad. Se pare că ideea conform căreia ţestoasa-de-piele, cu aspectul ei ciudat, ar proveni de pe continent, are la bază apariţiile ocazionale pe plajă ale marii ţestoase *Podocnemis,* de asemenea cu aspect ciudat, care realmente provine de acolo.

Aşadar, nu este de mirare că animalele şi plantele din Trinidad sunt aproape în întregime de origine sud-americană. Chiar dacă fauna şi flora actuală nu datează din perioada când insula s-a despărţit de continent, este suficient să priveşti exemplarele rătăcite, care vin în luna iunie în Trinidad, pentru a-ţi da seama că încă din acea vreme popularea cu organisme venezuelane s-a efectuat în mod continuu. Nu numai că distanţa peste apă este mică – doar de câteva mile în partea cea mai îngustă a Gurii Şarpelui (*Serpent's Mouth*), cum este numită strâmtoarea – dar şi curentul din sezonul umed este rapid şi continuu iar probabilităţile unei incursiuni în apa de mare sunt neînsemnate din pricina salinităţii reduse a au, ei

fluviului. Probabil că există un flux continuu de mici organisme vii, care sunt transportate peste mare fie în interiorul buştenilor, fie pe „saltele” de paie. În afară de *Podocnemis*, am auzit că sunt azvârlite pe plajă şi diferite specii de şopârle şi şerpi, iar un pescar mi-a povestit că a găsit o dată pe nişte lemne plutitoare un raton şi o maimuţă mică, udă şi flămândă.

Majoritatea acestor emigranţi involuntari mor probabil în valuri sau în tufişurile de pe mal. Unii îşi duc viaţa fără să-şi găsească pereche şi nu se mai pot înmulţi. Biologii socotesc Trinidadul un teritoriu desprins de multă vreme din Venezuela. Dar chiar aşa fiind, mă îndoiesc că ţestoasele-de-piele vin de acolo.

La despărţire, Hulder îmi făgădui că-mi va expedia cu vaporul în Florida viitoarea batalí pe care o va descoperi la biroul de pescărie din Port of Spain. O luai înapoi spre Toco pe şoseaua principală, pe acelaşi drum pe care venisem cu trei zile în urmă trecând pe la Morne Cabrite, traversând râul Tompire şi oprindu-mă pentru puţin la Matura, pentru a căuta un vânător de ţestoase.

Când se apropie de Sangre Grande, şoseaua traversează cale de mai multe mile o splendidă pădure de mora, caracteristică în special insulei Trinidad; ea este a doua ca mărime de pe întreaga insulă. Aceste zone împădurite cu mora reprezintă unul dintre cele

mai frumoase locuri din Trinidad.

O caracteristică remarcabilă a obişnuitelor păduri de foioase sempervirescente[83] de la tropice (păduri pluviale) este marele număr de specii de arbori. Pe fiecare acru de pădure pluvială matură pot exista mai multe zeci de specii diferite de arbori mari. Cu toate acestea numai rareori vei avea impresia că o anumită specie este învingătoare în lupta pentru spaţiu şi lumină. De fapt întreaga idee de „dominanţă”, în sensul în care fagul şi arţarul sau stejarul „domină” în pădurile din estul Statelor Unite, ori magnolia, laurul, fagul-albastru şi carpenul-căţărător într-o pădure din nordul Floridei, nu poate fi aplicată la pădurile de amestec din şesurile tropicale decât într-un mod restrâns, statistic. De ce există atâtea specii de arbori în pădurea pluvială, ce fel de relaţii se stabilesc între ele – iată doar câteva probleme care nu au fost încă rezolvate în mod satisfăcător. Acest fenomen este tipic pentru pădurea de foioase sempervirescentă din regiunile tropicale, dar nu şi invariabil. Câteodată pădurea de amestec dă naştere unui tip care, deşi similar în aparenţă şi răspândit pe un teren identic, poate fi alcătuit aproape în întregime dintr-o singură specie de arbori. În aceste păduri „monodominante”, o singură

---

[83] În permanenţă verzi. (n. trad.).

specie reprezintă uneori optzeci până la nouăzeci la sută din arborii mari, putând predomina în toate etajele inferioare ale pădurii. Alteori formează un desiş, de înălţimea omului, din propriii săi puieţi, sau un covor continuu din plantulele de-abia răsărite. Aceasta este caracteristica minunatei păduri de mora din Trinidad.

Mora excelsa este o specie care intră ocazional în asociaţia de arbori a unei păduri pluviale din nordul Americii de Sud, în special din Guiane. Numai rareori formează arborete pure de orice întindere, aşa cum se întâmplă în insula Trinidad. Când intri pe o potecă făcută cu discreţie în pădurea virgină de mora din Trinidad ai impresia că te afli într-o pădure de amestec, de pe continent. Există, desigur, diferenţe de arhitectură observabile pentru un ecolog, dar acestea sunt subtile şi nu modifică prea mult atmosfera locului. Aici întâlneşti reprezentanţi din toate grupele lumii vegetale. Există plante verzi, care se hrănesc prin mijloace proprii fiind independente, dar există şi plante saprofite şi parazite, care se hrănesc din a doua mână, ca orice animal. Se întâlnesc apoi plante care trăiesc independent, cum sunt arborii, arbuştii şi ierburile, şi plante care se caţără pe alte specii pentru a ajunge la lumină, cum sunt epifitele agăţătoare, viţele, lianele şi plantele reptante. Acestea sunt ucigaşele prin strangulare, care încep prin a folosi gazdele ca sprijin,

apoi se furişează încet în jurul corpului lor, pentru ca în cele din urmă să le asfixieze.

Repartizarea pe etaje a feluritelor elemente ale pădurii, care este considerată ca o trăsătură specifică a pădurii pluviale, se observă şi la Trinidad, numai că aici această stratificare este mult mai accentuată decât în pădurile de foioase de pe continent. Coroanele arborilor se grupează la trei niveluri diferite, cele două de jos fiind mai inegale, cel mai de sus, uniform. Spre deosebire de pădurea pluvială de amestec din şesurile Trinidadului, la care coronamentul superior este întrerupt din loc în loc, iar numărul arborilor uriaşi care întrec cu mult nivelul mediu este foarte mic, la pădurea de mora tocmai etajul superior este acela care formează asociaţia. Acoperişul este alcătuit din straturi de coroane care se suprapun ca ţiglele rupte. Văzute de sus, ele formează un întins platou de frunziş aşezat la o înălţime de vreo sută cincizeci de picioare, o mare unduitoare de frunze, verde când e matură, ruginie când impulsul de creştere a trecut. Dacă zbori de la Port of Spain la Tobago, ai posibilitatea să vezi mai multe locuri unde pădurea de mora se învecinează cu pădurea de amestec şi să constaţi cât de tranşant contrastează coronamentul de mora, care se ondulează încet, faţă de coronamentul întrerupt al celeilalte.

În interiorul pădurii cu coronament continuu,

plafonul se arcuieşte la o înălţime de aproximativ optzeci de picioare, iar întunericul domneşte pretutindeni. În acest nesfârşit amurg arborele mora elimină toate celelalte specii, formând un arboret pur şi o asociaţie pură.

Mora produce o abundenţă de fructe mari, grele, în formă de păstaie, care au un procent de germinaţie neobişnuit de mare. Plantulele de mora proaspăt ieşite din seminţe se prind şi cresc rapid în cele mai întunecate colţuri ale pădurii, dând naştere la numeroşi puieţi, care ocupă de îndată orice spărtură se iveşte în rândurile copacilor bătrâni. După silvicultorii din Trinidad, seminţele de mora sunt singurele din insulă care pot să încolţească, să crească şi să câştige bătălia în amurgul pădurilor de mora. Asociaţia este de tip închis, înlocuindu-şi toate pierderile cu propria-i specie şi menţinându-şi domeniul neviolat de alte plante atâta timp cât vreo modificare a climei sau a topografiei nu-i tulbură structura sau până când nu pătrunde omul cu securea şi cu focul.

Poate că v-aţi pus întrebarea de ce nu este acoperită cu mora întreaga regiune de şes din Trinidad. Ecologii care au studiat natura relaţiilor dintre mora şi pădurea de amestec din insulă spun că aceasta este o legătură absolut firească. Aici are loc o retragere lentă şi continuă a tipului polimorf în faţa umbrei ucigătoare a

pădurii de mora în plină înaintare. Vă veţi întreba atunci pe bună dreptate cum de au mai rămas şi alte feluri de păduri. Să fie oare din pricină că mora este o specie foarte nouă, o plantă agresivă, recent dezvoltată, care din întâmplare începe să predomine chiar acum? Acest răspuns este destul de aproape de adevăr. Mora nu este un copac foarte nou pe pământ, dar în Trinidad reprezintă un element relativ nou. Până în pleistocen, adică cu vreo 75.000–100.000 de ani în urmă, Trinidadul a făcut parte dintr-o veche regiune litorală a Americii de sud, unde ierboasele câmpii venezuelane, denumite *llanos,* se întindeau până la poalele lanţului muntos de nord. În momentul ruperii legăturii cu continentul, pământul insulei Trinidad era probabil acoperit aproape în întregime cu *llanos.* Curând însă se produse o schimbare de climă care a favorizat dezvoltarea arborilor şi primul tip de păduri care a apărut în insulă, înlocuind întinderile de ierburi, a fost o variantă. Ceva mai rară a pădurii de amestec sempervirescentă, larg răspândită pe continent. Pădurii de mora i-a trebuit mult timp până când s-a extins, având o răspândire lentă. Seminţele sale sunt greoaie, deci vântul şi păsările nu le pot transporta. Ele încolţesc acolo unde cad, adică sub arborele parental. Excluzând deci uraganele sau transportarea seminţelor de către indieni, care le macină pentru făină, niciun arbore mora

nu-şi poate trimite descendenţii mai departe de rămurelele celor mai întinse crengi ale sale, specia înaintând, aşadar, numai cu câteva picioare în fiecare generaţie. Migrând în acest fel, mora a avut nevoie de vreo şaizeci de mii de ani pentru a se întinde de pe coasta cea mai apropiată de continent a Trinidadului, unde probabil că primele seminţe au fost aduse de valuri, până la punctul cel mai îndepărtat pe care l-a atins. S-ar putea deci ca şesul din Trinidad să nu fie acoperit de o mare pădure de mora din cauză că a trecut prea puţin timp de când clima de pădure a înlocuit vechea climă de savană din pleistocen.

Am cutreierat mult timp pădurea răcoroasă de mora, admirând formele şi părţile componente ale ciudatei sale flore şi întrebându-mă ce diferenţă există oare între o pădure monodominantă şi una de amestec. În ciuda structurii lor similare, este posibil ca cele două tipuri de pădure să ofere animalelor locuri de viaţă şi de hrană diferite.

La Sangre Grande mă oprii o clipă întrebându-mă ce întâmplare cumplită s-o fi petrecut cândva pe aici pentru ca spaniolii să denumească localitatea Sânge Mare. După ce strigai în gura mare pe la colţurile străzilor, căutându-mi drumul, în cele din urmă găsii şoseaua principală de est, care de fapt coteşte înspre sud, şi o luai într-acolo. În timp ce înaintam în această

nouă direcţie, auzii un fluierat ascuţit. Privind înapoi, zării un poliţist în uniformă care-mi făcea semn cu mâna. Oprii stingherit, aşa cum opresc întotdeauna când mă întâlnesc cu poliţişti, şi mă întorsei spre el. Poliţistul se apropie cu o lipsă de grabă impozantă. Se opri lângă maşină şi mă privi aproape absent. Era un individ înalt, ars de soare.

— Ce nedumerire aveţi? spuse el.

— Acum, niciuna, spusei, cu oarecare sfială. Căutam şoseaua principală de est şi nu vedeam nicio tăbliţă indicatoare.

— Aşa este, spuse ofiţerul de poliţie, pentru că de obicei toţi cei care au nevoie de şoseaua principală de est ştiu unde este. Făcu un gest larg înspre şosea, în direcţia în care era îndreptată maşina.

— Iată şoseaua principală de est, spuse el.

— Eram aproape sigur că e aceasta. Chiar mergeam într-acolo, ţinui eu să subliniez.

Ofiţerul se întoarse şi salutându-mă adăugă:

— Acum o puteţi urma cu încredere, spuse el.

Îi mulţumii şi o pornii mai departe, cu un sentiment de uşurare. Mersei o bucată bună de drum spre sud-est, prin localităţi populate în cea mai mare parte cu indienii din est. Trecui prin Manzanilla-de-Sus şi, depăşind-o cu cinci mile, atinsei din nou ţărmul, exact sub golful Manzanilla, faţă-n faţă cu Brig and Hill, la

marginea superioară a cocalului.

Cocalul este o fâşie de douăsprezece mile de pădurice de cocotieri, crescută aici acum vreo sută cincizeci de ani, în urma naufragiului unui vapor încărcat cu nuci de cocos. El se întinde de-a lungul coastei drepte şi joase, de la Manzanilla la Point Radix, ocupând porţiunea cea mai mare din fâşia îngustă de uscat dintre marea mlaştină Nariva, pe de o parte, şi Oceanul Atlantic sau Marea Caraibilor, pe de alta. Şoseaua trecea printre palmieri, exact deasupra plajei. Apa era de culoare închisă şi socotii că modificarea se datora Curentului Orinoco, deoarece grămezi de resturi şi de zambile-de-apă îngălbenite fuseseră azvârlite pe mal sau erau duse de valuri. Plaja şi oceanul se vedeau aproape tot timpul prin păduricea de cocotieri, oferind, în ciuda apei întu necate, o privelişte frumoasă în faţa căreia menta să te opreşti o clipă.

Nu mersesem prea mult când zării pe plajă vreo zece-douăsprezece persoane care priveau *spre* un anumit loc, unde valurile se spărgeau de ţărm. Ceva mă îndemnă să încetinesc maşina ca să văd ce s-a întâmplat. Între timp un om din grup întinse un braţ înapoi şi aruncă ceva către locul la care priveau cu toţii, apoi fugi în sus spre marginea păduricii, adună o mână de coji şi de beţe şi fugi înapoi la ceilalţi.

Nu voi încerca să vă fac să credeţi că acest concurs de împrejurări îmi sugera prezenţa unui şarpe. În orice caz, întâmplarea avea o semnificaţie, altfel nu m-aş fi gândit să opresc. Şi poate, într-adevăr, ea îmi semnala existenţa unui şarpe pe plajă. Când ţi-ai concentrat simţurile în căutarea şerpilor un timp atât de îndelungat ca mine, dobândeşti un ochi atât de ager încât unui profan i se pare că ţine de domeniul ocultului. Nu numai că înveţi să recunoşti de la distanţă un şarpe, deosebindu-l de o bucată de cauciuc azvârlită, dar fără niciun efort observi într-o clipă detalii de colorit, de desen şi de formă, determinând specia într-o fracţiune de secundă, în timp ce profanul mai insistă încă spunând că ai trecut pe lângă o bucată de lemn. Acesta este unul din rafinamentele specializării profesionale. Există într-adevăr reflexe despre care nu poţi să-ţi dai seama până când nu ai căutat şerpi ani îndelungaţi pe o şosea, vii sau morţi, noaptea sau ziua, cu viteză mică pe vreme frumoasă, sau cu viteză mare pe timp ploios.

Una din aprecierile-fulger pe care le face un vânător constant de, şerpi este şi identificarea componenţei grupului întrunit pentru uciderea unui şarpe. În comportarea unei fiinţe umane care întâlneşte un şarpe există un element caracteristic de diagnostic, pe care un om ca mine îl recunoaşte de la foarte mare distanţă:

privirea fixă, în jos, atitudinea semiagresivă, semiîngrozită, căutarea rapidă în jur a unui băţ, ridicarea braţului, ocrotirea copiilor, lătratul neîncetat al câinilor etc. Dacă eşti destul de aproape pentru a distinge amănunte, vei putea citi pe feţele oamenilor din jur repulsia pe care o au faţă de asemenea fiinţe lipsite de picioare, lungi şi şerpuitoare, care trăiesc pe frumosul nostru pământ. Am colectat multe exemplare splendide pentru că puteam recunoaşte de la o distanţă de un sfert de milă atitudinea unui om pe cale să omoare un şarpe.

De fapt, recunoaşterea unui şarpe nu-i mare lucru. Capacitatea unora de a numi marca şi modelul automobilelor care trec în mare viteză este mult mai uluitoare.

Aşadar, aspectul sugestiv al acestui grup de locuitori din Trinidad aflaţi pe plajă mă determinase să încetinesc motorul, să cobor de pe şosea pentru a mă duce să văd la, ce se uită. Ieşind dintre palmieri întâlnii un tânăr care alerga să se aprovizioneze cu beţe sau cu pietre. Îmi spuse că vor să omoare un şarpe.

Deşi fusesem prevenit, totuşi apariţia unui şarpe pe plajă m-a surprins foarte mult. Tânărul îmi spuse că era dintre cei care veneau, de pe continent o dată cu resturile. Majoritatea ajungeau mai la sud, spunea el, dar în fiecare an nimereau câţiva şi pe aici şi cum

veninul lor era mortal, băile de mare erau compromise.

Fiind convins că alăturarea mea la grup va fi scuzabilă – o alarmă provocată de un şarpe îi face pe toţi oamenii fraţi – mă grăbii să ajung jos, străbătui semicercul de spectatori şi văzui un şarpe mic şi gros care încerca să se ascundă într-o grămadă de zambile-de-apă azvârlite de valuri, în timp ce unul dintre oameni se străduia să-l tragă afară, în teren liber, cu ajutorul unei tulpini de bambus şi apoi să-l lovească cu coji de nuci de cocos. Avui timpul să stabilesc că era un *Hydrops,* un şarpe-de-apă complet inofensiv, binecunoscut în apele de mică adâncime din America de Sud. Dar înainte de a ajunge la el, un căţel frenetic, scăpat de lângă stăpâna lui, îmbrăcată într-un sumar costum de baie, se repezi la şarpe şi cu o singură smucitură îl azvârli în apă, la o distanţă de vreo cincisprezece picioare de la mal.

Îmi scosei repede pantofii şi-mi suflecai pantalonii, aşteptând ca şarpele să vină înapoi sau să fie adus de valuri la apă mică, dar el nu s-a mai arătat. Intrai în apă şi pipăii fundul din dreptul locului unde se scufundase; intră şi câinele vâslind din labe şi încercând parcă să-mi dea ajutor. Şarpele nu mai apăru la suprafaţă. Probabil că fusese ucis de câine, iar apa era prea tulbure ca să-l pot vedea. Eram aproape sigur că fusese un *Hydrops,* deşi în lucrările privind răspândirea acestui şarpe nu

am găsit niciodată vreo referire la Insula Trinidad.

Când în cele din urmă renunţai de a mai căuta şarpele şi ieşii din apă, oamenii păreau că mă privesc cu oarecare bănuială. Le spusei că şarpele era inofensiv, dar aceasta le spori şi mai mult neîncrederea. Mă încălţai şi mă înapoiai la maşină.

Pe drum depăşii două sau trei maşini mici, care staţionau printre palmierii aflaţi între şosea şi mare. În dreptul fiecăreia am văzut că oamenii luau masa sau făceau baie. Mai oprii de câteva ori pentru a vâna şopârle dintre acelea care alergau de-a curmezişul şoselei. Acestea aparţineau unei specii mari, rapide şi neîncrezătoare de *Ameiva*[84] care reuşeau mereu să scape din raza de acţiune a praştiei şi a alicelor mele numărul zece. Mersei mai departe, până ce nu mai văzut maşini, căutând un loc de popas. După ce ajunsei la o potecă ce ducea spre plajă, întorsei maşina şi o apucai prin cocal către malul mării. Aici mă oprii. Era un loc minunat, străjuit de palmieri, de unde marea se întindea până la orizont. Coborâi din maşină, îmi luai cutia cu alimente şi începui să-mi pregătesc micul dejun. Îmi procurasem de la Port of Spain o bucată de brânză de Stilton, dar mai aveam şi câteva bucăţi de

---

84 Gen de şopârle terestre care trăiesc pe ţărmul Mării Caraibilor.

rasol rece de *wahoo*[85], care este destul de fad, dar uns cu sos de fructe pare gustos. *Wahoo*-ul este un peşte care se luptă în undiţă ca un diavol. Mulţi spun că este un aliment fără valoare. Preparat însă cu sos de fructe este chiar foarte bun. Cumpărasem sosul de la un bazar deschis cu scopul de a strânge fonduri pentru terminarea unei moschei la St. Augustine. Proprietăreasa pensiunii, o musulmană cu renume şi cu mult farmec, era membră în comitetul bazarului, şi îmi alesese cu grijă sosul cel mai bun din câte feluri existau acolo. Îl purtam cu mine în permanenţă şi ori de câte ori hrana era necorespunzătoare, ca acest rasol rece, mă foloseam de el. Mai aveam două. Fructe de mango indian, lungi şi galbene, un bidon cu apă, suc de lămâie de Antile, rom de Barbados şi un termos plin cu cafea. Toate laolaltă făceau ca dejunul: să fie bun, mai ales dacă îl luai la umbra cocotierilor, în apropiere de apele Orinoco-ului.

Când terminai masa era aproape de amiază. Umblând la bagaj, descoperii o pălărie de soare pe care mi-o pusei pe cap. Îmi luai băţul de ouă, sacul în care se găsea aparatul fotografic, compasul şi ruleta şi o pornii pe plajă. Nu se vedea ţipenie de om nicăieri. Nu aveam

---

85 Peşte mare, cu aspect de scrumbie, din apele tropicale. Rapid şi puternic., este unul din principalele obiecte de pescuit ale pescarilor din Miami.

niciun motiv să aleg o anumită direcţie, dar mă hotărâi să o iau către sud, deoarece ultimii oameni pe care-i zărisem mergeau spre nord. O pornii deci la drum, regăsindu-mi repede urmele pe plajă şi începui să caut cuiburi de ţestoasă în nisipul uscat din partea de sus a plajei. Mersesem doar vreo sută de iarzi, când auzii în spatele meu foşnetul unei frunze de palmier şi, întorcându-mă, văzui un negru tânăr care mergea pe bicicletă. Ajungând aproape de mine mi se adresă politicos:

— Aveţi de plată doi şilingi, dom'le.

— Doi ce? îl întrebai.

— Doi şilingi. Taxa de parcare, dom'le.

— Taxă de parcare! exclamai eu. Ce fel de taxă de parcare? Automobilul meu se află în cocal. Trebuie să fie la vreo zece mile de aici. Cine încasează această taxă?

— Aţi parcat pe plaja pentru baie, dom'le. Toată această porţiune de la Manzanilla este considerată plajă pentru baie. Eu sunt paznicul terenului, iar taxa este de doi şilingi.

Scosei o piesă de o jumătate de coroană, iar el îmi întinse restul de şase pence şi un bilet pe care scria: „Parcarea doi şilingi". Înainte de a pleca mai departe, băiatul mă întrebă ce căutam pe; această plajă. Aflând ce vânt mă adusese pe aici îmi spuse că ţestoasele ouă

rar prin cocal, deoarece mareele de primăvară înecaseră marginea pădurii, iar rădăcinile care fixau nisipul formau un mal vertical, prea abrupt pentru a fi escaladat de ţestoase.

Am fost indignat de acea taxă de parcare şi am refuzat să-i acord băiatului vreun credit, dar comentariul lui asupra plajei de cocotieri, ca fiind un loc nefavorabil. Coloniilor de ţestoase, era de mare valoare. Cred că avea dreptate în privinţa incompatibilităţii dintre ţestoase şi cocotieri. Faptul pare curios, deoarece ambii sunt locuitori străvechi ai litoralului. Mărilor tropicale. Încep şi eu să cred că răspândirea cocotierilor în regiunea Caraibilor (unde şi-au sporit enorm teritoriul în ultimii trei sute de ani) a redus cu mult teritoriul disponibil pentru cuibăritul ţestoaselor. Pe un ţărm stabil din punct de vedere geologic sau care de-abia se ridică, cocalul nu constituie un obstacol, dar malurile abrupte ale unei plaje erodate, fixate de rădăcini, şi resturile de cocotieri aruncate de valuri reprezintă un important obstacol pentru ţestoase. Se ştie că ele fug de grămezile de resturi şi de coji de nucă adunate pe plajă, că nu pot să escaladeze malurile de nisip susţinute de rădăcini din faţa cocalurilor erodate şi nici să-şi facă cuiburi corespunzătoare în nisipul întreţesut de rădăcini.

Băiatul îmi *spuse* în continuare că era împotriva legii

să iei ouă de ţestoasă. Îi răspunsei că eu nu aveam această intenţie, ci voiam numai, să le măsor. Pentru aceasta posedam şi un permis. Îmi continuai drumul. Între timp paznicul se aşezase pe malul de nisip, desfăcuse o pungă de hârtie, şi începuse să mănânce.

Mersesem doar douăzeci sau treizeci de paşi când dădui peste o urmă de ţestoasă. Semăna a urmă de ţestoasă-de-baga. Venea dinspre mare şi mergea drept până la piciorul malului de nisip, apoi o cotea spre sud şi continua de-a lungul peretelui de rădăcini cât puteam urmări cu privirea, ca şi când ar fi căutat un loc în partea de jos a barierei. O urmărit cale de vreo şaizeci sau şaptezeci de iarzi, până când dădui de o urmă ce ducea înapoi în apă. Când ajunsei în acest punct mă gândii că probabil depăşisem cuibul sau că ţestoasa, neputând să se caţere pe uscat, îşi făcuse cuibul undeva la picioarele malului de nisip.

Reluai urma. Aceasta mergea de-a lungul acelei porţiuni de ţărm unde punctul maxim al mareei atingea în mod obişnuit malul-barieră, dar probabil că cele mai înalte maree de primăvară în vadau pe alocuri şi pădurea de palmieri. Nisipul era netezit de maree până la piciorul malului de nisip. Din loc în loc se vedeau semnele încercărilor pe care ţestoasa tulburată le-a făcut pentru a-şi croi drum până la solul uscat al pădurii de deasupra. Dar de la marginea bancului de

nisip nu se vedea nicio urmă spre interior. Eram pe punctul să trag concluzia că biata ţestoasă-de-baga plecase fără să-şi depună ouăle, când zării un loc răscolit neobişnuit de mare, situat în dreptul unei ieşituri a malului. Izbii locul cu băţul meu de ouă. Acesta intră prea uşor pentru ca să cred că nisipul fusese depus de valuri, iar când îl trăsei afară văzui că era mânjit de gălbenuş. Ţestoasa înnebunită îşi depusese ouăle în nisipul spălat de maree, chiar cu riscul de a fi distruse. În cariera mea găsisem sute de cuiburi de ţestoase în cele mai variate locuri, dar nai o singură dată văzusem unul situat în raza mareelor de nivel mediu. De data aceasta zidul de rădăcini de cocotieri era acela care forţase ţestoasa să depună ouăle într-un loc necorespunzător.

Dezgropai ouăle, le măsurai şi fotografiai ponta alături de cuib. Erau 174 de ouă. Toate aveau diametrul de aproximativ un ţol şi jumătate. Din cuib lipseau cu desăvârşire ouăle foarte mici, pe care le găsisem în cuibul de caretă. Mi s-a părut curios însă faptul că o parte din ouă avea o formă elipsoidală. De obicei se spune că ouăle de ţestoase de mare sunt rotunde, ca o sferă. În grămada aceasta descoperisem însă şapte ouă care erau aproape tot atât de alungite ca şi unele ouă de raţă. Din acel moment începui să urmăresc ouăle lungi de ţestoasă şi găsii câte cinci-şase bucăţi în fiecare cuib

de ţestoasă-de-baga, ca şi într-o pontă de ţestoasă-verde. La terminarea măsurătorilor cuibului şi ouălor mă simţeam satisfăcut că, în sfârşit, voi putea face o relatare precisă a cuibăritului la ţestoasa-de-baga în Trinidad. Mă gândeam dacă este bine sau nu să sap o groapă de ouă şi acolo sus, în terenul ferit de maree al cocalului, când auzii nisipul scârţâind şi zgomot de paşi în spatele meu. Mă întorsei şi-l văzui pe paznicul plajei stând rezemat de bicicleta sa.

— Doamne Dumnezeule, dom'le, unde aţi găsit atâtea ouă? spuse el emoţionat.

— Chiar aici, în această groapă.

— Dar de unde aţi ştiut că erau îngropate aici?

— Am un fel de băţ vrăjit, spusei eu, sunt un fel de ghicitor de ouă. I-am răspuns aşa ca să mă revanşez pentru cei doi şilingi pe care mi-i oprise.

Băiatul păru impresionat şi rămase tăcut un timp. În cele din urmă mă întrebă cu o oarecare sfială ce aveam de gând să fac cu ouăle. Îi răspunsei că le voi pune la loc şi le voi acoperi cu, pământ.

— Am mare poftă să mă înfrupt din aceste ouă, dom'le, spuse el. Îi vorbii de legea pe care mi-o amintise chiar el. Neavând nimic de spus luă un aer trist. Văzându-l supărat, îi spusei că ouăle fuseseră depuse greşit, într-un loc necorespunzător, şi din această cauză puteau fi luate de acolo. Paznicul se

lumină la faţă, dar după un timp adăugai că legea nu face deosebiri între ouăle depuse bine şi cele depuse greşit. Băiatul recunoscu trista logică a acestei afirmaţii şi se întristă din nou. În cele din urmă, considerând că suferise destul pentru cei doi şilingi, îi spusei că nu voi mai avea nicio răspundere faţă de Biroul pescăriilor asupra ouălor din momentul în care ele vor fi aşezate la loc în cuib. Îngropai ponta, împrăştiai nisipul pe deasupra şi, luându-mi băţul de ouă. Şi sacul, plecai. După ce ajunsei la o oarecare distanţă privii înapoi spre cuib, fără să mă opresc. Băiatul netezea locul din jurul cuibului de ţestoasă, aşa încât cu greu s-ar fi putut spune că cineva umblase pe acolo. Pentru o clipă crezusem că îl mustra conştiinţa obligaţiilor de protecţie, dar continuând să-l privesc: văzui că se duse la bancul de nisip, se aplecă, rupse un smoc de iarbă şi-l îndesă pe jumătate la baza unui peţiol de frunză de palmier, unde nu putea să fie observat decât de el, care urma să vină mai târziu, după terminarea serviciului, cu un sac, ca să ia ouăle.

Umblai încă o milă sau mai mult fără să găsesc vreo urmă destul de proaspătă de ţestoasă. Eram pe punctul de a mă înapoia prin cocal în căutare de şopârle când auzii o muzică. Aceasta însemna că prin apropiere se găseau oameni. Cu această ocazie *îmi* amintii că uitasem să-l întreb pe paznic dacă această porţiune a

plajei avea vreun nume local, pe care să-l notez alături de data la care am găsit cuibul de ţestoasă. Mă hotărâi în cele din urmă să merg să mă interesez unde mă aflam. Muzica venea din interiorul cocalului, de la o distanţă de treizeci sau patruzeci de picioare de la plajă. Încercai să disting dacă muzica era de la radio sau de la un gramofon. De jos de pe plajă nu am putut vedea pe nimeni printre palmieri, dar când mă apropiai îmi dădui seama că melodia vine de la un gramofon.

În cocal se găseau o mulţime de şopârle, dar eu eram slab înarmat. Aveam doar o praştie şi alice numărul zece, dar cu tact şi răbdare reuşii să ucid două exemplare. Şopârlele pe care le urmăream erau din genul *Ameiva.* Ele puteau fi găsite pe aproape toate plajele din regiunea Caraibilor, din Mexic până în Columbia şi din Bahama până în Trinidad. Nu se găsesc în Statele Unite, dar şopârla-alergătoare *Cnemidophorus,* cu piele mătăsoasă, brăzdată de şase dungi, cunoscută în statele din sud, este o specie înrudită. Aceste şopârle sunt foarte frumoase, energice şi îmi place să le privesc cum aleargă printre resturile azvârlite pe plajă. Faţa lor are o expresie severă, dar cred că aceasta nu înseamnă mare lucru. O dată capturate se domesticesc uşor, însă sunt foarte greu de prins. Dusei la maşină cele două exemplare capturate şi le întinsei cu burta în sus pe o frunză de cocotier. Scosei

un vas de aluminiu din care luai o seringă şi ace, desfăcându-le din tifonul de protecţie. După aceea vărsai puţină apă în vasul de aluminiu şi adăugai dintr-o sticlă de material plastic formaldehida necesară pentru a face o soluţie de zece la sută formalină. Umplui seringa cu această soluţie şi injectai fiecare şopârlă în abdomen, în cap, în membre şi în coadă. Pe fâşii înguste de hârtie pergaminată scrisei data, localitatea şi caracteristica locului în care prinsesem exemplarele. Răsucii etichetele şi vârâi câte una în gura fiecărei şopârle. Aruncai apoi aproape toată formalina şi aşezai şopârlele în vasul de aluminiu, aranjându-le picioarele şi îndoindu-le cozile ca să stea bine în recipient. Aşezai pe deasupra o foaie de material plastic pe care o fixai de jur-împrejur cu o bandă solidă de cauciuc, după care pusei vasul într-o cutie de tablă ce se afla în maşină şi închisei capacul. După câteva ore şopârlele urmau să se întărească, iar eu aveam să le înfăşor în tifon umed, punându-le apoi într-o pungă de pliofilm. Pungile de pliofilm sunt o binecuvântare pentru un herpetolog. Pe vremuri trebuia să te cari cu un bidon de soluţie de conservare pentru a pune în el materialul, dar acum poţi duce şopârlele în geamantan, dacă nu te temi de reacţia celor de la vamă.

După ce terminai îmbălsămarea şopârlelor, pusei toate lucrurile în maşină şi înaintai până la capătul

cocalului. Aici o cotii spre interiorul păduricii, luai apoi bacul peste râul Ortoire şi mersei până dincolo de orăşelul Pierreville, unde se afla casa de oaspeţi Atlantis Beach. Reţinui mai întâi o cameră, apoi mă îndreptai spre plajă să-l caut pe Bernard de Verteuil.

Găsii proprietatea şi casa administratorului mulţumită unor băieţi creoli care mă conduseseră până acolo, dar de Verteuil era plecat. Soţia lui, o franţuzoaică agreabilă din Martinica, mă pofti la cină, zicând că aşa ar proceda şi soţul ei dacă ar afla că mă interesez de broaşte şi de alte asemenea jivine. Îmi spuse că e plecat cu doi antropologi şi că în scurtă vreme vor fi cu toţii acasă. Îi mulţumii gazdei pentru felul în care fusesem primit şi îi spusei că mă duc să stau de vorbă cu nişte pescari ce se îngrămădiseră în jurul unei cayuca răsturnate la mică distanţă de acolo. Probabil că se pregăteau să împingă barca în valurile agitate, care se spărgeau de mal. Am întâlnit doi negri care păreau să ştie multe şi-i întrebai despre ţestoase. Ei mă conduseră la o căsuţă de pe marginea plajei. Şi-mi arătară două ţestoase-verzi femele ce zăceau pe spate, spunându-mi că ambele fuseseră prinse cu o noapte înainte, când veniseră să ouă. Mergând alături de cei doi negri în susul plajei găsii urmele şi cuibul uneia dintre ţestoase. Legea care interzice tulburarea acestor animale în timpul reproducerii părea că nu îi

deranjează pe însoţitorii mei, iar eu nu făcui nicio aluzie la ea. Vorbindu-mi despre abundenţa de odinioară a ţestoaselor la Mayaro, ei îmi spuseră că pe vremea când bunicii lor erau tineri exista acolo o mare colonie de ţestoase-verzi, dar că acum numai rareori poţi să prinzi două ţestoase într-o singură noapte. Ei credeau că declinul acestor animale se datora capturării continue a femelelor în curs de cuibărire. Îi întrebai dacă nu considerau că răspândirea fâşiilor de cocotieri ar fi cauza dispariţiei ţestoaselor-verzi, dar nu primii niciun răspuns.

Le mulţumii celor doi însoţitori şi mă înapoiai la casa lui de Verteuil. Bătui la uşă şi aşteptai un minut, după care, printr-o ciudată coincidenţă, dădui de John Goggin în persoană, arheolog de la Universitatea din Florida, pe care-l cunoşteam de douăzeci de ani şi care, după calculele mele, trebuia să se afle acum la Gainesville, unde îşi ţinea cursurile. El, soţia sa şi Irving Rouse din Yale făceau nişte săpături la câteva mile spre nord de St. Ann. Mă invitară pentru a doua zi să le văd săpăturile. Între timp apăru de Verteuil şi începu să stea de vorbă cu mine.

Bernard de Verteuil aparţinea acelui tip de oameni care – aşa cum spuneam mai înainte – făcea servicii oricărei expediţii cu care avea vreo legătură, impulsionând-o. Chiar dacă ai fi căutat cine ştie ce

păduchi sau purici, el se oferea imediat să te ajute. Cunoştea extrem de bine Insula Trinidad şi se purta frumos cu oamenii. Era atât de solicitat de orice expediţie întreprinsă în sud-estul Trinidadului, încât mă întrebam cum de reuşea să-şi mai facă timp şi pentru persoanele particulare care-i cereau ajutor sau sfaturi. Părea foarte bucuros de sosirea mea neanunţată, cu toate că mai avea în momentul acela încă trei vizitatori. Când îmi exprimai dorinţa de a vedea o broască-paradox, el se arătă foarte încântat. Se pare că-i făcea plăcere să arate bălţile cu broaşte. Mă întrebă dacă prinsesem vreodată o broască-morocoy. Deşi păru surprins de răspunsul meu, mă consolă imediat, spunându-mi că o deplasare în acest scop nu se putea face imediat, dar că s-ar putea să găsim vreun exemplar la chinezul care locuia prin apropiere.

Morocoy sau *Testudo denticulata* este o ţestoasă de uscat, înrudită cu uriaşele ţestoase de uscat din insulele Galapagos şi cu singura specie de ţestoasă din zona tropicală a Americii de Sud. Se pare că unele exemplare ajunseseră şi în câteva insule din Indiile de Vest, dar de fel erau din Trinidad. Dintr-un obicei oarecum vechi mi-aş fi dorit una pentru colecţie dar, cum spunea de Verteuil... Ţestoasa aceasta nu era o vietate pe care s-o fi găsit aşa uşor şi nu speram să întâlnesc vreuna. Îi spusei domnului de Verteuil că ceea ce mă interesa în

mod deosebit era broasca-paradox, dar el îmi vorbi din nou despre broasca-morocoy, spunându-mi că este destul de rară şi că trebuie neapărat să duc una acasă. Putea fi expediată şi cu vaporul, pentru a nu mări bagajul pe care urma. Să-l iau cu mine în avion. După spusele lui, chinezul avea cu siguranţă unul sau două exemplare. Singura problemă era dacă acesta va putea renunţa la vreuna dintre ele. Trebuie oricum – adăugă el – să mergem şi să încercăm. Trebuie să mergem chiar acum. Aşa era de Verteuil.

Ieşirăm grăbiţi din casă, ne urcarăm în maşina sa şi o pornirăm vijelios printre palmieri, iar când ajunserăm la şosea o cotirăm către sud. După puţin timp oprirăm în faţa unui mic magazin universal de lângă şosea. În dosul tejghelei se afla o mulatră... drăguţă şi prezentabilă. De Verteuil îmi spuse că femeia era soţia. Lui Lee Yow, proprietarul magazinului. O salută şi întrebă dacă soţul ei era acasă. Ea se ridică şi se duse spre uşa din fundul magazinului, care ducea la locuinţa familiei, de unde îşi strigă. Soţul. După câteva. Clipe proprietarul îşi făcu apariţia. Ne ridicarăm şi începurăm să discutăm cu el. Era un personaj neglijent, un adevărat erou dintr-o melodramă dubioasă, un fel de Fu Manchu nereuşit: scurt, gras şi nespălat, cu părul năclăit, cu gura întredeschisă, cu pântecul dezgolit revărsat peste pantaloni. De altfel, îmbrăcămintea se

reducea la o pereche murdară de pantaloni de doc, legaţi cu o bucată de sfoară de Manila, care aproape că na se vedea din cauza pântecului şi a cutelor de grăsime ce-i atârnau pe părţi. Desculţ, scărpinându-se în dosul gleznei cu degetele de la picioare şi scobindu-şi gânditor dinţii cu vârful ascuţit al unei pene de raţă neagră, stătea şi ne privea.

De Verteuil îi vorbi despre scopul vizitei noastre, ajungând treptat la problema cea mai delicată, pe care o prezentă cu o deosebită eleganţă, spunându-i că doream să cumpărăm o broască-morocoy mai mult pentru a face haz. În timpul acesta Yow ne privea neîncrezător şi poate chiar bănuitor. În cele din urmă, de Verteuil îndrăzni să-l întrebe direct dacă vrea să ne vândă una.

— Vreţi cumpărat morocoy? întrebă Yow.

De Verteuil dădu din cap afirmativ, apoi adăugă că ştia foarte bine că el nu le păstra pentru vânzare, dar avea nişte vizitatori cărora ţinea foarte mult să le ofere un morocoy şi venise să-l întrebe dacă n-ar vrea să-i facă o favoare şi să-i vândă una. Yow răspunse că într-adevăr avea două ţestoase, dar le ţinea pentru mâncare. În cele din urmă de Verteuil îl rugă să ne ducă în dosul casei ca să le vedem. Deşi bănuitor, la insistenţele lui de Verteuil şi ale soţiei sale Yow primi să ne conducă la ele. Ieşi pe uşa din fundul camerei iar

noi îl urmarăm, intrând într-o curte curată, plină de raţe, de pui şi de câini. Aici Yow deschise uşa unei mici magazii şi intră înăuntru. Pe pământul bătătorit ce ţinea loc de podea erau împrăştiate numeroase seminţe de mango[86]. Prin încăpere plutea un miros de fructe acrite. Într-un ungher se găsea o tavă mare plină cu apă. Una din broaştele-morocoy intrase în apă, iar cealaltă zăcea într-un capăt îndepărtat al camerei, unde mesteca în tihnă o sămânţă ţepoasă de mango.

Yow privi un timp ţestoasele cu mare smerenie, apoi îl apucă duioşia şi începu să se văicărească.

— Oh, scumpelor! ţipă el. Oh, prea scumpelor, oh-oo-oo-oo... Vocea i se pierdu într-un şir de hohote false.

Privii speriat spre de Verteuil, dar el părea foarte liniştit.

— Cât vrei pentru cea mare, Yow? întrebă după un timp.

La auzul acestor cuvinte Yow intră în panică. Aruncă priviri sălbatice în jurul camerei până când dădu cu ochii de o ţestoasă mică, ce stătea ascunsă între nişte pietre dintr-un ungher întunecat. Faţa lui se lumină deodată şi agăţându-se de acest colac de salvare spuse cu o grabă care-ţi făcea milă:

---

[86] Arbore sud-asiatic, semperviriscent, cu fructe galbene comestibile. (n. trad.).

— Nu cumpăraţi galap? Frumos galap, hei. Oh, frumos galap. Galapul sau *Geomyda* este o ţestoasă tropicală semiacvatică răspândită prin pădurile din Trinidad. Se întâlneşte mai des decât broasca-morocoy, dar are ficatul mult mai mic decât acesta din urmă.

— Nu, avem şi noi galap, spuse de Verteuil cu un ton categoric. Ceea ce vrem este o broască-morocoy. Pe cea mare. Cât vrei pe ea? Yow privi tragic la ţestoasă. Era neobişnuit de emotiv. Părea gata să plângă, dar după puţin timp începu să ţopăie pe ambele picioare, mai întâi într-un fel de dans, apoi în sărituri mari şi repezi, care făceau să-i salte tot pântecele. În timp ce sărea, gesticula mereu din mâini.

— Oh, scumpo, striga el. Asta se îngraşă de mult. Se repezi şi ridică ţestoasa cu ambele mâini, apoi veni în fugă cu ea să ne-o arate. Mâncat multe, multe smochine, multe mango! Oh, ficatul aşa mare, uite aşa... Prinse repede ţestoasa sub un braţ şi împreună mâinile în chip de ficat voluminos. Oo dulce, o scump, scump ficat... Toate acestea mă făceau să cred că nu era nicio nădejde să ne vândă ţestoasa. Totuşi comportarea lui părea forţată. Eram gata să ies afară şi să încerc să-mi caut singur o broască-morocoy, dar de Verteuil spuse brusc, ca şi când Yow ar fi fost nehotărât asupra preţului:

— Aşadar, spune cât vrei pentru cea mare?

Yow se opri brusc din ţopăit şi ţinând încă ţestoasa cu mâinile întinse, închise ochii atât de strâns încât grăsimea i se adună în jurul cutelor adâncindu-i-le şi mai mult, iar faţa i se strâmbă într-o grimasă ce nu părea de loc orientală. Apoi spuse aproape şoptit:

— Trei şilingi livra.

De Verteuil începu să protesteze, dar eu eram sigur că Yow spera că nu vom lua ţestoasa din cauza preţului ridicat, aşa încât spusei repede că plătesc cât cere.

— Plătiţi trei şilingi? întrebă el tăios.

— Da, îi răspunsei eu scurt.

Fără să scoată o vorbă, Yow luă ţestoasa, ieşi din magazie, traversă curtea şi intră în prăvălie. Puse ţestoasa cu spatele în jos pe cântar şi începu să manevreze greutăţile. Ţestoasa cântărea paisprezece livre. Când Yow citi cifra îl cuprinse emoţia şi începu să ţopăie şi să-şi scuture mâinile ca un copil răsfăţat. Era atât de agitat încât nu-şi găsea cuvintele să vorbească.

— A câştigat două livre şi un sfert! ţipă el. O lună stat ea aici, mâncat multe, multe fructe! Oh, gras – are şi ouă în ea! Oh, scumpă!

Era vădit pe punctul de a avea remuşcări pentru preţul pe care îl ceruse, de aceea mă grăbii să-i dau banii şi să plecăm. Ne luarăm în grabă rămas bun de la d-na Yow, cărarăm ţestoasa la maşină şi plecarăm. Yow rămase nemişcat, privind în urma noastră cu o expresie

uluită, ca şi când am fi şters-o cu unicul lui copil.

O luarăm pe un drum lateral spre proprietatea St. Joseph, unde se găseau numeroase bălţi cu broaşte-paradox. Aici stăturăm de vorbă cu administratorul, rugându-l să nu interpreteze greşit intenţia noastră de a circula numai după căderea nopţii cu lanterna aprinsă prin păşunile sale. Apoi de Verteuil îmi arătă balta cea mai bună, dar cum broaştele se văd greu şi nu pot fi capturate la lumina zilei, ne înapoiarăm la St. Ann.

După cină, de Verteuil fu chemat undeva în interes de afaceri, aşa că pe la nouă mă înapoiai singur la St. Joseph. Plouase puţin, dar după câtva timp se înseninase şi răsărise luna. Lăsai maşina lângă casa administratorului şi o luai pe o potecă dreaptă, apoi străbătui un gard viu şi traversai o păşune udă de rouă, mergând în direcţia în care presupuneam că se află balta cu broaşte. Un timp nu auzii niciun sunet şi începui să fiu îngrijorat la gândul că *Pseudis* ar putea fi un cântăreţ inconsecvent, ca şi alte broaşte, care tac uneori zile sau săptămâni chiar în plin sezon de cântat. Dar după câteva minute auzii unele zgomote care ar fi putut semăna a cântec de broască, ceea ce-mi dădu speranţă. Grăbii pasul, dar pe măsură ce înaintam sunetele, se împuţinau şi se localizau. Când mă apropiai însă de baltă, un cor întreg se revărsă peste

vegetaţia de pe mal şi dispăru ca o ceaţă nevăzută.

Cu timpul începui să desluşesc partiturile şi vocile, ajungând la concluzia că se aflau pe acolo trei specii de broaşte care cântau. Primul glas era un cântec timid, monoton, un fel de cuac-cuac-cuac slab, care nu-mi dădea nicio indicaţie asupra răspândirii sau direcţiei în care se aflau cântăreţii. Neputându-l identifica, eram pe cale să-l abandonez şi să trec la altul, când o serie de cuacuri: slabe izbucniră dintr-un tufiş din apropiere. Mă uitai într-acolo şi descoperii pe loc sursa.

Era o broască arboricolă verde cu corpul cât un deget, dar ceva mai lată, cu labe mari, prevăzute cu perniţe adezive la degete. Picioarele erau atât de subţiri că te mirai cum de se putea folosi de ele. Avea ochi aurii, cu pupile verticale, care la lumina lanternei se îngustară ca două crăpături. În clipa în care se făcu lumină, sunetele încetară. Când stinsei lanterna cântecul reîncepu, iar când o aprinsei din nou surprinsei broasca cântând.

După aceea mi-a fost mult mai uşor să identific acest cântec şi mai localizai încă două din firavele broscuţe verzi; ambele cântau pe ramurile de deasupra apei. Majoritatea broaştelor îşi măsoară „dragostea” în decibeli[87] şi cântă cu toată forţa. De aceea, în asemenea împrejurare nu-mi aminteam să mai fi auzit un cântec

---

[87] Unitate de măsură pentru sunete. (n. trad.).

atât de lipsit de vlagă ca al broaştei-cuac. Gândindu-mă la semnificaţia cântecului la broaşte, acest cuac mi se părea ciudat de şters, de întâmplător, ca nişte sunete pe care le-ai fredona distrat, o dată cu respiraţia, gândindu-te la altceva.

Broasca cea cu cântec slab era o *Agalychnis* – una dintre speciile care-şi depune ouăle în cuiburi mici, făcute din frunze lipite între ele ale arborilor sau arbuştilor care atârnă deasupra apei. În ciuda acestei inovaţii însă ouăle pot rămâne nefecundate dacă vreunul din sexe nu soseşte la cuib când vine vremea împerecherii. Ca şi la alte broaşte, masculul este acela care simte când a venit timpul de reproducere, iar cântecul său invită femela la jocurile de dragoste, le indică locul unde se află el. Mi-ar fi plăcut să stau aici ca să văd ce se întâmplă după această chemare de dragoste lipsită de dorinţă a broaştei din tufiş, dar în baltă corul se intensificase şi plecai să ascult vocea pentru care venisem aici.

După identificarea glasului broaştei *Agalychnis* urma să fac distincţie între două cântece asemănătoare, dar totuşi deosebite. Ascultându-le, constatai că unul dintre ele luase deodată o formă pe care o cunoşteam din altă parte. Era un cântec rapid care, ca şi la cosaşi, rezulta din contopirea a sute sau poate chiar a mii de voci. Timbrul lui varia de la un zumzet zgomotos până

la un tril aproape muzical. Cântecul părea că vine mai ales din părţile cu iarbă înaltă ale apei mai puţin adânci. Încă înainte de a fi depistat vreunul dintre cântăreţi, ştiam că este vorba de un mic brotăcel brun *(Hyla),* asemănător cu acela întâlnit în Honduras. Şi Panama. Dar baza principală a corului era formată din vocile broaştelor-paradox.

Acest cântec, pe care dorisem cu atâta încăpăţânare să-l ascult, nu era de loc melodios. Semăna cu un fel de sforăit aspru urmat deun huruit răguşit: rrrrrr-rrrrrrr, întrerupt la intervale neregulate. În comparaţie cu broaştele din Statele Unite, cântecul broaştei-paradox se situa ca tonalitate între cântecul broaştei-leopard şi acela al brotăcelului-veveriţă[88]. Broaştele cântau fie în zonele adânci ale bălţii, unde pluteau la suprafaţă, fie pe rămurele sau pe marginea potecii. Coborâi la baltă şi intrai până la brâu în apa neagră ca să prind câteva exemplare. Broaştele erau concentrate asupra cântecului şi în timp ce în direcţia în care înaintam se deschideau culoare de tăcere, masculii preocupaţi se ţineau bine la suprafaţă. Cu toate că lumina puternică a lunii îmi împrăştia razele lanternei, putui prinde uşor şase broaşte. Apoi stinsei lampa şi stătui o clipă să

---

[88] Broasca-leopard (Rana pipiens) şi brotăcelul-veveriţă (Hyla squirella). (n. trad.).

ascult corul de *Pseudis.* Ditamai profesor în floarea vârstei stăteam la pândă ca o pasăre de noapte, cu buricul în baltă şi cu cinci copii acasă cărora le trebuiau mereu. Ghete noi, ca să ascult nepreţuitul cântec şi să-l memorez bine, întrebându-mă de ce un broscoi acvatic, cu nenumărate femele în jurul lui, trebuie să cânte în întuneric.

Hyla cea micuţă cânta pentru a-şi chema partenerul din desiş, iar broasca din tufiş ca să arate rămurelele care puteau găzdui un cuib de frunze. Dar *Pseudis*? Cânta oare fiindcă avea voce? Sau numai aşa, din plăcere? Dar dacă pentru broasca-paradox cântecul are o semnificaţie deosebită? Rămăsei multă vreme în preajma broaştelor, dar tot nu mi-am putut da, seama de ce orăcăie. Totuşi, la plecarea din aceste locuri eram pe deplin satisfăcut de cele ce văzusem.

Gurile Taurului

În zorii zilei un *jook*[89] este un loc lugubru. Chiar dacă ai dormit bine în ele cu o noapte înainte, majoritatea adăposturilor de acest tip îţi par vechi şi uzate în lumina dimineţii. Eu nici măcar nu dormisem.

Stăteam în faţa unei mese şi mă răcoream cu o sticlă

---

[89] Han.

de bere uitându-mă peste balustradă. Privirea mea pătrunsese până dincolo de Gurile Taurului, spre larg, unde şase bărci micuţe păreau de la distanţă nişte pete ce pluteau în amestecul monocrom de cer şi mare.

Eram prost dispus. Aceste adăposturi nu mă deranjau de loc în timpul nopţii, dar dimineaţa, când aş fi dorit să fiu în larg, ele mi se păreau oribile, în ciuda berii, a umbrei şi a vederii spre mare.

Zbuciumul meu se datora unor cauze serioase, legate de modificarea înclinaţiei axului Pământului. În perioada aceea Pământul se găsea tocmai între echinoxuri – exact la jumătatea orbitei sale. Partea neplăcută era că tocmai atunci Polul Nord ajunsese. Spre Soare într-un unghi nefavorabil, iar razele loveau fără milă regiunea de dincolo de Panama, unde mă aflam şi eu. Era perioada celui mai mic contrast dintre tropice şi zona temperată, adică perioada solstiţiului de vară. Din această cauză planurile mele fuseseră date peste cap.

Mă aflam într-un loc denumit Bocas del Toro. Urma să plec la Chiriquí Beach, la patruzeci de mile de-a lungul coastei, spre Colón. Eram foarte grăbit. N-aveam decât o săptămână ca să mă duc acolo şi să mă întorc. Singura ambarcaţie pe care o găsisem era o cayuca cu pânze. Aceste cayucas făceau călătorii la întâmplare, în funcţie de intensitatea vântului. Din

această cauză solstiţiul mă imobilizase pe loc. Să vă explic de ce. Zilele lungi de la nord încălzesc aerul de deasupra uscatului şi-l fac să se ridice la înălţime, schimbând relaţiile de presiune dintre ţările nordice şi mările sudice. Din această cauză masele de aer sunt împinse pretutindeni, ajungând până la 10° latitudine nordică, unde mă aflam eu, şi chiar mai departe. Şi cum masele de aer condiţionează vremea, la Bocas aceasta se stricase de tot.

Brâul de presiune denumit zona calmă crescuse treptat şi se întinsese şerpuind în jurul uriaşului pântec al globului; el împinsese spre nord vânturile alizee. Istmul pe care mă aflam rămăsese la discreţia

Urmele spre cuib ale unei țestoase-de-baga (Eretmochelys). Ea vine din dreapta și se întoarce în mare prin stînga. Turtle Bogue, Costa Rica.



Un pui de țestoasă-de-baga cu un colorit deosebit de viu. Georgetown, Grand Cáyman.

Se construiește un adăpost pentru o țestoasă-verde mare. Turtle Bogue, Costa Rica.

Dacă încărcarea întîrzie, țestoasele-verzi bat din înotătoare sub adăposturile lor din frunze. Exemplarul acesta și-a săpat un șanț în jurul său. Turtle Bogue, Costa Rica.

convecţiei locale şi a altor factori pe care nu se putea conta. Uneori, încălzirea ţărmului în timpul zilei şi răcirea lui în timpul nopţii produceau o alternanţă de briză marină – briză terestră, cu furtuni şi descărcări electrice. Aerul umed din zona calmă plutea peste marginea uscatului. În alte zile revenea alizeul şi toate bărcile ajungeau la destinaţie mai înainte ca vântul să fi încetat. Uneori vântul nu sufla timp de săptămâni întregi. În: asemenea zile soarele ardea puternic şi neîndurător. Aşa se întâmplase şi în dimineaţa când mă aflam în *jook*-ul din Bocas.

Veţi spune poate că vă răpesc prea mult timp pentru a vă povesti situaţia în care mă aflam. Adevărul este că ţin să prezint toate faptele, aşa cum s-au petrecut ele în realitate. Fondul necesar călătoriei mele fusese pus la dispoziţie de American Philosophical Society, şi faptul că stăteam în plină dimineaţă într-un *jook,* în faţa unui pahar de bere, ar fi putut fi considerat drept lipsă de răspundere. Vreau să fie limpede că mă aflam la bunul plac al capriciilor vremii.

Şi acum consider că vă mai sunt dator cu o explicaţie în legătură cu cuvântul *jook.* S-ar putea ca ortografia folosită de mine să nu fie cea mai nimerită, dar am convingerile mele în această privinţă. Cuvântul provine de la negrii din sud-est. Conform celor afirmate de cercetătorii diverselor dialecte

vest-africane, el ar fi de fapt un termen yolof, la origine un verb, care înseamnă a se comporta prost. Cuvântul s-a păstrat în mai multe puncte de pe coasta Georgiei şi din nordul Floridei şi a intrat de mult în vocabular. De fapt, acest cuvânt a căpătat o răspândire mai largă în timpul când în Florida se încerca să se pună capăt desfrâului din *jooks*-uri. Scandalul a atras atunci atenţia presei naţionale, iar când i s-a pus capăt, ortografia care s-a împământenit în cea mai mare parte a ţării, legiferată şi prin dicţionarul Webster, fu *juke*; dar nu acesta este modul corect de ortografiere. În Gambia şi în Senegal, ca şi la Charleston şi la Fernandina, cuvântul s-a pronunţat întotdeauna *took,* singurul lui mod de ortografiere fiind cu doi *o.* Fireşte, după cum spune şi Tom Pyles, unicul factor care justifică existenţa cuvintelor este folosirea lor. Oamenii încep prin a le rosti şi abia după aceea le ascultă cu atenţie şi le scriu. Dar milioanele de americani, şi acum chiar şi de englezi, care vorbesc despre localurile denumite *jyuke* şi-au formulat pronunţia prin citirea cuvântului. Aceasta reprezintă o inversare a procesului normal de evoluţie a cuvintelor. Citirea lui însă a avut la bază o transliteraţie greşită. Fiind născut în câmpia litorală a Floridei mă simt dator să apăr acest cuvânt. Îl pronunţam bine chiar înainte de a-i fi învăţat sensul şi refuz să mă las silit de vreun gazetar nepriceput să

stâlcesc acest cuvânt.

Aşadar, localul în care şedeam, această punte acoperită, cocoţată pe piloni deasupra golfului din Bocas, era un *jook.* Petele mici pe care le urmăream în depărtare ar fi putut tot atât de bine să fie cărăbuşi sau pescăruşi în zbor, sau chiar vreo iluzie. Totuşi, după ce le privii mai îndelung, îmi dădui seama că erau cayucas de ţestoase, scobite din buşteni zvelţi de ceiba sau de cedru, care vâsleau spre larg pentru a vâna din ţestoasele-verzi ce se hrăneau şi se împerecheau în apele din faţa ţărmului. Într-una din ele era un loc liber. Vorbisem pentru reţinerea lui, dar între timp mi se oferise posibilitatea de a merge cu o barcă cu pânze la Chiriquí, împreună cu domnul Shepherd, şi rămăsesem pe loc aşteptând o zi cu vânt prielnic. În dimineaţa aceasta însă nu se simţea nici cea mai mică adiere, aşa că nimeni nu putea porni în larg. Bărcile de ţestoase erau prea departe pentru a mai fi rechemate la ţărm, de aceea eram silit să rămân aici.

De fapt cred că era mai bine aşa. Bărcile vor fi nevoite să stea în larg toată ziua, ridicându-se şi coborând numai pe seama valurilor de adânc. Aerul părea nemişcat, iar soarele arămiu stătea ascuns după boarea subţire. Cu excepţia câtorva harponări de ţestoase nu era nimic altceva de făcut decât să zaci pe bancă, să orientezi velele şi să priveşti spinarea lucioasă a omului

din faţa ta, sau să te uiţi în depărtare, spre locul unde orizontul se pierdea în ceaţă. Mai fusesem în larg pe o asemenea vreme şi ştiam că oricât de deprimant era un *jook* într-o astfel de zi, tot era mai bine în el decât pe mare.

Mă întinsesem cu coatele pe muşama şi ascultam nepăsător conversaţia dintre doi oameni care stăteau la o masă de dincolo de punte. Erau singurii consumatori din bar. Discutau cu voce tare. Începuseră să se cinstească încă din ajun dând pe gât nenumărate măsuri de rom. În ciuda tuturor zgomotelor acestei nopţi – zăngănitul orchestrei, tânguitul „piccolo”-ului, ţipetele şi râsetele înăbuşite ale fetelor, mişcarea continuă de du-te-vino, controversele dintre bărbaţi, bâzâitul de sub podea al cayucasurilor cu motor *stromboot* venite din insulele vecine să cumpere alcool pentru chefurile din suburbii –, dialogul monoton dintre cei doi indivizi continuase fără încetare şi cu seriozitate. Reieşea că amândoi erau plantatori de cacao, având fiecare câte o fermă pe malul îndepărtat al lagunei. Pesemne că erau prieteni vechi şi se întâlniseră pe neaşteptate, – presupuneam eu – cu ocazia unuia din tre rarele lor drumuri la piaţă. Ei sărbătoreau această întâlnire şi preţul bun obţinut pe boabele lor de cacao printr-o interminabilă vorbărie. Acum, în lumina dimineţii, ochii le erau umflaţi, iar capetele li se

înfundaseră între umeri asemenea vulturilor hoitari. Ei însă continuau să vorbească. Vorbeau englezeşte, ceea ce-mi convenea pentru că engleza din Bocas era atât de aproximativă, încât oricât ai fi încercat s-o asculţi tot n-ai fi înţeles nimic. Cred că nici spaniola creolă de aici nu este în stare să provoace invidia unui madrilen sau a unui bogotan, dar este totuşi un idiom pe care îl poţi pricepe fără vreun efort special dacă din capul locului cunoşti limba-mamă.

Engleza din Bocas este însă cea mai fantastică din câte am auzit vreodată. Cea mai mare parte a creolilor din partea locului vorbesc două limbi. În fiecare zi cei mai mulţi dintre ei sunt nevoiţi să folosească atât engleza cât şi spaniola, dar engleza este limba lor preferată pe care o proclamă ca limbă tradiţională. Sunt atât de încăpăţânaţi în această privinţă, încât guvernul panamez a început să se alarmeze şi a iniţiat o campanie de popularizare pe coastă a limbii spaniole.

Ca şi în Nicaragua, graiul cel mai bizar se întâlneşte la tineret, nu la copii. Aceştia pot fi uşor înţeleşi, în parte, fiindcă folosesc mai puţin dialectul şi mai ales pentru că exprimarea lor este corectată de profesori la şcoală. Cei foarte bătrâni vorbesc de asemenea clar şi cu un bine definit accent englez; chiar dacă frazele lor sunt uneori ciudate, nu este prea greu să-i urmăreşti.

În schimb, creolii tineri – între 14 şi 40 de ani –

folosesc un limbaj de-a dreptul vulgar. Aş dori să vă pot da un exemplu din felul lor de a vorbi, dar nu ştiu cum să fac. Ar trebui să vă prezint ciudata fonetică şi neînţeleasa deformare a sensului cuvintelor, dar cu aceasta de-abia aş izbuti să vă arăt ce este de fapt dialectul. Trăsătura izbitoare o constituie cadenţa sa unică – modul de separare şi de intonare a silabelor. Şi tocmai aceasta face ca fluxul vorbirii să pară atât de neobişnuit.

Dacă asculţi cu atenţie un grup de băieţi care au depăşit vârsta adolescenţei, de pildă, strigând unul la celălalt, aşa cum se întâmplă de obicei atunci când fiecare caută să-şi arate forţa şi debitul verbal, la început nu ştii ce limbă vorbesc şi îţi va trebui, probabil, mult timp până să te lămureşti. Dacă te concentrezi, vei culege eventual câte un vag sunet familiar care ar putea sau nu să fie un cuvânt, iar mai târziu ai mai putea distinge altul. Oprindu-te asupra acestor sunete rătăcite, îţi formezi treptat impresia că limba în care se discută este engleza. Dar nu ştii încă ce anume strigă băieţii. *A înţelege* limba vorbită din Bocas este o problemă de antrenament şi de practică.

Stând aici în *jook,* îmi verificam aceste observaţii ascultându-i vorbind pe plantatorii de cacao, care păreau să aibă treizeci şi cinci de ani. Vorbeau suficient de tare ca să pot auzi fiecare sunet, dar nu era de loc

uşor să pricepi sensul celor ce spuneau. După ce m-am lămurit în această privinţă, mă întorsei din nou să admir priveliştea din faţa mea.

Puntea avea trei deschideri spre mare. Golful acesta mărginea portul Bocas del Toro, un orăşel situat pe una dintre strâmtorile ce leagă golful Almirante şi Chiriquí Lagoon de insulele Caraibe. Strâmtorile sunt aşa-numitele *bocas*, iar *toro* este o stâncă mare din faţa oraşului, despre care vechii navigatori spuneau că seamănă cu un taur. Aşadar, *Bocas del Toro* sunt strâmtorile din Chiriquí, păzite de taurul de piatră, iar oraşul poartă acelaşi nume. Locul era important pentru piraţi, pentru că acolo găseau ţestoase şi lamantini cu care îşi aprovizionau corăbiile. În ultimii ani fusese utilizat de United Fruit Company din Almirante şi ca mic port de legătură, deşi canalul navigabil care duce spre fermele de pe continent nu trece pe lângă Bocas.

Drept în faţa *jook*-ului, dincolo de stânca taurului, se întindea Marea Caraibilor, pe care se distingeau bărcile plecate la vânătoarea de ţestoase. Ele se îndepărtau încet de uscat, devenind tot mai mici pe măsură ce înaintau pe apa strălucitoare, departe către orizont. Spre stânga, în interiorul golfului, o insuliţă cu palmieri destrăma firul limpede, albastru-verzui al apei. Pe partea dinspre noi a insulei, un bătrân negru pescuia într-o barcă mică. După spusele concesionarului, era un

caraib negru venit din Belize de aşa mult timp încât aproape că uitase de când. El pescuia în patru feluri deodată, pentru ca măcar într-unul să reuşească. Avea în larg undiţe cu nada din carne de scoică pentru carangide şi *Epinephelus*, pe care le folosea cel mai mult. În faţa lui, încolăcită pe fundul bărcii se găsea o undiţă de aruncat, scurtă şi ţeapănă, cu o momeală artificială; pe aceasta o arunca în cârdurile rătăcitoare de sardele care treceau pe acolo, cu speranţa să scoată un *Caranx-rege* sau un *Caranx speciosus*. Pe marginea bărcii erau aşezate oblic două prăjini lungi, una cu vârf ascuţit pentru harponarea peştelui suprafaţă, cealaltă cu o furculiţă pentru homari. El scotea partea metalică a acestor instrumente ori de câte ori ridica ancora pentru a schimba locul de pescuit. De câte ori se mişca, cerceta adâncul de jur-împrejur, privind prin fundul de sticlă al unei găleţi.

Pe cealaltă parte a insuliţei era o plajă cu nisip alb şi curat, iar dincolo de ea se profilau nişte creste albe ce licăreau în zare şi apoi dispăreau. Dincolo de plajă se afla un cazinou mic din ciment şi stuf. El servea drept cabine de baie pentru vizitatorii Miramarului, care de multe ori se avântau cu bărcile pentru a înota în larg. Baia era, aşadar, încă una din plăcerile pe care ţi le oferea acest loc.

Jook-ul în care şedeam făcea parte din ceea ce se

numea Hotelul Miramar. Partea dinspre oraş a acestuia era un magazin universal, o biată versiune rurală a unui magazin din Colon. Partea dinspre mare a magazinului, continuată cu acelaşi lung acoperiş, adăpostea hotelul, care se întindea de-a lungul unui coridor îngust din faţa magazinului până la *jook*-ul nostru cuprinzând şase odăi înalte, cu geamuri mici. În spatele acestora se găseau două closete turceşti, mari, la care apa curgea doar de câteva ori pe săptămână. Când conductele erau goale, un băiat indian cu faţa rotundă venea de două ori pe zi cu o găleată cu apă şi spăla toaletele, golind totodată şi coşurile de hârtii.

În spatele camerelor de baie şi lipit de ele se afla o încăpere întunecată numită pompos Restaurant şi bar. De-a lungul unuia dintre pereţi se înşiruiau nişte loji, iar de cealaltă parte se afla un bar.

După ce străbateai acest culoar, ieşeai la lumină şi aer în partea de dincolo de apă, unde se găsea un alt bar, cu scaune şi mese. Aceasta e partea denumită de mine *jook.* Firma îi conferea titlul de bar, dar de fapt el semăna foarte bine cu ceea ce în Florida se numeşte *jook.* Aici puteai comanda bere şi rom şi exista şi un loc de dans. Mai erau un „piccolo”, un fonograf de *jook,* care cânta bine numai în cele două sau trei ore înainte de răsăritul soarelui, când majoritatea luminilor oraşului erau stinse şi curentul electric puternic. Când

fonograful tăcea, cânta o mica orchestră locală. Deoarece mulţi dintre clienţii obişnuiţi ai localului veneau pe apă, platforma din spate avea o scară care cobora la un debarcader, unde acostau şi plecau într-un du-te-vino necontenit bărcile ce veneau din insule sau din alte părţi.

Deşi niciuna dintre firmele atârnate nu o spunea, Miramar era şi o casă de toleranţă. De aceea când mă interesasem de o cameră pentru toată noaptea – poate chiar pentru trei nopţi –, cererea mea păruse atât de originală încât pusese în încurcătură pe cei din, local. Camera nu era un loc prea bun pentru odihnă. Pereţii despărţitori se opreau la o distanţă de peste o jumătate de metru de tavan. Aceasta contribuia la ventilarea localului, dar te şi obliga să asculţi orice se întâmpla în local. Un timp încercasem să-mi înfăşor capul şi să-mi acopăr urechile cu un prosop, dar o făcusem fără prea mari speranţe şi avusesem dreptate. În cele din urmă am coborât din pat şi am aprins lumina – un bec mic şi prăfuit care atârna de un fir de mijlocul tavanului, ajungându-mi până la bărbie. Lumina era suficientă doar pentru a-mi arăta unde se aflau spiralele de filament incandescent, dar nicidecum să-mi ajute să-mi găsesc lanterna. Am găsit lanterna doar după ce am bâjbâit bine prin cameră. La lumina ei m-am îmbrăcat.

Deschisei uşa şi ieşii din cameră ducându-mă spre

local. Era ticsit de lume, în cea mai mare parte creoli, dar printre ei se mai aflau şi mestizos. Se mai aflau doi sau trei indieni de est şi un chinez tânăr ce părea foarte popular. Nu lipsea nici mica orchestră formată dintr-o chitară, o trompetă, un saxofon verde, coclit, un *bongo*[90] şi o pereche de *claves*[91]. Suflătorii erau cei obişnuiţi, chitara cânta bine, iar băiatul cu *bongo*-ul avea oarecare talent. Principalul neajuns era că încercau să cânte muzică de Augustín Lara în loc de cântece afro „bocasice. Totuşi nu era rău.

Mă strecurai prin mulţimea care dansa ţinându-se de gât şi vociferând şi băui o sticlă de bere la bar. Cum nu era niciun loc la vreo masă sau pe undeva în jurul ringului de dans, încercai să cobor. Scara spre debarcader, dar nu putui pentru că era şi ea ocupată. Mă întorsei repede înapoi. Mă mai învârtii puţin prin local ascultând muzica şi observându-l pe *bongista,* dar cum după un timp vacarmul devenise atât de nesuferit mă îndreptai spre camera mea. Mă strecurai cu greu printre mulţimea înghesuită şi, în sfârşit, intrai în cameră. La lumina lanternei împinsei patul lipindu-l de perete şi apoi rupsei câteva fâşii dintr-o batistă, astupându-mi cu ele urechile. Îmi Legai lanterna la cap

---

90 Tobă afro-caraibă, acţionată prin lovire cu degetele şi palmele.

91 Două bastonaşe din lemn de esenţă tare, care se lovesc reciproc pentru a produce curioasele ritmuri din orchestrele afro-antileze.

şi sprijinindu-mă de perete începui să citesc din *Istoria episcopilor din Panama,* pe care mi-o împrumutase preotul local.

Nu mă interesa în mod special religia din Istmul Panama, ci căutam doar ceva referinţe care ar fi putut să-mi dea unele indicaţii privind răspândirea populaţiilor de ţestoase din Panama în vremurile de odinioară. *Istoria episcopilor* nu se ocupa de ţestoase, totuşi găsii un pasaj scurt despre istoria localităţii Bocas!

Lucrurile pe care le citeam nu au izbutit să mă ţină treaz. Adormisem cu lanterna aprinsă şi bineînţeles că spre dimineaţă bateriile mele erau complet descărcate.

Când mă trezii era ora opt şi începuseră să se audă alte zgomote de pe stradă şi dinspre apă. Mă îmbrăcai şi mă dusei să-mi iau micul dejun la o cafenea micuţă, cu trei mese, situată într-un magazin universal chinezesc. Mai rămăsei un timp, încercând să văd dacă proprietarul putea să mă lămurească de ce aproape toţi chinezii din regiunea Caraibilor ţin magazine, în timp ce în localităţile de unde veneau conduceau restaurante şi spălătorii? El se mulţumi să dea din cap, privindu-mă cu şiretenie, ca şi când l-aş fi întrebat despre unul din misterele Orientului. Cum afară începuse să se încălzească, mă întorsei la hotel, aşteptându-l pe domnul Shepherd la umbra *jook*-ului.

Shepherd era un creol între două vârste care conducea o cayuca cu pânze dintr-o parte într-alta a lagunei. El locuia lângă Chiriquí Beach şi se învoise să mă ducă până acolo, în cazul în care nu găseam vreun alt mijloc mai rapid pentru a face această călătorie. Spunea că dacă va fi vânt vom ridica velele, iar dacă va persista calmul va pune câţiva băieţi să vâslească.

Oamenii cu care vorbisem la Colón îmi spuseseră că Chiriquí Beach era un loc bogat în ţestoase de mare. Vorbeau cu toţii din auzite şi ceea ce spuneau era cam vag, dar cele relatate mă determinară totuşi să mă duc şi eu să văd acest loc. Vizitasem pentru întâia oară colonia de cuiburi din Turtle Bogue în Costa Rica acum un an şi eram nerăbdător să văd dacă asociaţia de cuibărit din Chiriquí putea fi comparată cu cea din Tortuguero. După cum am arătat, locul se găsea la cel puţin patruzeci de mile de Bocas şi fără vânt nu prea vedeam cum am fi putut ajunge fu barca mare a lui Shepherd. El părea însă plin de încredere şi convenirăm să mă ia de la debarcaderul hotelului către amiază. Aşa se explica de ce mă găseam aici, aşteptând în faţa paharului de bere.

De la o vreme, bătrânul pescar din barca de lemn scobit de lângă insula cea mică începu să moţăie cu ancora fixată, lăsând ca pescuitul său liniştit să se desfăşoare în voie. În acest timp eu îmi aţintii privirea

către dreapta, acolo unde oraşul Bocas se întindea de-a lungul semicercului format de golf. Dintre toate priveliştile caraibe pe care le întâlnisem, Bocas era cea mai dezordonată, cea mai risipită. Dacă aş încerca să redau o imagine fidelă a părţii. Dinspre mare a oraşului Bocas, ea ar putea fi considerată ca o pictură abstractă. De-a lungul malului, clădirile alcătuiesc un conglomerat de forme şi de mărimi aflate în ruină, cu acoperişuri de tablă ce se întâlnesc întâmplător în cele mai bizare planuri înclinate.

Unele sunt din zinc sau aluminiu în bună stare, dar cele mai multe sunt petice vechi, mâncate de rugină, aruncate la întâmplare şi acoperite pe alocuri cu vopsea de diferite culori.

Distanţa era mică de la golf şi până la străzile din faţă, iar clădirile ajungeau până la marginea apei. Toate toaletele, construite pe piloţi deasupra nivelului mediu al mareelor joase, se găseau în spatele caselor fiind legate de acestea prin punţi înguste din stâlpi sau grinzi. Pe aceeaşi întindere de apă care forma curtea din spate se aflau mici debarcadere şi punţi cocoţate pe stâlpi, rastele pentru năvoade, hambare pentru bărci, ţarcuri de ţestoase, colivii, coteţe pentru găini, bazine îngrădite pentru peşti şi diferite alte acareturi ale clădirilor.

La vreo şaizeci de iarzi depărtare de locul unde mă

aflam, cheiul ce dădea în piaţa oraşului, cu acoperişul său mare, se învecina de-a lungul ţărmului cu o sumedenie de construcţii particulare care ascundeau vederii o mică porţiune de ţărm arcuită. Sub mine se zărea o încâlcitură de pari, scânduri şi acoperişuri din frunze de palmier care – după o privire mai atentă – s-a dovedit a fi un amalgam meşteşugit de coteţe de porci, closete şi ţarcuri de ţestoase.

În ţarc se aflau şase ţestoase-verzi. Toate fuseseră harponate cu o zi înainte, dar de bună seamă că uitaseră acest lucru, deoarece masculii goneau aproape tot timpul singura femelă închisă cu ei. Scena mă interesa în mod deosebit. În cursul cercetărilor mele asupra modului lor de viaţă nu văzusem niciodată ritualul de împerechere a ţestoasei-verzi din Atlantic şi nici nu-l găsisem vreodată descris în literatura de specialitate. Acest ţarc se găsea, cum am mai spus, numai la câteva picioare, foarte aproape de locul în care mă aflam şi deci puteam să văd tot ce se întâmpla acolo. Observasem un timp ţestoasele şi cu o zi înainte, dar femela nu era dispusă, iar gonitul şi luptele tulburaseră într-atâta apa ţarcului, încât nu puteam vedea animalele decât când veneau la suprafaţă. Acum, după ce petrecuseră o noapte liniştită, masculii îşi reluaseră urmărirea şi, când unul când altul, încercau să cuprindă carapacea dură şi alunecoasă a femelei ce

stătea încă în expectativă.

Aveam un caiet de note pe masă şi, ori de câte ori ţestoasele păreau să execute un act mai important, luam note. Explicasem ceea ce făceam concesionarului localului, un tânăr prezentabil de culoare neagră-albăstruie, cu păr stufos, iar el dedusese că eram medic. Când noii veniţi remarcau privirea mea aţintită spre curtea vecină din spate şi carnetul de note, tânărul concesionar găsea de cuviinţă să le vorbească despre mine. Oamenii din vecinătate care se duceau în curte să hrănească porcul sau aveau treabă la *servicio* se obişnuiseră repede cu mine şi uneori îmi adresau un salut prietenos. O dată, după o scurtă absenţă, pe când mă întorceam la masă auzii glasuri şi râsete înfundate care veneau din spatele casei. Mă întrebai ce să fie, dar neizbutind să-mi explic, continuai să notez ghiduşiile ţestoaselor, ridicându-mă din timp în timp şi urcându-mă pe scaun să văd dacă nu cumva aş putea fotografia vreo încăierare din ţarc. Zgomotul înăbuşit continua. După un timp, concesionarul localului sări jos de pe scaunul său de la bar, veni până la balustradă şi strigă:

— Ce se întâmplă acolo?

Pânza de sac ce ţinea loc de uşă a closetului se trase la o parte şi albul mai multor perechi de ochi privi cu teamă din întuneric.

— Haideţi o dată, ieşiţi de acolo, spuse barmanul. Ce-aţi păţit? O mână se strecură între sac şi tocul uşii şi un deget timid se îndreptă spre mine, în timp ce o voce subţire întreba:

— Ce face acolo?

Barmanul se răsti:

— Ce vreţi, copii, să facă doctorul? Se uită la împerecherea ţestoaselor. Habar n-are de voi. Ieşiţi mai repede de acolo.

Perdeaua de sac zvâcni într-o parte şi trei fetiţe fugiră ca nişte şobolani peste puntea de pari, chiţăind încet până ce ajunseră la bucătărie de unde, ascunse, ţipară de plăcere, ştiindu-se în siguranţă.

După câtva timp, un negru înalt veni vâslind într-o cayuca spre ţarcul ţestoaselor, deschise o poartă ce se afla pe una din laturi şi cu un laţ de frânghie groasă încercă să prindă una dintre ţestoase. Îl întrebai dacă voia să prindă o anumită ţestoasă şi-mi răspunse că pe oricare dintre masculi, fiindcă menţineau în ţarc o agitaţie permanentă şi din această cauză pierdeau din greutate şi apoi mai şi goneau femelele până le vlăguiau de tot, putând uneori să şi moară. În cele din urmă laţul apucă una din labele anterioare. Omul trase ţestoasa afară, o puse pe plajă, o întoarse cu burta în sus şi ridică de jos un cuţit mare pentru a-i tăia beregata. Cum tăierea ţestoasei nu mă interesa, mă întorsei să

observ alte lucruri.

Privii în jos, în apă. Era transparentă ca şi aerul. Litiera de gunoaie de pe fund – sticle, resturi de alimente şi alte deşeuri – mă făcu să mă minunez cum de un orăşel aşa de mic şi de sărac ca Bocas putea să elimine un asemenea volum de gunoaie. Majoritatea oraşelor de pe coastele cu flux şi reflux îşi aruncă gunoaiele în apa tulbure, dar aici, în Bocas, nimic nu se pierde. Deşeurile se depun şi se împrăştie pe fund, iar în ziua următoare vine altă apă, care rămâne atât de cristalină şi de curată încât poţi vedea antenele crevetelor de pe fund şi ochii hamsiilor rotindu-se în apa scânteietoare din jurul stâlpilor. În cele mai multe locuri, specia pelagică de stavrizi evită apele murdare ale micilor oraşe portuare, dar aici stavridul-spaniol (*Caranx speciosus*) vine chiar până la debarcader. După cum aţi observat nu mă deranjează prea mult murdăria sau dezordinea şi ştiu că zonele de pe lângă ape sunt de obicei locuri murdare, în care vezi fel de fel de gunoaie. La Bocas nu atât gunoiul era supărător, cât faptul că îl vedeai prin apa atât de limpede în care înoată micii peştişori de coral. Aceşti peştişori, care nu se găsesc decât în preajma recifelor de corali ale mărilor cristaline, bâjbâiau aici prin gunoaie, ca nişte giuvaere pierdute.

În timp ce blestemam întinarea apei auzii un zgomot

scurt caracteristic ciripedelor şi zgomotul surd al unei bărci care acosta. Mă aplecai şi privii în jos spre debarcader unde îl văzui pe Shepherd în barca lui cea lungă. Aruncă o parâmă în jurul unui stâlp rugându-mă să-i spun cât e ora. Era zece şi treizeci. Apoi mă întrebă dacă sunt gata de plecare. Privii barca deschisă, după aceea sus către soare şi în jur la marea strălucitoare ca o oglindă. Îi râs punsei fără prea multă convingere că sunt gata, atrăgându-i totodată atenţia asupra absenţei vântului. El îmi răspunse că are trei băieţi care ar putea să ne ajute la vâslit. Mai adăugă că de-a lungul întregului traseu. Aveam să găsim aşezări omeneşti, unde ne puteam opri să mâncăm sau să ne adăpostim în cazul în care ne-ar fi surprins vremea rea. Dacă vântul nu ne va ajuta, spuse el, vom putea ajunge la Chiriquí a doua zi la prânz. Dar dacă am vâsli tot drumul, am ajunge pe înnoptat.

Îl rugai să aştepte câteva minute cât să-mi iau cele necesare. Shepherd sări din barcă şi urcă scara. În timp ce mă îndreptam spre camera mea, îl auzii strigând către vâslaşii de la debarcaderul pieţei că plecăm îndată. Îmi aruncai lucrurile pe care le socoteam necesare într-o raniţă, apoi îmi dusei geamantanul peste drum, lăsându-l în grija femeii de serviciu a hotelului. Adusei raniţa la debarcader şi o coborâi în cayuca, unde Shepherd o vârî sub o prelată uzată. Bău

apoi o sticlă întreagă de apă de la gheaţă pe care i-o dăduse barmanul.

— Asta apă rece, bun pentru mult timp, zise el.

Ştiam prea bine că avea dreptate. Shepherd goli sticla şi o puse pe cheiul debarcaderului. O ridicai şi i-o întinsei barmanului, după care desprinsei parâma de pe stâlp şi sării în barcă. Shepherd împinse barca, depărtând-o de debarcader, şi o întoarse cu pupa spre ţărm. Barmanul se aplecă peste balustradă, fumând o ţigară. Se vedea că-i părea rău că plecăm şi repeta mereu:

— Ce zi calmă, ce arşiţă, blestemată zi, foarte calmă şi caldă.

Înaintarăm până dincolo de şirul întrerupt al caselor din spate şi ne îndepărtarăm spre cheiul pieţei, unde trei băieţi voinici aşteptau să se îmbarce. Unul dintre ei era chiar nepotul lui Shepherd. În timp ce ne pregăteam să-i luăm cu noi, zării o cayuca mare, cu motor, acostată de chei, lângă piaţă. Era plină cu ţestoase-de-baga răsturnate pe spate, cu înotătoarele legate cu iarbă peste pântec.

— De unde vine barca asta? întrebai.

— Chiriquí Beach, răspunse Shepherd.

— Acolo unde ne ducem noi?

— Da domnule.

— Ia te uită, astea sunt *careyes* – ţestoase-de-baga.

Ouă şi ţestoasele-de-baga acolo?

Băieţii şi câţiva oameni care lucrau în piaţă râseră, scoţând strigăte de dezaprobare.

— Eeeeeee! mă compătimi unul dintre ei.

— Nici un alt soi, spuse Shepherd, politicos.

— Stai o clipă, omule. Am venit aici pentru ţestoase-verzi. Mi s-a spus la Colon că acolo cuibăresc ţestoase-verzi. Colonia de la Chiriquí să fie oare de ţestoase-de-baga?

— Nai ţestoase-de-baga, domnule.

— Eşti sigur?

— Absolut sigur, domnule. Dacă vreţi întrebăm omul care a adus ţestoasele astea.

— Mai bine să-l întrebăm, spusei.

De-a lungul cheiului şi prin piaţă se răspândi vestea că dorim să vorbim cu omul care adusese încărcătura de ţestoase-de-baga. După câteva minute sosi în fugă un băiat să ne spună că omul a trecut dincolo, la Provision Island, şi că nu se va întoarce înainte de amiază. Şedeam în barcă întrebându-mă ce să cred şi ce să fac, când un mulatru zvelt, cu părul cărunt şi cu înfăţişarea plăcută veni din dosul pieţei, se uită politicos la mine şi apoi întrebă pe cineva ce doream. Când află despre ce este vorba, veni spre mine. Îmi spuse că se numeşte Peterson şi adăugă că domnul Shepherd are perfectă dreptate: colonia de reproducere

din Chiriquí este de ţestoase-de-baga şi nu de altă specie.

Lucrurile luau o întorsătură serioasă, contrazicând toate cunoştinţele mele anterioare. Ele puteau să aibă influenţă asupra cercetărilor mele din zilele următoare. Întrucât şederea mea la tropice era limitată, nu-mi puteam oferi luxul de a pierde o săptămână cu drumul la Chiriquí de dragul ţestoaselor-de-baga. Fără îndoială că era foarte util să te ocupi de aceste ţestoase mai ales că mai erau încă multe de aflat despre modul lor de viaţă, dar scopul călătoriei mele era de a culege date despre ţestoasele-verzi. Oricum, trebuia să lămuresc poveştile despre Chiriquí mai înainte de a mă duce acolo.

Peterson părea să fie omul cel mai de încredere din câţi întâlnisem la Bocas şi considerai că era cazul să-l cunosc mai îndeaproape. Era columbian, originar din San Andrés, de unde oamenii veneau de mai bine de o sută de ani la Bocas pentru a scăpa de impozite. El îmi spuse că pescuitorii de ţestoase din San Andres şi din insula învecinată, Old Providence, moşteniseră din bătrâni îndeletnicirea de a prinde ţestoasele-de-baga. Nu-i interesau doar carapacele, ci şi carnea lor pe care o preferă celei de ţestoasă-verde.

În multe locuri se crede că ţestoasele-de-baga sunt necomestibile – iar unii spun chiar că ar fi otrăvitoare.

Până a nu vorbi cu Peterson, nu auzisem decât de un singur loc din apele americane unde ţestoasele-de-baga erau preferate ţestoaselor-verzi, şi anume în insula Cayman-Brac, unde obiceiul de a pescui ţestoasele-de-baga este tot atât de vechi şi de înrădăcinat ca cel de a prinde ţestoase verzi în Grand Cayman. În Cayman Brac, oamenii preferă să mănânce zilnic ţestoasă-de-baga în loc de ţestoasă-verde, iar friptura de pui de ţestoasă-de-baga înăbuşită este renumită. În această controversă fiecare are dreptate. Ţestoasa-de-baga este în general carnivoră, dar ea se hrăneşte cu tot ce-i iese în cale, asemenea unor animale domestice, iar gustul cărnii variază cu regimul ei alimentar. Însuşirile otrăvitoare care i se atribuie ţestoasei-de-baga se datorează probabil unor schimbări în alimentaţie, ivite în anumite areale şi anotimpuri, când ţestoasele-de-baga se hrănesc cu nevertebrate sau plante otrăvitoare. Acelaşi lucru pare să se întâmple şi cu unele specii de peşti tropicali, în special cu peştele-balon (*Tetraodon*) şi peştii-papagal (familia *Scaridae*). În Statele Unite, broasca ţestoasă-cutie *(Terrapene*) a provocat otrăvirea persoanelor care mâncaseră din ea. În cazul acesta cea mai bună explicaţie pare a fi faptul că ţestoasa-cutie se hrăneşte uneori cu ciuperca otrăvitoare *Amanita phalloides* şi că deşi ea însăşi este imună, reţine totuşi în ţesuturi

otrava. Desigur că tot ceva asemănător explică şi controversa caraibă, şi anume dacă este sau nu nebun acela care consumă carne de ţestoasă-de-baga. În ceea ce mă priveşte, am mâncat ţestoasă-de-baga de mai multe ori şi nu m-am otrăvit. Mi s-a părut bună la gust, deşi nu atât de gustoasă ca ţestoasa-verde. Puţine lucruri pe lume sunt mai bune ca ţestoasa-verde!

Când Peterson înţelese că de specia de ţestoase care alcătuia colonia de cuiburi din Chiriquí depindea o călătorie de patruzeci de miile cu barca cu vele, se oferi să mă conducă la marginea oraşului, unde locuia un om care ştia mai multe despre ţestoase decât oricine din Bocas. Primii bucuros propunerea, iar Sheperd fu de acord să ne aştepte pe chei. Pe dram Peterson continuă să-mi vorbească despre ţestoase şi îmi dădui seama că ştia multe. De la el aflai că Chiriquí Beach reprezenta mai mult decât un simplu loc unde ţestoasele-de-baga veneau întâmplător să ouă; era probabil cea mai bogată colonie de cuiburi de ţestoase-de-baga din regiunea Caraibilor. Avea tot dreptul să-şi susţină părerea, deoarece colindase de multe ori, de la un capăt la celălalt, regiunea Caraibilor şi vorbea cu lux de amănunte despre anumite locuri îndepărtate, pe care întâmplător le cunoşteam şi eu. Mai mult, îmi spuse că Tortuguero sau Turtle Bogue, cum o numea el, era cea mai mare colonie de cuiburi de ţestoase-verzi şi acest

lucru era absolut exact. Aflai de la el că un anume Robinson era acela care deţinea contractul de pescuit ţestoase la Chiriquí Beach şi că şi-l reînnoia în fiecare an, în ciuda concurenţei făcute obiectelor de baga de către materialele plastice. Mă întrebă dacă credeam într-adevăr că materialele plastice vor înlocui *carey*-ul (bagaua) şi se bucură când îi spusei că o baga bună de ţestoasă are nenumărate calităţi estetice şi mecanice pe care nicio imitaţie nu le poate realiza. Şi Peterson era de aceeaşi părere.

Îmi mai spuse că acest Robinson din Chiriquí îşi trimitea majoritatea ţestoaselor la piaţa din Colón, un alt loc unde oamenii mănâncă ţestoasa-de-baga, dar că prepararea şi încărcarea pe vapor a carapacelor erau operaţii puţin rentabile. În trecut, spunea el, *carey*-ul de prima calitate se plătea la Bocas cu cincisprezece dolari livra, iar o urcare cu doi dolari a preţului l-ar îmbogăţi pe Robinson, deoarece avea o magazie plină cu carapace.

Când casele începură să se rărească, ajunserăm la o prăvălie mică, aşezată la oarecare depărtare de şosea. Era ultima clădire a oraşului. O luarăm într-acolo şi Peterson bătu în uşă. Un negru mătăhălos se ivi dintr-o cameră din spatele prăvăliei, intră şi ne salută. Peterson îi spuse ce vânt ne aducea. Omul ne răspunse că nimerisem locul potrivit pentru a discuta despre

ţestoasele-de-baga şi a afla dacă povestirile despre ele erau adevărate sau nu. Mai adăugă că se spuseseră o mulţime de minciuni despre aceste animale.

Era cu adevărat un vânător de ţestoase-de-baga, titularul contractelor pentru plajele din nord, de la Bocas la Sixaola. Când preţurile erau bune, avea întotdeauna, în plin sezon, doisprezece sau cincisprezece oameni angajaţi permanent pe plajă. Acum piaţa era slabă, iar el era bolnav şi cu toate că mai deţinea contractul, nu mai prelua decât atâtea carapace câte puteau fi colectate de pe plajă de oameni, în timpul lor liber. Cum însă salariul veladorului – omul care prindea ţestoase – era de jumătate din câştig, cantitatea colectată era mică, iar preţul doar un dolar ’livra. În acest fel nimeni nu realiza vreun câştig. Ne pofti în odaia cea mică unde se aflau câteva scaune şi descuie o uşă care ducea la o magazie alăturată, plină până la tavan cu carapace de ţestoase.

Când îl întrebai dacă existau ţestoase-verzi la Chiriquí, îmi răspunse că acestea cuibăreau peste tot, de-a lungul coastei panameze, dar că la Chiriquí singurele ţestoase care se adunau în colonia de cuibărit erau cele de baga. Marele teritoriu de cuibărit al ţestoaselor-verzi, adăugă el, era Turtle Bogue.

Peterson zâmbi arătând că de fapt el nu avea nevoie de această confirmare, dar că totuşi îl satisfăcea. Îi

mulţumii specialistului în ţestoase-de-baga, iar el îmi dărui cea mai frumoasă carapace pe care o găsi în rândul din faţă al magaziei sale. Apoi plecarăm.

Aşadar, călătoria la Chiriquí nu mai are rost, gândii eu cuprins de nişte simţăminte confuze. Pe de o parte, eram decepţionat că nu exista colonia de cuiburi de ţestoase-verzi despre care auzisem vorbindu-se, iar pe de alta, volumul coloniei de la Bogue Beach îmi limita câmpul de acţiune simplificând totodată tabloul migraţiei. Probabil că aşa era. E mai simplu să schiţezi căile de migraţie ce duc la un singur loc important de întâlnire decât să stabileşti labirintul de urme spre alte locuri mai mici. Nu sunt prea lă murit nici acum. Oricum s-ar fi modificat cursul cercetărilor de recunoaştere prin schimbarea planului meu. De acţiune, personal eram în câştig. Oricât aş fi fost de curios să văd Chiriquí Beach, nu eram de loc întristat că pierdusem perspectiva unei călătorii de patruzeci de mile, într-o barcă cu vele.

După ce ne înapoiarăm în piaţă, îi plătii lui Shepherd ceea ce-i promisesem pentru călătorie, iar el păru mulţumit. Hotărî să rămână până a doua zi şi mai bău la bar încă o sticlă de apă de la gheaţă. Se oferi să-mi ducă lucrurile înapoi la Miramar şi să mi le urce în cameră. Eu rămăsei să vorbesc mai pe larg cu Peterson.

Ne plimbarăm de-a lungul debarcaderului privind la

oamenii care măcelăreau ţestoasele. Singurele părţi pe care le aruncau erau carapacea superioară – care rămânea după decuparea marginii cartilaginoase numită de ei creastă – oasele carapacei inferioare, din jurul cărora se extrăseseră *calipee*-ul (partea cartilaginoasă a plastronului) şi intestinul gros. Restul – carnea, labele înotătoare, capul, intestinele, ficatul, ochii – se sorta în grămezi pentru a fi vândute. În unele locuri, ţestoasele se prepară tot atât de complicat ca şi găinile, dar aici se consumă tot animalul, ca şi porcul. Parte din populaţia rurală de pe insulele din jurul oraşului Bocas încă mai fierbe ţestoasele întregi, cu carapace cu tot, cum se face de altfel şi în multe alte locuri. Se scoate plastronul şi intestinul gros, iar carapacea superioară se foloseşte ca un fel de cratiţă în care fierbe conţinutul propriu. Dacă ţestoasa este mare, sunt invitaţi şi vecinii, adăugându-se la friptură banane, fructe-de-yam (*Dioscorea*) şi fructe-de-pâine, iar pofta de mâncare este stimulată cu guaro. Petrecerea (*fiesta*) care urmează se numeşte *carapash* (a se compara cu *calipash* şi carapace), după „tava” în care se găseşte principalul fel de mâncare.

Cu excepţia încărcăturii de ţestoase-de-baga din Chiriquí, care se aflau pe cheiul secundar, ţestoasele de pe piaţă erau toate vi, majoritatea lor fiind harponate în regiunea calmă din gura golfului. Tot lotul era alcătuit

din masculi. La început m-a mirat acest fapt, dar pe urmă îi înţelesei rostul. Era sezonul de împerechere şi, cum am mai arătat, ţestoasele fuseseră harponate. Îmi amintii cum jocul de dragoste al ţestoaselor-verzi, văzut din avionul lui Paco, cerea mai mulţi masculi. Totodată îmi veni în minte o veche zicală a pescarilor de ţestoase, care spune că dacă loveşti femela în perioada de împerechere obţii două ţestoase, poate şi trei. De fapt, îmi amintii o serie întreagă de poveşti despre ardoarea şi pasiunea chelonienilor în rut, dar cea mai mare parte din ele nu sunt suficient de cuviincioase pentru a fi tipărite. Ceea ce pot spune totuşi este că impulsul unilateral al masculului de ţestoasă de mare în perioada de reproducere este un act măreţ. Dacă harponezi o femelă însoţită de un mascul, acesta merge până acolo încât încearcă s-o urmeze în barcă. Dacă barca este o canoe uşoară din buştean cioplit, din cele care pornesc brusc, aceasta poate avea urmări grave. Înşelat în aşteptările sale, masculul în rut, se poate repezi asupra bărcii într-o sălbatică şi oarbă căutare a unui înlocuitor care să se lase îmbrăţişat. El loveşte, zgârie şi muşcă scândurile bărcii, mestecă vâsla sau se agaţă de ramele lungi până când plesnesc. Aruncă în apă o scândură sau o geamandură şi o va asalta nebuneşte. Iar dacă s-ar întâmpla să cazi tu însuţi în apă, nu mai scapi cu viaţă.

În multe locuri unde ţestoasele-verzi se prind cu năvoade, masculii sunt atraşi în ele cu ajutorul unor momeli primitive, numite „scânduri de montă”. Unii pescari de ţestoase îşi fac o glorie din a înfrumuseţa cât mai mult aceste momeli şi a le da o înfăţişare cât mai reală, încercând să realizeze forme schematice atrăgătoare, dar acest lucru nu este atât de necesar. Momeala este un bun mijloc de exprimare a talentului pescuitorului, dar ţestoasei arta îi este inutilă. În Tobago se lasă pe lângă plasă o simplă scândură plutitoare de mărimea unei ţestoase, prevăzută cu un ciot de buştean înălţat oblic pentru a fi văzut mai bine. Oamenii spun că uneori masculii rup scândura în bucăţi.

Aceşti masculi de ţestoasă-verde nu cântăresc de obicei mai mult de două sau trei sute de livre. Din câte am auzit şi ţestoasele-de-piele se comportă în acelaşi mod, dar ele pot cântări şi peste o mie de livre, uneori aproape două mii.

Am auzit despre împrejurări în care aceste animale se repeziseră brusc şi încercaseră să asalteze micuţele bărci ai căror ocupanţi nici nu visau la ţestoase. În majoritatea cazurilor, persoana care povesteşte întâmplarea crede – pe drept cuvânt – că a fost obiectul unui atac nejustificat al unei bestii înfometate sau feroce, ori al unui demon turbat; de cele mai multe ori

însă ţestoasa se află doar în rut.

Stătui cu Peterson un timp pe chei, discutând despre acest gen de întâmplări şi în curând în jurul nostru se adună un grup numeros de pescari, dornici să mai adauge fiecare câte ceva la aceste istorii. Când subiectul fu aproape epuizat, Peterson găsi că era cazul să plece. Ne strânserăm mâna şi-i mulţumii că mă scutise de un drum până la Chiriquí. După plecarea lui mă dusei să mănânc.

Coborâi pe o stradă scurtă, mărginită pe ambele părţi cu straturi de crini-de-ploaie. Florile erau de trei culori: galbene, roze şi albe, culori bine definite, fără nuanţe inte11lllediare. Aceşti crini creşteau în tot oraşul şi adesea luau locul ierbii rin grădini şi pe taluzurile şoselei. În unele locuri predomina o culoare, în alte locuri alta, dar fiecare lot avea şi câteva exemplare din celelalte două culori. Erau plante. Spontane, pe care nu le îngrijea nimeni. Nici măcar nu se ştia de unde fuseseră aduse. Aflai cu timpul că mai exista o culoare, un albastru deschis, care era însă mai rară. Încercai s-o găsesc, dar nu avui succes. Aceste straturi dese de crini îmi aminteau de o pădure ce se afla pe un sol acid în nordul Floridei şi de T. Barbour care obişnuia să-şi programeze vizitele la Gainesville tocmai în aprilie, când înfloreau crinii *Atamasco.* În timpul şederii sale în acest orăşel soţia mea şi cu mine îl duceam zilnic cu

maşina să vadă locurile înflorite, uneori chiar de mai multe ori pe zi. Aceşti crini erau însă numai albi. Mă gândeam acum ce-ar fi spus Barbour de câmpurile tricolore de crini din Bocas! Sau poate că le şi văzuse, fiindcă el umblase mult prin lume. Mai hoinării puţin în căutarea crinului-albastru, apoi îmi reluai drumul mergând spre *casa de bomberos*– cazarma pompierilor – unde stătui puţin de vorbă cu şeful şi admirat alămurile şi vopseaua roşie a camionului de pompieri, vechi de peste patru zeci de ani. Acesta era atât de bine lustruit şi aşa de vechi, iar şeful atât de încrezător şi de mândru că mi-l putea arăta, încât începui să mă simt înduioşat, deşi soarele mă bătea drept în cap, iar foamea nu-mi dădea de loc pace. Îmi luai ziua bună şi plecai să caut restaurantul. O cotii pe o stradă laterală, unde casele de lemn cu pridvor şi parmaclâc se află chiar la nivelul solului, amintindu-mi de Puerto Limón şi de Bluefields. Curând ajunsei pe o stradă mai lată, cu magazine chinezeşti, iar ceva mai jos zării firma pe care scria „Restaurantul Murphy” şi, cu două blocuri mai departe, piaţa.

Descoperisem acest restaurant încă din ajun. Era un loc unde se mânca bine dacă reuşeai să-l convingi pe patron că eşti din America de Nord. În prima zi mi se servise aici peşte, cartofi prăjiţi şi mazăre verde din conserve, ceea ce, după părerea celor mai mulţi caraibi,

reprezenta un meniu destul de onorabil pentru un gringo. Cu domnul Murphy ajunsesem repede la înţelegere. Era un om de viaţă, de vârstă mijlocie, – originar din Cayman. Se căsătorise cu o femeie din Bocas, care era un adevărat pilon al sistemului şcolar local. Părea încântat că doream să servesc mâncăruri care se obişnuiau în Bocas. Pentru a-i arăta că vorbeam serios, mă dusei şi cumpărai o duzină de languste. Domnul Murphy avea un frigider mare, care mergea cu petrol lampant, şi o bucătăreasă bună. Cum marea se afla la doi paşi nu avea *nici*un sens să-mi servească o mâncare fadă. Masa luată a doua zi fusese superioară celei dintâi. De data aceasta sosirea mea neanunţată nu mai provocase niciun fel de panică.

— Avem ţestoasă, spuse domnul Murphy.

— Daţi-mi şi langustă, adăugai eu.

La auzul acestor indicaţii bucătăreasa râse cu poftă, fiind încântată că-i admiram felul de a găti. Domnul Murphy deschise frigiderul şi scoase un homar roşu de stâncă pe care îl duse la bucătărie. Ieşii afară să-mi potolesc setea cu o bere.

Când mă înapoiai, homarul se afla deja pe masă. După ce terminai primul fel, o chelneriţă indiană în vârstă de zece ani, care semăna perfect cu o japoneză, îmi aduse friptura de ţestoasă. În ciuda numelui său prozaic, friptura era un fel de mâncare cu totul aparte,

făcută dintr-o bucată de piept de mascul mare de ţestoasă-verde. Era ca un vânat bun, dar ceva mai puţin uscat. Domnul Murphy îmi povesti cu satisfacţie d friptura fusese înăbuşită în vin. I se adăugase ceapă spaniolă şi pătlăgele roşii locale, în formă de bilă, care cresc pe nişte viţe înalte. Reţeta, spunea el, era din San Andrés. Mâncam pentru prima dată ţestoasă gătită şi drept să vă spun mi s-a părut excelentă. Alături de friptură mi se servise şi fasole neagră, orez, banane coapte, felii de ananas *azucaron,* iar la urmă cafeaua.

Zăbovii un timp la masă, încercând s-o determin pe micuţa chelneriţă să vorbească, dar după câteva glume nevinovate, bucătăreasa îmi strigă că trebuie să-i vorbesc în dialectul local, *cricamola.* Cum acest dialect nu-mi era cunoscut, cerui plata şi ieşii afară, îndreptându-mă spre *plaza.*

Plaza din Bocas se numeşte Parque Bolívar. Este oarecum asemănătoare cu Parque Vargas, unde observasem ore în şir leneşii din Limón. Ca şi în Parque Vargas, jumătate din teren este umbrit de arbori mari, iar cealaltă formează o grădină obişnuită, cu aspect maur, cu straturi de flori mărginite de palmieri. Umbra răcoroasă din partea umbrită a parcului mă atrăgea, dar trebuia să merg la *Palacio de Gobierno* pentru a culege informaţii despre *Milla Maritima* – o fâşie de ţărm aflată în proprietatea statului, care în Panama şi

Costa Rica se închiriază în fiecare an în vederea recoltării nucilor de cocos şi a vânătorii de ţestoase. Exploatarea acestei *Mile maritime este* unul din factorii care au contribuit la depopularea celor câteva colonii de reproducere a ţestoaselor care mai rămăseseră. Mă străduii să aflu câte ceva despre regulamentele şi sistemele locale de administrare a regiunii. Intrând în Palacio fui îndrumat către o cameră de la capătul unui hol lung şi deteriorat, unde găsii o femeie zveltă, cu înfăţişare plăcută. Ea răspundea de închirierea terenurilor statului. Se oferi să-mi facă o copie a contractului de închiriere a plajei Bocas-Sixaola. Ieşii afară să aştept până când se va bate la maşină copia respectivă.

intrai în partea umbrită a parcului şi mă aşezai pe o bancă. Priveliştea din jur îmi amintea de atmosfera din Parque Vargas. Era acelaşi contrast agreabil între parc şi viaţa care pulsa pe străzile inundate de soare, acelaşi aspect şi aceeaşi răcoare. Prospeţimea parcurilor tropicale este neînchipuit de plăcută. Cele mai multe dintre relatările despre Parque Vargas sunt valabile şi pentru Parque Bolívar, exceptând diferenţa de mărime. În împărăţia leneşilor din *plaza* din Limón erau douăzeci şi opt de arbori. Aici, în Parque Bolívar se găseau numai doi. Erau mari, cu ramuri răsfirate şi frunziş dens, şi umbreau o suprafaţă destul de mare.

Din când în când lăsau să cadă nişte fructe mici şi sferice. Mă aplecai şi ridicai unul. Avea un aspect cunoscut de aceea îmi ridicai ochii spre copac. De data aceasta observat că are frunzele lucioase, în formă de vârf de lance, coroana bogată şi trunchiul şănţuit, bine sprijinit pe rădăcini adventive. De-abia acum îmi dau seama că aceşti arbori erau aceiaşi laurel *Cordia alliodora* care adăposteau şi hrăneau favoriţii zglobii din Parque Vargas, la două sute de mile depărtare în susul coastei.

Bineînţeles, nu aveam de ce să fiu surprins. Laurelul este unul dintre cei mai buni copaci de umbră ce se plantează în oraşele din ţările calde şi îl găseşti pretutindeni la tropice. Dar ceea ce mă făcuse să cred că mă aflu sub aceiaşi laurel era parfumul pe care îl răspândeau. Mireasma aerului din preajma acestor arbori n-o veţi găsi niciodată menţionată în cărţile de botanică. Desigur, pentru identificarea arborilor fusese necesară şi observarea fructului, a trunchiului şi a frunzelor.

Tot privind în sus văzui un leneş pe o cracă. De fapt, mai mult credeam că l-am văzut. Era o masă nemişcată, de culoare închisă. Din experienţă ştiam că masele întunecate, care nu se mişcă pe crăci de laurel erau aproape întotdeauna leneşii. Mă urcai pe bancă şi-mi dusei mâinile streaşină la ochi. Fără să mă sinchisesc de privirile curioase ale oamenilor din parc studiai cu grijă

pata întunecată şi în cele din urmă observai că de fapt se mişcă. O prelungire a unuia dintre capetele masei executa mişcări de lovire încete, ritmice, aproape imperceptibile. Era fără îndoială un leneş care se scărpina.

Vă închipuiţi cât de emoţionat am fost când am constatat că cei doi arbori din mijlocul oraşului adăposteau o populaţie de leneşi. Cercetai din nou cu atenţie coroana încâlcită de deasupra mea, dar nu izbutii să mai văd vreo altă masă întunecată. Populaţia de leneşi era deci alcătuită dintr-un singur exemplar.

Impresionat de această constatare mă întorsei spre perechea de tineri de pe banca vecină şi, arătând spre leneş, îi întrebai cum de ajunsese acolo.

— Favoriţi zglobii, spuse fata.

— Leneşi, adăugă băiatul.

— Da, dar cum au ajuns în copac, insistai eu.

— Aici trăiesc ei, răspunse băiatul.

Fata nu se arătă de acord cu afirmaţia băiatului şi cu o oarecare vioiciune în glas începu să ne povestească, prietenului ei şi mie, că un bătrân creol din Limón, care îngrijeşte parcul, pune din când în când leneşi în arbori. Nu aduc nicio pagubă şi lui îi place să-i vadă aci, fiindcă este din Limón şi leneşii îi amintesc de oraşul lui natal. Fata îşi roti repede privirea prin parc.

— Iacătă-l colo, zise ea arătându-ne un bătrân adus

de spate, cu o mătură în mână, care aduna încet frunzele de laurel la marginea unei alei.

Îi mulţumii fetei pentru cele povestite şi o pornii spre îngrijitor, ca să-l întreb ce ştia despre leneşi. Bătrânul îmi spuse că Bocas nu era un oraş atât de frumos ca Limón, dar mulţumită leneşilor parcul semăna destul de bine cu Vargas. Ultimul leneş fusese găsit într-un arbore din genul *Cecropis* de lângă cimitir. Îl adusese în parc cu trei săptămâni în urmă. Ca şi ceilalţi leneşi, se instalase aci şi părea că-i merge bine. Născuse chiar şi un pui la numai câteva zile de la sosire. Îmi adusei aminte că la Limon nu reuşisem să văd vreun pui de leneş. Se zice că acesta stă cocoţat pe abdomenul orientat în sus al mamei. Mă înapoiai la arbore urmat de bătrân. Urcându-mă pe bancă privii atent leneşul care se scărpina. Nu era la mare înălţime, dar din cauza frunzelor întunecate şi a soarelui nu se putea desluşi dacă avea sau nu ceva pe abdomen. Îi spusei bătrânului că aş vrea să mă sui în copac. El îmi răspunse că legea interzicea acest lucru, dar legea era mai ales pentru copii, iar eu fi, ind un gringo şi destul de bătrân puteam să mă urc fără nicio grijă.

Folosind cioturile în formă de scară ale rădăcinilor aeriene drept puncte de sprijin pentru mâini şi picioare, mă urcai pe trunchi până la o mare cracă laterală, de unde mersei până într-un punct situat sub locul unde

era agăţat leneşul. De aici îi vedeam bine figura stranie, culoarea nesănătoasă a blănii şi chiar fiecare păr aspru în parte. Dar nu zării pe corpul lui niciun pui de leneş. Sării jos din copac în mijlocul unei mulţimi destul de numeroase, care se adunase ca să mă privească cum stăteam în copac.

— N-am găsit niciun pui de leneş, spusei eu amărât.

Bătrânul se uită cu atenţie în jur, examinând feţele oamenilor din preajma noastră. Privirea i se opri asupra unui grup de vreo opt băieţi şi fete negri, care arătau cam de clasa a treia.

— Unde-i puiul de leneş? îi întrebă el.

Grupul explodă în strigăte de protest. Printr-un gest categoric bătrânul le impuse tăcere. Privind cu severitate către punctul cel mai slab al frontului – o fetiţă îmbrăcată curat, cu o mulţime de fundiţe în păr –, întrebă din nou cu asprime:

— Unde-i puiul de leneş?

Fetiţa îşi roti ochii spre un băiat de la marginea grupului de copii, care nu se prea simţea în apele lui.

— Ăsta l-a dat jos, spuse ea. L-a lovit cu pietre.

Acuzatul începu să vocifereze emoţionat, arătând cu degetul spre ceilalţi copii:

— Şi ei au dat cu pietre! Toţi l-au lovit!

Bătrânul rămase un timp pe loc, privind la copii, apoi, dând din umeri cu resemnare, se întoarse la lucrul

său. Plecai şi eu, dar cât mai stătui în parc îl văzui cum dădea din cap şi mormăia ceva la adresa tineretului din Bocas, care nu semăna de loc cu tineretul de acum patruzeci de ani din Limón.

Cea de-a doua noapte petrecută la Bocas fu mai odihnitoare decât prima. Orchestra nu mai cântase la Miramar, iar plantatorii de cacao plecaseră. Eram prea obosit ca să mai fi putut auzi sunetul slab al *piccolo*-ului. Plouase în după-amiaza aceea aşa că după ce servii o porţie de *Caranx speciosus* la grătar la acelaşi restaurant, o pornii spre cimitir, pentru a asculta broaştele din şanţurile şi păşunile inundate de apă. Cântau aici mai multe specii şi izbutii chiar să prind câteva, dar spectacolul era mult mai sărăcăcios decât cel ce avea loc în nopţile umede de vară în Florida, unde puteai asculta coruri mixte alcătuite din douăsprezece sau mai multe specii, cântând într-o singură baltă. Pe drum prinsei un boa tânăr. Încercând să dezgrop o broască ţestoasă care se speriase de lumina lanternei mele, căzui într-un şanţ plin cu apă. Mă înapoiai la hotel, făcui câteva însemnări, apoi mă suii în pat şi dormii până dimineaţa. Avionul care făcea curse de două ori pe săptămână pleca în dimineaţa aceea, iar agentul îmi spuse de data aceasta că îl puteam lua fără nicio greutate. Aeroportul se afla la numai trei sau patru sute de iarzi de Miramar. Era o

fâşie lungă, tăiată printre arbuşti, cu o mică clădire de lemn în care se găseau radioul şi cântarele de bagaje. Un cărucior de transport se opri cu zgomot lângă mine şi-mi încărcă bagajul. M-ar fi luat şi pe mine, dar considerai că am tot timpul să ajung acolo şi pe jos. Mă înapoiai la *jook* ca să stau la umbră, să beau o bere şi să văd ce ţestoase noi se mai găseau în ţarc.

Când terminai berea era nouă şi jumătate. Era ora la care trebuia să plece avionul. Îmi luai rămas bun de la barman şi o pornii spre aeroport, destul de încet ca să mă pot uita şi după şopârle. Când ajunsei la micul birou de pe marginea pistei de aterizare agentul îmi cântări bagajul şi mă anunţă că avionul se defectase pe drum, dar că trebuia să sosească în orice clipă. Pe când vorbeam, radiofonistul strigă:

— Ya viene – vine acuma.

Foarte curând auzirăm huruitul motoarelor. Oamenii începură să se ridice de pe bănci şi să-şi adune bagajele. Pasagerii care aşteptau avionul erau aproape toţi creoli şi chinezi cu aspect plăcut, cea mai mare parte mergând la Colón. Unii, ca şi mine, erau în drum spre Panama City. O profesoară tânără se ducea acasă, la San Andrés. Când avionul începu să coboare spre pista de aterizare, majoritatea pasagerilor erau gata de plecare.

Mă aşezai pe o bancă goală. Un vânzător ambulant trecu pe lângă mine purtând pe umăr o cutie plină cu

clătite cu ananas ce răspândeau în jur o aromă foarte plăcută. Îmi cumpărai una. Avionul înaintă pe pistă apoi se opri. Uşa laterală se deschise şi câţiva pasageri îşi făcură apariţia în lumina soarelui. Agentul din Bocas se duse spre ei şi-i numără. Dădu o raită prin interiorul avionului, apoi începu să cerceteze o bucată de carton pe care o ţinea în mână. Când pilotul apăru în uşă, agentul prinse a vorbi repede şi cu însufleţire, lovind mereu cartonul şi arătând din timp în timp spre grupul de oameni care aşteptau să se urce în avion. Pilotul se uită la el mai întâi cu indignare, apoi cu desperare. După un timp ieşi şi ajutorul de pilot. Doi oameni îl apucară de mână vorbindu-i repede; el dădu din umeri cu desperare. Între timp mecanicul terminase operaţia de calare a roţilor şi se apropie de ei, iar trei sau patru pasageri intrară şi ei în vorbă. Se iscă o discuţie animată, după care toţi tăcură ridicând din umeri. După un timp, agentul privi spre mine, apoi se apropie şi îmi spuse în spaniolă.

— Scuzaţi-mă señor, vom întârzia, puţin. Trebuie să ajustăm încărcătura.

— Pentru ce? întrebai eu.

— Încărcătura este prea mare, zise el.

— Bine, spusei, dar să nu-mi reduceţi şi bagajul meu.

El zâmbi câteva clipe apoi adăugă:

— Nu este cazul să vă faceţi griji. Este vorba doar de

încărcătura pasagerilor locali. Se va pierde poate vreo jumătate de oră.

Eram fericit că merg pe o rută lungă. Trebuia să ajung dincolo de istm, la peste nouăzeci de mile. Îi mulţumii agentului, apoi îmi dusei valizele sub contorul de coletărie şi mă înapoiai la Miramar, fiindcă aici era prea cald, iar *jook*-ul era cel mai răcoros loc din împrejurime. Comandai o altă bere, apoi încercai să-l urmăresc pe bătrânul pescar care vâslea încet în jurul insulei şi se tot uita în apă prin găleata sa cu fundul de sticlă.

Curând se auziră motoarele avionului, aşa că îmi terminai repede berea, îmi luai din nou rămas bun de la barman şi alergai spre aeroport.

Zgomotul avionului fusese o falsă alarmă. Se încercase doar cum funcţionează unul dintre motoare, din care ţâşnea o cantitate neobişnuită de flăcări albastre. După privirile micului grup de persoane oficiale înţelesei că problema încărcăturii nu se rezolvase. Când mă apropiai, agentul veni în întâmpinarea mea, privindu-mă cu nelinişte şi totodată cu o oarecare compătimire.

— Señor, spuse el, fiţi bun vă rog şi spuneţi-mi cât cântăriţi?

Îi spusei, iar el se dădu un pas înapoi când auzi cât de mică era cifra. De la mine trecu la o fată creolă robustă, pe care o întrebă probabil acelaşi lucru, fiindcă ea

începu să râdă şi dădu din cap în semn că nu ştia. Agentul o conduse la cântarul de colete. Nu i-am putut vedea faţa când a citit greutatea fetei, dar presupun că era impresionat. După ce-şi însemnă greutăţile a şapte sau opt pasageri, le adună cu repeziciune, iar când obţinu suma făcu o mutră îngrijorată. Se duse în grabă spre colegii săi, care încă mai discutau în umbra aripii avionului.

La auzul cifrei totale, cu toţii îşi ridicară braţele spre cer exclamând: ce barbarie!

Pasagerii din Bocas începură să-şi arate îngrijorarea, cu excepţia unui negustor est-indian corpolent, ce sosise în lipsa mea şi care şedea acum pe cele două mari cutii de mostre ale sale cu aerul unui om perfect conştient de drepturile sale. Pasagerii îi aruncau pe furiş priviri semnificative, dar el părea că nici nu-i vede.

Cred că v-aţi putut da seama până acum că eu nu fac parte dintre acei gringo care călătoresc la tropice numai pentru a-şi bate joc de cei din jur. Tipul acesta de oameni există şi el ar trebui stârpit. Iubesc tropicele şi pe locuitorii din America Centrală. În general îmi place cum trăiesc oamenii de acolo şi găsesc că au realizat lucruri măreţe. Poporul acesta nu mă plictiseşte, ci adesea chiar mă stimulează, iar călătoriile în mediul rural şi în locurile îndepărtate îmi fac o deosebită

plăcere. Ceea ce mă supără este modul în care funcţionează aici liniile aeriene interne mici. Ele îţi scad moralul prin discuţii făţişe asupra situaţiei necorespunzătoare a condiţiilor sau a echipamentului de zbor. În timp ce liniile aeriene din zona temperată ascund cu grijă cea mai mică defecţiune a motorului, liniile tropicale locale nu păstrează secretul nici unuia dintre neajunsuri şi chiar atrag atenţia pasagerilor asupra eventualelor pericole ale zborului. Este ciudat însă că aceste comentarii nu înspăimântă prea mult pe pasageri, aşa cum s-ar întâmpla în alte părţi. Desigur, *cei* mai mulţi călători sunt localnici şi ştiu probabil anumite lucruri pe care eu un reuşisem încă să le aflu. În aceste împrejurări femeile adresează o serie de apeluri către Sfânta Fecioară, dar rareori se întâmplă ca vreuna din ele să renunţe la călătorie.

Din diverse motive, greutatea încărcăturii oricărui zbor interesează de obicei pe toată lumea. De cele mai multe ori pilotul este acela care, aruncându-şi ochii pe lista de pasageri şi de coletărie, devine dintr-o dată furios şi aruncă priviri de reproş agentului local. Se iscă imediat discuţii şi toţi pasagerii se simt datori să participe la ele. În asemenea situaţie nu poate face nimic nici funcţionara trimisă să vadă de ce întârzie plecarea avionului.

Pasagerii încep să se agite, spunându-şi unul altuia

cât de încordată este situaţia, iar unii dintre ei se duc la grupul oficial să facă sugestii şi propuneri. Încep cântăriri şi recântăriri, adunări pe degete şi pe bucăţi de carton. Se povestesc cu multă agitaţie fel de fel de accidente ale altor zboruri supraîncărcate şi se trec în revistă toţi factorii potrivnici efectuării fără risc. A zborului. Încep oftaturi, ridicări din umăr şi toţi se arată deznădăjduiţi.

În asemenea situaţie soseşte de obicei o persoană deosebit de grea, care – ca şi negustorul indian de la aeroportul din Bocas – este considerată vinovatul principal al întârzierii zborului. Din timp în timp cineva se apropie politicos de el, căutând să-l facă să renunţe la călătorie, vorbindu-i de alte mijloace de transport mai sigure. Când devine limpede că acest om-cheie în problema supraîncărcării nu se lasă *convins,* discuţia încetează... Iată însă că după un timp toţi pasagerii se adună în jurul pilotului.

Acesta se transformă chiar în faţa ochilor lor. El arată acum altfel, ca şi cum şi-ar fi pus o cămaşă curată. Am văzut acest lucru de vreo zece ori, în mai multe ţărişoare calde. Pilotul nu spune niciun cuvânt, dar într-o succesiune de expresii ale feţei şi ale corpului, admirabil calculate şi cronometrate, ei comunică tuturor celor ce aşteptau că va izbuti să facă zborul. În ciuda greutăţii bagajelor şi a uzurii maşinilor, în ciuda

condiţiilor atmosferice, el va conduce avionul, şi, datorită talentului şi experienţei sale, în cele din urmă vor ajunge cu toţii la destinaţie.

Toţi se arătară bucuroşi, în afară de mine. În entuziasmul general, pasagerii se repeziră la pilot să-i strângă mâna, în timp ce mecanicii alergară să pornească motoarele. Era ca şi cum zborul ar fi fost salvat de curajul unui singur om. Practica aceasta este un obicei vechi pentru un număr mare de linii mici ştiute de mine. Partea cea mai neplăcută este că cu cât compania oferă mai puţine avantaje, cu atât mai făţiş se manifestă această torturare a pasagerilor.

În cazul de faţă avionul din Bocas era un aparat bun, iar după ce mecanicul stinse flăcările pe care le scuipa eşapamentul constată că încărcătura nu era prea mare. Când perioada de tensiune trecu, mă grăbii să mă urc la bord pentru a-mi găsi un loc de unde să pot privi în jos, la plajă. După ce încărcarea bagajelor se termină, pilotul îndreptă avionul spre capătul pistei, încercă motoarele, apoi o porni din loc făcând salturi greoaie până la capătul pistei de decolare. După puţin timp uruitul motoarelor încetă şi avionul se ridică lin deasupra tufişurilor, trecând peste golf.

Apoi începu un ocol mare, iar aripa din dreptul meu se lăsă în jos. Oraşul Bocas apăru brusc în raza mea vizuală, cu arcul faţadelor sale ciudate înspre mare şi

cu casele răspândite pe o suprafaţă destul de întinsă. Pentru o clipă reuşii să-l văd în întregime. Piaţa şi *jook*-ul erau cele mai vizibile clădiri ale oraşului. Se vedea şi insula mică, cu pescarul ancorat lângă ea, şi semicercurile concentrice, de un albastru tot mai închis, ale mării. În faţa debarcaderului pieţei se zărea o barcă îngustă, care stătea aproape nemişcată în apă. Unul dintre oameni vâslea la proră, iar alte trei persoane stăteau aplecate muncind din greu la ceva. Deodată îmi dădui seama că aceasta era barca lui Shepherd cu care intenţionasem să plec la Chiriquí Beach. Când scena dispăru în depărtare mă gândii că oamenii de la pupă încercau probabil să ridice catargul.

Partea dinspre mine a avionului se întoarse spre mare. Întinzând gâtul puteam să privesc în jos golful, peste Stânca taurului şi chiar mai departe, în larg. Oglinda apei de dincolo de insule se încreţea pe alocuri din cauza vântului, iar valurile mici înaintau repede prin Gurile taurului şi măturau golful spre locul unde se găsea cayuca lui Shepherd. Valuri se topeau în larg, într-o mare întindere întunecată, mărginită şi stropită cu alb, ce atingea orizontul. Cele şase bărcuţe de prins ţestoase pe care le văzusem în larg îşi ridicaseră pânzele lor albe şi ascuţite ca aripile rândunicii-de-mare, alergând spre ţărm. Înaintau cu o viteză destul de mare din moment ce lăsau în urmă

valuri albe d, e spumă.

Deodată avui senzaţia că simt aievea legănarea celor şase bărci de buştean scobit şi uitai pentru câteva clipe că mă aflu într-un avion. Începu să-mi pară rău că nu plecasem în călătoria propusă de Shepherd.

Alizeul se înapoiase de pe unde fusese, venind acasă, în zona lui de iarnă, pentru o zi sau poate pentru o săptămână. Buna şi puternica briză a mării se întorsese brusc, izgonind zonele de calm parcă anume pentru a înlesni înaintarea bărcilor până la Chiriquí.

Tiger Bogue

Mă trezii fără să ştiu de ce şi nici nu-mi dădeam seama unde mă aflam. Bâjbâii prin beznă după lanternă. Poate că mă trezise vântul. Sufla în voie prin camera înaltă – ultime adieri vioaie ale brizei – şuierând prin acoperişul de paie. Afară frunzele palmierilor foşneau. Vântul intra prin crăpături şi ferestre, fluierând pe lângă grinzile de lemn tare, dezgolite, ale înaltei colibe.

Găsii o lanternă şi o aprinsei. Primul lucru pe care-l văzui fu o coajă de nucă pe podea. Deşi abia mă dezmeticisem, îmi dădui seama că această coajă nu se aflase acolo când mă culcasem. Pe când chibzuiam, o altă coajă zbură pe geam şi căzu pe podea însoţită de o

voce care venea de jos, ceva mai puternică decât vântul şi totodată insistentă:

— *Señor, es hora* – este ora. *Oígame, señor*!

Recunoscut imediat vocea lui Chepe şi îmi dădui seama că dormisem toată după-amiaza, că acum era noaptea şi că deci trebuia să ies în întâmpinarea flotei de ţestoase.

Atârnai lanterna lângă geam şi începui să mă îmbrac.

Mă întorsesem la Bogue – Tortuguero Beach – de o săptămână şi colindasem peste tot, pescuisem şi colectasem diverse animale, aşteptând să sosească cârdurile de reproducere ale ţestoaselor-verzi. Din nou era prea devreme. Sosise numai o avangardă de femele şi *veladores*[92] încă nu-şi instalaseră *ranchos*-urile – mici adăposturi acoperite cu frunze de palmier – pentru sezon. Micul avion din Limón aterizase aici din cursa sa săptămânală încă în orele dimineţii. De la Paco aflarăm că flota era pe drum. La câteva mile spre sud zărise un cârd mare care, desigur, avea să ajungă la Tortuguero în cursul nopţii sau, în cel mai rău caz, în noaptea următoare. De fapt pentru această flotă mă aflam aici şi gândul că avea să sosească mă trezi ca un duş rece.

Dar în ciuda aşteptărilor noastre, în acea noapte nu

---

[92] Supraveghetori ai „pescuitului” de ţestoase.

găsii nicio ţestoasă-verde. Voi relata totuşi cu lux de amănunte cele întâmplate în acea seară, doar pentru a arăta cât de bogată în evenimente poate fi o noapte irosită pe plajă.

De câte ori mă întorceam acasă din călătoriile mele la tropice eram întrebat mereu dacă nu mă plictisesc singur, departe de toţi, căutând lucruri pe care de multe ori nu le găseam. Le răspundeam că nu mă plictiseam.

Sufăr de căldură, de zăduf şi de somn. Îmi pierd răbdarea, mă înfurii şi uneori mă cuprinde o foame cumplită – dar nu mă plictisesc. O întâmplare care ar fi supărătoare la peste 20° latitudine nordică, la tropice mă amuză. Sunt cuprins de un entuziasm copilăresc faţă de locuitorii de pe acolo, ceea ce mă face să accept orice condiţii (fie ele chiar neplăcute) mi s-ar oferi. De multe ori, când mă împotmolesc în vreun oraş, îmi pierd calmul, dar când încep din nou să colind pădurile, mă cuprinde iarăşi entuziasmul. Aşa s-a întâmplat şi în noaptea aceea pe plajă.

Când Chepe mă strigă din nou, tocmai îmi scuturam nisipul din pantofi. Mă dusei la fereastră şi aplecându-mă în afară îndreptai lumina spre el:

— *Ya voy,* îi spusei, vin îndată.

Îmi strânsei toate cele necesare pentru însemnarea ţestoaselor: lanterna de cap, aparatul fotografic,

trepiedul, lampa de magneziu, perele de cauciuc, filmele (alb-negru şi Kodakcolor), inelele de marcat, sârma, sfredelul, pensa, bidonul, ruleta de oţel, carnetul de note şi creioanele. Adăugai la toate acestea o manta de ploaie din material plastic făcută sul şi câţiva saci de colectat. Le îndesai bine în două raniţe pe care le luai pe umăr şi coborâi în fugă scara mobilă.

Chepe mă aştepta la portiţa gardului de scânduri. Nu mai era indianul mic, asudat, vorbind cu accent muntenesc şi purtând două tulpini de banane pe umerii săi goi, pe care-l angajasem ca ajutor. Avea acum o pereche de pantaloni de serj albastru, călcaţi ca vai de lume, şi o cămaşă lungă, în cute, probabil vreo fantezie a cine ştie cărui croitor nicaraguan, inspirată după cămaşa cubaneză *guayabera,* prea lungă pentru el, foarte scrobită şi de un alb strălucitor. Purta ghete nou-nouţe, grele, imitaţii neizbutite după cine ştie ce model străin, din piele de box, tăbăcită cu mangrovă şi vopsită în două culori. Părul îi era uns cu grăsime, semănând mai mult cu o cască de sticlă neagră. Purta la spate, vârât în centură, *cuţitul-machete*, ceea ce nu mă liniştea de loc. Îl privi cu nemulţumire.

— S-ar putea să facem un drum lung, îi spusei, şi poate o să avem multă treabă.

— Foarte bine, răspunse Chepe. O să muncim.

— Dar, spune-mi, ce-i cu eleganţa asta? De ce te-ai

gătit aşa? Mergem doar pe plajă.

— Este sâmbătă seara! spuse Chepe, ca şi când n-aş fi ştiut. Întotdeauna mă îmbrac în hainele bune sâmbătă seara. *Es que es costumbre*[93].

Dacă o frază începe cu *es que,* atunci e mai bine să te faci că n-ai auzit. Asta înseamnă că, de fapt, tot un străin rămâi şi că prin urmare nu eşti în stare să pricepi unele obiceiuri din acea ţară.

Aşadar, părerea ta nu face nici doi bani. Wilson Popenoe evita pur şi simplu aceste *es qite*-uri, dar eu aveam ceva mai bun de făcut decât să discut despre straiele lui Chepe.

— Atunci e în regulă, spusei eu. Putem să plecăm.

Îi întinsei lui Chepe unul din saci a cărui curea o legă peste cămaşa lui cea frumoasă. Coborârăm pe o potecă netedă, bine conturată, ce ducea spre mare, şerpuind printre colibele, răspândite la întâmplare, ale indienilor mosquito. Traversarăm apoi un mic luminiş, curăţat de buruieni, ca un fel de piaţă, în jurul căruia se aflau colibele. Cele mai multe erau zăvorâte şi cufundate în linişte. Doar din când în când se auzea prin pereţii de paie câte o voce şoptită sau câte un scâncet de copil. Una singură, făcută din împletitură, mai mare decât celelalte şi situată mai aproape de plajă, dădea semne

---

93 E obiceiul.

de viaţă. Ca şi celelalte, avea geamurile şi uşile închise, dar printre crăpături se zărea o lumină vie. Înăuntru oamenii vorbeau, în timp ce chitarele cântau, iar tobele îşi făceau auzită sonoritatea.

Chepe întoarse capul spre colibă, arătând cu buza de jos întinsă:

— Aici sunt indienii mosquito, şi încă nu sunt prea veseli. Să vedeţi ceva mai târziu!

Se auziră câteva acorduri de chitară, apoi zgomote de tobe şi în cele din urmă, când pesemne că muzicanţii se arătară mulţumiţi, începură brusc să cânte. Bubuitul, bătăile şi răpăitul tobelor imprimară un ritm lent pe care apoi îl întrerupseră, în timp ce chitarele cântau certându-se parcă între ele. Oamenii începură să bată din picioare şi să fredoneze melodii aproape vorbite sau cântate în falset. Apoi o voce tânără de contralto începu să cânte. Discuţiile conteniră şi curând fiecare fredona melodia care răsuna în întreaga căsuţă ca fiind cântată de o orgă.

Uşile ferecate, muzica executată în surdină şi razele slabe de lumină ce se strecurau prin crăpături dădeau acestei aşezări sălbatice un aspect familiar. Ea îmi amintea de copilăria petrecută pe ţărmul Georgiei, unde negrii obişnuiau să se închidă sâmbăta seara în micile lor colibe, cântând din chitare şi tobe ca şi aceştia, în surdină, timidele lor încercări de eliberare.

Aş fi dorit să mă opresc, să stau în întuneric şi să-i ascult, dar nu aveam niciun pretext la îndemână. Chepe era nerăbdător să plece din acest loc, aşa că îl urmai încet, cuprins de magia muzicii ce se pierdea. Dincolo de sala de reuniuni se înşiruiau colibele aliniate de-a lungul unei poteci care şerpuiau printre tufe. Acesta era drumul principal de sud, care ducea la Parismina, trecând printre dunele scunde, deoarece acest nisip uscat şi prăfuit oferea piciorului un sprijin mai bun decât apa ce mustea pe malul mării. Ţinurăm poteca până la marginea satului şi ajunserăm în cele din urmă la un luminiş din mijlocul desişului, o fâneaţă mică, ale cărei ierburi răzleţe, păscute intens, trimiteau în nisip miriapode alergătoare în căutare de hrană. În marginea cea mai apropiată de noi a luminişului se afla un cal alb, legat de un ţăruş, care păştea liniştit din iarba rară.

Era un cal cu o singură ureche, slab, obosit şi ceva _mai înalt decât restul cailor de rasă locală. Cu siguranţă că fusese adus de curând în sat, deoarece în ziua sosirii mele umblasem prin întreaga localitate în căutarea unei *bestia*[94] care să mă poarte pe plajă şi nu găsisem niciuna. Calul mi se păru bun.

— Poate că aş putea închiria calul, spusei eu. Unde o

[94] Animal.

fi *dueño*?

Bea, spuse Chepe. Este un bătrân de la mila a douăsprezecea. Un velador. A venit aci pentru guaro. Cine ştie de unde o fi făcut rost de bani!

Renunţai la ideea de a mai găsi omul a doua zi, din moment ce trebuia să-l caut tot drumul până la mila a douăsprezecea. Calul era o gloabă, dar oricum ar fi fost tot putea să te poarte cale de douăzeci de mile pe întuneric. În nisipul adânc de la Bogue ar fi fost mai bună o cămilă, dar nu aveam de unde s-o iau. Mângâiai cu jind spinarea plină de rosături a calului alb şi animalul se întoarse spre mine cu o privire blândă şi curioasă.

Chepe îşi scoase ghetele, legă şireturile unul de altul şi le duse în tufişul din marginea luminişului, unde le agăţă de o cracă. Îşi suflecă apoi pantalonii şi-şi descheie cămaşa cea scrobită. Spulberă nisipul cu degetele răşchirate ale picioarelor, spunând că ghetele nu fac nici doi bani prin nisip. Ele sunt bune doar pentru căţărat pe stânci sau ca să te găteşti sâmbăta seara, ori când te plimbi în oraş.

Ne aştepta un drum de zece sau chiar de cincisprezece mile. Deşi nisipul era fin şi moale, nu era de fapt decât cuarţ fărâmat şi piatră ponce, şi să fi mers două mile pe el ar fi însemnat să-mi tocesc pingelele şi aşa uzate până la piele. Chepe însă. Avea picioare de

indian de munte, cu pielea bine tăbăcită, cu degete ţepene şi răşchirate. Cât despre degetul mare, acesta i se depărta cu circa patruzeci şi cinci de grade datorită curelelor sandalei şi călăritului cu scări pentru deget. Aşadar, nu aveam de ce să fiu îngrijorat de picioarele desculţe ale lui Chepe. Dimpotrivă, îl invidiam.

— Mergem? întrebă el.

O luarăm pe o potecă lăturalnică, întunecată, care ducea prin iarba înaltă până la brâu şi ieşea de-a lungul plajei. Pe când încercam să ne potrivim pasul pe nisip, Chepe începu să vorbească. Îşi descărca sufletul. Nu ştiam dacă se simţea bine aici sau, dimpotrivă, ura acest loc. Nu era îngăduitor cu comportamentul locuitorilor de aici.

Aici este prea mult dezmăţ, spuse el. La noi e cu totul altfel. Acolo se *cântă* cu adevărat din chitară, nu o lovesc. Acolo e bine.

— Cred că şi indienii mosquito sunt fericiţi în coliba lor.

— Da, dar nu ca la Ocotál. Aici e mult dezmăţ, dar la Limón e şi mai mult. Toţi oamenii ăştia nu duc o viaţă fericită, iar femeile sunt nişte destrăbălate.

— Eşti visător, Chepe. Nu-i prea rău aici. Mie îmi place, şi îmi plac şi indienii mosquito.

— Pentru un gringo e altceva. Dar aici este o mare sărăcie de tortilas.

— Da, e adevărat şi chiar trist, spusei eu.

— La noi se găseşte mult tortilas, iar la mine acasă sora mea Angela şi mama se îngrijesc să nu lipsească niciodată tortilas. Şi nu lipsesc nici brânza, nici laptele covăsit, nici untul; aici însă nu găseşti decât făină de grâu şi unt de cocos şi nici acestea nu sunt sănătoase.

— Ţi-am spus eu, duci dorul casei, dar despre tortilas ai dreptate. De ce nu te întorci la ai tăi?

— M-aş întoarce bucuros, dar aici sunt bani mai mulţi. Mă voi duce acasă când voi fi agonisit ceva bani.

Prin întunericul care devenea tot mai negru observai pe nisipul din faţa noastră, risipite, coji albe de ouă. Mă oprii brusc şi ridicai una din ele. Era încă moale la pipăit, ca şi pielea. Privii în jur şi nu văzui în nisip nicio gaură deschisă, făcută de vreun hoţ de ouă care ar fi dezgropat vreun cuib.

— Ies din găoace, spuse Chepe, privind în jur după puii de ţestoasă.

Deşi nu era încă timpul, totuşi un cuib de ţestoasă-de-baga putea să eclozeze. Mă lăsai pe genunchi şi pipăii nisipul răscolit, unde constatai că umplutura este mai afânată. Băgai mâna înăuntru până peste încheietură şi simţii un trup mic zbătându-se pe care îl prinsei. Micul trup se răsuci şi scăpă din strânsoare, ţâşnind afară din nisip peste braţul meu, urcându-mi-se pe umăr şi apoi, peste ureche, în

creştetul capului. Dusei mâna la cap, dar vietatea sări în iarba întunecată şi dispăru mai înainte ca vreunul dintre noi să o fi putut zări măcar.

Chepe şuieră printre dinţi o înjurătură interminabilă şi foarte vulgară.

— Ce-a fost? întrebă el.

— Nu ştiu, spusei, dar era prea vioaie ca să fi fost o ţestoasă. Hai să mai încercăm o dată.

Scosei lanterna, prinsei cutia cu baterii de curea şi-mi fixai lampa pe cap. Ne aplecarăm amândoi şi începurăm să săpăm, la lumina lanternei, scoţând cu grijă câte o mână de nisip, până când Chepe simţi ceva şi-şi trase mâna repede. Dădurăm cu şi mai mare grijă la o parte restul de nisip, până ce – în cele din urmă – se des prinse o formă şi deodată desluşirăm un cap mare, verde cu ochii negri, ţâşnind dintr-o coajă de ou. Chepe strigă:

— Un şarpe! şi sări în lături, rostogolindu-se la câţiva paşi.

Dar ochii ca mărgelele clipiră şi cum cunoşteam foarte bine reptilele îmi dădui seama că nu putea fi vorba de un şarpe. Îmi amintii apoi că iguanele cuibăresc în nisip oriunde îl găsesc. Ridicai puiul umed, plin de nisip, care-mi prinse degetul cu gura şi aruncai coaja din care ieşise. Deodată, alţi pui ţâşniră din cuib şi trecură ca fulgerul peste picioarele mele

dispărând în tufişuri. Curăţai de nisip iguana pe care o prinsesem şi i-o arătai lui Chepe.

— *Garrobo*[95]! exclamă el. Chiar pe nisipul plajei.

Stăturăm lângă groapă şi scoasem iguane tinere timp de vreo jumătate de oră. Toate erau foarte iuţi şi rele şi bineînţeles că multe ne scăpară. Una, căreia îi ajutasem să iasă din găoace, o zbughi. Izbutirăm totuşi să prindem treizeci. Erau toate verzi ca lăptuca şi lungi de opt până la zece ţoli. Tot săpând după iguane ajunserăm la cuibul proaspăt al unei ţestoase-de-baga.

Nu mai văzusem până atunci cum ies din ou puii de iguană. Găsisem cândva un cuib pe un banc de nisip din apropierea unui râu din Nicaragua, dar acesta de pe plajă se afla la aproape o jumătate de milă de cel mai apropiat teritoriu de iguane – o fâşie de pădure ce se întindea de-a lungul fluviului Tortuguero. Cred că nu mai există alte reptile cu un mod de viaţă atât de deosebit ca iguana şi ţestoasa-de-baga. Ultima trăieşte pe recifele de corali, în timp ce prima se caţără pe înălţimi, hrănindu-se cu frunzele arborilor din liziera pădurii. Cu toate acestea, femelele gravide ’ale celor două specii stau adesea împreună, ascunzându-şi ouăle în acelaşi loc. Desigur, nu e nimic de mirare în toate acestea, pentru că amândouă sunt reptile şi îngroparea

---

[95] Iguană.

ouălor le este proprie tuturor reptilelor, iar nisipul mării este un mediu de incubare prielnic atât pentru şopârla arboricolă, cât şi pentru ţestoasa-de-baga. Când ajunserăm chiar la fundul cuibului făcui câteva măsurători aproximative pe care le însemnai în carnetul meu de note. Adunai apoi mai multe ouă neeclozate, legai sacul cu şopârle şi îl atârnai de trunchiul unui palmier. După ce ne scuturarăm nisipul de pe braţe şi de pe pantaloni, luarăm iguanele şi restul bagajelor şi plecarăm mai departe.

Se întunecase de-a binelea. Din când în când luminam drumul cu lanterna pentru a descoperi alte urme. Chepe îmi spuse că urmele de ţestoasă se pot vedea şi pe întuneric, dar la lumina lanternei ele pot fi distinse mai bine.

— Iată o dâră ceva mai întunecată, spuse el.

Ştiam despre ce era vorba şi afirmaţia lui nu mi se părea neîntemeiată. Unui om cu experienţă, care are o lanternă fixată de cap, nu-i place de loc să umble pe întuneric când ştie că la orice pas poate să întâlnească mulţime de vietăţi. În raza centrată a unei lanterne poţi prinde adesea luminiţe slabe scânteind asemenea cristalului de stâncă, risipite ca nişte stele căzătoare. Sunt ochii păianjenilor din familia *Lycosidae,* care cutreieră plaja după purici de nisip sau se caţără pe ierburi după insecte adormite. Mai pot fi şi ochii

ciudaţilor păianjeni, subţiri ca foaia de hârtie, din familia *Thomisidae,* lipiţi de tulpina netedă a cocotierilor. Se pot vedea şi crabi alergând cu numeroasele lor picioare, traversând nisipul de sub ei ca şi când ar coborî pe sârme întinse şi refugiindu-se fie în valuri fie în galeriile lor. De-a lungul dârei luminoase mai poţi surprinde scânteierea galbenă a ochilor de raton, sau de coati, care circulă de-a lungul lizierei de tufe şi foarte des vezi lucirea intensă şi neaşteptată a ochilor vreunui caprimulg nemişcat. Ori de câte ori l-ai privi ai impresia de moment că vezi ceva mare şi înfometat. Uneori îţi apare în faţă o „constelaţie" ale cărei stele se stâng risipindu-se ca *nişte* meteori, care nu este altceva – după chelălăitul din tufişuri – decât o haită de câini ca aceea din Siquirres pe care i-ai stârnit pe când vânau ouă de ţestoasă-de-baga în aşteptarea flotei de ţestoase-verzi. Prin crângul din apropiere poţi vedea, la lumina lanternei, şi ochii cât gămălia ai unor fluturi minusculi şi ochii mari, scânteietori ai unui aligator lung de aproape doi metri. În schimb poţi să priveşti de sute de ori spre mare şi nu vei vedea niciun ochi de vietate, ci doar cârdurile de peşti turtiţi porniţi după hrană în zona valurilor, sărind în sus şi ţâşnind în aer cu frenezie. Poate că a suta oară vei avea şansa să surprinzi reflexul unei carapace de ţestoasă-de-baga ce vine purtată de valuri ca să-şi

depună ouăle.

Umblasem mai bine de o jumătate de oră când, drept în faţa noastră, pe plajă, văzurăm o formă luminată care ne era foarte cunoscută. Era o pâlpâire cu nuanţe roz, o circumferinţă bine delimitată. Fără îndoială era ochiul unei broaşte. În lumina slabă de la capătul dârei incandescente ea părea suspendată în spaţiu. Dar eu nu mă lăsai furat de această impresie, ci înaintai până ce dădui cu ochii de un buştean. Era un trunchi de salcie putred, destul de gros, pe jumătate îngropat în nisip. Avea capătul superior alb din cauza sării, iar celălalt umed şi negru. Din cauza valurilor. Broasca despre al cărei ochi vorbeam mai sus stătea cocoţată exact acolo unde partea umedă se întâlnea cu cea uscată.

S-ar putea ca constatarea să vi se pară banală, dar pentru mine avea o semnificaţie deosebită. Ochiul aparţinea unei *Hyla,* o broască arboricolă din regiunile tropicale, care trăieşte de obicei în jurul bălţilor mari sau al şanţurilor cu apă dulce.

Dintre vertebratele cu respiraţie aeriană, amfibiile, adică broaştele şi salamandrele, suportă cel mai greu apa sărată, din cauză că aceasta – prin diferite procese biochimice – extrage apa din protoplasmă şi face imposibilă viaţa animalelor cu piele nudă şi umedă. Nu se cunosc specii de amfibii marine şi aproape toate formele existente evită cu stricteţe contactul cu marea.

Desigur, broaştele râioase cu pielea groasă sunt mai puţin expuse unei pierderi de apă decât rudele lor. Aşa se explică de ce întâlneşti uneori noaptea câte o broască râioasă printre dune sau lângă vreun estuar salmastru. Dar asta nu se întâmplă des.

Această *Hyla* de pe buştean părea însă că-şi sfidează consoartele. Ea stătea în bătaia valurilor fără să se sinchisească. După tratate, această broască ar fi trebuit să aibă pielea zbârcită, din cauza pierderii apei din celule. Dar asta de aici şedea nepăsătoare în bătaia vântului, cu picioarele strânse la piept. Guşa i se umfla şi i se turtea ritmic o dată cu respiraţia. Probabil că aştepta vreun purice de nisip imprudent sau poate vreun crustaceu isopod cu care să se ospăteze.

Cu siguranţă că broasca aceasta venea din altă parte, altfel nu şi-ar fi permis să încalce tabuurile speciei sale, vânând animale mărunte în apropierea unui ţărm otrăvit de sare. Broasca nu se născuse în mare sau pe nisip, ci în apă dulce. Probabil că venise aici de la vreo baltă din pădure sau poate că ieşise din mlaştina aflată de-a lungul râului. Dar drumul până aici_ trecea printr-o zonă de tufişuri uscate, pe care orice brotăcel ar fi evitat-o. Mânat de o vie curiozitate, îndreptai lanterna spre păduricea de palmieri din apropiere. Acolo descoperii un petic de stuf prăbuşit peste un fost luminiş năpădit de viţe. Uitând de broască şi de Chepe,

mă dusei într-acolo. Cercetând cu atenţie luminişul dădui peste un puţ vechi căptuşit cu scânduri. Era unul dintre acele puţuri cu apă sălcie pe care le poţi săpa uneori pe nisipul dintre fluviul supus mareelor şi marea sărată. Acoperişul puţului putrezise de mult, iar pereţii lui de-abia se mai ţineau. Când îi luminai fundul cu lanterna şi ciocănii o scândură, o mulţime de mormoloci o zbughiră în toate părţile.

Înţelesei atunci de ce broasca se află atât de aproape de plajă. Era greu totuşi să deduc ce-o determinase să vină în acest loc expus vântului sărat. Mă întorsei la buştean şi găsii broasca în acelaşi loc. Chepe stătea pe partea uscată a buşteanului şi fuma o ţigară. Pusei broasca într-un sac şi o pornirăm spre sud, de-a lungul ţărmului.

Parcursesem vreo două mile fără să zărim urme de ţestoasă-verde. Cârdul nu sosise şi se putea nici să nu vină în această noapte. Cum mişcările cârdului sunt bine organizate, există întotdeauna o avangardă care să te prevină. Un om mai înţelept şi care ar fi cunoscut mai temeinic urmele de ţestoase s-ar fi dus acasă să se odihnească până a doua zi. Dar plaja se întindea încă vreo douăzeci de mile şi briza se menţinea destul de puternică gonind toate muştele de nisip. Valurile de căldură se îndreptau fără grabă spre sud-est, arătând că locul în care norii de furtună îşi scuturau ploaia în mare

nu era la o depărtare prea mare. Pentru ce ne-am fi întors? Mai puteam spera să întâlnim vreo ţestoasă-verde solitară, iar ţestoasele-de-baga şi ţestoasele-de-piele începuseră deja să sosească. Era prea devreme doar pentru *veladores.* Plaja părea pustie şi aproape orice vietate din pădure ar fi putut ieşi să caute ouă. Pentru mine plimbarea pe o plajă tropicală sălbatică în timpul nopţii reprezintă un scop în sine.

Totuşi, dacă ţinem seama de motivul şi scopul iniţial, rămânerea pe plajă în noaptea asta părea neserioasă, aşa că îl întrebai pe Chepe dacă nu voia să *se* înapoieze. Când începi să colinzi ţărmul întunecat noaptea fără vreun scop serios trebuie să ai încredere în tovarăşii de drumeţie sa, u să mergi de unul singur. Dar pentru Chepe asta nu constituia o problemă.

— Este plăcut aici pe plajă noaptea, spuse el.

Cred că nici un alt tânăr din împrejurimile Limónului şi până în Colorado Bar nu ar fi consimţit să meargă într-o asemenea plimbare sâmbătă noaptea, când ştia că se destupă bidonul de guaro. Numai un indian ca Chepe, care ducea dorul casei putea să primească să meargă cu mine pe plajă. Pentru indienii din America Latină dorul de casă este o boală grea.

Începui să-l întreb pe Chepe despre satul său natal. Mă interesa viaţa de familie, recoltele, fetele, salariile. Simţeam în permanenţă că esenţialul nu putea fi aflat

prin întrebări. Erau multe lucruri din pricina cărora tânjeam şi eu de dorul casei: mirosul parfumului de mimoză ce se simţea mai ales în zorii zilei, foşnetul vântului printre pinii bătrâni de pe potecile bătătorite de catâri, ţipătul îndepărtat al vreunui şoim, sau priveliştea unei colibe cu acoperiş de ţigle, aşezată pe o coastă de deal sau pe promontoriul unui golfuleţ.

După ce Chepe aflase că fusesem prin munţi şi cunoşteam bine Ocotálul, începuse, cu o anumită reţinere, să mi se destăinuie. Cum era sâmbătă seara şi simţea tot mai mult nevoia de a vorbi despre satul său natal, cred că ar fi fost în stare să-mi poarte sacul şi până la capătul plajei dacă i-aş fi cerut-o.

— Aici toate sâmbetele înseamnă doar chefuri pentru aceşti smintiţi de mosquitos, spuse el.

De bună seamă că suporta atât de greu aceste nopţi pentru că şi la el acasă, ca şi aici, sâmbăta se scurgea tot cu găteli şi petreceri. Guaro, fete şi chitare întâlneai şi aici, dar în rest niciun pic de asemănare.

Răgazul după-amiezelor de sâmbătă dădea frâu liber gândurilor lui Chepe, lăsându-le să zboare înapoi, peste câmpii şi munţi, până în satul lui, unde guaro curgea parcă în şuvoaie la sfârşitul fiecărei săptămâni. La Estelí bărbaţii proaspăt îmbăiaţi se adunau în grupuri la bufete, la răscrucea potecilor ori sub arborii de pe marginea şoselelor prăfuite ca să se cinstească şi,

să se uite după fete. Şi aici erau chitare, şi la bufete şi sub arbori, dar cântau parcă altfel. În mâinile indienilor mosquito ele păreau mai curând nişte scripci-*juba*, ale căror coarde, smulse violent, scoteau nişte sunete mai întâi vioaie, apoi tânguitoare, izbite parcă de zgomotul tobelor şi îngânate batjocoritor de clămpănitul haotic al timpanelor.

Muzica indienilor mosquito nu-l impresiona de loc pe Chepe. Dimpotrivă, când îşi amintea de ea aproape că-i venea să plângă. Prin satul său natal oamenii cântau din chitare mexicane, cu şase coarde care picurau parcă o ploaie de miere sau aprindeau focuri de artificii, ori se târguiau şoptind mândria şi totodată tristeţea de a fi indian. Ele păreau că gonesc în ritm de *corrido*[96] sau că palpită în armonia dureros de dulce a unui *huapango*[97]. Chitarele din satul său erau la fel ca şi cele de aici, dar de cântecele acelora le despărţea o lume!

Furat de torentul povestirilor lui Chepe nici nu zării umbra unui om ce stătea pe marginea apei decât atunci când ne aflarăm foarte aproape de el. Apăsai pe

---

[96] Baladă mexicană derivată din *romancero* spaniol, având o structură muzicală plăcută dar banală şi versuri în catrene.

[97] Dans mexican şi muzica de acompaniament, în care bătaia este întărită printr-o lovitură de-a curmezişul corzilor chitarei, la nota finală a fiecărei măsuri.

butonul lanternei ca să-l văd cum arată. Era un metis tânăr care intrase în apa până la glezne.

Ţinea în mâna un ghem de frânghie de liane, al cărui capăt se întindea în mare până dincolo de zona de spargere a valurilor. Nu puteam pricepe cu ce se ocupă. Uitându-se mai bine la el, Chepe scoase un strigăt de recunoaştere.

— Ce face acolo? îl întrebai pe Chepe.

— Nu ştiu, îmi răspunse el.

Strigai către tânăr un cuvânt de salut, apoi îi spusei că niciunul dintre noi nu-şi dădea seama de ce stă el acolo.

— Vrei să fii atât de amabil şi să-mi spui ce ai la capătul frânghiei?

— *Tortuga*, spuse el. O ţestoasă-de-baga foarte mare.

— Şi ce ai de gând să faci cu ea?

— S-o mănânc.

— Bine, dar nu înţeleg atunci de ce-o ţii în apă?

— Oare dumneata nu cunoşti acest mod de a duce o ţestoasă acasă?

— Eu nu-l cunosc. Dumneata Chepe îl ştii?

— Nu, răspunse el.

— Bine, zise tânărul, am să vă arăt cum se procedează. Este foarte simplu. Nu voi trage ţestoasa la mal, dar priviţi aici.

Ieşi din apă dând drumul la o bucată de frânghie de

pe ghem. Când ajunse pe nisipul uscat se opri, puse un picior pe frânghie ca să nu-i scape, apoi se aplecă, netezi nisipul şi desenă pe el un cerc. Îi adăugă pe urmă patru labe înotătoare şi un cap, făcându-l să semene cu o ţestoasă. Trase apoi o linie de la înotătoarea dreaptă din faţă până la carapace.

— Legi ţestoasa de carapace, faci un fel de hamuri în jurul ei şi tragi frânghia pe partea dinspre tine. Apoi împingi animalul în apă, ţii bine frânghia şi mergi în direcţia dorită. Asta-i tot. Ţestoasa face restul.

— Foarte frumos, spuse Chepe.

— Un fel de apărătoare de mine, adăugai eu.

— Ce-aţi spus? întrebă tânărul.

— Nu ştiu cum se spune în spaniolă. De fapt ţestoasa nici nu este o mină, însă sistemul e bun. Ar fi greu s-o duci acasă într-alt fel. Dar ia spune-mi de unde ai învăţat şmecheria asta? El îşi lovi capul cu mâna şi adăugă:

— Eu am inventat-o.

— Foarte frumos, spuse Chepe privind cu admiraţie spre el. E din Nicaragua.

Eram sigur că mai auzisem de undeva despre acest fel de a căra ţestoasele, dar nu avea niciun sens să i-o spun. Omul îşi ridică ghemul şi intră din nou în valuri, înfăşurând frânghia pe ghem pe măsură ce înainta.

— Merge greu, spuse el, dar până la urmă tot ajungi

acasă. Când dispăru în întuneric îi strigai cu putere:

— Ai văzut vreo ţestoasă-verde în noaptea asta?

— Nu señor. Dacă venea flota nu mai duceam eu ţestoasa în felul acesta.

— Acest om este nicaraguaian. Un compatriot, dar de pe coastă. E foarte inteligent, spuse Chepe.

Multă vreme după aceea umblarăm pe plajă prin întuneric. Nu se zăreau decât stelele şi spuma strălucitoare a valurilor. Din când în când se auzeau zgomotul valurilor şi scârţâitul nisipului pe care-l călcam. După un timp Chepe începu să vorbească din nou, dar sentimentele luaseră o altă cale. Întâlnirea cu un compatriot ingenios îi înlăturase valul de tristeţe, lăsând locul unui patriotism pur.

— Cunoaşteţi Entrerios? mă întrebă el.

— Numai partea dinspre Honduras. Am fost acolo ca să văd *Viva Sandino* pictat pe pereţii falezei.

— *Yo, sí,* spuse Chepe. Eu cunosc bine toată regiunea. Este superbă, dar puţini au avut ocazia s-o vadă. Acolo se află locul unde Sandino i-a bătut pe soldaţii gringo.

— Nu i-a bătut pe gringo, ci mai curând a scăpat din mâinile lor. Cred că aşa s-au petrecut lucrurile.

— Le-a tăiat capul, spuse Chepe.

— Nu chiar la toţi.

— Am întâlnit mulţi infanterişti ai marinei care veneau de acolo: şi cu unii dintre ei am şi stat de vorbă.

Aveau cu toţii capetele pe umeri şi erau întregi.

— Mă îndoiesc, spuse Chepe. Sandino a fost foarte capabil, un om adevărat.

Şi tot mergând aşa pe plajă zării deodată un obiect strălucitor pe covorul de alge de la picioarele mele. Crezui la început că e o sticlă şi o lovii cu piciorul, dar se rostogoli prea repede ca să fie o sticlă. Mă îndreptai spre locul unde se oprise şi ridicai de jos o bilă de vreo şase ţoli. Asemenea flotori de năvoade se găsesc pe plajele multor ţări. I-l dădui lui Chepe.

— E unul din alea... spuse el. O bilă de sticlă. Ştiţi de unde provine?

Era una din problemele pe care nu reuşisem încă s-o clarific. Probabil că există undeva un loc în care se fabrică aceşti flotori de sticlă. Tot ce ştiu despre ei este că sunt folosiţi de unele popoare mediteraneene şi de japonezi. Nu i-am văzut nicăieri la năvoade în regiunea Caraibilor. Poate că pescarii cu flotorii de sticlă cei mai apropiaţi de Tortuguero sunt sicilienii din New England şi portughezii din Azore. Uitându-mă la o hartă a curenţilor oceanici am ajuns la concluzia că flotorii din Costa Rica ar putea să provină din Azore. Probabil că greşesc, dar această explicaţie este suficient de senzaţională pentru a face din găsirea unui flotor un mare eveniment.

Bilele acestea nu au niciun fel de marcă care ar putea

să-ţi indice provenienţa lor. De obicei se găsesc în două culori: verde-deschis şi albastru-pal. Sunt obiecte frumoase şi mă bucur când le găsesc. Păcat că sunt întotdeauna perfect rotunde şi mult prea grele pentru a putea face o colecţie mai mare.

— Ascultaţi, spuse Chepe, în timp ce scutura bila lângă ureche. Are ceva înăuntru. Scosei lanterna, o aprinsei şi privii flotorul. În bilă se găsea cam o jumătate de ceaşcă de apă, dar pe nicăieri nu se zărea nici cea mai mică gaură sau crăpătura.

— Cum a pătruns apa înăuntru? întrebă Chepe.

— Trebuie să fie pe undeva vreo gaură care nu se observă.

— Îmi închipui, spuse Chepe, că apa a pătruns datorită forţei valurilor. Cum nu puteam să-i dau o explicaţie mai bună mă declarai de acord cu el.

După un timp Chepe mă întrebă dacă putea să pună bila în sacul lui, ca s-o ducă acasă ca amintire. De mult îşi dorea să găsească o asemenea bilă, dar norocul nu-i surâsese până acum. Îi spusei s-o pună la fund, printre lucruri, ca să nu spargă ceva sau să strivească iguanele. El procedă întocmai, apoi adăugă:

— V-ar plăcea o *pipa*? Curând ajungem într-un loc unde se găsesc câţiva arbori scunzi.

Pipa este o nucă de cocos gelatinoasă care-mi place foarte mult, de aceea îl întrebai cât, mai aveam de mers

până acolo.

— Aprindeţi lumina – *ahí no masito* – numai puţin. Acest mod ridicol de exprimare, pe care nu-l auzisem de multă vreme, m-a bucurat tot atât de mult ca şi perspectiva unei *pipa.*

Îmi fixai lanterna de cap şi examinai, cocotierii, încercând să descopăr vreo potecă printre şirurile de trunchiuri înalte.

— Chiar aici, spuse Chepe.

Mergând spre locul cu pricina zărirăm în faţa noastră o umbră rapidă venind din susul plajei. Întorsei lanterna spre ea şi doi ochi se aprinseră pentru o clipă, apoi se stinseră, pentru a fulgera din nou la jumătatea drumului înspre mare.

— Să fie oare vreun animal, spusei eu cu nedumerire.

Chepe se aplecă şi privi cu atenţie de-a lungul fasciculului de lumină. Ochii se aprinseră şi se stinseră, pe urmă se iviră într-alt loc, învârtindu-se în cerc şi năpustindu-se ca gâzele spre lumină. După câteva clipe o luară drept în jos spre plajă, până pe marginea spălată de valuri, unde rămaseră câtva timp nemişcaţi.

— Este ceva care sare, spuse Chepe. Nu ştiu ce animal ar putea să intre în mare în felul acesta.

— Mergi pe lângă mine şi o să aflăm.

Mă sprijinii cu mâna de umărul lui ca să putem înainta alături şi o pornirăm încet spre locul unde

străluceau ochii. Aceştia descriau acum un fel de zigzag nebunesc pe marginea apei. Înaintam fără, zgomot, ţinând lumina aproape nemişcată, pentru ca posesorul ochilor să nu-şi poată da seama ce se întâmplă cu el. Nu era însă nevoie să ne furişăm. Animalul, oricare ar fi fost el, era prea extenuat pentru ca să-l mai supere lumina. Când ajunserăm la o depărtare de aproximativ treizeci de picioare, ochii se întoarseră spre noi şi înaintară rostogolindu-se drept pe traseul puternicei raze de lumină a lanternei.

Ne oprirăm pe loc aşteptând ca animalul să se apropie de noi. Distanţa se micşoră din ce în ce mai mult şi un trup căpătă deodată formă. Într-un singur glas, Chepe şi cu mine exclamarăm: tepescuinte! şi ne repezirăm înainte pentru a bloca fuga animalului şi a-l goni înapoi spre apă. Ne mişcam cu agilitate însufleţită, deoarece – aşa cum începuse Chepe să mormăie – *tepescuinte es la mejor carne que existe* – animalul are cea mai bună carne din câte există, iar găsirea lui aici pe plajă era o adevărată binefacere.

Tepescuintele sau *paca*[98] descris de Nelson este un soi de rozător de vreo douăzeci de livre. E un animal

---

[98] Rozător mare din America tropicală din genul *Cuniculus*. Paca despre care se vorbeşte în această carte este faimosul tepescuinte sau *guarda-tinaja*, un animal brun cu dungi longitudinale formate din pete albe, deosebit de gustos când este fript.

nocturn, sperios, care trăieşte prin pădurile de pe malul râurilor sau la marginea plantaţiilor. Are dinţii prelungiţi în chip bizar la mascul, iar muşchii fălcilor sunt foarte dezvoltaţi, dând feţei sale un aspect bulbucat şi prostănac. Seamănă mai mult cu o veveriţă sau cu iepurele de martie reprodus în ediţiile mai vechi ale cărţii Alice în Ţara minunilor. Dar aspectul lui dizgraţios nu are nimic comun cu carnea, care este excelentă. Mai mult, paca poate să alerge şi să cotească cu viclenie ca un iepure, aşa cum făcea şi exemplarul nostru.

Plaja era destul de lată în locul unde ne găseam, aşa

Golful Negru, Turtle Bogue, una din ultimele colonii de reproducere ale ţestoasei-verzi din Caraibi.



O țestoasă-momeală. Realizare primitivă, dar atrăgătoare pentru masculul de țestoasă-verde în rut, care este atras în năvoade de această imitație. Tobago.

Casa unei familii de indieni mosquito, Turtle Bogue, Costa Rica.

că s-ar fi putut crede că paca se rătăcise şi umblase la întâmplare pe această întindere mare de teren. Totuşi lucrurile stăteau cu totul altfel.

De îndată ce ne zări, această făptură nervoasă îşi pierdu în mod vădit orice plan sau direcţie va fi avut mai înainte şi se gândea doar cum să ne evite, schimbându-şi mereu direcţia. Aceasta ne împiedicase să punem mâna pe el, dar nu-i îmbunătăţise cu nimic situaţia. Rămăsese în câmp deschis, orbit mereu de lumina lanternei.

Nici noi nu stăteam mai bine. Singurul mijloc de a observa prada era lanterna, dar în timp ce alergam pe plajă, cutia cu baterii îmi scăpă de la centură, trăgând după ea lampa fixată de cap. Stăturăm liniştiţi până când regăsirăm cutia şi luminarăm iarăşi prada. Apoi o pornirăm din nou în urmărirea animalului, alergând, fugind în cerc şi făcând cale-ntoarsă. Tepescuintele înnebunit ţâşnea când înaintea noastră, când între noi, când printre picioarele noastre. Se oprea pentru o clipă speriat, singur în întuneric, apoi alerga din nou. De fiecare dată scăpa ca prin minune de mâinile noastre întinse, gata să-l apuce, sau de loviturile noastre de picior.

Cei ce cunosc acest animal numai din cărţi sau din grădina zoologică vor condamna probabil acţiunile noastre. Această comportare – vor spune ei poate – nu

este demnă de un profesor universitar. Acest raţionament este pe deplin întemeiat. Singurul lucru care-l pot face este să subliniez încă o dată mişcările dezordonate şi panica de care dădea dovadă animalul. Cred că nu exagerez dacă spun că probabil nicio Afrodită nou-născută pe nisipul scânteietor al plajei, udă de spuma mării, sperioasă ca o pisicuţă şi iute ca un faun nu a fost vreodată gonită cu patima cu care alergam noi după acest şobolan mare.

Mă consolam cu gândul că baletul ăsta ciudat nu putea să dureze toată noaptea. Începusem chiar să mă întreb ce sfârşit va avea, când iată că zării lucind ceva în mâna lui Chepe. Mă întorsei repede spre el şi constatai că scosese din fundul sacului flotorul de sticlă şi acum se pregătea să-l azvârle în animal. Într-o clipită îmi veni şi mie o altă idee şi încetai urmărirea, stând pe loc şi fixând lumina lanternei pe animalul care alerga.

— *Así*! aprobă Chepe.

Acum aveam cel puţin un plan. Atâta timp cât stăteam pe loc şi prada se menţinea la vreo sută de iarzi Chepe putea s-o vadă. Desigur, bila de sticlă era un proiectil cu puţine şanse. Îmi amintii de cele auzite despre indiferenţa de care dă dovadă acest animal atunci când este rănit de un glonte, dar repede îmi veni în minte viteza şi siguranţa cu care copiii de la munte ţintesc cu pietre în asemenea animale şi începui să fiu

optimist. În clipa aceea flotorul se desprinse din mâna lui Chepe şi se înfipse ca un arc strălucitor drept în paca. Şi astfel vânătoarea se sfârşi brusc.

Alergai într-acolo plin de bucurie şi de uimire. Animalul zăcea pe spate şi avea o picătură de sânge pe vârful nasului. Chepe stătea aplecat deasupra lui.

— *Pegué* – l-am lovit, spuse el cu respect.

— *Pegaste,* spusei. Şi chiar în cap.

— Drept în cap, adăugă Chepe.

Chepe se ridică şi merse înapoi să-şi caute cuţitul pe care îl aruncase la o oarecare distanţă. Mă aşezai jos pentru a mă odihni puţin. Câştigaserăm o cursă dură, lungă şi grea şi acum când aveam premiul în mână am fi putut pleca acasă sau ar fi trebuit să ne culcăm chiar acolo.

Chepe începuse să-şi caute cuţitul prin beznă şi aprinsei lanterna ca să-l ajut. După ce-şi găsi *machete-al,* plimbai alene pata de lumină de-a lungul lizierei de tufişuri pe lângă care venisem aici. Mă apropiasem de capăt şi tocmai voiam s-o iau de la început, când iată că din perdeaua de arbuşti din josul plajei se aprinse un foc galben-verzui depărtat şi imaterial, dar fierbinte, intens şi cutremurător. Plin de curiozitate sării în picioare uitând de oboseală şi fixai lumina lanternei în locul acela. Când vârful slab luminat al conului de lumină se centră, strălucirea punctului se intensifică,

menţinându-se un timp puternică. O clipă văzui un singur punct arzător, apoi două alăturate, apoi din nou unul singur. Fiinţa ce se afla acolo se uita când la Chepe, când la mine şi tot aşa.

— *Paráte*[99]*, Chepe,* strigai eu aproape pe şoptite. O pornii apoi încet spre ceea ce reflecta lumina, ţinând într-o mână paca, iar în cealaltă lanterna aprinsă. Când ajunsei în dreptul lui Chepe, îi spusei să mă urmeze îndeaproape şi încetinii pasul ca să mă poată ajunge din urmă. Când se apropie de mine o pornii încet cu gâtul atât de ţeapăn că mă durea şi păşeam precaut ca să nu fac zgomot. Deodată, Chepe zări vietatea pe care o urmăream şi lăsă să-i scape un fragment dintr-o înjurătură.

— *León*[100], îmi şopti el la ureche.

— S-ar putea, îi răspunsei. Dar n-ar fi exclus să fie vreun *tigre*[101] (jaguar), un ocelot[102] sau chiar un cerb.

De data aceasta era vorba de un animal ceva mai mare. Ochii săi se aflau cam la înălţimea taliei şi păreau

---

[99] Opreşte-te.

[100] Puma sau cuguarul (Felis concolor) – un felid mare, cu corpul alungit, de culoare brună, răspândit în estul Americii de Nord, până în Patagonia.

[101] Cel mai mare felid american (*Felis onca*) – un animal puternic, cu picioare scurte, galben cu pete negre, fiecare înconjurată de un inel de pete mai mici. Este răspândit din Texas până în Paraguay.

[102] Felid cu pete din America tropicală. Ca aspect general seamănă cu jaguarul, dar este mai mic, iar petele diferă în amănunte.

foarte depărtaţi. Mă gândeam că poate e vreun câine, dar în iunie ei nu umblau decât în haite, iar când lumina cădea din întâmplare în dreptul lor, chelălăiau, apoi o luau la fugă. Ochii pe care îi vedeam nu puteau fi nici de caprimulg, din cauză că erau foarte distanţaţi între ei. Gândindu-mă la toate faptele petrecute, îmi dădui dintr-o dată seama pentru ce bietul paca se comportase atât de ciudat, ţopăind un timp pe plajă şi repezindu-se apoi în valuri fără vreun motiv aparent. Probabil că de aceşti ochi se ferea el. Aşadar, nu erau ochi de cerb. Nu mai rămâneau decât felidele mari: puma, ocelotul şi jaguarul.

Mai văzusem eu ochi de puma, iar de ocelot nu mai vorbesc. Ochii dintre arbuşti puteau să aparţină amândurora, dar păreau prea sticloşi pentru un ocelot. Ţinând seama însă de distanţa mare la care se aflau, era greu să tragi o asemenea concluzie. În toate călătoriile mele pline de speranţă prin locurile unde trăiau jaguarii nu văzusem niciodată vreunul, de aceea doream atât de mult ca acesta de aici să fie un jaguar.

Când distanţa se mai micşoră puţin, îmi dădui seama că ochii străluceau din dosul unei perdele rare de viţă-de-mare (*Coccoloba uvifera*). Ar fi trebuit să ne apropiem foarte mult pentru a vedea bine trupul, iar gândul că, simţindu-se încolţită, fiara ar fi putut să fugă îmi măcina toţi nervii. Începui să-mi accelerez pasul

încât mi se clătina lanterna pe cap. Ochii se stinseră şi mormăii o sudalmă, dar pe spaniolă ca s-o priceapă şi Chepe. Stătui pe loc şi cercetai încet desişul cu lanterna.

— A plecat, spuse Chepe.

Indignat de nereuşită alergai spre desişul de arbuşti unde zărisem ochii. Mişcând capul încoace şi încolo pentru a găsi un loc pe unde să trec, descoperii o deschidere prin care lumina lanternei putea să pătrundă de-a lungul unei poteci ce se pierdea în interiorul tufişului. De văzut însă nu se putea vedea nimic.

Eram deprimat şi începusem să mă simt din nou obosit. Ca să nu stau totuşi degeaba, păşii prin perdeaua de viţă-de-mare pentru a vedea dacă nu găsesc urme pe nisip. O ramură mă izbi drept în obraz şi tresării. Simţii că ceva vibrează în partea mai puţin luminată din stânga mea, iar când mă întorsei zării ceva pestriţ care mă împiedica să văd ceea ce se găsea dincolo. Ochii mei încercau să desluşească umbra şi constatară că în acel loc, la numai zece picioare, se afla un jaguar. Îl vedeam dintr-o parte, ghemuit, gata să sară, mai nemişcat decât frunzele tremurătoare de deasupra lui şi cu ochii aţintiţi la mine.

Încercai să-i fac un semn discret lui Chepe şi să-i şoptesc, nemişcat, *tigre.* Dar nu izbutii decât să rămân ca o stană de piatră, privind ţintă la enorma pisică aurie

şi sorbind-o din ochi. Îmi repetam într-una că era un jaguar adevărat şi nu un ocelot, deoarece petele negre de pe el formau rozete şi nu oceli. Eram atât de absorbit, încât la un moment dat începui să mă întreb dacă era într-adevăr aşa sau invers, apreciindu-i înălţimea umărului şi lăţimea pieptului după un pomişor din apropiere. Constatai plin de o neaşteptată fericire că musculatura şi talia erau prea mari pentru a fi ale unui ocelot.

S-ar putea ca îndoielile mele să vă mire, dat fiind că jaguarul poate atinge aproape dimensiunile unui tigru de Bengal. Chiar şi jaguarii mai mici din America Centrală cântăresc adesea două sute de livre sau mai mult, în timp ce un ocelot nu depăşeşte talia unui câine setter. Dar noaptea chiar şi frunzele viţei-de-mare şi desenul negru cu pete aurii comun celor două specii de animale, şi pata de lumină puternică a unei lanterne de vânătoare pot să te înşele. Voiam să fiu sigur, mai ales că venisem aici şi pentru a vedea un asemenea animal. Era primul meu jaguar şi nu voiam să-l pierd până nu-mi rămânea bine întipărit în minte.

Chepe îşi dădu seama de ce stăteam aşa de nemişcat.

— *Sfântă Fecioară!* strigă el. *Tigre*!

Se aplecă brusc înainte şi apucă tepescuintele pe care îl ţineam de un picior şi-l azvârli în întuneric. Uşoara mişcare şi zgomotul surd îl făcură pe jaguar să se

ghemuiască şi mai mult, lipindu-se mai tare de pământ. Mă gândii ce neplăcut ar fi dacă felidul s-ar hotărî să-şi ia înapoi prada pe care i-o luasem de sub nas.

Se auzi un zăngănit uşor de oţel şi înţelesei că Chepe îşi găsise cuţitul şi-l scotea acum din teacă. Şuierai uşor în semn de protest şi-i făcui semn să tacă. Bâjbâii în spate după sacul pe care-l ducea Chepe şi-l luai de pe umărul lui, urmărind ca lumina îndreptată asupra jaguarului să nu se mişte nici o singură clipă. Pipăii în sac aparatul fotografic şi îl scosei afară. Din rucsacul meu luai lampa de magneziu şi-i căutai becul. Ceea ce făceam părea fără nicio noimă, dar nici ceea ce făcea jaguarul nu avea prea mult sens. Înşurubai la repezeală becul în lampă, apoi căutai declanşatorul de pe cutia aparatului. În tot acest timp fâşia de lumină îndreptată asupra jaguarului nu se clintise nicio clipă. Apăsai pe declanşator şi caseta se deschise cu un ţăcănit uşor.

Jaguarul întoarse capul şi apoi dispăru fără nici o altă mişcare, lăsând gol locul unde stătuse atât de liniştit. Îl înghiţise pe neaşteptate noaptea, lăsându-ne singuri.

— Ce îngrozitor! murmură Chepe, cu tot resentimentul pe care-l pot exprima asemenea cuvinte. Apoi se aşeză pe nisip, cotrobăind prin buzunare după o ţigară pe care o aprinse îndată.

— Frumoasă blană, spuse, dar ce bestie e animalul!

— Da, domnule, îi răspunsei, doar ca să mă aflu în

treabă, gândindu-mă mai departe la sălbăticiunea enormă ghemuită printre viţele-de-mare.

— E ruşinos să n-ai puşcă, spuse Chepe.

Pentru mine nu era de loc ruşinos, pentru că avusesem tot ce-mi trebuia. Îmi dădeam chiar seama eh de caraghioase fuseseră mişcările mele pripite de a lua o fotografie. În sfârşit, după şase ani izbutisem să fac cunoştinţă cu un jaguar. Nu întâlnisem ţestoasele, dar nu-mi părea rău, pentru că văzusem un jaguar.

— Ce dracu, omule, nu fii necăjit, am prins doar un tepescuinte.

Chepe sări în sus şi o rupse la fugă în direcţia în care-l azvârlise. Auzeam cum răscolea nisipul, în timp ce cutreiera plaja, bâjbâind cu piciorul după animal.

— L-ai găsit? îl întrebai.

— Da, l-am găsit, spuse după un timp Chepe.

Nu-mi amintesc prea bine drumul de întoarcere, dar pentru mine excursia se sfârşise o dată cu dispariţia jaguarului. Nu mă mai interesa nimic din cele ce s-ar mai fi putut întâmpla. Ne oprirăm şi băurăm *pipas*-ele pe care le căutam când apăruse paca. Acum, la întoarcere, drumul nu mai reprezenta decât oboseala de a pune un picior înaintea celuilalt de nenumărate ori. Nu mai credeam ca avangarda flotei de ţestoase să sosească după plecarea noastră şi deci nimic n-ar mai fi putut să ne tulbure amintirea întâlnirii cu jaguarul cel

pestriţ. Îmi desprinsei lanterna de pe cap şi umblai tot drumul în întuneric, mai întâi cuprins de un fel de reverie, reconstituind în minte întâlnirea cu jaguarul, apoi moţăind şi de-abia ducându-mi picioarele. Ajunserăm în sat după vreo trei ore şi nu găsirăm nimic demn de semnalat cu excepţia sfârşitului.

Îmi venii în fire abia când ajunserăm în păşunea unde lăsasem calul cel alb şi când Chepe se opri pentru a-şi lua ghetele. Aprinsei lanterna ca să-l ajut să găsească tufişul în care le atârnase. Pe când stătea jos şi se încălţa, luminai în jur până ce zării calul care stătea tot acolo unde îl lăsasem. Mă privi cu curiozitate şi îşi văzu mai departe de păscut. Nu ştiam cum să fac să închiriez calul şi privindu-l mai atent observai o pată neagră ciudată chiar la baza gâtului său subţire. Ştiam precis că lăsasem acolo un cal alb. Înaintai cu lanterna aprinsă spre el, iar când mă apropiai mă oprii brusc şi stinsei lumina, întorcându-mă în fugă înapoi la Chepe, care îşi lega şireturile pantofilor.

— E un vampir[103] pe gâtul calului, îi spusei.

— *Si, no*? răspunse Chepe, fără a se ridica de la locul lui. Daţi-l jos.

Nu văzusem niciodată fotografia unui vampir sugând sângele victimei sale. Cred că există totuşi

---

[103] Liliac sudamerican. (n. trad.).

asemenea fotografii, dar nu prea multe, de aceea socotii că merită să fac una şi considerai că acum era momentul cel mai potrivit pentru aşa ceva.

Nu ştiu dacă trebuie să mă socotesc cel mai incapabil fotograf din câţi există sau doar cel mai lipsit de noroc. Rămâne să apreciaţi şi dumneavoastră.

Îmi luai aparatul de fotografiat şi lampa cu magneziu şi mă apucai de lucru. Chepe îndreptă lumina spre liliac, iar eu mă dădui puţin înapoi ca să reglez distanţa. Aveam timp să fixez imaginea şi chiar să corectez punerea la punct pe geamul mat. Consideram că totul este în ordine şi apăsai fericit pe declanşator. Dar, culmea, becul refuză să se aprindă. Deşi era prevăzut cu o baterie de douăzeci şi doi de volţi proiectată special pentru a aprinde becurile în orice condiţii, becul acesta blestemat refuza să funcţioneze. Îl deşurubai furios şi-l aruncai, apoi scosei altul din sac şi-l înşurubai în locul celuilalt. Dar în clipa în care ridicai aparatul, calul îşi săltă capul ca să înghită ceva şi în momentul acela liliacul, care tocmai îşi terminase masa, bătu din aripi şi dispăru printre palmieri.

Eram atât de obişnuit cu asemenea lucruri, încât trăsei doar o înjurătură scurtă.

— A plecat, spuse Chepe.

Aceasta mă determină să mai trag câteva înjurături.

După un timp privii din nou spre cal. Un şuvoi de

sânge îi curgea pe gât. Mă hotărâi să încerc din nou mizerabila lampă cu magneziu şi să imortalizez eşecul fotografiind doar calul care sângera.

Lăsai un timp sângele să se prelingă. Saliva unui vampir este anticoagulantă, iar muşcătura, deşi nu-i mai mare decât o zgârietură superficială, sângerează extrem de mult. Chepe se apropie să vadă ce fac şi îmi spuse că vampirii au mare afinitate pentru caii albi. Îmi adusei aminte că şi în Honduras se spunea acelaşi lucru, iar Meto – calul meu alb de acasă – se întorcea din câmp cu gâtul mânjit de sânge mult mai des decât murgul şi roibul cu care păştea împreună. Desigur, asta nu s-ar explica decât prin simplul fapt că exemplarele albe sunt mai vizibile.

Când sângele se prelinse pe gâtul calului şi începu să picure pe pământ ridicai aparatul, potrivii obturatorul şi totul funcţionă de minune. Începui să înjur din nou, dar mă oprii de îndată pentru a nu trebui să-i explic lui Chepe de ce eram din nou furios.

Tocmai pe când îmi demontam aparatul de lampa cu magneziu începu să plouă. Nu era o aversă cu tunete, ci o ploaie măruntă, ca cernută prin sită, care părea că o să înceteze tot atât de repede precum venise. Asta îmi întări hotărârea de a mă duce la culcare. Cabana în care locuiam era la numai un sfert de milă depărtare şi o pornirăm din nou la drum, dar de data aceasta ceva

mai repede. Parcurserăm jumătate din distanţă mai înainte ca ploaia să se fi intensificat. Când picăturile începuseră să fie destul de mari, auzirăm în apropiere zgomote şi strigăte. Chepe mă atinse pe umăr şi se opri să asculte.

— Ce se întâmplă? îl întrebai.

— *Los mosquitos*! Sunt beţi turtă. Petrecerea e în toi.

Era a treia vizită a mea pe coasta indienilor mosquito, dar nu ştiu cum se întâmplase că niciodată nu văzusem una dintre Marile beţii. Şi n-o făcusem dinadins, pentru că mi-ar fi fost frică de scandalurile care se iscau cu acest prilej. După cum v-am povestit mai înainte, aceste petreceri erau adevărate orgii, care nu mai păstraseră nimic din caracterul iniţial de ceremonial. E adevărat că romul înlocuise berea băştinaşă, dar desfrâul rămăsese acelaşi. Acest popor s-a format cu vreo patru sute de ani în urmă din sclavii aduşi din Guineea şi indienii de pe ţărm. La ambele popoare beţia era considerată un ceremonial care s-a păstrat până astăzi şi chiar a luat amploare. Aceste Mari beţii nu trebuie confundate cu cealaltă serbare mosquito – Aracul de mai – care începe cu un dans şi care nu are ca scop principal băutura. La serbarea Aracului de mai iau parte şi femeile. Ele sunt de fapt sufletul serbării. La Marile beţii, femeile sunt excluse. Mi se spusese pretutindeni că Marea beţie era unul dintre obiceiurile străvechi de pe coastă ce trebuia

neapărat văzut şi că nu puteai cunoaşte într-adevăr pe indianul mosquito până nu vedeai Marea beţie.

De data aceasta însă eram prea obosit, prea frământat de cele ce văzusem în timpul acelei nopţi ca să mă mai intereseze indienii mosquito şi petrecerea lor. Deşi zgomotul creştea vertiginos, pe măsură ce ne apropiam de sat, eram hotărât să nu dau nicio atenţie petrecerii. Dar ocolirea ei nu era de loc o treabă uşoară.

Singurul mod de a nu intra în învălmăşeală era să facem exact cale-ntoarsă, pe drumul pe care venisem. Stinsei lanterna şi întorcându-mă mă lovii de Chepe. Îl privii cu atenţie şi, spre surprinderea mea, Chepe părea doar plictisit de indieni şi nicidecum înspăimântat ca mine. Pornirăm înspre arenă.

— Să mergem, spuse el. A început să plouă tare.

Îl privi nedumerit.

— Să mergem înainte pe poteca asta? spusei. Eşti nebun.

— De ce nu? spuse Chepe. E singura.

— Dar gândeşte-te, ce facem cu aceşti demoni de colo? Nu o iau pe acolo pentru nimic în lume. Hai să ne întoarcem pe plajă şi s-o luăm pe partea cealaltă.

Îl împinsei uşor înainte.

— La naiba, spuse el, înghiontindu-mă. Luaţi-o înainte. Aşa fac ăştia în fiecare sâmbătă noapte. E obiceiul lor. Locuiţi doar lângă ei, cum de nu i-aţi văzut

sâmbăta trecută?

— Am fost plecat şi am să plec şi de-acum încolo în fiecare sâmbătă dacă am să pot.

— N-o să se întâmple nimic, zâmbi dispreţuitor Chepe, trecând în faţa mea şi luând-o înainte pe potecă, prin învălmăşeală.

Mă grăbii să-l ajung ca să fiu mai aproape de el şi ajunserăm împreună în *plaza.*

De undeva se ivi raza unei lanterne care juca asupra noastră. Ne continuarăm drumul privind drept înainte. Ici şi colo se auzeau, pe diferite glasuri, mormăieli, zeflemeli, strigăte şi râsete înăbuşite, dar niciun mosquito nu se mişcă din loc. Din apropiere ne izbi o altă pată de lumină. Se plimbă peste noi, încet, de la unul la celălalt, în sus şi în jos. Când ajunse la animalul care atârna la şoldul lui Chepe se opri.

În *piaza* se auziră scurte sudălmi neterminate şi zgomote care denotau că se crease agitaţie. Auzii cuvântul *ebina* şi mi-amintesc şi astăzi că în mosquito el înseamnă paca – animal a cărui carne este foarte apreciată. Acum toţi ochii erau pe noi şi oamenii aceştia îşi şopteau, din gură în gură, prin tot luminişul, cuvântul *ebina,* ca şi cum ar fi încheiat un armistiţiu. Pretutindeni unde ajungea cuvântul se iscau discuţii înflăcărate.

Deodată din interiorul unei colibe închise o voce de

femeie strigă ceva în engleză, iar un bărbat tânăr şi voinic se ridică de pe pieptul unui prieten pe care tocmai îl buşea.

— *Ebina,* strigă el către fata din colibă. Au prins *ebina,* omul spaniol îl are. Iau eu pentru tine.

— Haide Chepe, îi şoptii. Nu fii nebun. Fugi. Dar el părea că nu mă aude, fiindcă nu înţelesese ce strigase femeia în engleză. Dar tânărul cel negru, înalt şi cu pieptul gol, venea împleticindu-se pe potecă. Era limpede că ne urmărea răcnind după noi:

— Ei, ei, băiete spaniol. Aruncă *ebina* ăsta, 'ţeles? Dă-mi asta, cum naiba i-o fi zicând. Pune-o jos chiar acum. La dracu, pune-o jos.

De data aceasta Chepe înţelese şi lăsă de-o parte ifosele. Eu stinsei lanterna. Ocolirăm două grupuri care ne stăteau în drum şi apoi o luarăm la fugă nestingheriţi, prin ploaie, cale de vreo două sute de iarzi, după care ne oprirăm să ascultăm. În urma noastră se auzeau strigăte care păreau ostile, dar nimeni nu ne urmărea.

— Oamenii dracului! spuse Chepe gâfâind. Tot mai avem tepescuintele!

Restul drumului spre casă îl parcurserăm în tăcere. Începuse să plouă tare. Ploaia era bună, dar un somn ar fi fost şi mai bun. Când ajunserăm la poartă îl întrebai pe Chepe unde locuia. Îmi spuse că avea o cameră

într-o colibă mică de lângă râu. Îl mai întrebat ce planuri avea pentru a doua zi şi-mi răspunse că trebuia să-l ajute pe dulgherul care lucra la o pirogă cu motor. Adăugă apoi că va curăţa animalul şi că mi-l va aduce înainte de masa de prânz. Îi spusei să-şi păstreze jumătate din el şi păru fericit. Îşi coborî sacul de pe umăr. Îşi scoase din el flotorul de sticlă şi plecă spre râu urându-mi noapte bună.

— Ai grijă să nu te prindă indienii mosquito, strigai după el.

— Nu-mi fac nimic aceşti beţivi, spuse el iarăşi cu dispreţ. Numai gălăgia e de ei.

Mă întorsei, deschisei poarta şi mă căţărai pe scara care ducea la podul meu. Îmi depozitai sacii, mă dezbrăcai de hainele jilave şi mă întinsei, ud, pe pânza rece, impermeabilă, a patului de campanie. Mă simţeam foarte bine: întâlnisem un jaguar, iar mâine aveam să mănânc paca. Ţestoasele vor veni în altă noapte. Pe palmieri şi pe acoperişul de frunze ploaia cădea cu o răpăială plăcută, iar din depărtare – suprapunându-se cu mugetul îndepărtat al valurilor – abia desluşeam sunetele corului nebun din luminiş, a cărui ameninţare se stingea din cauza distanţei.

Căpitanii

Era către asfinţit şi vântul se mai domolise puţin. Fâşiile de ceaţă se ridicau şi alunecau mai departe, dispărând dincolo de orizont. La pupa goeletei ancorate se ridicase o hulă slabă, iar mişcarea lentă a apei de-a lungul lanţului ancorei speriase cârdurile tinere de peşti-zburători, care săgetau fără zgomot suprafaţa apei, întocmai ca o mână de ace azvârlite. Bucătarul îşi sprijinise pântecul şi coatele de parapet şi privea somnoros după o barcă ce se pierdea în ceaţă.

În barcă se aflau trei oameni; la prova stătea căpitanul, iar la pupa doi vâslaşi aşezaţi faţă în faţă de fiecare parte a bărcii şi împingeau o vâslă lungă, legată cu o frânghie de pai împletit. Catargul coborât şi vela strânsă erau aruncate de-a curmezişul băncilor, lângă două lopeţi de tip mosquito cu mâner bifurcat şi un cârlig de barcă. Căpitanul ţinea între genunchi un ochean mare, iar fumul albastru care ieşea din pipa lui contrasta puternic cu albul ceţii. Nimeni nu vorbea. Se auzeau din când în când ordinele mai mult sugerate ale căpitanului, rostite încet, scârţâitul vâslelor şi bolborositul apei care pătrundea printre scândurile carenei.

Sezonul era înaintat şi vânturile ce bântuiau Marea Caraibilor puteau oricând stârni un uragan. Toate năvoadele fuseseră aşezate aproape de navă pentru a putea ridica bărcile în cazul în care barometrul ar fi

început să coboare. Mai înainte ca goeleta să dispară în ceaţă, căpitanul descoperi în faţă un fenomen neobişnuit, o dâră pe oglinda fumurie a mării. Era unda provocată de două flotoare de plută ancorate cam la o depărtare de 30 metri una de alta, delimitând capetele unui năvod de ţestoase întins peste un promontoriu de coral. Apa se încreţea în cercuri concentrice, iar între ele năvodul se legăna, când ieşind la suprafaţă, când dispărând sub apă. Într-un punct al năvodului se isca din când în când o mare agitaţie. Era locul în care o ţestoasă, prinsă de ochiurile elastice dar rezistente ale năvodului, se lupta să scape.

La prova, căpitanul se ridică în picioare, îşi luă ocheanul şi-l sprijini de bord. Pe măsură ce barca se apropia, agitaţia scădea şi între flotoare apa se liniştea. Cu o mână adusă la spate, căpitanul semnaliză oamenilor să oprească vâslitul, coboară ocheanul în mare şi se aplecă înainte ca să privească prin rama lentilei care împingea apa, netezind-o. Semiobscuritatea cuprindea totul şi cu toate că acolo jos domnea întunericul, căpitanul izbuti să vadă mişcarea rapidă a năvodului, care cobora şi se aduna într-o învălmăşeală de frânghii şi ochiuri ce învăluiau o formă, sprijinită uşor pe o stâncă de coral. Era o ţestoasă-verde mare. Căpitanul o cercetă câteva clipe, apoi trase sus ocheanul de apă, se aşeză pe locul său şi

începu să tragă din pipă. Era un bărbat calm şi cu multă experienţă. În schimb omul de la vâsla din spate era nerăbdător.

— Ei, ce se aude, căpitane? întrebă el. Ea este?

— Ea este, răspunse căpitanul. Trebuie să fie ea.

Căpitanul lăsă jos ocheanul de apă şi prinse cârligul. Când barca alunecă peste frânghia oblică a năvodului o prinse cu cârligul şi începu să tragă de ea pentru a-l încerca rezistenţa.

— Este liberă la capăt, spuse el. Trageţi-o!

Cei doi oameni începură să tragă de frânghie. Greutatea lor şi a năvodului în care era prinsă ţestoasa răsturnară aproape barca îngustă şi căpitanul trebui să se lase pe partea cealaltă pentru a restabili echilibrul. Toate acestea le făcea în mod reflex, pentru că gândul îi era numai la ţestoasa cu formă ciudată şi la faptul că o văzuse aici cu o noapte mai înainte. Îşi aminti apoi de acea dimineaţă, cu luni în urmă, când prinsese aceeaşi ţestoasă bătrână pe care o trimisese în Florida.

Se produse un şoc, mai apoi se auzi un şuierat ascuţit şi ţestoasa apăru gâfâind la suprafaţă. Cei doi oameni se ghemuiră ca să prindă înotătoarele din faţă, de partea îngustă, rotundă, de lângă carapace, a antebraţului. Se opintiră şi ţestoasa alunecă peste bord, lovindu-şi carapacea de fundul bărcii. Zăcea întinzând gâtul, şuierând şi clipind din ochi, vânzolindu-se şi

plesnindu-se peste piept cu înotătoarele din faţă. Marginile tuturor înotătoarelor erau crestate de muşcături de peşti cicatrizate. Erau nenumărate muşcături care se întindeau cu o ciudată regularitate de jur-împrejurul vârfurilor subţiri şi dincolo de marginile celor patru înotătoare, dar nu semănau cu rănile pe care le găseşti în mod obişnuit la o ţestoasă. Îţi atrăgeau atenţia făcându-te să te întrebi ce peştişor s-a încumetat să-i facă atâtea muşcături. Căpitanul avea nevoie de toate semnele pentru a fi sigur că era acelaşi mascul de ţestoasă-verde, de trei sute de livre, pe care-l prinsese pe aceeaşi stâncă şi-l expediase la Key West cu opt luni în urmă. Cicatricele erau de fapt tot ce-i trebuia, dar pentru o confirmare şi mai deplină se aplecă şi, apucând una din înotătoarele bătrânului mascul, frecă crusta ce acoperea carapacea inferioară, găsind semnul pe care el însuşi îl săpase acolo.

Când îmi povesti această întâmplare, căpitanul Charlie avea şaptezeci şi opt de ani. Lucrurile se petrecuseră de mult, cu vreo treizeci de ani în urmă, aşa că datele erau confuze în mintea lui, dar nu şi faptele. Avea memoria încă foarte bună, dar, aşa cum se întâmplă de obicei, evenimentele, fie ele cât de importante, se uită dacă nu există ceva anume care să le marcheze. În cazul de faţă nu avea însă nicio importanţă, fiindcă din momentul în care căpitanul

stabilise că lucrurile se petrecuseră cu treizeci de ani în urmă, reconstituii desfăşurarea evenimentelor, identificând uraganul care îngăduise ţestoasei cu înotătoarele mutilate să facă uimitoarea ei călătorie în partea de sud a Mării Caraibilor.

După ce ascultai povestea prezentată de căpitanul Charlie, care stabilea că faptele se întâmplaseră în 1923 sau 1924, luai din bibliotecă *Uraganele* lui Tannehill şi câteva colecţii de ziare vechi şi găsii, fără nicio greutate, fenomenul care mă interesa. Era un uragan de octombrie – de acest lucru căpitanul Charlie era aproape sigur – care trecuse pesemne pe lângă Key West. Acest uragan se abătuse destul de aproape de Key West provocând dezlănţuirea apelor şi golirea ţarcurilor de ţestoase ale fabricii de supă Norberg Thompson. Era vorba de uraganul numărul VII din Tannehill.

Aşa se întâmpla pe vremea când uraganele nu fuseseră încă studiate şi nu aveau un nume feminin atrăgător. Pe atunci nimeni nu urmărea din avion dezlănţuirea uraganelor începând cu primul vârtej, care avea loc în sudul îndepărtat, şi terminând cu răspândirea lor peste mare şi printre insulele înghesuite pe lângă coastă. Parte din ele erau amintite doar prin jurnalele de bord ale vaselor, dar cele mai multe rămăseseră necunoscute. Aşadar, singurul nume

cu care putea fi identificat uraganul care împinsese ţestoasa căpitanului Charlie era Tannehill numărul VII din 1924.

Este cazul să menţionăm că primul loc unde se semnalase uraganul numărul VII fusese Swan Island, o insulă izolată din largul Hondurasului, aflată la o depărtare de numai o zi de navigaţie de locul de baştină al ţestoasei cu înotătoarele crestate de pe bancul din Nicaragua. Pare ciudat că singurul eveniment demn de semnalat provocat în Florida de uraganul numărul VII fusese distrugerea ţarcului de ţestoase al întreprinderii Thompson şi eliberarea bătrânei ţestoase. Aceasta se înapoiase acasă, la ascunzătoarea ei din stâncă, străbătând o cale de opt sute de mile.

Furtuna fusese foarte puternică în vestul Cubei şi se mai domolise în apropiere de Florida, sau poate că ocolise doar staţiunile meteorologice, fiindcă, deşi ajunsese tocmai în Atlantic trecând peste lacuri şi recife, ziarele nu menţionau decât ploaia pe care această furtună o adusese cu sine. Nimeni nu vorbise prea mult despre ţarcul lui Thompson, cu excepţia poate a lui Thompson însuşi. Ceea ce se întâmplase însă cu acest ţarc fusese, desigur, un lucru hotărâtor, care ar fi trebuit să figureze în manşetele ziarelor înaintea oricăror efecte ale furtunii. Inundarea coteţului permisese ţestoasei-verzi cu înotătoare crestate să plece

în enigmatica ei călătorie.

Pentru a aprecia la justa valoare ceea ce realizase această ţestoasă trebuia să cunoşti toate greutăţile pe care ea le înfruntase. Când furtuna o eliberase se găsea în ape cu care nu era familiarizată, la opt sute de mile depărtare de patria sa şi cu mult mai departe de oricare altă cale accesibilă unei ţestoase marine. Sosise la ţarc cu goeleta, în care stătuse răsturnată pe spate, deci nu putuse „memora” în timpul călătoriei anumite puncte de reper. Ţestoasele sunt animale de apă mică, iar exemplarul acesta îşi petrecuse viaţa pe bancurile din Nicaragua, unde în drumul său zilnic de la ascunziş la terenul de păscut era călăuzit de topografia fundului mării sau poate de înclinarea uscatului. Şi iată că într-o bună zi uraganul o pusese în libertate, dându-i posibilitatea să-şi regăsească locul natal, dacă putea să reziste până acolo.

Pentru ţestoasă distanţa de opt sute de mile calculată în linie dreaptă, de la Key West la Mosquito Cay, nu era prea mare. Această cale se măsoară de-a curmezişul regiunii de vest a Cubei. Orice ţestoasă-verde prinsă de cubanezi în apropiere de Piñar del Rio este socotită o mare delicatesă. Din ea se prepară nenumărate feluri de mâncare, care de care mai gustoase. Un fapt este însă sigur: ţestoasele-verzi nu pot străbate nici cea mai mică distanţă în amonte. Drumurile pe care ele le

puteau folosi erau toate mult mai lungi.

Să presupunem că ţestoasele ar fi înzestrate cu un fel de aparat care înregistrează traseul călătoriei lor chiar când ele se află pe coverta unui vas, că ar poseda un fel de girobusolă înregistratoare. În cazul acesta, drumul spre casă al „înotătoarei crestate” ar reprezenta exact ruta inversă a traseului urmat de vasul „Annie Greenlaw”, care o adusese la Key West. Înapoindu-se pe acest drum, ea s-ar fi îndreptat spre sud şi aproape imediat s-ar fi ciocnit de Curentul Floridei, din care se naşte Gulf Streamul, nimerind între recife şi Cuba. Aici ar fi trebuit să o ia spre vest. Este greu să ne imaginăm că ţestoasa ar fi „ştiut” să se orienteze, dar să admitem că ştiuse. În cazul acesta ar fi trebuit să ajungă la Capul San Antonio, punctul cel mai de vest al Cubei, şi de acolo – urmând ruta goeletei „Greenlaw”, – să intre drept în Curentul ecuatorului, pătrunzând în golf prin strâmtoarea Yucatán. Aici, desigur, ar fi fost necesară o altă serie de „calcule”, ca apoi să înainteze, fără obstacole, spre sud-est, tot drumul străbătându-l numai în larg, unde nu avea niciun punct de reper, şi derivând mereu spre vest.

Desigur, mai existau şi alte căi pe care ar fi putut să plece această ţestoasă. Poate că traversase strâmtorile Floridei fără să, se lupte cu curentul, ci lăsându-se purtată de el, atingând Cuba în apropiere de Cay Sal

Bank şi plutind apoi pe lângă coasta insulei până în Marea Caraibilor, unde pătrunse o dată cu curentul prin strâmtoarea Windward. După ce depăşise apele puţin adânci din vestul insulei Haiti ar fi luat-o spre sud-vest. În Jamaica şi Pedro Bank şi-ar fi putut întrerupe călătoria pentru a se hrăni şi a se odihni, apa de aici fiind mai adâncă decât în alte părţi. Pe ruta aceasta însă călătoria ar fi trebuit să măsoare cel puţin o mie de mile.

O altă ipoteză – mai puţin probabilă – susţine că ţestoasa cu înotătoare crestate ar fi urmat în tot timpul călătoriei ei spre casă platforma continentală, înconjurând Golful Mexic, ocolind Yucatánul, urmând apoi coasta Americii Centrale până la Capul Gracias a Dios, şi oprindu-se în cele din urmă la turnul ei de corali, după ce trecuse prin marea caldă din Mosquito Bank. În cazul acesta, distanţa nu putea fi mai mică de 2 400 mile, ceea ce practic este imposibil de realizat.

Indiferent de traseul pe care ţestoasa îl urmase, călătoria ei spre locul de baştină poate fi considerată ca cel mai extraordinar fenomen al furtunii din 1924, numărul VII, după Tannehill, deşi ziarele nu publicaseră nimic cu privire la distrugerea ţarcului lui Thompson.

Când căpitanul Charlie îmi povesti această întâmplare eram tocmai în căutarea unor asemenea

date şi de aceea notai cu atenţie tot ceea ce-mi spusese şi chiar modul lui de a se exprima. Povestirea lui începea cam aşa:

„Eu eram şi căpitanul şi proprietarul goeletei. Făceam. Drumul spre Bank încă de pe timpul când flota se compunea doar din treizeci-patruzeci de goelete. E şi normal să cunosc bine ţestoasele. Aş putea spune că instinctul unei ţestoase depăşeşte uneori inteligenţa omului”.

Avea o voce plăcută şi povestea fără să aibă aerul că relatează ceva extraordinar. Uneori se oprea chiar şi asupra părţilor pe care nu şi le mai aducea aminte aşa de bine, astfel că nimic nu-mi putea trezi bănuieli. Căpitanul Charlie era un om cinstit, care povestea evenimentele aşa cum se întâmplaseră, fără înflorituri. Povestea frumos, respectând ordinea întâmplărilor şi oprindu-se mai mult asupra faptelor pe care le credea mai interesante. Când căpitanul se opri din vorbă, constatai că povestea fusese minunată. Uitase însă ceva şi mă grăbii să-l întreb:

— Ce s-a întâmplat în cele din urmă cu bătrâna ţestoasă? Eram sigur că-mi va spune că i-a dat drumul.

— Am trimis-o înapoi la Key West cu încărcătura următoare, spuse el bucuros că-i pusesem. O asemenea întrebare. Bătrânul Thompson a cumpărat-o din nou. Căpitanul râse pe înfundate după ce făcu această

completare. Nu a aflat niciodată, dar a plătit ţestoasa asta de două ori. Nu ai de multe ori ocazia să-l duci pe bătrânul Thompson.

Întâmplări de genul acesta mai auzisem eu, dar acum era pentru prima oară când stăteam de vorbă cu o persoană care văzuse cu propriii săi ochi o asemenea întâmplare. Povestea aceasta mi-a fost de un real folos.

În prezent ţestoasa-verde se află într-o situaţie foarte proastă. Populaţiile din apele americane au nevoie de protecţia unor legi internaţionale, iar aceste legi vor trebui să se bazeze pe cunoaşterea biologiei animalului. Din nefericire însă obiceiurile ţestoasei-verzi nu sunt atât de bine cunoscute ca să ne permită să elaborăm unele mijloace de protecţie. Nu există, de pildă, niciun fel de informaţie precisă cu privire la căile ei de migraţie. Pescarii de pretutindeni afirmă că ţestoasele-verzi întreprind călătorii sezoniere lungi, de la locul de baştină până la plajele pe care îşi fac cuiburile. Dar deocamdată 111u avem nicio dovadă despre aceste migraţii.

Pentru a ocroti un animal trebuie să cunoşti bine aria lui de răspândire în tot timpul anului. În cazul ţestoasei-verzi, de pildă, ar trebui să se vadă dacă nu cumva ocrotirea implică oprirea sezonieră a pescuitului şi instituirea unei paze de jur-împrejurul ţărmurilor caraibe, fapt care ar impune încheierea mai multor

acorduri internaţionale, sau dacă nu ar fi posibil să se creeze în Marea Caraibilor populaţii de ţestoase-verzi punând sub protecţie câteva plaje de cuibărit mult distanţate între ele. Răspunsul la această întrebare, ca şi la multe altele, se va putea da numai atunci când se va şti dacă pescarii au sau nu dreptate când afirmă că ţestoasele efectuează migraţii în masă spre anumite teritorii de reproducere.

Tocmai tatonam în jurul meu, căutând fapte semnificative în acest domeniu, când începură să circule o serie de poveşti despre minunatele performanţe ale ţestoaselor-verzi, care reveneau la locul lor de baştină, parcurgând distanţe uriaşe. Cele mai multe relatări de genul acesta ajungeau la mine după ce treceau prin mai multe guri, aşa că ele sufereau multe modificări. Le auzisem însă din atâtea locuri, încât începusem să mă întreb dacă nu cumva conţin un sâmbure de adevăr. Dacă ţestoasele-verzi erau într-adevăr capabile să-şi găsească drumul spre casă parcurgând distanţe mari prin ape cu care nu erau familiarizate, atunci reputaţia lor de animale migratoare era pe deplin întemeiată. Găsirea drumului spre casă era extrem de dificilă atât pentru ţestoasa care din propria-i iniţiativă plecase de acasă, cât şi pentru acelea care fuseseră transportate cu diferite ambarcaţii.

Aşadar, numeroşi pescari şi navigatori afirmau că

ţestoasele-verzi efectuau – într-un fel sau într-altul – călătorii de lungă durată, fiind „navigatori” încercaţi, dar nimeni nu urmărise vreodată o asemenea călătorie. Din această cauză problema rămânea încă deschisă şi orice informaţie în legătură cu migraţiile ţestoaselor era binevenită.

Ori de câte ori vorbeam cu cineva despre migraţiile ţestoaselor-verzi mi se spunea că cele mai multe întâmplări erau povestite de către pescarii de ţestoase din Cayman. Explicaţia constă în faptul că pescarii din Cayman nu numai că prindeau mult mai multe ţestoase decât alţi pescari, dar ei le şi remorcau de pretutindeni, ca de pildă pe drumul dintre Nicaragua şi Florida. În afară de aceasta, ei obişnuiau să marcheze fiecare exemplar cu o monogramă trainică reprezentând iniţialele sau numele vreunui vapor sau proprietar. În acest fel, dezlănţuirea unei furtuni sau a unui uragan, care de multe ori punea în libertate numeroase ţestoase ţinute în captivitate, dădea posibilitatea acestor pescari să observe, mai mult întâmplător, încotro se îndreaptă aceste ţestoase şi unde îşi au locurile de baştină.

Faptul că locuitorii din Cayman ştiau o sumedenie de asemenea istorioare, că ei cunoşteau mai bine decât mulţi alţii viaţa ţestoaselor marine şi că acest popor mă atrăgea încă de la vârsta de şase ani prin pitorescul

vieţii lui, mă determinase să plec la Grand Cayman.

Nu era uşor de ajuns acolo. E drept, puteam merge de la Tampa cu un vaporaş cu motor dar nu oricând, iar drumul se efectua în condiţii destul de incomode. Se putea ajunge şi cu avionul societăţii British West Indian Airways, de la Miami sau de la Kingston, dar şi în acest caz nu se putea conta pe ziua plecării, oricare ar fi fost programul de zbor adoptat. Călătorul trebuia să dea dovadă de multă răbdare şi înţelegere, deoarece zborurile şi rutele sufereau, fără excepţie, numeroase amânări şi revizuiri. Când luasem hotărârea să fac acest drum o pornisem cu avionul din sud, trecând prin Jamaica. Încercasem să-mi aranjez astfel sosirea, încât să coincidă cu aceea a lui Coleman Goin, un prieten care venea din Florida.

Realizasem o adevărată performanţă şi eram grozav de mândri că izbutiserăm să ajungem la Georgetown în cursul aceleiaşi săptămâni.

Dacă aţi privi pe hartă Insulele Cayman – mai bine-zis dacă încercaţi să le găsiţi locul pe glob –, aţi putea crede că mergeam să culeg poveşti despre ţestoase la longitudini ciudate. Din punct de vedere cartografic, insulele nu te impresionează cu nimic. Sunt situate într-o regiune a Caraibilor puţin accesibilă călătorilor (150 mile la sud de Cuba şi 180 mile la nord-vest de Jamaica). În regiunea cea mai adâncă a

mării – nici chiar în largul oceanului, dar nici în Antile – se află trei insulițe izolate, vizitate doar de uragane. Cele trei insule – Grand Cayman, Little Cayman şi Cayman Brac – sunt de fapt vârfurile apărute la suprafață ale unui lanț submarin de munți, despre care se spune că s-ar continua cu lanțul Sierra Maestra din Cuba, prelungindu-se spre vest cu Misteriosa Bank până în America Centrală. Insulele au o populație de 7600 de locuitori, cei mai mulți fiind stabiliți pe Grand Cayman. În listele de recensământ, 1052 de caimanieni sunt clasați ca africani; 3518 sunt de origine mixtă, iar 2100 se trag din europeni. Datele acestea însă au puțină semnificație pentru locuitorii de pe insule. Tot aici mai există 79 de cai, 101 măgari, 1858 de capete de bovine, 397 de porci, sau vite porcine cum spun spaniolii, şi 118 capre. Dintre obiectele de export menționăm țestoasele, frânghia şi pieile de rechin. Principalul izvor de venit al populației îl constituie salariile marinarilor, care navighează pe vapoare din toată lumea, iar principala racilă a insulelor este emigrația. Pescuitul este însă splendid. Poți admira acolo nu numai obişnuiții peştişori ai recifelor de corali, ci şi restul vânatului pelagic – *Caranx speciosus, Makaira nigricans,* wahoo. Tarponul se găseşte prin apropiere, iar *Albuia vulpes* se află din belşug.

„Insulele sunt curate şi îngrijite – scrie comisarul

guvernamental în notele sale. Aici au loc foarte puţine crime şi închisorile sunt goale. Se întâlnesc extrem de puţini vagabonzi şi nu există de loc cerşetori, iar de jur-împrejur marea este scânteietoare”.

Este într-adevăr dureros să constaţi că nişte insule încântătoare şi bogate ca acestea sunt aşa de puţin vizitate de străini. Să sperăm totuşi că nu va mai trece mult timp până când vizitatorii se vor perinda şi pe aici.

Aşa cum spuneam mai înainte, venisem aici atras de cele auzite despre ştiinţa căpitanilor de ţestoase, care însoţiseră flota din copilărie şi învăţaseră istoria naturală a ţestoasei-verzi încă de la bunicii lor. Aceşti oameni se specializaseră în arta pescuitului şi ştiau lucruri pe care niciun zoolog nu le ştia. Toţi căpitanii din Cayman credeau că în perioada lor de reproducere ţestoasele-verzi migrau pe distanţe lungi. Pentru a verifica dacă afirmaţiile lor sunt adevărate, să spunem câteva cuvinte despre pescuitul ţestoaselor.

Ţestoasele-verzi pe care pescarii din Cayman le duc pe pieţele străine nu sunt prinse în apropierea insulelor, ci la Mosquito Cay, un grup de insule scunde din Mosquito Bank, situate la vreo 350 mile de Grand Cayman. Goeletele de ţestoase pleacă toamna la Mosquito Cay şi îşi stabilesc cartierele generale pe una din insule în care se găseşte apă dulce. Aici, în locurile

cu apă puţin adâncă, îşi construiesc un ţarc comun din stâlpi de mangrove, în care vor păstra exemplarele capturate în timpul sezonului. Goeletele ies în larg. Luni de dimineaţă şi se întorc la Mosquito Cay sâmbăta. Teritoriul de ţestoase este un vast platou cu apă puţin adâncă, cu fund nisipos şi cu multă iarbă-de-ţestoase *(Thalassia).* Stânci, banchize şi recife de corali se întâlnesc pretutindeni. Acestea din urmă sunt specifice pentru locurile de trai ale ţestoaselor-de-mare, care dorm pe recife sau sub ele, ducându-se în fiecare dimineaţă la câmpurile de alge spre a se hrăni. Seara *se* înapoiază la o anumită stâncă ce le serveşte ca adăpost. În unele cazuri, distanţa dintre locul de hrană şi locul de somn este de circa patru sau cinci mile. Asemenea relatări nu se întâlnesc în manualele de zoologie. Observând că ţestoasele se mută ocazional dintr-un loc într-altul, căpitanii sunt înclinaţi să creadă că ele întreprind asemenea migraţii în mod voit, cu un anumit scop.

O dată ajunse în dreptul bancurilor de ţestoase, goeletele îşi împart între ele teritoriul şi apoi se strecoară cu precauţie printre promontorii, cu pânzele sus, alunecând încet pe lângă colţurile apropiate ale stâncilor pentru a descoperi ascunzişurile ţestoaselor. Prezenţa lor este trădată de valurile de nisip curat pe care ţestoasele îl spulberă în jurul lor. Goeletele

înseamnă aceste locuri cu geamanduri de lemn.

În după-amiezele târzii, bărcile cu pânze de 17 picioare lungime şi balenierele cu cap dublu sunt coborâte de pe goelete pentru a instala năvoadele peste stâncile marcate. Năvoade lungi de 16 până la 30 metri şi adânci de patru până la şase metri, cu ochiuri de 25 sau 30 centimetri pe o parte, sunt întinse între flotorii ancoraţi peste stânca în care se găsesc ţestoase. Când reptilele se ridică la suprafaţă ca să respire (căci trebuie să respire chiar când dorm) ating năvoadele şi se încurcă în ele, fără să mai poată scăpa. În fiecare dimineaţă bărcile vin să culeagă ţestoasele prinse în năvod, transportându-le pe goeletă, iar sâmbăta ele sunt duse în ţarcul cel mare din Mosquito Cay.

Pescuitul ţestoaselor nu poate avea loc în tot cursul anului. În aprilie femelele rămân gravide, purtând nişte ouă cu înveliş pergamentos. În această perioadă cârdul este stăpânit de o vagă nelinişte, comportamentul ţestoaselor fiind greu de urmărit. Cu timpul capturile încep să se reducă, iar la sfârşitul lui mai şi începutul lui iunie majoritatea ţestoaselor părăsesc bancul. Lipsesc toată luna iulie şi de aceea căpitanii de goelete consideră că. Merită să se înapoieze la Mosquito Cay de-abia prin august. Ei cred că această dispariţie a ţestoaselor se datoreşte plecării lor într-o migraţie de reproducere. Cu toate că literatura ştiinţifică nu

confirmă această părere, activitatea străveche şi încununată de succes a flotei de pescuit ţestoase din Cayman ţine seama de ea şi prea puţin le pasă căpitanilor că ideile lor nu sunt în asentimentul naturaliştilor de profesie.

Căpitanii afirmă că ţestoasele se duc la Tortuguero, cam la vreo trei sute de mile mai la sud de Mosquito Cay, pe plaja costaricană. Caimanienii numesc locul Turle Bogue (Plaja ţestoaselor). Ei spun că_ acolo îşi fac cuiburile nu numai cârdurile din Mosquito Cay, dar şi ţestoasele-verzi din toată partea apuseană a Mării Caraibilor. Costaricanii din regiunea Turtle Bogue susţin şi ei acelaşi lucru. Deşi ei nu-şi pot dovedi afirmaţiile, probabil că au totuşi dreptate. Caimanienii observă cum ţestoasele lor părăsesc bancurile şi în acelaşi timp costaricanii văd, în aceeaşi perioadă, legiuni de ţestoase-verzi care se adună în largul coastei venind pe Black Beach (Plaja neagră) pentru a-şi depune ouăle. Flotele – *flotas* cum le numesc ei – sosesc în cârduri nu prea compacte care circulă în grupuri sau hoinăresc la câteva sute de iarzi dincolo de zona de spargere a valurilor. Acolo, fie că-şi caută râcă, fie că se prind în jocuri nupţiale, contribuind astfel la fecundarea ouălor de ţestoasă pentru sezonul următor. Sezonul de pontă este în acelaşi timp şi sezonul de împerechere.

Acele flote care sosesc în iulie la Turtle Bogue sunt prea mari ca să provină doar din apele locale. E sigur că ele mai vin şi din altă parte. Atât căpitanii din Cayman cât şi costaricanii susţin că exodul de iunie din Mosquito Cay şi comasarea ţestoaselor la Turtle Bogue sunt laturi ale aceluiaşi fenomen. Acesta li se pare atât de evident, încât lipsa de dovezi experimentale pe care le-o imputã specialiştii ei o consideră ca o şicană. Adevărul este însă că aceste dovezi lipsesc, iar descoperirea lor este una din preocu pările mele. Aşadar, mă voi duce din nou la Turtle Bogue ca să întâlnesc flota, luând cu mine etichete de metal ştanţate în spaniolă şi engleză, pe care să fie scrise adresa mea şi oferta de recompensă pentru oricine îmi va restitui o etichetă şi îmi va indica toate detaliile regăsirii ei. Aveam intenţia să marchez sute de ţestoase-verzi în curs de cuibărire. Sunt *tot* atât de sigur, cum ar fi oricine într-un asemenea caz, că ţestoasele marcate vor fi prinse la Mosquito Cay, dar probabil că se vor descoperi şi în alte locuri.

După cum afirmă căpitanii de ţestoase şi costaricanii, la Turtle Bogue s-ar întâlni şi alte cârduri decât cele din Nicaragua, deşi pare puţin probabil ca cele dintre Mexic şi strâmtoarea Windward, să aibă aceeaşi importanţă ca cele de la Tortuguero. Observând doar modul în care se adună flota îţi vei da seama că

grupurile sosesc. Acolo atât de la nord cât şi de la sud. Mai mult decât atât, toţi localnicii îţi vor spune că ţestoasele din Mosquito Cay şi de dincolo de Mosquito Cay, care formează contingentul nordic, sosesc separat de cârdurile din Panama şi din nordul Americii de Sud. Cele din sud vin întotdeauna primele. Oamenii afirmă acest lucru deoarece partea sudică a plajei începe să fie ocupată cu câteva zile mai înainte decât cea nordică, punând aceasta pe seama faptului că flotele sud-americane apar aici primele.

Am fost la Black Beach în două rânduri, pe la sfârşitul lui iunie, când începea sezonul de cuibărit. În aceşti ani, când ţestoasele începuseră să sosească, activitatea de cuibărit era mult mai accentuată spre capătul sudic al plajei decât spre cel nordic. În cursul celei de-a doua vizite pe care o făcusem la Turtle Bogue cuibăritul se rărise. Cu acest prilej închiriasem o avionetă şi cercetasem întreaga coastă, de la Tortuguero la Limón, zburând la mică înălţime ca să pot număra urmele. De ţestoase lăsate pe nisip. Pe o porţiune de douăzeci şi patru de mile, în trei nopţi succesive nu veniseră decât douăzeci şi cinci de ţestoase. Pe cele opt mile, care se întind spre sud, de la gura râului Reventazon, până la gura râului următor, nu se zărea nicio urmă de cuibărit sau aproape niciuna. Dar de acolo înainte apărură brusc prea multe urme

spre a putea fi numărate. Pe şase mile de plajă erau sute – poate mii – de urme, încrucişându-se atât de des, încât cu greu puteai să le urmăreşti. Mai surprinzător era însă faptul că nu se vedea nicăieri vreun semn de cuib. Fiecare urmă circulară forma un simplu arc sau unghi deasupra liniei mareelor maxime, fără ca la vârful ei să se afle vreun loc bătătorit sau vreo gaură de ouă, acoperită şi ascunsă. Chiar şi din avion se vedea limpede că toată mulţimea de ţestoase nu făcuse altceva decât să iasă din valuri pe nisipul uscat şi apoi să se înapoieze.

Din cele ce discutasem cu căpitanii umblând pe Turtle Bogue şi aşteptând împreună cu localnicii sosirea flotei sudice – *flota del sur* – interpretasem ceea ce văzusem ca fiind un imens banc de ţestoase-verzi venit tocmai din sud, în drum spre Tortuguero. Ţestoasele care veniseră aici, fără să depună ouă, păreau că însemnaseră doar locul, dându-şi parcă seama că marea călătorie se apropia de sfârşit.

Aşadar, observaţiile mele concordau perfect cu părerile care circulau printre localnici şi eram tentat să consider acest subiect ca o problemă rezolvată. Gândindu-mă mai bine, constatai însă că nu aveam dreptate. Văzusem, desigur, din avion toate acestea care mă făceau să cred întrucâtva în deducţiile oamenilor din Turtle Bogue, dar a atribui unei reptile

capacitatea de a efectua migraţii pe distanţe lungi, în largul oceanului, era un lucru grav. Este adevărat că un număr mare de alte animale întreprind asemenea migraţii, dar trecerea ţestoasei în rândul acestora nu trebuia făcută fără dovezi convingătoare.

Începui, aşadar, să reflectez asupra credinţei, răspândite în toată regiunea Caraibilor, după care ţestoasele-verzi manifestau o deosebită predilecţie pentru un anumit loc şi izbuteau să se înapoieze acolo de oriunde s-ar fi aflat. Dacă într-adevăr făceau aceasta, înseamnă că ele sunt înzestrate cu un fel de aparat intern cu ajutorul căruia pot determina o ţintă nevăzută, pot identifica locul în care se află şi, de asemenea, au posibilitatea să se orienteze către lotul de pontă şi pe drumul de întoarcere la locurile de baştină. Acest aparat ar folosi atât la migraţii cât şi la călătoriile de înapoieri. Problema se punea la fel în ambele cazuri. Aşa se întâmplase că începusem să culeg spusele localnicilor. Şi cu toate că le auzisem pe tot parcursul, din Florida şi până în Venezuela, ele îşi aveau originea, aşa cum am mai spus, în Insulele Cayman.

Iau deci ce m-a determinat să plec în Insulele Cayman. Acolo toată lumea cunoştea minunatul instinct de întoarcere acasă al ţetoaselor-verzi. „Bineînţeles, domnule, mi se spunea de pretutindeni, ţestoasele se pot înapoia ori de unde s-ar afla –

întocmai ca porumbeii". Caimanienii ştiu aceasta încă de când erau copii şi nimeni nu se miră atunci când – cu prilejul cursei de ţestoase de la Grand Cayman, care are loc la sărbătorirea unui sfârşit de sezon bun – vede exemplarele de ţestoase ţinute până atunci în ţarcuri, care se îndreaptă fără şovăire spre sud cu baloane colorate legate de înotătoare. Într-acolo trebuie s-o apuce ca să ajungă la Mosquito Bank, de unde au venit. Dacă întrebi un insular de unde ştie că ţestoasele se întorc la locurile lor de baştină, el te va întreba la rândul său de unde ştii că pisica e fugărită de câine. Caimanienii au atâta încredere în cele spuse în popor despre ţestoase pentru că viaţa lor este strâns legată de viaţa acestor animale, pe care o cunosc cu prilejul pescuitului.

Am arătat mai înainte că fiecare dintre goeletele de ţestoase pescuieşte pe o anumită rază a bancului care i se repartizează pe un sezon şi uneori chiar pe mai multe sezoane. Pentru ca pescuitul să fie bogat, căpitanii trebuie să cunoască deplasările obişnuite ale ţestoaselor şi topografia fundului mării; ei îşi petrec un timp îndelungat studiind ambele aspecte cu ajutorul ocheanelor. Cu această ocazie ei află multe alte amănunte în legătură cu caracteristicile şi locuitorii diferitelor stânci, recife, baraje şi câmpuri de alge aflate sub supravegherea lor. Aşa se face că după ani de

observaţii şi de luptă cu ţestoasele ei ajung să deosebească variaţiile individuale: mărimea, sexul, forma, cicatricele şi coloritul animalelor, variaţii care nu pot fi cunoscute de oricine. Recunoscând individual animalele şi cunoscând fundul mării tot atât de bine ca şi covertele propriilor lor vase, căpitanii au descoperit mişcarea zilnică a ţestoaselor de la stâncă la păşune şi invers. Cum această călătorie obişnuită durează uneori mai multe zile, s-ar putea trage concluzia că ţestoasele ştiu să deosebească o direcţie de alta simţind un fel de imbold de a se întoarce acasă. Rămâne să se dovedească dacă şi în larg ele sunt capabile să stabilească şi să urmeze o direcţie, lăsându-se călăuzite de acelaşi instinct, necunoscut nouă ca şi somonii, focile, sarselele şi anghilele.

Un pas înainte l-ar reprezenta descoperirea unei ţestoase care s-a întors în locurile unde a apărut pe lume parcurgând aceeaşi distanţă ca şi nava pe care fusese adusă. Căpitanii întâlniseră însă multe cazuri în care ţestoasele făcuseră drumuri de zece până la treizeci de mile înapoi după ce scăpaseră din ţarcurile de la Mosquito Cay. Deoarece capturile mai multor goelete sunt aruncate în ţarcuri comune, fiecare ţestoasă este marcată cu semnul vasului care a prins-o. De obicei, marca este o monogramă săpată adânc în cartilajul carapacei inferioare şi serveşte pentru

numărătoarea finală care se face la Key West uneori după patru sau cinci luni. În decursul anilor se ivesc furtuni, care de nenumărate ori inundă şi distrug aceste ţarcuri. Cu acest prilej ţestoasele scapă, unele dintre ele reuşind să se întoarcă la locul de baştină.

Încă înainte de a mă duce la Grand Cayman auzisem zeci de poveşti despre asemenea drumuri de întoarcere pe distanţe mici şi eram absolut sigur că ele se întemeiau pe fapte reale. Dar, la drept vorbind, acestea nu abuzau de încrederea nimănui. Mergând pe fundul apei, o ţestoasă îşi poate găsi drumul pe o distanţă de treizeci de mile de apă puţin adâncă, ajungând acasă pe dibuite. Pe mine mă interesa însă cele spuse despre drumurile de sute de mile făcute de ţestoasele-verzi spre locul de baştină, de-a curme zişul curenţilor, spre orizonturi fără uscat, peste oceanul abisal. Nu greşeam – aşa cum am mai spus – dacă stăteam de vorbă cu căpitanii din Cayman, pentru că ei erau cei care constatau mai întâi faptele şi apoi le povesteau.

Dar astăzi nu mai sunt atâţia căpitani ca odinioară. În ultimele patru decenii flota s-a redus, iar majoritatea sunt bătrâni. În ciuda vârstei înaintate, ei niciodată nu vor povesti numai ca să se afle în treabă, ci pentru că le face plăcere. De obicei, căpitanii se deosebesc între ei, dar au şi caracteristici comune: sunt oameni cu bun simţ, simpli, căliţi pe mare. Inteligenţi, ei au devenit

naturalişti cu experienţa însuşită la o şcoală deosebită, unde orice relatare greşită poate avea urmări grave. Sunt oameni care pot uita un amănunt, dar care nu vor înflori niciodată o povestire.

Căpitanul Charlie Bush era unul dintre bătrânii lupi de mare cu care stătusem de vorbă într-o zi însorită la Georgetown; el îmi povestise despre ţestoasa cu înotătoare crestate, pe care v-am descris-o şi eu mai înainte.

Mai stătusem de vorbă şi cu căpitanii Teddy Bodden şi Gene Thompson. Unul avea optzeci şi doi, altul optzeci şi trei de ani şi se simţeau încă bine. Bodden era puţin surd; altminteri erau amândoi vioi, bine dispuşi şi plini de amintiri despre lucruri care se întâmplaseră în trecut şi care se mai puteau întâmpla şi astăzi. Când i-am întâlnit şedeau alături pe prispa casei căpitanului Teddy. Era o casă albă, pe o stradă laterală care venea dinspre ţărm, umbrită de arbori de pâine şi de limba-femeii (*Albizzia lebbek*). Căpitanul Teddy stătea în balansoar, roşu la faţă şi fericit că se afla acolo, fericit că mă vedea chiar înainte de a-mi cunoaşte păsul.

— Intră, pofteşte înăuntru, strigă el entuziasmat când mă văzu oprindu-mă lângă gardul alb de scânduri şi căutând casa căpitanilor. Îmi pare bine de cunoştinţă, spuse el. Ia spune-mi ce doreşti?

Urcai cele câteva trepte şi-i spusei ce vânt mă adusese

pe acolo, dar el nu prea înţelese despre ce era vorba. Căpitanul Gene însă pricepuse.

— Spune că vrea să vorbească despre ţestoasa-verde, îl lămuri el.

Despre ce? Despre ţestoase? Asta spune? Asta doreşti tinere? Căpitanii se uitară unul la altul cu două perechi de ochi care se pierdură printre încreţiturile obrazului, când se porniră să râdă pe înfundate. Mă gândii că nu puteau să râdă decât de două lucruri: în primul rând pentru că nimerisem tocmai la ei, iar în al doilea rând pentru că ideea de a discuta un subiect atât de vast într-o după-amiază toridă ca aceea părea cât se poate de ciudată. Râseră liniştit o bucată de vreme.

— A fost bine îndreptat, spuse în cele din urmă căpitanul Teddy. Stai jos, tinere, despre ţestoase putem sta de vorbă cât vrei.

Rămăsei. Nu era uşor să-i fac să vorbească chiar despre ceea ce voiam să aflu, pentru că la fiecare întrebare a mea ei aduceau vorba despre alte lucruri pe care socoteau că trebuia neapărat să le ştiu. Cum erau foarte bătrâni şi aveau atâtea amintiri comune pe care, şi le depănau acum la umbră, iar eu mă aflam acolo tocmai ca să-i ascult, treaba mi se părea uşoară. Mai greu era să reţin ceea ce mă interesa. Bătrânii povesteau despre timpuri îndepărtate, când erau doar băieţi tineri şi când deveniră apoi căpitani, despre vapoarele bune

şi proaste, despre ani buni şi răi, despre furtuni, care nu alegeau între navele bune şi cele şubrede, lăsând în urma lor femei bocind pe chei. Cernând astfel anii, timpul trecu pe nesimţite.

În cele din urmă însă izbutii să-mi aleg din interesantele poveşti ale bătrânilor notele de care aveam nevoie. Povestitorii îşi amintiră de mai multe cazuri de ţestoase care scăpaseră din ţarcul de la Mosquito Cay şi înotaseră înapoi cele douăzeci sau treizeci de mile, până la stâncile lor de acasă. Căpitanul Teddy, care făcuse multe călătorii în larg între sezoanele de prins ţestoase, îşi aminti că întâlnise de două ori cârduri de ţestoase-verzi înaintând spre vest, în largul coastei de la Colón.

— Înspre Turtle Bogue, adăugă el.

După două ceasuri de povestiri adunasem un număr uimitor de informaţii ciudate şi mai auzisem în plus şi tot ce-şi mai puteau aduce aminte căpitanii despre două întoarceri pe mare distanţă efectuate de către ţestoase-verzi.

Spusele lor semănau în linii mari cu cele ale căpitanului Charlie Buch despre ţestoasa cu înotătoare crestate.

Prima poveste care se contură fu aceea a căpitanului Gene. Se întâmplase cu ani în urmă. La sfârşitul sezonului adusese la Georgetown o încărcătură de

ţestoase din Mosquito Cay, vreo patruzeci sau cincizeci, pentru a fi ţinute acolo până când le va veni rândul să plece la Key West. Între timp, un oarecare Thomas Eden venise din Jamaica pentru a cumpăra ţestoase şi căpitanul Gene îi vânduse tot lotul din Mosquito Cay. Eden transportase ţestoasele la Kingston şi le închisese într-un ţarc din acel port. Se dezlănţuise o furtună care umflase apele. Valurile rupseseră o parte din împrejmuirea ţarcului, şi multe ţestoase scăpaseră. Două sau trei luni mai târziu, căpitanul Gene se înapoiase la Mosquito Cay, pescuind pe acelaşi teritoriu, ca şi în sezonul precedent, când unul din barcagiii săi aduse o ţestoasă marcată ce făcuse parte din lotul care plecase în Jamaica. Ţestoasa. Se înapoiase la vechiul său loc de dormit de sub stâncă şi fusese prinsă de aceeaşi barcă care o capturase şi prima oară. Cea mai scurtă cale pe care ar fi putut-o urma ca să ajungă acasă era de 425 mile.

Aceasta fusese, în esenţă, povestea. Căpitanul Gene o spusese fără grabă şi cu multe pauze, fapt care îl plictisea pe căpitanul Teddy. Când povestea luă sfârşit, chipul lui Teddy se lumină, arătând încântare pentru performanţa ţestoasei. Era momentul să vorbească şi el puţin. Spuse că dacă i-aş da un răgaz de câteva zile ca să-şi amintească amănuntele şi să le compare cu datele din vechile lui registre şi jurnale de bord ar putea relata

câteva poveşti ca ale lui Gene. Avea însă una – foarte ciudată – pe care mi-ar fi putut-o spune pe loc, fiindcă o povestise de nenumărate ori. Se referea la întoarcerea acasă a două ţestoase-verzi din acelaşi lot, un caz unic în această privinţă.

Se întâmplase în vara anului 1915, 15 sau 16, dar mai curând 15. Cândva, pe la sfârşitul verii, căpitanul Teddy expediase pe piaţa din Key West o încărcătură de ţestoase marcate provenind din Nicaragua. Cuterul care le transporta nu ajunsese niciodată în Florida; fusese surprins de vremea rea – nu tocmai un uragan, ci un fel de vijelie iute şi cumplită – în largul Insulei Pines, lângă un loc neînsemnat, denumit Carapach Key, şi se scufundase. Cândva, în cursul anului următor – în măsura în care căpitanul Teddy îşi mai amintea – la vreo nouă luni după aceea barcagiii săi capturaseră două dintre ţestoasele naufragiate pe acelaşi banc pe care fuseseră prinse în plase şi prima oară, la o depărtare de aproape o milă.

Probabilitatea statistică a unei duble înapoieri pe o distanţă de cel puţin 725 mile, încheiată cu o dublă recapturare, este inimaginabilă. Va părea ceva mai puţin fantastică dacă se ţine seama că bărcile lucrează an de an pe acelaşi teritoriu şi că pentru o ţestoasă întoarcerea acasă nu reprezintă doar revenirea în oraş, ci înapoierea pe aceeaşi stradă şi la acelaşi număr.

Expun aceste lucruri discutate atunci doar pe câteva pagini şi înşirui în faţa dumneavoastră faptele, fără a izbuti să dau savoarea vorbei domoale şi înfăţişarea liniştită a unuia dintre bătrâni, care dă din cap sau surâde la cele spuse cu mare grijă de celălalt, ori îl întrerupe ca să evoce o altă amintire. Nu pot să reproduc aici scârţâitul uşor al leagănului din umbra deasă, filigranul de frunze de fruct-de-pâine decupându-se pe cerul arzător şi nici pe cei doi bătrâni căpitani care înfruntaseră furtuni şi perioade de calm şi care văzuseră recife cu ghearele întinse ameninţător. Acum păstrau îndrăzneala doar în sufletele lor liniştite.

Despre insule şi despre flotă se pot spune mii de lucruri care merită să fie ascultate şi căpitanii nu conteniră să le povestească, iar eu să le ascult. În momentul acela îl văzui la capătul străzii pe Coley. Privea în jurul lui în plin soare, căutându-mă ca să-mi spună că-l găsise pe George cu maşina şi că-l tocmise să ne ducă la West Bay.

Îl întrerupsei pe căpitanul Teddy, spunându-i că era foarte plăcut să-l ascult, dar că mai aveam încă multe de făcut înainte de a se întuneca. După-amiaza era pe sfârşite, iar eu trebuia să-l vizitez şi pe căpitanul Allie, care locuia la West Bay.

Căpitanul Allie nu semăna cu căpitanii din Cayman; nu era bătrân, ci în plină floare a vârstei. Cu câţiva ani

înainte de vizita noastră realizase un record unic în capturarea ţestoaselor-verzi, prinzând 725 de exemplare într-un sezon de douăsprezece săptămâni. Când îl vizitarăm la West Bay se întorsese tocmai dintr-o călătorie cu goeleta sa „Adams”. Îl găsirăm şezând pe prispă, legănându-se în balansoar şi fumându-şi pipa. Era un bărbat înalt, solid, bine legat şi cu faţa pătrată pe care puteai citi încercările grele prin caretrecuse.

Veţi crede poate că omul ar fi fost mulţumit să nu se mai gândească un timp la ţestoase, dat fiind că tocmai se înapoiase de pe bancuri. Dar el păru fericit să vorbească despre ele, iar când află ce anume mă interesa, mă asigură că aceste povestiri conţin fapte adevărate, întâmplate şi altor pescari de ţestoase. După puţină chibzuinţă îmi spuse că ar putea să-mi redea faptele prin două exemple personale.

În vara anului 1948 se dusese să ridice o încărcătură de ţestoase de pe o insulă din punctul Quintana Roo, aflat pe partea dinspre vânt a Peninsulei Yucatán. Locul se numea Isla de Mujeres (Insula Femeilor). Era unul din rarele locuri – În afara plajei de la Tortuguero – unde se ştia în mod sigur că se afla o colonie de reproducere a ţestoaselor-verzi. Pescarii considerau că exemplarele capturate aici proveneau din Golful Mexic. Eu nu cunosc bine aceste ţestoase, dar văzând unele

încărcături pot afirma că sunt mai mari decât cele care vin la Turtle Bogue. Acolo greutatea medie. Este de 150–250 livre, în timp ce greutatea medie a adulţilor capabili de a se reproduce din specia mexicană se apropie de 350 livre şi rareori atinge 400 livre. În afară de aceasta, ţestoasele din Insula Femeilor sunt mai puţin apreciate pe piaţă din cauză că au un oarecare gust de mosc. Unii spun că acest gust s-ar datora faptului că ele se hrănesc cu bureţi, nu cu iarbă-de-ţestoase, aşa cum fac gustoasele ţestoase-verzi din Costa Rica. Eu. Nu cunosc amănunte despre această problemă. Ştiu doar că în stomacurile ţestoaselor mexicane se găseşte de obicei mai multă hrană animală decât în cele ale ţestoaselor din Florida sau Nicaragua. Totuşi, ţestoasele-verzi mexicane au căutare pe piaţă atunci când capturile din Mosquito Cay sunt slabe. În asemenea situaţii, goeletele din Cayman se îndreaptă spre Insula Femeilor spre a-şi completa încărcăturile pentru Key West.

Aşa se întâmplase şi cu căpitanul Allie. Ţestoasele prinse acolo erau din cele tipice, mari. Ele fuseseră marcate cu o literă sau cu o monogramă săpată pe plastron cu ajutorul unui cui sau cu vârful cuţitului. Dusese ţestoasele la Key West şi le pusese într-un ţarc împreună cu câteva ţestoase-verzi din Nicaragua. Înainte ca ţestoasele să fi fost transformate în carne de

supă, o furtună a dărâmat ţarcul şi le-a ’pus în libertate.

Întâmplarea s-a petrecut în octombrie. Pe la sfârşitul sezonului următor, prin luna mai, una dintre aceste ţestoase mexicane a fost prinsă într-o plasă întinsă peste un promontoriu de corali din Mosquito Bank. Nu exista niciun fel de îndoială în legătură cu provenienţa ei, întrucât purta atât marca din Yucatan (cuprinzând iniţialele. Unui tânăr din Insula Femeilor pe care căpitanul Allie îl cunoştea bine), cât şi contramarca goeletei „Adams”.

Întrebarea era cum de o ţestoasă-verde mexicană a ajuns la bancurile din Nicaragua. Ai putea fi tentat să răspunzi că ea se afla doar în drum spre Insula Femeilor, dar o scurtă privire pe hartă te-ar convinge de contrariu. De ce să se întoarcă prin Mosquito Cay? De ce să meargă pe o cale atât de ocolită tocmai în singurul loc din toată regiunea Caraibilor unde căpitanul Allie o prinsese pentru a doua oară? Erau prea multe coincidenţe. Căpitanul Allie avea însă o explicaţie mai bună. După o matură chibzuinţă, el a ajuns la concluzia că ţestoasa din Yucatán a pornit spre Nicaragua împreună cu ţestoasele din Mosquito Cay care se întorceau la locurile de baştină. După cum am mai spus, ţestoasele-verzi din Mosquito Cay fuseseră în acelaşi ţarc cu cele din Mexic şi toate scăpaseră în urma furtunii. Poate că rămăseseră împreună pentru a-şi ţine

de urât, sau pentru a se încuraja, poate că ţestoasele din Mosquito Cay fuseseră mai numeroase încât izbutiră să îndrumeze grupul spre bancuri şi nu spre Insula Femeilor. Această explicaţie este doar o simplă ipoteză, dar pare cea mai bună din câte am auzit. Ideea ar fi fost desigur confirmată dacă s-ar fi prins din nou şi una dintre ţestoasele din Nicaragua.

Această povestire n-a făcut decât să-mi trezească şi mai mult curiozitatea, punându-mă în faţa unei enigme interesante. Ea nu constituia o dovadă că ţestoasele-verzi ar poseda vreun fel de aparat de orientare. Îi spusei acest lucru căpitanului Allie şi el fu de acord cu mine. Apoi începu să-mi istorisească o altă poveste, pe care am considerat-o ca fiind cea mai interesantă din câte îmi spusese el până atunci.

Se întâmplase în 1942, în toiul iernii, când goeleta „Adams” naviga pe teritoriul din apropiere de Dead Man Bar (Bara Mortului), la vreo unsprezece mile nord-est de Mosquito Cay. Într-o dimineaţă sosi la goeletă un om cu o barcă plină de ţestoase-verzi. El îl strigă pe căpitanul Allie, considerat ca un bun cunoscător al ţestoaselor-verzi, întrebându-l dacă n-ar fi fost dispus să-l ajute la alegerea câtorva ţestoase pe care voia să le trimită familiei sale. Căpitanul Allie sări în barcă şi, după ce studie toate ţestoasele, alese în cele din urmă cinci exemplare care i se păruseră a fi cele mai

bune. Apoi se aşeză pe balustradă privind cum omul marca fiecare carapace.

După trei zile, cele cinci ţestoase marcate fuseseră duse la bordul goeletei „Wilson”, care se înapoia la Grand Cayman. În călătoria aceea „Wilson” nu transporta o încărcătură obişnuită de ţestoase, şi de aceea cele cinci exemplare marcate nu fuseseră legate şi îndesate sub chepeng ca de obicei, ci stăteau pe covertă răsturnate pe spate. Acest lucru era important de reţinut.

Călătoria până la Grand Cayman fusese de scurtă durată. La Georgetown ţestoasele fură predate lui Roy Arch, care le dădu drumul într-un mic ţarc săpat în stâncă, lângă şantierul naval, unde urmau să stea până la înapoierea proprietarului lor. La scurtă vreme după aceasta se dezlănţui dinspre nord-est o puternică vijelie, cu valuri mari, care inundară ţarcul. Cele cinci ţestoase-verzi dispăruseră fără urme.

În primele trei zile furtuna se dezlănţui în toată regiunea apuseană a Caraibilor. Căpitanul Allie aşteptă la Mosquito Cay să se potolească furtuna şi apoi se întoarse în larg la ţestoasele lui. Trecuseră douăsprezece zile de la furtuna din Georgetown când căpitanul Allie auzi o barcă ciocnindu-se de goeleta „Adams” şi o voce înceată, îngrijorată, strigându-l. Era barcagiul care expediase cele cinci ţestoase acasă. Părea

destul de necăjit de ceea ce i se întâmplase. Când căpitanul Allie se aplecă peste bord ca să-l întrebe pe barcagiu de ce e supărat, acesta privi departe spre mare, cu expresia celui care încearcă să-şi ascundă emoţia.

— Se petrece ceva ciudat, căpitane, spuse el. Nu cumva ştiţi ce s-a întâmplat cu „Wilson”?

Dar căpitanul nu ştia nimic despre soarta navei. Aşa se întâmpla cu numai cincisprezece ani în urmă, când flota lucra fără legătură radiofonică cu ţărmul. Nu exista niciun mijloc pentru a se putea afla ceva despre „Wilson”. Deşi evita se să o spună direct, el credea că „Wilson” naufragiase.

Căpitanul Allie îl îndemnă să povestească tot ce ştie şi de unde aflase toate aceste veşti care l-au impresionat atât de mult. Omul spuse că totul pornise de la o ţestoasă, de la una din cele cinci care fuseseră trimise familiei sale cu o săptămână în urmă. Aceasta se înapoiase la bancuri, iar el o capturase în zori. O prinsese cu propria lui plasă întinsă peste acelaşi turn de stâncă pe care dormise şi înainte de a fi fost transportată de navă.

Căpitanul socoti iute zilele şi constată că fuseseră douăsprezece la număr. Probabil însă că îl privise cu un aer neîncrezător, pentru că barcagiul coborî în barcă şi zvârli la o parte o rogojină: era. Într-adevăr una dintre

cele cinci ţestoase care purta pe plastron marcajul cu iniţialele barcagiului. Zăcea acolo plesnindu-se disperată pe burtă, neştiind unde se află.

Căpitanul Allie examină cu atenţie ţestoasa, încercând să găsească un semn, cât de mic, de tăgadă. În cele din urmă îşi dădu seama că nu-i rămăsese decât una din cele două posibilităţi: ori că ţestoasa înotase în linie dreaptă 350 mile – distanţa de zbor a pescăruşului de la Grand Cayman la bancuri, ori că nava naufragiase la întoarcerea sa în insule. Povestindu-mi această întâmplare, căpitanul Allie adăugă că fusese foarte nefericit când trebuise să ajungă la concluzia că dintre cele două explicaţii, ultima era cea mai verosimilă.

Vestea se răspândi iute în regiunea bancurilor şi o tristeţe adâncă îi cuprinse pe toţi. Flota constituia un colectiv strâns unit şi fiecare om din echipaj avea cel puţin un cunoscut pe „Wilson”. Mâhnirea dură timp de o săptămână. În acest timp, pescuitul ţestoaselor continuase, dar capturile bune nu mai dădeau aceeaşi satisfacţie. Într-o bună dimineaţă însă se zări în depărtare o goeletă, care venea direct de la Grand Cayman. Căpitanul Allie strigă către navă întrebând dacă ştie ceva despre „Wilson”. I se răspunse că nava era ancorată la West Bay. Când trecuse pe lângă goeletă, spre Mosquito Cay, căpitanul de pe „Wilson”, nerăbdător să înceapă cât mai repede lucrul, îi strigase

despre furtuna din nord-est, despre inundarea ţarcului şi despre o mulţime de alte amănunte fără importanţă.

Astfel, din tragedie, povestea se transformă repede într-o adevărată minune a naturii. Privind harta se poate vedea că atunci când ţestoasa scăpase din ţarcul de la Georgetown nu exista niciun drum spre casă prin apa puţin adâncă de lângă ţărm pe care ar fi putut să-l străbată în douăsprezece zile. Chiar dacă o luase de-a curmezişul regiunii apusene a Mării Caraibilor, ea înotase cu o viteză medie de 30 mile pe zi. Dacă ţinem seama că ar mai fi putut. Greşi drumul sau ar fi urmat un traseu la întâmplare, distanţa se măreşte într-atâta, încât nu i-ar fi ajuns cele douăsprezece zile. Aşadar, acţiunea ţestoasei pare mai mult decât un simplu instinct. S-ar părea că în cazul de faţă animalul alesese şi urmase calea cea mai scurtă şi cea mai bună. Dacă acest fapt s-a petrecut cu adevărat (cunoscându-l pe căpitanul Allie este greu să pun la îndoială vreunul din elementele povestirii), putem admite că ţestoasele-verzi. Posedă fie un simţ special, fie un mod iscusit de folosire a simţurilor obişnuite care le îngăduie să efectueze călătorii lungi şi controlate în mări lipsite de puncte de reper. Această capacitate este tocmai ceea ce urmăream. Ea ar veni să sprijine afirmaţia că ţestoasele-verzi efectuează migraţii transoceanice către îndepărtatele locuri de întâlnire

pentru reproducere.

Aşadar, nu mai încape nicio îndoială asupra faptului că flota care vine în iunie la Tortuguero este alcătuită dintr-o populaţie migratoare de pe Mosquito Bank şi poate şi din multe alte puncte din Marea Caraibilor.

În noaptea când întâlnisem flota la Turtle Bogue, după o săptămână de aşteptare şi de umblat prin nisipul negru, eram însoţit de Cachuminga. Era un om puţintel la trup, cu aspect neîngrijit. Un alcoolic incurabil, uscat ca un păduche şi uşor ca o pană de cioară. Îşi dădea aere ciudate şi-ţi spunea tot felul de istorii numai din dorinţa de a-ţi face plăcere. Nu ştiu de ce-l luasem cu mine – nu-mi era de niciun folos – şi pe deasupra nu se dădea în lături de la paharul de guaro pe care l-ar fi cerşit prin sat. Venise probabil mânat de dorinţa de a-mi fi de vreun folos. Când începusem să dăm de ţestoasele mari care se îngrămădeau la ieşirea din apă sau răscoleau nisipul de la marginea tufişurilor, Cachuminga nu-şi mai încăpea în piele pentru că el a fost acela care a spus că flota avea să sosească curând. Alerga de la o ţestoasă la alt; t, zburând parcă peste nisip ca un crab-fantomă sau ca o umbră dusă de vânt. Ciocăni o carapace lucioasă, făcând un gest larg şi spuse:

— Priviţi. A sosit flota.

Nu mă lăsase inima să-i spun că ar fi sosit şi fără el. În

orice caz, venirea flotei de ţestoase era o problemă care mă interesa în mod special şi de aceea îl întrebasem ca şi când aş fi aşteptat vreun răspuns:

— De unde vin toate, Cachuminga?

Flutură o mână întinsă spre mare, descriind lent un semicerc, apoi îşi coborî bărbia în piept şi închise ochii, gândindu-se parcă la depărtarea de unde veneau ţestoasele.

— Oo-oo-oo, se minună el. De alla-a-a. De alla le-e-e-jos – de acolo, de departe, de undeva. De pretutindeni.

Nu ştiu de unde-şi culesese Cachuminga informaţia, dar cred că era o urmă de adevăr în ceea ce spunea.

Trecerea flotei

Era în ziua de 1 mai a anului 1503. Columb se întorcea spre patrie din cea de-a patra călătorie, privind pentru ultima oară linia albastră a istmului de pe continentul Lumii Noi. Certurile cu căpitanii săi în privinţa direcţiei spre Hispañola şi absenţa vântului de est îl făcuseră să-şi îndrepte navele spre nord atât cât îi îngăduise vântul. Alizeul de mai era schimbător, iar curentul luneca mereu spre vest, abătându-i de la ruta stabilită cu trei sute de mile. Nu nimerise însă nici în Jamaica. În ziua de 10 mai zărise două insule joase şi

trecu prin strâmtoarea care le despărţea. Membrii echipajelor care se arătaseră nemulţumiţi la început erau încântaţi acum de numărul mare de ţestoase ce stăteau pe ţărm sau *se* îmbulzeau prin strâmtoare, ca nişte stânci minuscule, aşa cum spune relatarea. Columb numise aceste insule Las Tortugas. Navigase apoi de-a curmezişul lor până în Cuba (sau, după cum credea el pe atunci – până în Cathay) şi îşi ancorase navele, care începuseră să putrezească, în grădinile reginei.

Insulele Ţestoaselor nu şi-au păstrat însă denumirea pe care le-o dăduse Columb. După cincisprezece ani, Ponce de Léon le luase drept un grup de insule din strâmtoarea Florida, fapt care i-a pus în şi mai mare încurcătură pe cartografi. Las Tortugas ale lui Columb deveniseră *Las Caymanes* (insulele Cayman). De atunci, timp de trei sute de ani vastele flote de ţestoase-verzi de acolo fuseseră un factor hotărâtor în dezvoltarea regiunii Mării Caraibilor. După cum menţionează autorii mai vechi, cârdurile de ţestoase veneau de la sute de leghe: din Hispañola şi din Lucayos, din strâmtoarea Yucatán şi chiar de pe ţărmurile continentului, pentru a se împerechea în Marea Cayman şi a-şi depune ouăle în nisipul de culoarea mierii.

Când numărul aşezărilor omeneşti crescu şi nevoia

de hrană începu să se facă simţită, aceste insule deveniră locul de întâlnire al navelor. Soseau aici în luna iunie, purtând pavilioanele a şase state, câte patruzeci de cutere deodată. Porneau din Jamaica, de la Port Royal şi din toate insulele vulcanice sărace în ţestoase din Arcul Caraib şi veneau aici pentru a-şi încărca covertele până la refuz. Părea că flotele de ţestoase, asemenea bancurilor de heringi, nu se vor sfârşi niciodată.

Dar când Coleman Goin şi cu mine pătrunserăm prin viţa-de-mare pe o plajă din Grand Cayman, lungă de zece mile, şi umblarăm până ce obosirăm, nu găsirăm decât urma unei singure ţestoase. Era în 6 iulie – punct mort în Sezonul de ţestoase – şi urma, veche de douăzeci şi patru de ore, pe deasupra şi de caretă, fusese spulberată de vânt.

Totuşi, scăderea numărului de ţestoase nu este atât de dramatică ca dispariţia bizonului din şesurile noastre apusene. Acest animal mare atrăsese de la început atenţia oamenilor. El cutreierase pământurile din Illinois pe care acum au apărut locuinţe omeneşti. Bizonii le erau de folos pieilor roşii, dar blocau puţinul trafic care se desfăşura pe căile ferate nou-nouţe. Şi deodată începu să dispară, în văzul tuturor – nu fără unele proteste, dar cu foarte puţine măsuri de protecţie. După unii el trebuia să dispară pentru că, susţineau ei,

împiedică progresul. Ţestoasa-verde însă nu stingherea pe nimeni. Flotele treceau aproape neobservate.

După o primă întocmire prea puţin precisă a hărţilor. Caraibilor, principalul scop al călătoriilor fusese căutarea unei căi maritime spre China. Marile' obstacole le formau vechea teamă, neîntemeiată, despre „zona arzătoare” şi despre „boala care nu venea de nicăieri” (lipsa vitaminelor), care făcea ca gingiile oamenilor să crească peste dinţi, trimiţând zilnic câte un mort peste bord. Pentru ei o mare binefacere era alizeul, la care eu aş adăuga şi ţestoasele-verzi.

Realitatea este că nimic nu putea să înlocuiască atât de bine proviziile epuizate de pe nave ca ţestoasele, şi nici un alt animal comestibil nu putea fi transportat şi păstrat în viaţă un timp atât de îndelungat. Desigur că marea era plină de peşte, dar la tropice recifele şi pescuitul în apa adâncă mai reprezentau încă o enigmă pentru pescarii europeni obişnuiţi să pescuiască pe bancuri şi cu traulerul, cum de altfel mai fac şi astăzi mulţi dintre locuitorii din regiunea Caraibilor. Într-o vreme existaseră cârduri mari de lamantini, care aveau o carne aproape tot atât de gustoasă ca cea a ţestoasei-verzi, dar aceştia nu se dovediră prea rezistenţi şi pieriră foarte repede în cea mai mare parte a ariei lor de răspândire. Pe uscat, în insule, se găseau cândva şi nişte şobolani enormi, numiţi de indienii

arawak *jutias*[104]. Carnea lor se săra bine, putând fi păstrată multă vreme. Încetul cu încetul însă dispărură şi ei de pe toate insulele; la fel s-a întâmplat şi cu iguana de stâncă (*Cyclura*). De-a lungul continentului, în pădurea ecuatorială şi în junglele de palmieri trăiau tapiri, paca şi pecarii, dar toate aceste animale erau prea şirete pentru a completa proviziile unei nave. Singurul animal care ar fi putut înlocui butoiaşele cu carne de vită veche şi ar fi permis astfel navelor să stea în larg mai mulţi ani era ţestoasa-verde. Într-un timp, întreaga activitate din regiunea tropicală a Lumii Noi – explorări, colonizări, piraterie şi chiar manevre ale escadrelor navale – era, într-o anumită măsură, dependentă de ţestoase. Ele erau socotite salvatoare atunci când bântuia scorbutul, iar naufragiaţii puteau să trăiască luni şi chiar ani întregi hrănindu-se cu ţestoase. Sărată sau uscată, carnea de ţestoasă era pretutindeni hrana săracilor de pe coaste. Ea era totodată un aliment de bază şi un lux, era raţie pentru sclavi şi în acelaşi timp, preparată ca supă şi *curry*, mândria ospăţurilor de pe marile plantaţii. Când flota spaniolă din Porto Bello şi galioanele din Cartagena se întâlneau la Havana în drum spre patrie, luau de acolo

---

[104] Un reprezentant al unui grup, odinioară variat şi abundent, de rozătoare vest-indiene, cu corpul masiv. Cel mai mare din grup, genul cuban *Capromys*, este lung de aproape două picioare şi se vinde obişnuit în piaţa din *Havana.*

ţestoase. Murate sau depozitate de vii pe covertă, ele formau un articol obişnuit în calculele britanice de aprovizionare navală. Ţestoasele-verzi au contribuit la colonizarea Caraibilor mai mult decât orice alt factor nutritiv.

Ţestoasele erau înzestrate cu toate calităţile pentru a fi jucat un rol în istorie: erau mari, abundente, uşor de procurat, gustoase, hrănitoare şi deosebit de rezistente. Reprezentau un caz aproape unic de ierbivore marine, de vertebrate cu respiraţie aeriană, păscând pe câmpiile submarine de alge, aşa cum păştea şi bizonul în prerii şi tot ca acesta se adunau în turme uriaşe. Puteau fi prinse uşor cu unelte simple, căci teritoriul lor de păşunat se afla în apă limpede şi puţin adâncă; mai mult decât atât, în fiecare an în iunie veneau la ţărm, oriunde găseau nisip, şi era suficient să umbli pe plajă ca să poţi răsturna pe spate atâtea câte îţi trebuiau.

Abundenţa chelonienilor denotă un mod de viaţă simplu. Ele se hrăneau cu un singur fel de plantă răspândit pe mari întinderi subacvatice neinfluenţate de anotimpuri. Acest mod de viaţă reprezenta singura cale sigură de a se dezvolta din abundenţă. Cum ţestoasele-verzi adulte erau prea mari şi prea grele pentru cea mai mare parte a celor ce le vânau, prea rapide şi prea pru dente pentru ceilalţi, cârdurile se înmulţiseră până la limita îngăduită de aria de hrănire.

Existau şi alte specii de ţestoase în mare, dar acestea erau rare, numai una-una-una, cum se spune în Grand Cayman. Toate celelalte ţestoase se hrăneau cu animale, a căror înmulţire oscila de la an la an. Ţestoasele carnivore erau într-o continuă căutare de locuri bogate în vânat, rătăcind solitare şi risipite. Şi când te gândeşti că nici măcar nu erau gustoase. Ţestoasa-verde însă se stabilea într-un singur loc şi păştea netulburată toată ziua în păşunile bogate. Ea se îngrăşa bine, se înmulţea repede şi era foarte gustoasă, find o adevărată binecuvântare.

Astăzi, ţestoasele-verzi din Atlantic s-au împuţinat foarte mult şi cred că dacă nu se vor lua măsuri de ocrotire eficace, ele vor dispărea curând de pe lista animalelor care se reproduc în apele americane.

Trebuie să spun de altfel că cei care vânează ţestoase sau care lucrează la comercializarea lor nu sunt pesimişti. Pe ei nu-i îngrijorează viitorul, fiindcă reducerea populaţiilor de ţestoase nu are loc în timpul unei singure vieţi de om. Mult mai mult îi preocupă instabilitatea pieţelor şi faptul că dincolo de ţărmurile sale de baştină, unde este un aliment principal, ţestoasa-verde nu este cerută decât de cei cu gusturi rafinate. Îi preocupă, de asemenea, lipsa mijloacelor de transport pentru capturile lor şi dezinteresul total al Angliei care refuză să-şi irosească creditele pentru

prepararea supelor la banchetele consilierilor municipali. Dacă întâmplător un pescuitor de ţestoase este preocupat de viitorul acestora, el constituie o excepţie.

Ceea ce nesocotesc cu toţii este faptul că ei au cunoscut chelonienii cu mult după ce fuseseră reduşi la o simplă urmă faţă de abundenţa lor din trecut. Ei vânează astăzi ţestoasele fie în unele locuri unde se află cârdurile, fie răzleţ, prinzând exemplare izolate, care mai conturează încă într-o oarecare măsură vechiul areal de hrană al speciei. Astăzi se prind într-un sezon cam tot atâtea ţestoase ca şi cu ani în urmă şi pescarii nu au niciun motiv să se alarmeze. Ceea ce nu ştiu ei însă este că acele goelete şi canoe răzleţe, care vânează chelonieni începând din 1900, nu fac decât să culeagă rămăşiţele marelui pescuit de ţestoase din trecut.

Faimoasele colonii de reproducere au fost distruse una după alta. Prima care a pierit a fost cea din Bermude, apoi cea de pe ţărmurile Antilelor Mari şi ţestoasele din Insulele Bahamas. După aceea bărcile traversară Gulf Streamul pentru a începe distrugerea în Florida, unde în ţarcurile de ţestoase – odinioară mai numeroase decât coteţele de găini – Charles Peake capturase în 1886, lângă Sebastian, 2500 de ţestoase-verzi, în timp ce în 1895 nu mai prinsese decât 60. Aici, cârduri mari cutreierau estuarele de pe coasta

de est şi curenţii Gulf Streamului din partea de sus a peninsulei şi o flotă mare de reproducere venea în fiecare an. Un singur teritoriu de cuibărit se deosebea de toate celelalte şi stârnise prin fecunditatea lui uimirea tuturor celor care îl văzuseră. Erau Insulele Cayman. Aglomerările de reproducere de aici alimentau cel mai mare pescuit de ţestoase din America, influenţând vizibil colonizarea. Istoria acestui pescuit – naşterea şi pieirea lui, distrugerea coloniei de reproducere prin prinderea nesăbuită a femelelor care veneau pe ţărm să-şi depună ouăle, sărăcia oamenilor şi tenacitatea lor de a urmări de la un ţărm la altul cârdurile în scădere – este extraordinară atât din punctul de vedere al ecologiei umane, cât şi din acela al secătuirii resurselor.

Bernard Lewis din Jamaica a relatat trista poveste a pescuitului din Cayman, care în cele din urmă s-a deplasat în ape străine. Cuterele au lucrat un timp în largul coastei sudice a Cubei, dar curând cârdurile se răriră şi pescarii fură nevoiţi să se îndrepte în altă parte. Ei şi-au construit bărci mai încăpătoare, cu care au explorat ţărmuri mai îndepărtate, descoperind în cele din urmă un vast şi nou teritoriu de ţestoase pe Mosquito Bank, chiar în largul coastei Nicaraguei, cam la 350 mile de Grand Cayman.

Acolo se găsea un grup de recife, apă dulce, o mare

de mică adâncime presărată cu bariere şi stânci şi mile întregi de fund neted cu laminarii şi turme de ţestoase, care dădeau căpitanilor din Cayman impresia că trăiesc iarăşi pe vremea bunicilor lor.

Dar asta se întâmpla cu mai mult de o sută de ani în urmă. Caimanienii sunt şi astăzi singurii vânători şi exportatori importanţi de ţestoase din Caraibi, iar Mosquito Cays constituie încă principala sursă de ţestoase-verzi pentru piaţa americană. Nevoia de goelete rapide a făcut să apară constructori renumiţi de nave, iar nevoia de oameni care să le conducă a dat naştere tradiţiei marinăreşti din Cayman. Flotele care ies în fiecare an în larg au scăzut de la treizeci de goelete la cinci sau şase. Aici pe insule însă există o populaţie care a început să se hrănească cu ţestoase cu vreo sută de ani în urmă sau chiar mai înainte.

Nu vreau să spun prin aceasta că. Populaţia din Cayman ar fi aceea care va distruge complet ţestoasa-verde. Caimanienii şi cei. Ce folosesc harponul vânează ţestoasele pe bancurile unde pasc, cu alte cuvinte atacă animalul acolo unde el se află mai în siguranţă. La un asemenea pescuit – chiar dacă ar fi de câteva ori mai intens – este aproape sigur că specia ar putea supravieţui. Nu poate rezista însă la lipsa condiţiilor favorabile de reproducere. Ţestoasa-verde pare să aibă o rezistenţă biologică înnăscută, ea putând

prospera la fel de bine în cârduri mari, cât şi în colonii mici. Adaptată iniţial pentru a păşuna în când o singură specie de plante, ea se poate totuşi adapta şi la o altă hrană: iarba lamantinilor ori algele sau, mai rar, chiar la hrană animală – celenterate şi spongieri, iar în captivitate, la peşte tăiat în bucăţi. Ţestoasele-verzi tinere supravieţuiesc în curenţii oceanici mult timp şi, ca în cazul falsei-carete (*Lepidochelys*), ajung uneori până în Anglia în perfectă stare, după ce, au fost purtate de Gulf Stream. Ţestoasele-verzi sunt rezistente şi dacă ar fi lăsate să se reproducă, ar putea să facă faţă celui mai intens pescuit.

În linii mari, planul de ocrotire a ţestoaselor este limpede schiţat, dar aplicarea lui în practică întârzie din cauza necunoaşterii bio logiei animalului. Cum pot fi lăsate ţestoasele-verzi să se reproducă? Ce măsuri sunt necesare? Oare protecţia mai bună a plajelor de pe coasta de apus a Floridei ar putea să refacă colonia de acolo? Cea mai mare parte a ţărilor sau a oamenilor care navighează în apele caraibe ar privi cu simpatie ideea salvării ţestoasei-verzi. O dată convinşi de necesitatea acestei acţiuni, încep să te roage să le spui exact ce au de făcut.

Până nu de mult, problema nu era atât de acută sau cel puţin nu părea să fie, deoarece existau sute de insule, de recife şi de plaje continentale complet

nelocuite, unde puteai crede că se află mii de cuiburi netulburate din care ies anual o sumedenie de pui de ţestoase, înlocuind pierderile din timpul sezonului. Dar imediat după război numărul plajelor necunoscute a scăzut vertiginos. Populaţia din Caraibi creşte de la an la an într-un ritm foarte accelerat. Acum pirogile sunt înzestrate cu *hors-bord,* iar avionetele te pot duce aproape pretutindeni. Cu douăzeci de ani în urmă cea mai mare parte a ţărmului caraib era sălbatic sau umbrit de pădurici răzleţe de cocotieri. Acum în noile luminişuri din desişurile de lângă mare lucesc în soare acoperişuri de aluminiu. Populaţia se înmulţeşte foarte repede şi de aceea şi dezgroparea cuiburilor de ţestoase s-a intensificat. Această distrugere este greu de împiedicat şi ea va fi aceea care va da lovitura de graţie ţestoaselor.

Din întâmplările examinate în capitolul precedent s-ar putea crede că există un sâmbure de adevăr în poveştile despre migraţiile de lungă durată ale ţestoaselor. Se prea poate ca plaja de la Turtle Bogue să fie într-adevăr un centru de reproducere de importanţă vitală pentru menţinerea ţestoaselor din Caraibi. Dacă aşa stau lucrurile, mă întreb ce însuşiri deosebite va fi având această fâşie de nisip care atrage flotele la o întâlnire atât de îndepărtată, care strânge atâtea mii de, ţestoase pe aceste douăzeci de mile şi lasă doar pe

vagabonzi să sape pe alte ţărmuri.

Presupun că unele rute sunt accesibile migraţiei şi altele nu, iar Turtle Bogue ar putea fi singura fâşie lungă de ţărm pe care, negăsindu-se aşezări omeneşti şi existând un nisip corespunzător – depunerea ouălor s-ar putea face în cele mai bune condiţii. S-ar putea ca întâlnirea în acest punct să exprime tipuri de reacţii înnăscute, care să fi avut cândva un sens, iar acum, deşi supravieţuiesc fără să mai posede vreo valoare, să fi rămas fixate prin inerţie evolutivă, tot aşa cum se spune despre păsări că şi-au menţinut tipuri de călătorie care astăzi nu mai sunt justificate. Eşti nevoit să cauţi o asemenea explicaţie obscură, fiindcă nimic din structura sau poziţia plajei nu iese din comun. Pentru un om obişnuit aceasta nu reprezintă decât douăzeci şi patru de mile de nisip negru – obsidiană fin granulată şi piatră ponce – depus de valurile furioase, bătut de curenţi litorali puternici, fără bancuri de protecţie sau recife. Litoralul nu te impresionează cu nimic; – aici nu întâlneşti decât dune scunde acoperite cu ovăz-de-mare (*Uniata*), viţă-de-mare (*Coccoloba uvifera*) şi prun-cocotier (*Chrysobalanus icaco*), iar dincolo de acestea, tufişuri care se transformă treptat în pădure de mlaştină. Pe alocuri, ţărmul este erodat şi fluxul continuă să sape la baza malului înalt de nisip, făcând imposibilă căţărarea ţestoaselor după locuri de

cuibărit.

Tortuguero se deosebeşte de celelalte plaje prin culoarea ei neagră. Nisipul este un amestec de cuarţ negru şi rocă eruptivă, având aspect de sare amestecată cu piper, în care predomină mai mult piperul şi pare de un negru foarte uniform atunci când este umed. Spre deosebire de plajele formate din granule de cuarţ, unde partea bătută de valuri este consistentă, la Bogue, nisipul poate fi spălat de valuri şi este moale ca asfaltul, de aceea te scufunzi până la glezne în el atunci când mergi pe marginea bătută de valuri.

S-ar putea ca tocmai coloritul nisipului să fie factorul care îi conferă plajei proprietăţi incubatorii. La amiază suprafaţa plajei se înfierbântă prea tare pentru a putea. Umbla cu picioarele goale şi probabil că noaptea ea se răceşte mai repede decât cea a plajelor cu nisip alb sau galben. La prima vedere s-ar părea că aceste însuşiri nu sunt prielnice pentru ouăle de ţestoase; este însă adevărat că nimeni nu ştie prea multe despre condiţiile de care trebuie să se bucure ouăle de ţestoasă-verde, iar culoarea neagră a nisipului ar putea să constituie chiar un fel de atracţie.

Ţestoasa-verde nu este singura specie de chelonieni care cuibăreşte la Turtle Bogue. După cum am arătat în capitolele anterioare, în mai şi iunie, înainte de sosirea flotei de ţestoase-verzi, vin aici ţestoase-de-baga şi

ţestoase-de-piele. Ca loc de întâlnire pentru ţestoasele-de-piele, această plajă este tot atât de bună ca oricare alta, însă ca loc de reproducere, ea nu se compară cu locurile din sud ca Chiriquí Beach sau cu insuliţele şi fâşiile de plajă de la sud-est de San Andrés. Unii oameni spun că pe această plajă mai vine uneori să-şi depună ouăle şi câte o caretă rătăcită, iar acolo unde râul curge pe o distanţă de mai multe mile în apropierea mării vin şi iguanele ca să-şi depună ouăle în nisip, printre cuiburile de ţestoase.

Locul nu este nici măcar mai apărat de duşmanii naturali decât altele. Se găsesc şi aici aceiaşi hoţi de ouă ca pretutindeni, iar plaja este adesea presărată cu coji sparte. Ratonii îşi fac un obicei din scormonitul ouălor, iar când soseşte flota, vin aici de prin pădurile din apropiere oceloţi, şerpi şi chiar jaguari. Dar ca şi în alte multe locuri, adevăratul duşman al coloniilor de reproducere îl reprezintă câinii. Am arătat mai înainte cum pe la sfârşitul lui iunie sosesc aici în haite numeroase, care uneori vin de la distanţe de mai multe mile, parcă anume ca să întâlnească flota. Ei adulmecă şi dezgroapă orice cuib proaspăt pe care-l întâlnesc, uneori chiar mai înainte ca ţestoasa să se fi înapoiat în mare. Până în prezent, – cu excepţia omului – ei sunt probabil cei mai înverşunaţi duşmani ai eclozării ouălor.

Dar nici cuiburile nedescoperite de câini şi de ratoni sau îngropate adânc în nisip nu se află în siguranţă, deoarece ţestoasele mici care ies din găoace în timpul zilei sunt pândite de uliii care se reped la cuib şi le distrug. De multe ori, câinii se întorc şi se luptă cu uliii negri şi lipsiţi de dinţi, care îşi apără teritoriul tot atât de ameninţători ca şi javrele, cedând numai când sunt depăşiţi ca număr. Este o mare zăpăceală aici, pe Bogue, când ţestoasele depun ouăle în nisip. Majoritatea cuiburilor eclozează noaptea. Atunci ulii dorm, dar nu şi carangidele. Dincolo de valuri, o lanternă puternică va arăta frontul măcelului făcut de asasinii cu coada în formă de semilună, care taie şi rup bucăţi din puii de ţestoasă abia ieşiţi din găoace.

În realitate, locul acesta nu pare extraordinar. Este desigur o plajă bună, lungă, care poate fi săpată uşor. În afară de cele două aşezări omeneşti de la capetele ei nu mai locuieşte nimeni acolo şi de aceea plaja este foarte liniştită. Totuşi ea nu este lipsită de obişnuitele primejdii pe care animalul acvatic le întâlneşte totdeauna când vine să-şi depună ouăle pe plajă. Nu ştiu ce atrage flota să se adune aici.

Dar în ciuda câinilor şi a altor animale, Turtle Bogue este cea mai bună plajă de cuibărit din Caraibi şi de aceea trebuie să se ia măsuri de ocrotire a ţestoasei-verzi. Căpitanii din Cayman sunt convinşi că

meseria lor depinde în întregime de acest teritoriu de reproducere. În parte au dreptate pentru că – aşa cum am văzut – importanţa coloniei de reproducere este mult mai mare decât am fi crezut. Este deci firesc să se pună întrebarea de ce chelonienilor le merge bine acolo şi dacă Turtle Bogue este important pentru viitorul lor, ce reprezintă acest viitor?

În ce mă priveşte sunt convins că el va însemna pieirea acestei specii, desigur, nu din întreaga lume. Nu va însemna dispariţia nici a speciei atlantice şi nici măcar a populaţiilor din vestul Caraibilor, ci doar pieirea sigură a celor care cuibăresc în Costa Rica. Reproducerea cârdurilor din Tortuguero poate fi întreruptă oricând prin sistemul comercial existent, organizat în aşa fel încât orice femelă care vine pe mal poate fi întoarsă pe spate şi transportată fără a i se permite să-şi depună ouăle.

Statele situate de-a lungul întregii coaste a Americii Centrale posedă o fâşie de ţărm – aşa-numita *Milla Maritima* – care înaintează pe uscat pe distanţă de o milă. Aici există două surse principale de venituri: *cocotero,* cum este denumită perdeaua în tinsă de cocotieri, şi *tortuguero* – coloniile de reproducere a ţestoaselor-de-baga şi a celor verzi. În Panama şi Costa Rica, terenurile cu cocotieri şi cu ţestoase sunt arendate anual prin licitaţie publică. Din Yucatán până la

Orinoco, cea mai valoroasă plajă de ţestoase de pe continent este cu siguranţă porţiunea costaricană, de la cătunul izolat Parismina, situat la gura râului Reventazon, până la mica aşezare de lângă gaterul din Tortuguero, la gura râului cu acelaşi nume. Singura înălţime de pe întreaga coastă este un masiv scund, în formă de cupolă, care se ridică din şesul de dincolo de dune, exact de-a curmezişul râului Tortuguero. Ea poartă numele de Cerro de Tortuga, deoarece movila izolată sugerează vapoarelor de pe mare o ţestoasă şi pentru că cei ce cunosc acest ţărm ştiu că el marchează capătul nordic al zonei de răspândire a tuturor ţestoaselor.

Ca şi celelalte plaje, cea din Tortuguero este închiriată în fiecare an. Ultimul ofertant principal – *contratista* – este un om din Limón, căruia însă rareori i se întâmplă să vadă plaja. De obicei el numeşte un *capataz,* – un administrator – care răspunde direct de corpul de *veladores,* cei care stau de veghe; aceştia patrulează pe plajă toată vara, începând de la 15 iunie, şi răstoarnă pe spate ţestoasele de îndată ce sosesc. Pe plajă, milele sunt numărate spre sud, începând de la punctul Tortuguero, fiecărui velador atribuindu-i-se o singură milă, şi numai vreunul foarte energic poate să obţină două. Fiecare velador îşi ia la el provizii, o cuvertură de lână, o lanternă şi un ghem de frânghie. Dacă mila sa

de teren este aproape de capătul plajei, el poate locui într-una din aşezările de acolo; dar cea mai mare parte dintre ei îşi construiesc din paie *ranchos*, unde locuiesc tot timpul sezonului, luându-şi adesea şi familiile.

După apusul soarelui, veladorul începe să patruleze, împărţindu-şi terenul cu copiii sau cu rudele şi pândeşte orice ţestoasă care vine pe mal, fie întâmpinând-o în drumul ei spre plajă, fie tăindu-i calea între zona bătută de valuri şi regiunea ierboasă. După legea costaricană el trebuie să aştepte până când ţestoasa îşi sapă cuibul şi-şi depune ouăle. Dar cum aceasta l-ar întârzia cel puţin cu o jumătate de oră şi cum acolo nu-l vede nimeni, el răstoarnă ţestoasa când şi unde o găseşte şi pleacă grăbit după alta. În plin sezon – două sau trei săptămâni din iulie – între apusul soarelui şi răsăritul zorilor, un velador poate răsturna treizeci sau patruzeci de ţestoase. În trei luni, media este între cinci şi zece pe noapte. El primeşte trei colones şi jumătate – cincizeci de cenţi – pentru fiecare dintre ţestoasele sale, cu condiţia să fie şi transportate.

Această coastă îndepărtată şi primejdioasă este mărginită de mlaştini şi de râuri fără albii bine conturate şi nu are bariere de nisip care – atunci când bate alizeul – să împiedice marea înfuriată de a inunda plaja. Veladorul nu are nicio posibilitate să transporte ţestoasele pe piaţă sau să le ducă altundeva decât să le

lase să zacă acolo unde le-a găsit până la venirea şalupei din Limón. El târăşte ţestoasele înspre mal, dincolo de locul unde le-ar ajunge valurile mareelor maxime, şi cum expunerea la soare cu burta în sus le-ar omorî în câteva ore, clădeşte deasupra lor un mic adăpost din frunze uscate de palmier. Ei adună ţestoase două nopţi la rând, timp în care se presupune că vine nava, dacă s-ar respecta legea care reglementează colectarea ţestoaselor. Legea mai prevede că dacă şalupa nu a sosit până la sfârşitul celei de-a doua zile, veladorul trebuie să-şi întoarcă toate ţestoasele pe faţă şi să le dea drumul. Este evident însă că deoarece nu există decât o singură şalupă şi cum adesea între Capul Gracias şi canal coasta este bântuită de o serie neîntreruptă de furtuni, există şi perioade când şalupa nu soseşte după două zile, nici după trei, şi nici după o săptămână. Cu câţiva ani în urmă, nenumărate ţestoase zăceau pe plajă şi zilnic mureau câteva. Aflând despre aceasta, Ministerul Agriculturii a emis legea menţionată. Am cere însă prea mult acestor veladori dacă le-am pretinde să respecte întocmai legea. Dar ei consideră flota inepuizabilă şi nu-şi prea fac probleme.

Când vremea este bună, nava vine chiar şi în iulie şerpuind de la Limón, de-a lungul coastei, luându-l prin surprindere pe velador. El strigă atunci la copii,

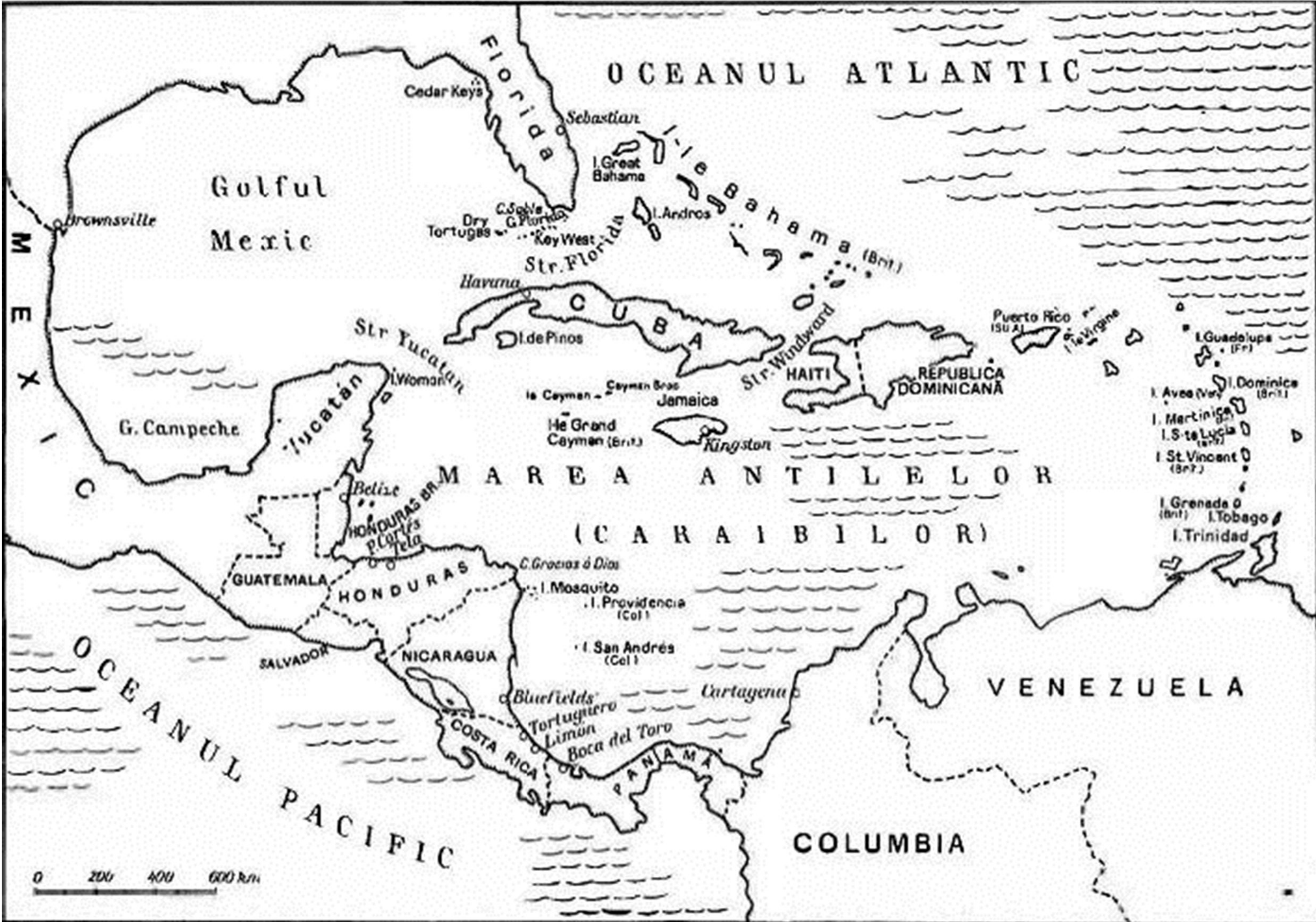
care se reped după cuţite şi după frânghie, alergând în sus şi în jos pe plajă unde zac ţestoasele. Răstoarnă adăpostul şi leagă cu frânghie o bucată de balsa de fiecare înotătoare a ţestoasei. Întorc apoi ţestoasa pe faţă şi o împing' În valuri unde ea îşi revine la normal şi înaintează în mare, trăgând şi săltând după ea geamandura de balsa. Între timp, şalupa a înaintat şi stă cu motoarele încetinite, la câteva sute de iarzi de plajă, dincolo de prima linie de spargere a valurilor. De pe şalupă pornesc pirogi care prind geamandurile plutitoare, trag ţestoasele şi le suie în şalupă. Ajunse la Limón, ele sunt ţinute în ţarcuri până la expediere, odinioară la New York şi la Londra, astăzi mai ales la Key West, la Tampa şi la Colón.

Dar sistemul acesta este mortal, şi totuşi asemenea mijloace se folosesc pretutindeni de-a lungul coastei, pe plajele mai mici de reproducere. Dacă ar fi folosită la maximum, cu siguranţă că s-ar distruge toată colonia de reproducere. Singurul motiv pentru care nu a avut asemenea urmări a fost faptul că veladorii nu au putut lucra fără întrerupere. Deşi toate parcelele de plajă sunt atribuite, nu întotdeauna ele sunt şi supravegheate. Există totdeauna un motiv care să-l oprească pe câte unul în coliba sa şi datorită acestui fapt unele ţestoase să scape. Nepăsarea vânătorilor se datoreşte însă doar sosirii cu întârziere a şalupei. În schimb, orice indiciu

de stabilitate pe piaţa de export, orice mărire a cererii în comerţul de lux din New York, orice mare întreprindere care să facă cunoscută consumatorilor interni carnea congelată de ţestoasă, vor face – în ciuda tuturor oprelişţilor – ca şalupa să vină după orar. Şi nu numai una, ci nenumărate. În asemenea împrejurări fiecare om de pe plajă îşi va păzi noapte de noapte parcela. În acest timp ţărmul se populează cu o iuţeală fantastică, cererea locală creşte, iar şansele de a înfiinţa în alte părţi colonii de reproducere se spulberă. Privită sub acest unghi, imaginea este sumbră. Privită însă din punctul de vedere al ocrotirii diverselor specii, situaţia este diferită. Într-adevăr, chiar obiceiul de a migra, care face din ţestoasa-verde un animal vulnerabil, ar putea să stea la baza salvării ei şi ar putea face să se revină la abundenţa de pe vremuri. Cu ţestoasa-verde se va întâmpla acelaşi lucru ca şi cu bizonul. E ucisă fără nicio noimă, încetul cu încetul, fără ca cei mai mulţi dintre noi să-şi dea seama că e pe cale de dispariţie. Ţestoasa-verde nu constituie o preocupare specială pentru nimeni. Doar din punct de vedere teritorial interesele ei şi ale noastre se întretaie numai pe plaja mării, însă chiar şi aici ţestoasele vin când noi dormim. Şi cum acest animal se adună în fiecare an pentru a se împerechea şi a-şi depune ouăle, o protecţie a câtorva plaje nu numai că va contribui la salvarea unei specii

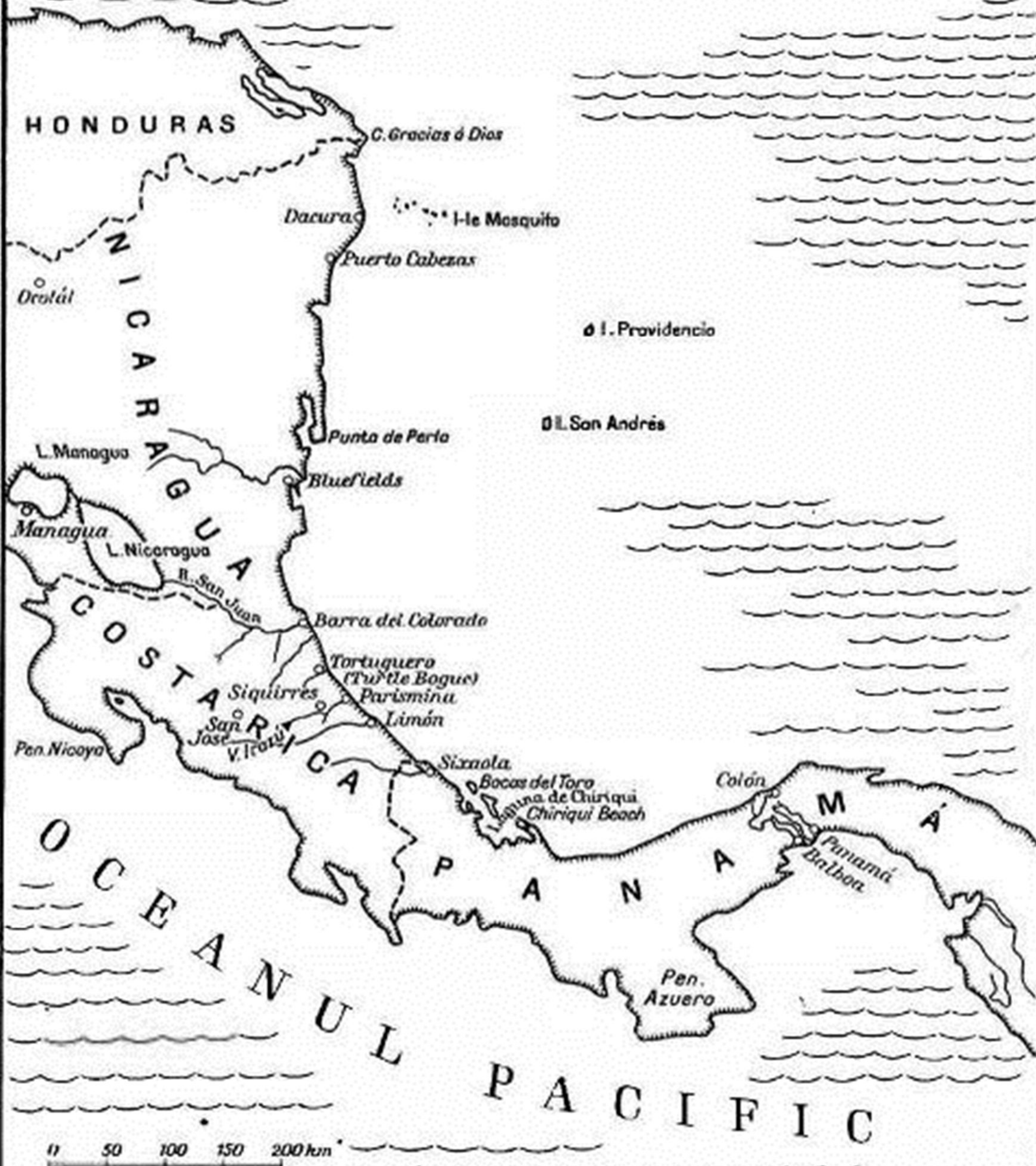
pe cale de dispariţie, dar ea ar putea să facă să crească numărul flotei ca pe vremea lui Columb.

Hărţi


OCEANUL ATLANTIC
Florida
Cedar Keys
Sebastian
Golful Mexic
Brownsville
MEXIC
I. Great Bahama
Ile Bahama (Brit.)
I. Andros
C. Sable
C. Florida
Dry Tortugas
Key West
Str. Florida
Havana
CUBA
I. de Pinos
Str. Yucatan
I. Woman
Yucatán
G. Campeche
Str. Windward
HAITI
REPUBLICA DOMINICANĂ
Puerto Rico (S.U.A.)
Ile Virgine
I. Guadelupa (Fr.)
I. Dominica (Brit.)
I. Aves (Ven)
I. Martinica
I. S-ta Lucia
I. St. Vincent (Brit.)
I. Grenada (Brit.)
I. Tobago
I. Trinidad
Cayman Bros
Ie Cayman
Ile Grand Cayman (Brit.)
Jamaica
Kingston
MAREA ANTILELOR
(CARAIBILOR)
Belize
HONDURAS BR.
p. Cortés
Tela
GUATEMALA
HONDURAS
SALVADOR
NICARAGUA
C. Gracias á Dios
I. Mosquito
I. Providencia (Col.)
I. San Andrés (Col.)
Bluefields
Tortuguero
Limón
Boca del Toro
COSTA RICA
PANAMA
Cartagena
VENEZUELA
COLUMBIA
OCEANUL PACIFIC
0
200
400
600 km

MAREA ANTILELOR (CARAIBILOR)
OCEANUL ATLANTIC
TRINIDAD
TOBAGO
Charlotteville
I. Little Tobago
Speyside
Castara
Moriah
Plymouth
Delaford
Roxborough
Pembroke
Scarborough
Canaan
Grande Rivière
Sans Souci
Toco
Matelot
G. Maracas
Bocas del Dragon
Maraval
Port of Spain
St. Augustine
Drumul spre Est
Arima
Valencia
Matura
Drumul spre Toco
G. Matura
Golful Paria
San Rafael
Sangre Grande
Upper Manzanilla
G. Manzanilla
Brigand Hill
G. Cocos
Freeport
Gran Couva
Nariva Swamp
Pierreville
St. Ann's
G. Mayaro
San Fernando
Princess Town
Debe
Port Fortin
Fyzabad
Siparia
Guayaguayare
Basse Terre
Palo Seco
Moruga
Boca de la Serpiente
0 10 20 30 km

MAREA ANTILELOR (CARAIBILOR)
TOBAGO
TRINIDAD
G. Paria
OC. ATLANTIC
VENEZUELA
Orinoco
Delta fluviului ORINOCO



MAREA ANTILELOR
(CARAIBILOR)
HONDURAS
C. Gracias á Dios
Dacura
I-le Mosquito
Puerto Cabezas
Ocotál
NICARAGUA
I. Providencia
I. San Andrés
Punta de Perla
L. Managua
Bluefields
Managua
L. Nicaragua
R. San Juan
Barra del Colorado
COSTA RICA
Tortuguero
(Turtle Bogue)
Siquirres
Parismina
San José
Limón
V. Irazú
Pen. Nicoya
Sixaola
Bocas del Toro
Laguna de Chiriqui
Chiriqui Beach
Colón
PANAMÁ
Panamá
Balboa
Pen. Azuero
OCEANUL PACIFIC
0 50 100 150 200 km